

ARBEIDERNES FAGLIGE LANDS-
ORGANISATION

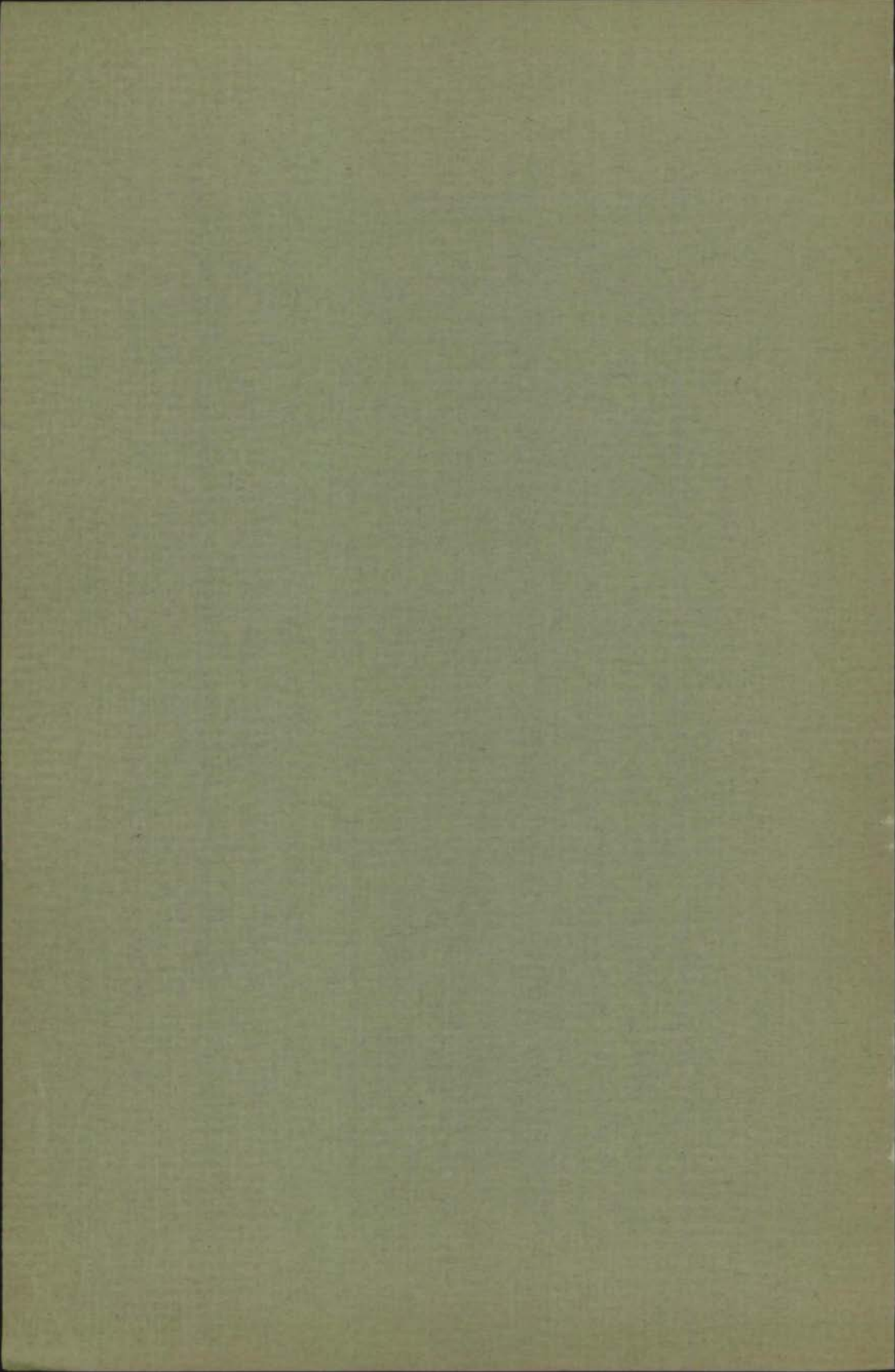

BERETNING
OM
VIRKSOMHETEN

I AARET 1912

KRISTIANIA 1913 :: ARBEIDERNES AKTIETRYKKERI

Arbeidernes faglige landsorganisation

Beretning

om

virksomheten i aaret 1912

For sekretariatet
ved
Ole O. Lian og Sverre Iversen

Kristiania
Arbeidernes Aktietrykkeri
1913

Indholdsfortegnelse.

	Side
Hovedstyret	1
Repræsentantmøte	2
Lov om arbeidstvister. Lovtekst	2
Sekretariatet	19
Agitationen	20
Kooperationen	28
Kontoret for agitation blandt kvinder	34
Arbeiderbevægelsens arkiv	36
Statistikken	37
Folkets hus fond	38
Sykeforsikringsloven.	39
Den 8. skandinaviske arbeiderkongres	45
Skandinavisk streikeforsikring	47
Landsmøter	48
Voldgiftskjendelser:	49
1. Tvist om forstaaelsen av den ved lockoutens avslutning oprettede overenskomst	49
2. Avskedigelse av tillidsmænd ved Røstvangen gruber	83
3. Tvist ved Sulitjelma aktiebolags gruber	95
4. Murarbeiderne, Kristiania	107
5. Hofs bruk	112
6. Kristiania, bygningsfagene, «Den sorte tavle»	122
7. Injuriesak angaaende benævnelse «streikbryter»	124
8. Den sorte tavle, retssak	126
9. Typograferne, Kristiania	128
10. Mindsteløn for fagarbeidere	131
11. Rørlæggerne, Bergen, ang. streikbryter	135
12. Litograferne, Stavanger, kontrolur	144
13. Byretssak i anledning av verkstedsreglement	149
14. Murerne, centralslagteriet, Kristiania	152
15. Drammens trævarefabrik	155
16. Bødkerne, Haugesund	160
17. Tømmerne og bygningssnekkerne, Kristiansund N.	160
18. Tømmermændene, Bergen, om fagarbeiderbevis	162
Lønsbevægelser og konflikter	164
Statistisk avdeling	169
Tarifoverenskomstene, tekst	169
Tarifoverenskomster oprettet i 1912, tekst	169
Arbeidsstansninger, tekst	171
Hovedresultaterne av lønsbevægelserne	171
Andre saker ang. arbeidsforhold	174
Lønskrav godkjendte ved aarsskiftet	178
Tabel I. Tarifoverenskomsternes utløpstid	181
— II. Bestaaende overenskomster pr. 1. januar 1913, ordnet efter bedriftsgrupper og organisationer	182
— III. Tarifoverenskomster oprettet i 1912.	184
— IV. Arbeidsstansninger i 1912.	202
Avdelings- og medlemsbevægelsen, tekst.	208
Tabel V. Organisationernes gj.snitlige medlemstal for hver maaned 1912	209

	Side
Tabel VI. Avdelings- og medlemstal pr. $3\frac{1}{2}$ 11 og 12 samt tilsluttede og uttraadte afdelinger og medlemmer i 1912	210
— VII. Organisationsforholdene i geografisk henseende	212
— VIII. Medlemstallets forandring 1911—1912 geografisk opsat	228
— IX. Opgave over tapte arbejdsdage	229
Tapte arbejdsdage, tekst	230
Organisationernes regnskaper, tekst	230
Tillidsmænd og funktionærer	233
Fagforeningskontingenten, tekst	234
Fagblade	234
Tabel X. Organisationernes indtægter i 1912	236
— XI. — — — — — utgifter i 1912	238
— XII. — — — — — kasser ved udgangen av 1912	240
— XIII. Indtrædelsesavgift, ekstra og ordinær aarskontingent 1912	242
Arbejdernes faglige landsorganisations regnskap for tidsrummet 1. januar til 31. december 1912	244
Status pr. 31. december 1912	248
Kontingentrestance pr. 31. december 1912	248
Folkets hus fond, regnskap for tidsrummet 1. januar til 31. december 1912	250
— — — — — status pr. 31. december 1912.	252

Alfabetisk register.

Agitationen	20
Andre saker ang. arbejdsforhold	174
Arbejderbevægelsens arkiv	36
Arbejdernes faglige landsorganisations regnskap for tidsrummet 1. januar til 31. december 1912	244
Arbejdsstansninger, tekst	171
— — — — — i 1912, tabel IV	202
Avdelings- og medlemsbevægelsen, tekst	208
Avdelings- og medlemstal pr. $3\frac{1}{2}$ 11 og 12 samt tilsluttede og uttraadte afdelinger og medlemmer i 1912, tabel VI	210
Bestaaende overenskomster pr. 1. januar 1913, ordnet efter bedriftsgrupper og organisationer, tabel II	182
Den 8. skandinaviske arbejderkongres	45
Fagblade	234
Fagforeningskontingenten, tekst	234
Folkets hus fond	38
— — — — — regnskap for tidsrummet 1. januar til 31. december 1912	250
— — — — — status pr. 31. december 1912	252
Hovedresultaterne (av lønsbevægelserne)	171
Hovedstyret	1
Indtrædelsesavgift, ekstra og ordinær aarskontingent 1912, tabel XIII	242
Kontingentrestanse pr. 31. december 1912	248
Kontoret for agitation blandt kvinder	34
Kooperationen	28
Landsmøter	48
Lov om arbeidstvister, lovtekst	2
Lønsbevægelser og konflikter	164
Lønskrav godkjendt ved aarsskiftet	178
Medlemstallets forandring 1911—1912 geografisk opsat, tabel VIII	228
Opgave over tapte arbejdsdage, tabel IX	229
Organisationernes gennemsnitlige medlemstal for hver maaned i 1912, tabel V	209
Organisationernes indtægter i 1912, tabel X	236
— — — — — utgifter i 1912, tabel XI	238

	Side
Organisationernes kasser ved utgangen av 1912, tabel XII	240
— regnskaper, tekst	230
Organisationsforholdene i geografisk henseende, tabel VII	212
Repræsentantmøte	2
Sekretariatet	19
Skandinavisk streikeforsikring	47
Statistikken	37
Statistisk avdeling	169
Status pr. 31. december 1912	248
Sykeforsikringsloven	39
Tapte arbeidsdage, tekst	230
Tarifoverenskomsterne, tekst	169
Tarifoverenskomster oprettet i 1912, tekst	169
— — — tabel III	184
Tarifoverenskomsternes utløpstid, tabel I	181
Tillidsmænd og funktionærer	233
Voldgiftskjendelser	49

Hovedstyret.

Landsorganisationens hovedstyre har i 1912 undergået endel mindre forandringer ved at suppleanter er rykket op og nye forbund er tilsluttet. Sammensætningen har i aaret været følgende:

Arbejdsmandsforbundet (10 repr.): Petter Fjeld, Anna Pleym, H. E. Engebretsen, Alb. Sunde, Kristiania, Johs. Bergersen, Selbak, Thomas Veber, Løveid, Joh. Dokka, Mjøndalen, Joh. Gudmundsen, Bergen, Lars Tørres, Røros, Joh. L. Andersen, Sarpsborg.

Baker- og konditorforbundet: Jonas Nygaard, Kristiania.

Bokbinderforbundet: L. E. Svendsen, Kristiania.

Centralforening for boktrykkere (2 repr.): M. N. Aarstad, Gunnar Ousland, Kristiania.

Formlerforbundet (2 repr.): Emil Nyhus, Lauritz Olsen, Kristiania.

Guldsmedarbejderforbundet: E. Gabrielsen, Kristiania.

Havne- og transportarbejderforbundet (2 repr.): Thor Wæraas, Johan Johansen, Kristiania.

Jern- og metalarbejderforbundet (4 repr.): Aksel Kristiansen, Herman Hansen, Alfred Melgaard, Aksel Knudsen, Kristiania.

Litografisk forbund: R. Kopp, Kristiania.

Malerforbundet: Ole S. Næss, Kristiania.

Matros- og fyrbøterunion: Gerh. Gulbrandsen, Kristiania.

Murerforbundet: Edv. Evensen, Kristiania.

Møbelsnekkerforbundet: Albert Andersen, Kristiania.

Sag-, tomt- og høvleriarbejderforbundet (2 repr.): Andr. Juell, Kristiania, Hans Eriksen, Fr.stad.

Skog- og jordbruksarbejderforbundet: Johan Holen, Elverum.

Skind- og lærindustriarbejderforbundet: Johs. P. Nilsen, Kristiania.

Skotøiarbejderforbundet (2 repr.): M. A. Bakke, E. G. Andersen, Kristiania.

Skrædderforbundet: N. Mittet, Kristiania.

Slagter- og pølse-makerforbundet: E. K. Briskerud, Kristiania.

Sporvejsforbundet: E. E. Rudlang, Kristiania.

Stenhuggerforbundet: Alfred Pahlm, Kristiania.

Tobaksarbejderforbundet: Hjalmar Johansen, Kristiania.

Tricotagearbejderskernes forbund: Helga Nitteberg, Kristiania.

Træarbejderforbundet (2 repr.): Thv. Pedersen, M. Rebnord, Kristiania.

De enkeltvis tilsluttede foreninger: Iver Knudsen, Even Kristiansen, Kristiania.

Der er avholdt 3 hovedstyremøter og 1 møte av hovedstyret sammen med 11 av kongressen valgte medlemmer i anledning lov om arbeidstvister.

Paa *hovedstyremøtet den 4. januar* forelaa til behandling overenskomsterne i *cellulose-, papir- og trømasseindustrien*. Møtet drøftet de foreliggende forhandlingsresultater og sluttet sig til vedk. forbunds og sekretariatets oppfatning. Denne tariffbevægelse vil bli nærmere omtalt under avsnittet om lønsbevægelser og konflikter.

Aarsmøte 20. april. Til behandling forelaa beretning og regnskap for 1911, som efter endel debat blev enstemmig godkjendt.

Repræsentantmøte 18. og 19. juni. Kongressen 1910 fattet følgende beslutning: «Spørsmålet om mægling og voldgift i arbeidstvistigheter utsættes til neste kongres. Indeværende kongres vælger en komite paa 11 medlemmer, som sammen med sekretariatet og hovedstyret optar saken til behandling forsaavidt der i kongresperioden skulde fremkomme kgl. proposition i saken. Resultatet oversendes de tilsluttede organisationer til uttalelse.» — Den komite, som blev valgt, bestod av følgende medlemmer: Sven Henriksen, Øst-Telemarken, Oluf Amundsen, Narvik, Jørgen Thon, Hønefos, Ths. J. Friis og S. Tjønneland, Bergen, Paul Aalberg og M. Tranmæl, Trondhjem, Julius Kristiansen, Drammen, H. C. Smith, Strømmen, Elof Carlson, Aspedammen, Jørgen Skaar, Stavanger.

Den 10. mai 1912 fremkom regjeringen med et forslag til «lov om arbeidstvister». I henhold til kongressens beslutning sammenkaldte derpaa sekretariatet det opnævnte repræsentantskap til møte i Kristiania den 18. og 19. juni.

Vi indtar her regjeringens lovforslag i sin helhet:

Utkast til lov om arbeidstvister.

1. kapitel. Indledning.

§ 1. *Betydningen av uttryk, som loven bruker.*

Denne lov forstaar ved:

1. *Arbeider* — enhver, som mot vederlag utfører arbeide av hvilken som helst art for:
  - a. privat arbeidsgiver;
  - b. stat eller kommune, saafremt han arbeider paa akkord eller med en opsigelsesfrist av 14 dage eller derunder, og saafremt han ikke maa regnes for offentlig tjenestemand.
2. *Arbeidsgiver* — enhver, som sysselsætter en eller flere arbeidere.
3. *Fagforening* — enhver sammenslutning enten av mindst 25 arbeidere eller av arbeideres foreninger, under et valgt styre og med det formaal at vareta arbeidernes interesser overfor deres arbeidsgivere.
4. *Arbeidsgiverforening* — enhver sammenslutning av arbeidsgivere eller arbeidsgiveres foreninger, under et valgt styre og med det formaal at vareta arbeidsgivernes interesser overfor deres arbeidere.
5. *Arbeidsnedleggelse (streik)* — en hel eller delvis arbeidsstans, som arbeidere i fællesskap eller i forstaaelse med hinanden iverksætter for at tvinge sin egen eller nogen anden arbeidsgiver til at vedta visse arbeids- eller lønningsvilkaar for dem selv eller andre arbeidere.

6. *Arbeidsstængning (lockout)* — en hel eller delvis arbeidsstans, som en arbejdsgiver iverksætter for at tvinge arbejdere, som er ansat hos ham selv eller hos rogen anden arbejdsgiver, til at vedta visse arbeids- eller lønningsvilkaar, uten hensyn til om andre arbeidere indtages i stedet for de utestængte.
7. *Tarifavtale* — en avtale mellem en fagforening og en arbejdsgiver eller arbejdsgiverforening om arbeids- og lønningsvilkaar, som skal gjælde ved avslutning av arbeidsavtaler. Som tarifavtale ansees ogsaa forlik, som indgaaes for et mæglingssraad, samt domme av arbeidsretten eller en voldgiftsret.
8. *Arbeidstvist* — tvistemaal mellem en fagforening og en arbejdsgiver eller arbejdsgiverforening om:
  - a. forstaaelsen eller haandhævelsen av en tarifavtale;
  - b. nyordning av arbeids- eller lønningsvilkaar eller andre arbeidsforhold.

§ 2. *Anmeldelse av fagforeninger og arbejdsgiverforeninger.*

1. Enhver fagforening og arbejdsgiverforening skal anmeldes til Arbeidsraadet inden en maaned, efterat denne lov er traadt i kraft, eller efterat foreningen er stiftet.

2. Anmeldelsen skal være skriftlig og underskrives av foreningens samlede styre.

Anmeldelsen skal indeholde oplysning om:

- a. foreningens fulde navn;
- b. styremedlemmernes fulde navn og stilling;
- c. stedet, hvor foreningen har sit sæte, og styrets adresse.

Med anmeldelsen skal følge:

- d. et eksemplar av foreningens lover;
- e. utskrift av møteboken for det foreningsmøte, hvori styret blev valgt;
- f. opgave over medlemstallet eller over de underavdelinger, som er knyttet til foreningen, og disses medlemstal.

De under d og f nævnte bilag skal være bekræftet av mindst to styremedlemmer og det under e nævnte bilag av notarius publicus eller lensmand.

3. Sker forandringer i det, som er anmeldt, eller i lovene, skal der under iagttagelse av bestemmelserne i nr. 2 sendes anmeldelse med fornødne bilag til Arbeidsraadet inden en maaned efter forandringen. Opgave over foreningens og dens underavdelingers medlemstal ved hvert aars utgang skal avgives inden paafølgende januar maanedes utgang.

4. Nærmere regler om Arbeidsraadets registrering av de indkomne anmeldelser gives av vedkommende regjeringsdepartement.

§ 3. *Tarifavtaler.*

1. Tarifavtaler skal opprettes skriftlig. Inden 14 dage, efterat avtalen er underskrevet, skal der sendes til Arbeidsraadet en avskrift, bekræftet av dem, som har undertegnet avtalen.

2. Hvis intet er fastsat om tiden for en tarifavtales gyldighet, ansees den som sluttet for tre aar, regnet fra den dag, den blev underskrevet.

Blir en tarifavtale ikke opsagt inden den tid, som er fastsat for opsigelse, eller hvis ingen opsigelsesfrist er nævnt i avtalen, mindst 3 maaneder, før gyldighetstiden utløper, ansees avtalen fornyet for ett aar. Opsigelse skal gives skriftlig.

3. Om gyldighetstiden efter lovlig opsigelse er utløpet, skal en tarifavtale dog staa ved magt, saalænge mægling efter denne lov ikke er avsluttet, eller saalænge spørsmålet om ny tarifavtale er under voldgift.

4. Hvis en arbeidsavtale mellem en arbeider og en arbejdsgiver, som begge er bundet av tarifavtale, indeholder nogen bestemmelse, som strider mot tarifavtalen, skal denne bestemmelse være ugyldig.

5. Om et medlem av en forening utmeldes eller utstøtes, bortfalder ikke derved hans forpligtelser efter de tarifavtaler, som gjælder for foreningen ved uttrædelsen.

§ 4. *Ansvar for foreningsmedlemmers brudd paa tariffavtale.*

For brudd paa tariffavtale, som er voldt av de enkelte medlemmer av en fagforening eller arbeidsgiverforening, hefter foreningen, naar den selv har fremkaldt bruddet, eller naar den trods opfordring ikke bruker de midler, som staar til dens raadighet, mot de tariffbrytende medlemmer.

§ 5. *Skadebot for brudd paa tariffavtale.*

Ved fastsettelsen av skadebot for brudd paa tariffavtale skal retten ikke bare ta hensyn til skadens størrelse, men ogsaa til den utviste skyld og til mislig forhold fra den skadelidendes side. Under særlig formildende forhold kan skadeboten falde helt bort. Om retsbruddet ikke har voldt økonomisk skade, kan retten dog under hensyn til den utviste skyld og forholdene forøvrig tilkjende den forurettede en passende opreisning.

§ 6. *Foreningsmedlemmers ansvar for foreningens forpligtelser.*

Dømmes en fagforening eller arbeidsgiverforening til skadebot eller opreisning for brudd paa tariffavtale, kan dommen bestemme, at hvis foreningen ikke har midler til fuld dækning av domsbeløpet, skal utlæg for det manglende kunne **tages** hos foreningens underavdelinger eller hos dens medlemmer efter en fremlagt fortegnelse. Retten fastsetter, hvordan fordelingen i saa fald skal ske mellem underavdelingerne eller medlemmerne. Dog maa ansvaret ansvaret ikke overstige 30 kroner for enkeltmedlem av fagforening og 30,000 kroner for enkeltmedlem av arbeidsgiverforening.

§ 7. *Søksmaal i anledning av brudd paa tariffavtale.*

Er tariffavtale sluttet av en forening, kan de enkelte medlemmers rettigheter eller pligter efter tariffavtalen bare gjøres gjældende gjennom søksmaal, som anlægges av eller mot foreningen paa vedkommendes vegne. Hvis en saksøker vil nedlægge paastand mot særskilt nævnte medlemmer av en forening, skal disse stevnes ved siden av foreningen.

§ 8. *Arbeidsstans.*

1. En arbeidstvist om forstaaelsen eller haandhævelsen av en tariffavtale maa ikke søkes løst ved arbeidsnedleggelse eller arbeidsstængning.

2. En arbeidstvist om nyordning av arbeids- eller lønningsvilkaar eller andre arbeidsvilkaar, maa ikke søkes løst ved arbeidsnedleggelse eller arbeidsstængning, før den har været indbragt for mæglingsraad og behandlingen for dette er sluttet.

Saalænge arbeidsstans ikke maa iverksættes, skal de arbeids- og lønningsvilkaar, som gjaldt ved tvistens utbrudd, staa ved magt.

2. kapitel. **Arbeidsretten.**

§ 9. *Arbeidsrettens sæte og domsmyndighet.*

I rikets hovedstad opprettes en domstol til at behandle arbeidstvister om forstaaelsen og haandhævelsen av tariffavtaler og andre saker, som denne lov henlægger under den. Denne ret kaldes Arbeidsretten. Tvistemaal, som hører under Arbeidsrettens domsmyndighet, kan ikke bringes ind for nogen anden ret.

§ 10. *Rettens medlemmer.*

1. Arbeidsretten skal ha fem medlemmer, som kongen beskikker for tre aar ad gangen.

2. De som beskikkes til medlemmer av Arbeidsretten maa være norske statsborgere. De maa ha fylt 30 aar, være vederheftige og ikke fradømt de rettigheter, som nævnes i straffelovens § 29 nr. 2. De maa ikke være medlem av en fagforenings- eller arbeidsgiverforenings styre, og de maa ikke være fast ansat i en saadan forenings tjeneste.

Formanden skal ha de for en høiesteretsdommer foreskrevne egenskaper.

3. To medlemmer med fire varamænd beskikkes efter indstilling fra Arbeidernes faglige landsorganisation's sekretariat og to medlemmer med fire varamænd efter indstilling fra «Norsk arbeidsgiverforening»s centralstyre. Hver indstilling skal omfatte otte mænd eller kvinder, som er skikket for hvervet, og som har erklært sig villige til at overta det. — Er ikke indstilling indkommet til vedkommende regjeringsdepartement inden en av dette fastsat frist, gaar vedkommende styres indstillingsret over til Arbeidsraadet.

§ 11. *Forandring av indstillingsretten.*

Skulde nogen av de organisationer, hvis styrer efter § 10 har indstillingsret, ikke længer repræsentere den overveiende del av de organiserte arbeidere eller arbeidsgivere, kan kongen overføre indstillingsretten til andre organisationer eller paalægge de tjenstgjørende retsmedlemmer at fortsætte indtil videre. For saadan beslutning fattes, skal uttalelse indhentes fra Arbeidsraadet og de to organisationer.

§ 12. *Beskikkelse av nyt medlem.*

Hvis et retsmedlem eller en varamand dør, blir fritat fra sit hverv eller ikke længer fylder de krav, som § 10 nr. 2 stiller, skal nyt medlem eller ny varamand beskikkes for den gjenværende tjenestetid. Indstilling efter § 10 nr. 3 eller § 11 avgives ogsaa i disse tilfælde og skal omfatte dobbelt saa mange, som der skal beskikkes.

§ 13. *Ugildhet.*

1. Et medlem av Arbeidsretten er ugild i de samme tilfælde som en dommer i de almindelige borgerlige saker. Hvis tilliden til, at et medlem av Arbeidsretten er fordomsløs, kan svækkes av andre særlige grunde, kan han selv og hver av parterne kræve, at han skal vike sæte.

2. Retten avgjør ved kjendelse, om nogen skal vike sæte som ugild.

§ 14. *Stedfortræder for dommer, som er ugild eller har forfald.*

Hvis formanden er ugild eller har forfald, beskikker kongen stedfortræder. Hvis et andet medlem av retten er ugild eller har forfald, skal formanden tilkalde en av varamændene paa samme side i den orden, beskikkelsen angir.

§ 15. *Retten's forhandlingsdygtighet.*

Retten er ikke forhandlings- eller beslutningsdygtig, uten at alle medlemmer er tilstede. Hvis noget medlem av retten under forhandlingerne faar forfald, som maa antages at ville strække sig utover en uke, forholdes efter § 14. De retsmedlemmer som har begyndt paa en sak, skal føre den til ende, selv om deres ordinære tjenestetid løper ut under behandlingen av saken.

§ 16. *Dommered.*

Ingen maa tjenstgjøre som medlem av retten, før han har avlagt skriftlig ed paa, at han samvittighetsfuldt vil gjøre sin pligt. Eden sendes til vedkommende regjeringsdepartement og avlægges efter en av kongen fastsat formular.

§ 17. *Parternes fuldmægtiger.*

Hver part kan møte ved indtil tre fuldmægtiger, som maa være fuldmyndige norske statsborgere og ikke fradømt de rettigheter, som nævnes i straffelovens § 29 nr. 2. — Fuldmagten maa være uindskrænket.

§ 18. *Forberedelsen av saken.*

1. Stevning, hvorved et tvistemaal indbringes for Arbeidsretten, sendes skriftlig til rettens formand. En bekræftet avskrift vedlægges.

Stevningen skal indeholde:

- a. begge parter fulde navn og adresse;
- b. en fremstilling av saken og de krav, som vil bli reist;
- c. opgave over de beviser, som agtes benyttet, hvordan de tænkes skaffet tilveie, og det som agtes godtgjort ved dem;
- d. opgave over de beviser, som ønskes fremskaffet av motparten eller ved rettens hjelp;
- e. forslag med hensyn til tid og sted for sakens behandling.

Er der mangler ved stevningen, skal formanden snarest mulig gjøre saksøkeren oppmerksom paa, hvilke de er, og hvordan de bør rettes.

2. Er stevningen i orden, sender formanden uten ophold avskriften til indstevnte. Samtidig anmoder formanden indstevnte om at fremsætte skriftlig inden en viss tid sine bemerkninger til stevningen, angi de krav, som fra hans side vil bli reist, og meddele bevisoppgaver som nævnt under nr. 1 c og d.

3. Saasnt formanden har mottatt indstevntes svar, eller saasnt fristen for dette er utløpet, berammer formanden tid og sted for sakens behandling i retten. Retsmøtet skal holdes snarest mulig. Det kan holdes ogsaa utefor rettens faste sæte.

4. Formanden varsler de øvrige medlemmer av retten. Likesaa varsler han varamand, hvis der mot noget medlem kan ventes fremsat en ugildhetsingiselse, som han antar vil kunne bli godkjendt av retten.

5. Formanden utfærdiger indkaldelse til parterne og lar den forkynde med en varselsfrist, som ikke maa være under 48 timer, den nødvendige reisetid heri ikke medregnet.

6. Formanden indstevner de vidner, sakkyndige eller andre personer, som han finder bør avhøres. Varselsfristen er 24 timer, den nødvendige reisetid ikke medregnet. Til forberedelse av bevisførselen har formanden forøvrig samme myndighet som retten efter § 19.

§ 19. Saksbehandlingen.

Formanden leder forhandlingerne. Saken behandles og beviserne føres paa den maate, som retten finder høvelig. I regelen er behandlingen mundtlig. Retten skal sørge for, at saken i enhver henseende blir fuldt oplyst. Retten kan indhente forklaringer av parter, sakkyndige og enhver anden, hvis prov kan være av betydning for saken. Enhver kan negte at svare paa et spørsmål, naar svaret kan utsætte ham selv eller nogen, til hvem han staar i saadant forhold, som nævnt i straffeprocelseslovens § 176, for straf eller tap av den borgerlige agtelse. Retten kan forlange sig forelagt dokumenter, forretningsbøker og andre bevisligheter, som en part eller nogen anden, som pligter at vidne i saken, har raadighet over. Den kan paalægge en part eller et vidne at efterse regnskapsbøker eller andre bevisligheter og at gjøre optegnelser derom. Retten kan foreta syn og granskning enten selv eller ved et eller flere av sine medlemmer eller ved opnevnte sakkyndige. Herunder kan ogsaa redskaper kræves brukt, maskiner sat i gang og arbeidsmaater paa vist. Retten kan henhvende sig til enhver av de almindelige underretter om bevisoptagelse til bruk for saken. Bevisoptagelsen skal fremmes hurtigst mulig, om nødvendig ved ekstraret. Dommeren skal paa embeds vegne sørge for forrettningens fremme. Vidner gives aftensvarsel. Parterne indkaldes bare naar det er krævet i retsanmodningen.

§ 20. Parternes fravær.

Saken skal utsættes, hvis nogen av parterne ikke møter og det er oplyst eller sandsynlig, at han har gyldig forfald. Saken skal hæves, hvis ingen av parterne møter og det ikke er oplyst eller sandsynlig, at nogen av dem har gyldig forfald. En møtende part kan kræve saken fremmet, om den anden uteblir og det ikke er oplyst eller sandsynlig, at han har gyldig forfald. Saken skal i saa fald behandles, som om vedkommende part hadde været tilstede.

§ 21. Om møtepligt for vidner og parter.

1. Enhver pligter efter stevning fra rettens formand at møte som vidne for Arbeidsretten, naar han bor eller opholder sig inden en saadan avstand

fra retsstedet, at han for at naa dette ikke behøver at reise over 600 km. med jernbane eller 300 km. med dampskib eller 100 km. paa anden maate eller en tilsvarende veilængde dels paa den ene, dels paa den anden maate. Er det særlig magtpaaliggende, at et vidne møter, kan formanden paa embeds vegne eller efter ansøking fra en av parterne utvide dets møtepligt.

2. Enhver, som er tilstede paa retsstedet eller i nærheten av det, kan retten paalægge at fremstille sig uten ophold for at avgi vidnesbyrd. Tilstedeværende vidner kan paalægges at komme igjen til ny møtetid.

3. Vidner, som formanden har indstevnt, kan kræve godtgjørelse av statskassen efter straffeprocelseslovens regler for vidner i lagmandsretssaker. Vidner, som parterne fremstiller, kan retten tilstaa saadan godtgjørelse, naar avhørelsen har været av betydning for saken.

4. Om parternes pligt til at avgi pesonlig møte efter særlig paalæg gjælder samme regler som for vidner efter nr. 1 og 2.

§ 22. Om sakkyndige.

Enhver, som pligter at vidne i saken, er efter rettens eller formandens opnævnelse pliktig til at gjøre tjeneste som sakkyndig. Opnævnte sakkyndige har krav paa godtgjørelse for sit arbeide efter reglerne i straffeprocelseslovens § 81 samt paa skyss- og kostpenger som for sakkyndige i straffesaker bestemt. Deres tilkommende utredes av statskassen. Ogsaa sakkyndige, som ikke er opnævnt, kan retten efter omstændighetene tilstaa saadan godtgjørelse.

§ 23. Forhandlingernes offentlighet.

Forhandlingerne føres for aapne dører, hvis ikke retten beslutter at utelukke offentligheten. Dørene bør lukkes, naar forhandlingerne kommer ind paa forretnings- eller foreningshemmeligheter eller andet, som ikke bør komme til uvedkommendes kundskap. De deler av fremlagte bøker, som ikke vedkommer saken, kan retten forsegle. Enhver, som har været tilstede under forhandlinger for lukkede dører, kan retten ved kiendelse paalægge at bevare taushet om det, som er forhandlet.

§ 24. Retsbok.

I retsboken føres ind tid og sted for retsmøtet, navnene paa dommere, retsskriver, parter og deres fuldmægtiger, vidner og sakkyndige. Fremlagte dokumenter nævnes og forhandlingernes gang gjengives i korthet. Paastande og indsigelser indtages fuldstændig, likesaa alle rettens avgjørelser. Retten kan beslutte, at forhandlingerne skal optages med hurtigskrift.

§ 25. Rettens avgjørelser.

1. Rettens avgjørelser træffes med stemmeflerhet. Dom skal avsiges snaest mulig, efterat saksbehandlingen er sluttet. Gaar der mere end tre dage, før dom avsiges, skal grunden til dette nævnes i dommen.

2. Skrivefeil, regnefeil, uteladelser og andre aabenbare feil kan formanden rette paa embeds vegne. Om rettelsen skal han uten ophold underrette parterne i anbefalt brev. Er nogen av parterne misnøid med rettelsen, kan han kræve saken forelagt for den samlede ret. Begjæringen maa rettes til formanden inden en uke, efterat meddelelse om rettelsen er mottat. Formanden skal uten ophold forelægge rettelsen for samlet ret.

3. Er dommen ufuldstændig eller uklar, kan den rettes av den samlede ret efter begjæring fra en av parterne, og efterat den anden part er hørt. Begjæringen maa være fremkommet til formanden senest 14 dage efterat dommen er avsaagt.

4. Procesledende kjendelser og andre beslutninger kan retten omgjøre, hvis ingen erhvervet ret er til hinder for det.

§ 26. Anke og kjøremaal.

1. Kjendelse, hvorved en sak avvises eller tages under behandling, kan indankes for Høiesteret og skal der foretages ved varslets utløp uten

hensyn til sessionerne. — Kjendelse, hvorved Arbeidsretten tar en sak under behandling, kan paaankes, før dom er faldt, men uten opsættende virkning. Ankefristen er en maaned fra den dag, kjendelsen blev avsaft.

2. Den som ikke er part kan paakjære en kjendelse, hvorved det paalægges ham at avgi forklaring, ed eller forsikring, fremlægge dokumenter eller fremvise, forelægge eller gi adgang til gjenstande eller tjenestgjøre som sakkyndig, eller hvorved han ilægges straf- eller omkostningsansvar. Parterne kan paakjære kjendelser, hvorved de selv ilægges straf og omkostningsansvar efter §§ 48 og 50. Kjæremaalet maa erklæres paa stedet, hvis vedkommende er tilstede i retten, men ellers inden tre dage efterat han har faat meddelelse om avgjørelsen. Kjæremaalet har opsættende virkning for den kjærende, men hindrer ikke sakens fremme. Formanden sender uten ophold kjæremaalserklæringen med de fornødne dokumenter og utskrifter til Høiestrets kjæremaalsutvalg. Retten, den kjærende og andre, for hvem kjæremaalet er av betydning, kan indgi skriftlig uttalelse om saken. Paaberopes kjendingsgjerninger som ikke tidligere er anført, skal uttalelsen altid fremsendes gjennom retten.

3. Arbeidsrettens domme og andre kjendelser end de som nævnes under nr. 1 og 2, er endelige.

§ 27. *Krav som utspringer av arbeidsavtaler.*

Under sak om en tariffavtale kan ogsaa inddrages krav som utspringer av en arbeidsavtale, hvis kravet vil faa sin umiddelbare avgjørelse ved dommen om tariffavtalen. Har Arbeidsretten i sin domsslutning fastslaaet en viss forstaaelse av en tariffavtale, er denne forstaaelse bindende for enhver arbeidsavtale som er bygget paa tariffavtalen.

3. kapitel. Mægling.

§ 28. *Mæglingsraadene.*

1. Hvis der under en arbeidstvist om nyordning av arbeids- eller løningsvilkaar eller andre arbeidsforhold ikke opnaaes enighet mellem parterne, kan enhver av dem eller vedkommende regjeringsdepartement bringe tvistemaalet ind for et mæglingsraad.

2. Riket inddeles i fem mæglingskredser. Grænserne fastsettes av kongen, efterat Arbeidsraadets uttalelse er indhentet. I hver kreds skal der være en fast mæglingsmand. Han beskikkes av kongen for to aar ad gangen. Ved valget faar § 10 nr. 2 tilsvarende anvendelse.

3. Mæglingsraadet skal ha tre medlemmer, nemlig den faste mæglingsmand som formand og to andre mæglere, som opnævnes av formanden efter forslag fra hver av parterne.

4. Til mæglere kan bare foreslaaes norske statsborgere, mænd eller kvinder. De maa ha fylt 30 aar, være vederheftige og ikke fradømt de rettigheter som nævnes i straffelovens § 29 nr. 1. De maa ikke ha optraadt for nogen av parterne under forhandlingerne om tvisten; de maa ikke være i fast tjeneste hos en forening som er part, eller medlem av en saadan forening, og de maa ikke være indehaver av en bedrift som omfattes av tvisten, eller være i fast tjeneste ved en saadan bedrift.

§ 29. *De mæglingsraad som begjæringen kan rettes til.*

1. Begjæring om mægling rettes til den faste mæglingsmand i den kreds, hvor den eller de bedrifter ligger, som omfattes av tvistemaalet. Omfatter tvisten bedrifter i flere kredser, kan begjæringen rettes til mæglingsmanden i enhver av disse. Hvis begge parter er foreninger, kan begjæringen rettes til mæglingsmanden i den kreds, hvor en av dem har sit sæte.

2. Begjæringen kan rettes til hvilkensomhelst mæglingsmand, naar parterne er enige.

3. Rettes mæglingsbegjæring til forskjellige mæglingsmænd, skal saken behandles av den som først mottok begjæringen, medmindre parterne enes om noget andet.

§ 30. Mæglingsbegjæringens indhold.

Begjæringen om mægling skal være skriftlig. Fremsettes den av vedkommende regjeringsdepartement, er det nok at den indeholder parternes navn og adresse, og at der er en arbeidstvist mellem dem.

Mæglingsbegjæring fra en part skal indeholde:

- a. Parternes fulde navn og adresse;
- b. en fremstilling av tvisten og dens aarsak, de forhandlinger som har været ført, forhandlernes navn og de krav som der ikke kan opnaaes enighet om;
- c. navnet paa den som parten foreslaar til medlem av raadet;
- d. forslag med hensyn til tid og sted for behandlingen av tvistemaalet.

Med mæglingsbegjæring fra en part skal følge en bekræftet avskrift.

§ 31. Mæglingsmandens ugildhet eller forfald.

Reglerne om ugildhet i § 13 gjælder ogsaa for den faste mæglingsmand. Anser han sig for ugild, eller har han forfald, eller er han optat med mægling i en anden sak, underretter han uten ophold vedkommende regjeringsdepartement. Er dette enig i at han ikke bør behandle tvistemaalet, overdrar det behandlingen til en anden fast mæglingsmand, eller til en som det beskikker for anledningen.

§ 32. Forberedelsen av mæglingssaken.

1. Mæglingsmanden skal uten ophold sende avskriften av mæglingsbegjæringen til indklagede med anmodning til ham om at fremsætte skriftlig inden en viss kort frist sine bemerkninger og forslag til opnævnelse av den tredje mægler. Er mæglingsbegjæringen fremsat av vedkommende regjeringsdepartement, skal mæglingsmanden gi begge parter underretning derom og anmode dem om inden en viss frist at meddele ham, hvem de foreslaar til mæglere.

2. Hvis nogen som er foreslaat til mægler ikke fylder lovens krav, gir mæglingsmanden vedkommende part en kort frist til nyt forslag. Mæglingsmandens avgjørelse er endelig.

3. Saasnaert der fra begge sider foreligger lovlig forslag, skal de to som er foreslaat opnævnes til medlemmer av mæglingsraadet. Er ikke lovlig forslag fremsat inden de frister mæglingsmanden har sat, eller er der flere parter paa en av siderne, og de ikke kan enes om hvem de skal foreslaa, staar mæglingsmanden frit i sit valg.

4. Samtidig med opnævnelsen av de to mæglere berammer mæglingsmanden tid og sted for raadets behandling av tvistemaalet. Møte kan holdes utenfor mæglingskredsen. Han varsler de to andre mæglere og indkaller parterne paa den maate han finder høvelig. Varselsfristen bør være saa kort som mulig. Om indkaldelse av vidner og andre, hvis forklaring kan være av betydning, og om forberedelse av bevisførselen forøvrig gjælder reglerne i § 18 nr. 6.

§ 33. Mæglered.

Mæglingsraadets medlemmer skal før mæglingen avlægge saadan ed som nævnt i § 16.

§ 34. Raadets forhandlingsdygtighet.

Mæglingsraadet er ikke forhandlings- og beslutningsdygtig uten at alle tre mæglere er tilstede. Faar den faste mæglingsmand forfald, som kan antages at ville strække sig utover en uke, forholdes efter § 14 første avsnit. Faar nogen anden mægler saadant forfald, opnævner den faste mæglingsmand nyt medlem. Forslag fra vedkommende part indhentes, hvis dette kan gjøres uten skadelig ophold. Den mæglingsmand som har paabegyndt sakens behandling skal føre den til ende, selv om hans ordinære tjenestetid løper ut under saken.

§ 35. *Parternes fuldmægtiger.*

Reglerne i § 17 om parternes fuldmægtiger kommer ogsaa til anvendelse for mæglingssraadet. Dog maa advokater og sakførere ikke bruges som fuldmægtig uten mæglingssraadets samtykke.

§ 36. *Saksbehandlingen.*

Formanden leder forhandlingerne. Paa den maate og i de former som det selv vælger skal mæglingssraadet hurtig og omhyggelig indhente alle nødvendige oplysninger til tvistemalets utredning og efter evne søke at opnaa enighet mellem parterne om et rimelig forlik. Raadet kan indhente de nødvendige oplysninger til tvistemaalenes utredning og bedømmelse, selv om en eller begge parter uteblir. Til fremme av sine undersøkelser har mæglingssraadet saadan myndighet som nævnt i § 19. Dog kan det ikke avkræve vidner og sakkyndige ed. Reglerne i §§ 21 og 22 faar anvendelse ogsaa for mæglingssraadet. Raadet avgjør om forhandlingerne skal være offentlige. Besluttet de ført for aapne dører, maa dog § 23 iagttages. Møtebok føres efter reglerne i § 24.

§ 37. *Mæglingens avslutning.*

Er der gaat 14 dage efter det første møte i mæglingssraadet og forlik endda ikke er kommet istand, kan hver av parterne kræve mæglingen sluttet. Senest tre dage efterat saadant krav er fremsat skal mæglingen sluttet. Inden samme frist skal mæglingssraadet sende ind til vedkommende regjeringsdepartement en beretning om saken, dens aarsaker og gjenstand. Beretningen skal indeholde forslag til løsning av tvistemaalene. Er mæglerne uenige om beretningens indhold, kan mindretallet gi særskilt uttalelse. Departementet kundgjør beretningen paa høvelig maate.

§ 38. *Senere vedtagelse av raadets forslag.*

Vil nogen av parterne godkjende mæglingssraadets forslag til tvistemalets løsning, efterat mæglingen er sluttet, kan erklæring derom sendes til formanden. Denne sender en avskrift av erklæringen til den anden part. Godkjender ogsaa denne forslaget, berammer mæglingssmanden et møte mellem parterne til oprettelse av tariffavtale.

§ 39. *Gjenoptagelse.*

Om mæglingen er sluttet kan parterne i fællesskap begjære den gjenoptat. Er der gaat en maaned efterat mæglingen blev sluttet, uten at tvisten endda er løst, skal mæglingssraadets formand opfordre parterne til nye forhandlinger.

§ 40. *Anke og kjøremaal.*

Har mæglingssraadet avvist et tvistemaal, kan avvissningskjendelsen indannes for Arbeidsretten, hvis avgjørelse er endelig. Ankefristen er 14 dage, regnet fra den dag da kjendelsen blev avsagt. Saadanne kjendelser, som nævnes i § 26 nr. 2, kan paakjæres efter de regler som er git. Andre kjendelser av mæglingssraadet er endelige. Mæglingssraadets kjendelser kan fuldbyrdes efter reglerne for domme.

4. kapitel. *Voldgift.*

§ 41. *Adgangen til voldgiftsbehandling. Voldgiftsrettens sammensætning.*

1. Er mægling sluttet, eller enes parterne om at gaa mæglingssraadet forbi, kan de i fællesskap bringe en arbeidstvist om nyordning av arbeids- eller lønningsvilkaar eller andre arbeidsforhold ind for en voldgiftsret paa fem medlemmer. Arbeidsrettens formand skal være rettens formand. De fire andre medlemmer opnævnes av formanden efter forslag fra hver av parterne.

2. Vedkommende regjeringsdepartement istandbringer for hvert aar to udvalg av personer som er villige og skicket til at være voldgiftsmænd. Valgbare er norske statsborgere som fylder kravene i § 10 nr. 2. Hvert udvalg skal bestaa av tyve mænd eller kvinder. Forslag til det ene udvalg avgives av Arbeidernes faglige landsorganisation's sekretariat, forslag til det andet av Norsk arbeidsgiverforening's centralstyre. § 11 faar tilsvarende anvendelse. Er ikke lovlig forslag indkommet til departementet inden en av dette fastsat frist, gaar vedkommende styres forslagsret over til Arbeidsraadet.

§ 42. *Begjæring om voldgiftsbehandling.*

Begjæring om behandling av et tvistemaal ved voldgiftsret skal være skriftlig og av saadant indhold som nævnt i § 30. Den skal være undertegnet av begge parter og sendes til Arbeidsrettens formand. Har tvistemalet været for mæglingsraad, skal som bilag følge en bekræftet avskrift av mæglingsbegjæringen og av mæglingsraadets møtebok.

§ 43. *Ugilde voldgiftsmænd.*

Har den ene part indsigelse at gjøre mot formanden eller mot de voldgiftsmænd, som den anden part foreslaar, skal indsigelsen fremsættes samtidig med voldgiftsbegjæringen. Finder formanden, at nogen av dem som er foreslaat er ugild efter reglerne i § 13 nr. 1, anmoder han vedkommende part om at foreslaa en anden. Efterkommes ikke anmodningen inden den fastsatte frist, opnævner formanden det manglende medlem av samme udvalg som den ugilde. Hvis formanden selv er ugild eller har forfald, følges § 14 første avsnit.

§ 44. *Voldgiftssaken.*

Saasart retten er gyldig sammensat, berammer formanden tid og sted for sakens behandling. Forøvrig gjælder om behandlingen for voldgiftsretten det som er fastsat i §§ 15, 16, 17, § 18 nr. 4, 5 og 6 samt §§ 19, 20, 21, 22, 23 og 24. Faar noget av de opnævnte medlemmer forfald under sakens behandling, forholdes efter § 34 tredje avsnit.

§ 45. *Voldgiftsrettens avgjørelser.*

Voldgiftsdommen skal ha domsgrunde. Den underskrives av alle voldgiftsmænd. Uten begge parters samtykke maa en voldgiftsdom ikke gives længere gyldighetsfrist end tre aar. Paa voldgiftsrettens avgjørelser faar §§ 25 og 26 tilsvarende anvendelse. Negter Arbeidsrettens formand at ta et tvistemaal under behandling som voldgiftssak, skal han avsi kjendelse som kan paaankes efter § 26 nr. 1.

5. kapitel. *Straffebestemmelser.*

§ 46. *Arbeidsstans.*

1. Den som i strid med § 8 iverksætter eller deltar i arbeidsnedleggelse eller arbeidsstængning, straffes med bøter. Disse kan for arbeidsgiver i gjentagelsestilfælde gaa til 50,000 kroner.

2. Et medlem av en fagforenings eller arbeidsgiverforenings styre som medvirker til en ulovlig arbeidsstans ved at utbetale foreningsmidler, indsamle eller utdele bidrag eller paa anden maate, straffes med bøter.

§ 47. *Anmeldelser m. v.*

Med bøter straffes den som forsømmer at indsende til Arbeidsraadet anmeldelse eller opgave efter § 2 eller avskrift av tariffavtale efter § 3.

§ 48. *Fornærmelig adfærd m. v.*

1. Den som under et møte for Arbeidsretten fornærmer retten eller nogen som møter for den, eller forstyrrer møtet, krænker rettens værdighet

eller ikke lyder paabud fra retten eller formanden, kan utvises og ved kjendelse under saken ilægges bøter. Den som skriver noget usømmelig eller fornærmelig i et søksmaalsskrift kan likeledes ved kjendelse under saken ilægges bøter.

2. Bestemmelserne under nr. 1 gjælder ogsaa for mæglingsraad og voldgiftsretter.

3. Om nogen straffes efter denne paragraf, kan han dog forfølges paa vanlig maate for gjerningen. Men bøterne kommer i betragtning ved strafutmaalingen.

§ 49. *Brud paa taushetspligt.*

Den som ikke overholder paabud om taushet efter denne lov, straffes med bøter.

§ 50. *Uteblivelse m. v.*

1. Hvis et vidne eller nogen som ellers har faat særlig paalæg om at møte personlig uteblir uten gyldig forfald eller ikke betimelig har meldt forfald, eller uten lov forlater møtet før det er slut, kan han ved kjendelse under saken ilægges bøter og paalægges helt eller delvis at betale de omkostninger som han har voldt. Uteblir han efter ny indkaldelse eller opfordring til at møte, kan han enda en gang ilægges bøter og omkostningsansvar. Like med uteblivelse uten gyldig forfald regnes det, at en sakyndig uten gyldig grund negter at overta sit hverv eller forsømmer sin pligt, og at nogen maa avvises, fordi han møter drukken.

2. Negter nogen uten gyldig grund at forklare sig eller avlægge ed eller forsikring, kan han ved kjendelse under saken ilægges bøter og paalægges helt eller delvis at betale de omkostninger som er voldt ved negtelsen. Han kan ikke ilægges saadan straf og saadant omkostningsansvar mere end to ganger i samme sak.

3. Hvis nogen ikke efterkommer paalæg om at fremlægge et dokument eller fremvise, forelægge eller gi adgang til en gjenstand eller at efterse og gjøre utdrag av et dokument eller lignende, regnes det like med at han negter at forklare sig.

§ 51. *Ansvar for kjøremaal.*

For aabenbart grundløst kjøremaal kan Høiesterets kjøremaalsutvalg ilægge bøter og omkostningsansvar.

6. kapitel. *Sputningsbestemmelser.*

§ 52. *Saksomkostninger.*

1. Der betales intet for behandling av tvistemaal ved Arbeidsretten, mæglingsraadene og voldgiftsretterne eller for bevisoptagelser til bruk for saadan sak. Arbeidsretten kan dog ved kjendelse paalægge en av parterne eller begge at godtgjøre statskassen helt eller delvis dens utgifter ved behandling av tvistemaal for Arbeidsretten.

2. Omkostningerne ved tvistemaal for Arbeidsretten kan den ene part faa sig tilkjendt hos den anden efter reglerne for saksomkostninger i almindelige borgerlige saker. Derimot skal hver part selv bære sine omkostninger ved behandlingen av tvistemaal for mæglingsraad eller voldgiftsret.

§ 53. *Lønninger m. v.*

1. Lønninger og honorarer, som tilkommer Arbeidsrettens, mæglingsraadenes eller voldgiftsretternes formænd og øvrige medlemmer, utredes av statskassen. Denne bærer ogsaa utgifterne ved formændenes kontorhold og utgifterne til lokaler og skriverhjælp under møterne.

2. Arbeidsrettens formand skal ha fast aarlig løn. Mæglingsraadenes formænd skal ha fast aarlig løn og et honorar for hver enkelt sak. De øvrige medlemmer av Arbeidsretten, mæglingsraadene og voldgiftsretterne tilstaaes honorar for hver sak av vedkommende regjerings departement.

3. Under reiser har medlemmerne av Arbeidsretten, mæglingsraadene og voldgiftsretterne krav paa skyss- og kostpenger efter lov av 10. juli 1894. Kostpengene skal være som bestemt for første klasse i lovens § 17.

4. Kongen gir de fornødne bestemmelser om utførelsen av retsskriverforretningerne ved Arbeidsretten, mæglingsraadene og voldgiftsretterne.

§ 54. Lovens ikrafttræden.

Denne lov træder i kraft fra den tid kongen bestemmer, dog senest 1. januar 1913.

Efterat spørsmålet var drøftet i møter den 18. og 19. juni vedtok konferansen at bemyndige sekretariatet til at indsende følgende forestilling til stortinget:

Til Stortinget!

I anledning av den fremsatte odelstingsproposition til lov om arbeidstvister har repræsentanter for landsorganisationen været samlet i møte i Kristiania den 17.—18. ds. til drøftelse av saken.

Møtet tillater sig at uttale følgende:

1. Utsættelse av lovforslagets behandling.

Paa vegne av Arbeidernes faglige landsorganisation, som representerer 57,000 organiserte arbeidere, henstilles paa det indstændigste at det av regjeringen fremlagte utkast til *lov om arbeidstvister* ikke optas til behandling av det indeværende storting.

En lov som den foreslaede vil jo paa det intimeste berøre hver eneste fagforening i landet, og disse maa derfor ha billig krav paa at faa anledning til at behandle saken og uttale sig før loven tages op til drøftelse i stortinget. Nærværende repræsentanter, som blev opnævnt av den sidste faglige landskongres for eventuelt at ta stilling til en proposition om mægling og voldgift, forutsattes saaledes kun at skulle avgi en uttalelse, hvorefter organisationerne skulde faa behandle saken. Man gik nemlig ut fra, at statsmagterne vilde gi fagorganisationen den nødvendige tid til drøftelse av denne for den saa viktige sak. Dette skulde være saa meget mere rimelig, som der jo i lovforslagets motiver fremholdes, at en lov som denne maa, for at kunne virke hellig, mottages med velvilje av de angjældende parter.

Der skulde heller ikke være nogen grund til nu at forcere frem denne lov.

Hvad *interessetvister* mellem de faglig organiserte arbeidere og arbeidsgiverne angaar, er der ikke i det senere utbrutt nogen væsentlig saadan av den grund at der ikke har fundet *forhandling* sted. Den største konflikt, som har paagaat iaar, nemlig inden hermetikindustrien, var tvertimot gjentagne gange til forhandling; men interessesemotsetningerne var saa store, at konflikt allikevel brøt ut. Det maa antages, at det samme vilde ha været tilfældet selv under en offentlig mægling. Hvad konflikten ved statens egne arbeider angaar, har jo regjeringen det i sin haand at forhandle paa den maate som den finder mest tjenlig, uten at der av den grund behøves at gaaes til særlige foranstaltninger.

Hvad *retstvister* angaar, blir disse allerede nu mellem organisationerne løst ved forhandling og eventuelt voldgift, saa det heller ikke hvad disse forhold angaar skulde være nogen særlig grund til at *forcere* frem et lovforslag, som griper ind paa et for lovgivningen helt nyt gebet, med virkninger og konsekvenser som under en forceret lovbehandling kan bli upaaagtet.

Det vil maaske anføres, at der er forekommet brud paa den almindelige form for behandling av retstvister, f. eks. streiken ved Saheim. Men hertil skal bemerkes, at dette er en temmelig enestaende foreteelse, og at saadant vil kunne indtræffe under hvilkensomhelst lovgivning. Det forekommer yderst sjelden, at de regler som nu eksisterer mellom organisationerne om retstvisters behandling, er gjenstand for brudd. Man maa i denne forbindelse erindre, at der nu eksisterer mellom 600—700 tariffer her i landet.

Naar forholdene i vort land er saaledes som foran anført, og derom kan der ikke raade tvil, synes et krav om utsættelse av lovens behandling at være saa rimelig og saa fuldt beføiet, at statsmagterne uten at gaa samfundsinteresserne for nær trygt maa kunne gaa med herpaa.

Videre skal bemerkes, at det har været stortingets forutsætning, at spørmsmaalet om beskyttelse av foreningsfriheten skulde behandles i forbindelse med lov om arbeidstvister. Det skulde synes naturlig, at naar staten ved lov vil gripe ind i forholdet mellem arbeidere og arbeidsgivere, bør ogsaa det foreliggende komiteforslag om foreningsfrihet behandles i samme forbindelse. At proposition i denne sak endnu ikke er fremsat, er saaledes en grund mere for at behandlingen av det foreliggende lovforslag bør utstaa.

I henhold til ovenstaaende foreslaaes:

Det foreliggende forslag til lov om arbeidstvister tages ikke under behandling av stortinget iaar, men oversendes de respektive organisationer til uttalelse.

2. *Hvordan offentlig mægling i arbeidstvister bør etableres.*

Repræsentantskapet vil straks uttale, at regjeringens forslag til lov om arbeidstvister ikke kan sies at være tilfredsstillende, likesaallit som den departementale komites flertals forslag eller de tidligere propositioner i samme emne.

Man er derfor kommet til det resultat, at staten istedetfor at gaa til saa omfattende lovforanstaltninger, hvis rækkevidde og følger det er vanskelig at overskue, bør søke ved enklere institutioner at opnaa det samme resultat.

Vi henviser i saa henseende til vore nabolande Sverige og Danmark, hvor fagorganisationen og arbeidsgiverorganisationens utvikling har været nogenlunde den samme som hos os, kun med den forskjøl at utviklingen er kommet længere i disse lande, hvor industrialismen har holdt sit indtog paa et tidligere tidspunkt. Naar man derfor i Sverige og Danmark har nøiet sig med at oprette en *forliksinstitution*, som kun griper ind i de konflikter som er av mere omfattende art, saa skulde vel dette tilsi os ikke heller at gaa længer paa dette for lovgivningen uprøvede og vanskelige omraade.

Selv om de lovbestemmelser — forhandlings- og mæglingsregler, straffebestemmelser etc. — som er foreslaat i regjeringsutkastet, tilsyneladende synes at ramme begge parter likt, kan det dog i praksis vise sig ikke at være tilfældet, idet de to organisationer har en forskjelligartet organisationsform og ganske naturlig kommer til at optræde paa forskjellig vis. Fagforeningerne opererer med den store masse, som fra daarlige arbeidsforhold skal kjæmpe sig fremad og opad til bedre vilkaar og maa saaledes som regel bli den angripende part; mens arbeidsgiverforeningerne utgjør et faatal — de besiddende —, som nærmest har til opgave at forsvare sig mot og tilbakeslaa arbeidernes kamp for bedre arbeidsforhold, selv om de herunder i det senere ogsaa gaar angrepsvis tilverks.

Lovbestemmelser som tilsyneladende rammer begge organisationer likt, kan derfor godt i væsentlig grad komme til at føles som baand paa fagorganisationens arbeide, mens de kun i enkelte tilfælder føles paa lignende maate av arbeidsgiverforeningen.

Videre maa man ta hensyn til at arbeiderorganisationen hittil har utviklet sig frit uten støtte av det offentlige, ja ofte under motstand fra myndigheternes side, og dog kan der som regel ikke fra staten rettes nogen grundet anke over den maate, hvorpaa fagorganisationen fører den sociale kamp. De to organisationer i arbeidsforholdet har sig imellem skapt forhandlingsregler, domstole i arbeidstvister etc., som av alle erkjendes at virke paa en saadan maate, at skal det offentlige foreta noget i denne sak, blir det nærmest kun at lave lignende institutioner og gi dem det nødvendige autoritative præg som *statsinstitutioner*. Den utvikling som arbeiderorganisationen har hat, og den anerkjendelse som den nu har vundet, berettiger ikke staten til at gaa til en saa omfattende lovgivning, at der kan være fare for, at denne heldige utvikling skal enten stagnere eller føres ind i et andre mindre lykkelig spor. Vi mener derfor, at man ikke bør gaa til gjennomførelse av regjeringens forslag, men forsøke enklere foranstaltninger, hvorved man ogsaa vil

vinde erfaring for, hvordan mæglende statsinstitutioner virker i kampforholdet mellem arbejderne og arbejdsgevnerne organisationer.

Vi vil i denne anledning (som foran nævnt) fæste opmærksomheden ved de *forliksinstitutioner*, som er oprettet i Sverige og Danmark. I Sverige er der 7 forliksmænd, idet landet under hensyn hertil er opdelt i 7 distrikter. I Danmark, hvor centralisationen er sterkere gennemført, er der kun en forliksmand, som har sæte i Kjøbenhavn.

Forliksmanden har til opgave at gripe mæglende ind, naar en større konflikt truer med at bryte ut — for at forhindre denne — og efterat konflikten er utbrudt for at forsøke denne bilagt. Han kan sammenkalde parterne til forhandling, naar han finder tidspunktet beleilig, og parterne er forpligtet til at møte og behandle forliksmandens forslag, som det dog staar dem frit at vedta eller forkaste.

Paa den maate opnaaes i realiteten det samme som tilsigtes i regjeringsforslaget om offentlig mægling, men det opnaaes uten alle de bestemmelser om rapport, straf etc., som utvilsomt helt fra første øieblik av vil gjøre denne lov upopulær og saaledes netop gjøre det vanskelig for de gennem loven skapte institutioner at opnaa gode resultater.

Den mangfoldighet av smaatvister og konflikter, som efter regjeringsforslaget vil komme ind for mæglingsraadene eller arbeidsretten og saaledes faa en meget mere tungvindt, omstændelig og kostbar behandling end nu, vil ved den av os paapekte forliksinstitution ordnes mellem organisationerne som før, idet forliksmanden kun griper ind naar han anser det paakrævet.

Vi maa derfor paa det kraftigste tilraade, at man ikke gaar længer i lovforanstaltninger paa dette omraade end til oprettelse av forliksinstitutioner i overensstemmelse med de allerede oprettede i Sverige og Danmark.

Hvad angaar *retstvisters* behandling og betimeligheten av en offentlig «Arbejdsret» er man av den opfatning, at disse tvister allerede nu behandles paa en saadan maate av organisationerne, at det ikke kan sies at være særlig paakrævet at træffe forføinger i saa henseende. Den av os foreslaaede forliksmand kan ogsaa tænkes benyttet som opmand i *voldgiftssaker* organisationerne imellem. Forliksinstitutionen vil saaledes virke tilfredsstillende ogsaa paa dette omraade.

Repræsentantskapet vil saaledes i motsætning til den foreliggende proposition foreslaa:

Det henstilles til regjeringen at utarbeide forslag til forliksinstitution i likhet med de i Sverige og Danmark oprettede.

3. Bemerkninger til det foreliggende lovutkast.

Som foran anført er vi mot det forelagte utkast til lov om arbeidstvister. Vi anser det endvidere som altfor vidtløftig og omstændelig; det griper ind i saa mange ømfintlige forhold paa en maate, som det ikke er mulig helt at overskue virkningerne av. Lovforslaget tilsigter at forhindre, regulere eller bilægge arbeidskonflikter. Ved utarbeidelsen av lovtæksten synes det at ha været magtpaaliggende at gjøre forslaget saa omfattende som mulig, saa at si søke *at ta alt med*. Men dette har bevirket, at forslaget for mange viktige punkters vedkommende har faat en altfor løs og svævende form, som vil gi anledning til mange fortolkninger med derav følgende tvister.

I forholdet mellem arbeidsgiver og arbeidere vil der bestandig være endel rivninger, disse løses i 9 å 10 tilfælder let og enkelt inden organisationernes ramme; anderledes blir det naar lov og domstol lægges like for, da er der fare for at tvisternes antal vil øke i sterk grad; det blir ikke da bare at søke utjevne tvisten paa en praktisk maate, men ogsaa at søke straffet sin motpart.

Man bør ikke løpe denne risiko i unødig grad og arbeidsforholdet vil ikke bedres ved det.

Vi skal i det følgende paapeke enkelte av forslagets mest uheldige bestemmelser:

I § 1 punkt 5 defineres arbeidsnedleggelse (streik) saaledes: «— en hel eller delvis arbeidsstans, som arbeidere i fællesskap eller i forstaaelse med hinanden iverksætter for at tvinge» osv. Hvor meget skal man lægge i

ordene: «som arbeidere i fællesskap eller *forstaaelse* med hinanden iverksettes», og hvor begynder tvangen mot arbeidsgiveren og hvor slutter individernes ret til at fratræde et arbeide, til at kræve bedre vilkaar for sit arbeide?

Departementets foredrag gir ingen retledning, og dog er bestemmelsen en sterk utvidelse av § 1 punkt 4 i den departementale komité's forslag. At en arbeider slutter fordi han er misfornøyd med forholdene og ikke kan faa dem rettet er fuldt lovlig, at 2—3 stykker gjør det, maa vel anskues paa samme maate, det skulde ikke være arbeidsstans i lovens forstand. Men disse kan jo udmerket godt handle i *forstaaelse* med hinanden, de er misfornøyd med forholdene og kan faa det bedre andre steder. Skal en arbeidsgiver kunne bringe dette ind til lovbestalt mægling eller i tilfælde det er tarif paa stedet frem for Arbeidsretten?

Et tilfælde fra det praktiske liv: En arbeidsgiver hadde arbeidere paa 5 steder (bygarbeider), alle var organisert. Paa det ene sted var 7 mand, 3 sluttet fordi de ikke fik bedre vilkaar, de øvrige fortsatte. Dette kaldte arbeidsgiveren en arbeidsstans og forlangte organisationens indgripen.

Skulde saadant komme ind under loven blev det et arbeidsstoff, som steg til det urimelige — og lovforslaget gir adgang til det.

Definitionen av begrepet arbeidsstans i propositionen er altfor omfattende og kan gi et altfor stort spillerum for vedkommende dommer. Vi maa derfor kræve at definitionen begrænses til hel eller delvis arbeidsstans som er iverksat av arbeidere som handler i fællesskap, d. v. s. arbeidsstans som er iverksat ved beslutning av hovedorganisationerne eller nogen av deres underavdelinger eller som ved understøttelse eller bekjendtgjørelse støttes av disse.

§ 3 punkt 2 fastsetter at en tarif skal gjælde i 3 aar og ha 3 maaneders opsigelse, hvis intet andet er fastsat om tiden for dens gyldighet.

Dette finder vi urimelig. Ønsker ikke parterne at bestemme tiden for dens varighet, er det som regel for at se den an, for at kunne bedømme dens virkninger før man binder sig for længere tid. En overenskomst, som ikke indeholder nogen bestemt varighet, bør derfor ikke gjælde mere end 1 aar med 1 maanedes opsigelse.

§ 3 punkt 5 er ogsaa uklar.

At en utstøtt eller utmeldt forening og dennes medlemmer ikke kan løse sig fra en tarif bare ved at la sig utstøtte eller utmelde er rimelig, men at den enkelte person, der staar helt utenfor, kanskje i helt andre forhold skal være bundet kan føre til mange besynderlige situationer.

Bestemmelsen bør gaa ut eller ombyttes med komitéens § 5 punkt 2.

§ 4 om ansvar for tarifbrudd er for vidtgaende og gir adgang for vilkaarlige skjøn, noget der ikke maa være adgang til i et saa vidtrækkende spørsmaal.

Paragraffens sidste led: «—eller naar den trods opfordring ikke bruker de midler, som staar til dens raadighet, mot de tarifbrytende medlemmer maa utgaa.

Det gjælder her, som ved spørsmålet arbeidsnedleggelse, at organisationens ansvar maa begrænses til at gjælde, hvad den selv foretar eller medvirker til.

Den danske lov; gaar med foreningens ansvar til: «—naar den har gjort sig delagtig i de paaklagede forhold,» og vi skulle tro at dette griper langt nok skal man være sikret mot vilkaarligheter.

Departementet gaar i sit foredrag ut fra, at organisationen intet ansvar kan ha for brudd den ikke kjender til, eller som der ikke klages over — men fremsættes krav om foreningens indskriden «maa det være foreningens ubetingede pligt at tvinge vedkommende til tarifflydighet ved alle de midler som staar til dens raadighet.»

At den ene part kræver den andens indskriden i en tvist kan ikke være nok, vedkommende organisation maa vel først *erkjende eller faa en kjendelse for*, at den paaklagede handling av de enkelte medlemmer er et tarifbrudd.

Tarifferne fastsetter saa at si aldrig det absolute i arbeidsbetingelserne, tvertimot, de forutsætter at der *skal* gives personlige lønstillæg, forhandles

om akkordpriser m. v. Regulering av disse forhold finder ikke sted udelukkende for en og en person ad gangen, men ofte for grupper; det er avhengig av de spesielle forhold.

Blir der ingen enighet og den eller de det gjelder av den grund vil slutte sit arbeide, hænder det at arbeidsgiveren kalder det tariffbrudd uten at arbeiderne kan eller vil erkjende rigtigheten herav. Og det kan ikke forlanges, at en mand skal fortsætte i uakseptable arbeidsvilkaar til en kjendelse er faldt, fordi den anden part paastaar det.

Organisationen skal anvende de midler «*som staar til dens raadighet*» mot de tariffbrytende medlemmer.

Uttrykkene er anvendt uten nærmere forklaring av hvori midlerne skal bestaa.

Justis paa denne maate vil virke meget forskjellig. De fleste foreninger har, eller kan vel faa, ret til ekskludering av saadanne medlemmer, men en ekskludering vil ikke virke som straf overfor alle paa samme maate.

Det betyr jo ikke negtelse av arbeide og det beror paa medlemmets karakter og forholdene forøvrig om det idetheletat opfattes som straf av vedkommende.

Resultatet blir mer end tvilsomt, det eneste sikre er, at hverken fornærmede eller organisationen har opnaadd noget til gagn i den sak tvisten dreiet sig om, motsætningerne er skjærpet, man har ikke søkt at utjevne.

Paragrafferne 5, 6 og 7 hviler paa samme tankegang og foreslaaes strøket. Bestemmelser om ansvar og straf maa ikke utpensles i denne lov, skal den ikke istedetfor at virke regulerende, virke hidsende og forbitre arbeidsforholdet. Brudd paa kontrakt og avtale faar dømmes og straffes efter de almindelige gjældende love, de faglige arbeidsforhold trænger ingen straffelov for sig spesielt.

Arbeidsforholdet maa ikke bindes i alle mulige straffebestemmelser. Det hjælper ikke hvor omfangsrik og nøiagtig en tariff gjøres; i tariffperioden kan der melde sig nye ting som gjør at reglerne ikke passer længer.

Der paagaar en stadig utvikling, og binder man hænder og føtter, hindrer selv den beskedneste fællesoptræden, saa vil det føles av arbeiderne som de stod i et likefrem slaveforhold til arbeidsgiverne.

Opnaar man først at gjøre de ved organisationen fastsatte arbeidsforhold forhadte, saa vil der kunne skapes forhold som ingen lov kan beherske.

Organisationen er bygget paa solidaritet, paa gjensidig hjælp, med den disiplin som nødvendigvis følger, men den maa ikke av lovgivningen benyttes, saa tvangen blir det hovedsagelige.

§ 10 punkt 1 og 2 fastsætter at «Arbeidsretten skal ha 5 medlemmer, som kongen beskikker for 3 aar ad gangen» og «de som beskikkes til medlemmer av Arbeidsretten maa være norske statsborgere. De maa ha fyldt 30 aar, være vederheftige og ikke fradømt de rettigheter, som nævnes i straffelovens § 29 nr. 2. De maa ikke være medlem av en fagforenings- eller arbeidsgiverforenings styre, og de maa ikke være fast ansat i en saadan forenings tjeneste.»

Der er tillagt Arbeidsretten en overordentlig myndighet, slik som lovforslaget er formet, og bibeholdes den, vil arbeidsretten gripe sterkt ind i forholdet arbeiderne og arbeidsgiverne imellem.

Retten sammensætning er derfor av største betydning, og slik som lovforslaget forutsætter den, er den ikke tilfredsstillende for arbeiderne. Stillingen som medlem av Arbeidsretten er ikke lønnet, og der skal ikke brukes nogen av styrernes medlemmer eller organisationernes lønnede tillidsmænd.

Men skal arbeiderne føle sig nogenlunde betrygget, maa de ha folk med der kjender organisationen og dens virkemaate ut og ind.

Stillingen som medlem av retten maa derfor lønnes helt, saa ikke spørsmålet om levebrødet skal hindre en skikket mand fra at motta stillingen.

Med den ramme for Arbeidsrettens virksomhet som er opsat, vil utvilsomt rettens medlemmer faa sin hele arbeidstid optat. Faar man de rette folk, der kan ofre sig helt for arbeidet, vil rettens størrelse godt kunne begrænses til 3 medlemmer.

Til § 41 punkt 2 vil vi foreslaa, at voldgiftsutvalgene vælges av de respektive organisationers kongresser eller generalforsamlinger. Det bør her være organisationernes høieste myndigheter, som gis adgang til at utpeke sine folk.

§ 52 punkt 1 andet avsnit bør utgaa. Naar staten forlanger at ordne disse ting, faar den ogsaa bære omkostningerne dermed.

Helt urimelige klagemaal og unødige trøtte har man jo allikevel adgang til at ta fat i.

Holdt i en saa almindelig form vil det let influere paa partens adgang til ved vidner og paa anden maate at faa belyst saken helt ut. Det er arbeidere som skal møte uten juridisk assistanse.

Offentlige tjenestemænd og arbeidere. I propositionen er foreslaat, at offentlige tjenestemænd og arbeidere, som ikke arbeider i akkord eller som som har en opsigelsesfrist av over 14 dage holdes utenfor loven. Dette vil bety det samme som at frata disse arbeidere streikeretten. Det fremgaar da ogsaa tydelig av departementets uttalelser, idet der fremholdes, «at de som gaar ind i saadan offentlig tjeneste, maa være sig bevisst, at *noen streikeret for dem vil staten ikke kunne anerkjende.*» Det maa altsaa være forutsætningen, at regjeringen for disse arbeideres vedkommende vil foreslaa en lov om forbud mot streik. For det kan vel ikke bestrides, at de offentlige tjenestemænd og arbeidere, for hvem streikeretten er av praktisk betydning, for tiden har denne rett i vort land i like stor utstrækning som arbeidere i private bedrifter.

Der er hævdet, at der flyter saa mange fordele av at være fast ansat i stat og kommune. Det er imidlertid et stort spørsmaal om saa er tilfældet; ialfald kan det ikke med bestemthet paastaaes, at lønnings- og arbeidsvilkaarene i de offentlige bedrifter er saa meget bedre end i de private. Skulde arbeidere i offentlig virksomhet ved en undtagelseslov ganske være avskaaret fra gjennem organisation at forbedre sine kaar, vilde dette sikkert føles som en uretfærdighet av vedkommende arbeidere.

Vi anser det derfor ganske uriktig at stille de offentlige arbeidere i noget andet forhold til de i lovforslaget berørte spørsmaal end de private arbeidere og maa hævde retten til streik for alle lønsarbeidere.

Kristiania, 29. juni 1912.

Sekretariatet for Arbeidernes fagl. landsorganisation

Ole O. Lian,
formand.

Sverre Iversen.

1ste avsnit om utsættelse av lovforslagets behandling vedtoges enstemmig. 2det avsnit: «Hvordan offentlig mægling i arbeidstvister bør etableres,» vedtoges mot 4 st., som avgaves for et av hr. Tranmæl fremsat forslag saalydende:

«Møtet vil paa det bestemteste fraraade indførelse av tvungen mægling og voldgift i arbeidstvister. Staten, som repræsenterer den besiddende klasses økonomiske og sociale interesser, kan ikke optræde som upartisk dommer eller opmand i de interessekampe, som føres mellem arbeiderne og arbeidsgiverne. En offentlig mæglings- og voldgiftsinstitution kan saaledes ikke forlikes med arbeidernes retsbevissthet. Det er derfor intet grundlag for en slik lovgivning, og den vil i tilfælde snarere gripe forstyrrende end regulerende ind i forholdet arbeiderne og arbeidsgiverne imellem.»

Tranmæl sluttet sig subsidiært til sekretariatets forslag. 3dje avsnit vedtoges i sine hovedtræk, idet sekretariatet bemyndigedes til i detaljer at utarbeide anmerkninger til lovteksten i regjeringsforslaget.

Hovedstyremøte 19. juni. Om eftermiddagen, efterat konferansen angaaende lov om arbeidstvister var avsluttet, holdtes hovedstyremøte til behandling av Kr.a modelsnekkerforenings optagelse i Jern- og metalarbeiderforbundet. Foreningen, som ikke stod tilsluttet noget forbund, hadde besluttet at melde sig ind i forannævnte forbund. Jern- og metalarbeiderforbundets styre var villig til at opta foreningen, som ikke vilde indgaa i Træarbeiderforbundet.

Sekretariatet hadde sendt saken til Træarbeiderforbundet til uttalelse. Forbundet protesterte mot at foreningen blev optat i Jern- og metalarbeiderforbundet, hvilket ansaaes stridende mot Landsorganisationens love. I Kristiania var Skibs- og modelsnekkernes forening tilsluttet Træarbeiderforbundet og der blev da to foreninger i samme fag i samme by staaende i hvert sit forbund. De øvrige modelsnekkerforeninger i landet stod alle i Træarbeiderforbundet.

Følgende beslutning vedtoges:

«Jern- og metalarbeiderforbundets anmeldelse om at Modelsnekkernes forening ønsker optagelse kan ikke godkjendes av hovedstyret, da en saadan ordning er stridende mot Landsorganisationens love § 2 punkt 2.

Det anbefales Modelsnekkernes forening at søke en ordning med Træarbeiderforbundet.»

Sekretariatet.

I 1911 har sekretariatet bestaaet av følgende:

Formand: Ole O. Lian. *Sekretær:* Sverre Iversen. *Sekretariat-medlemmer:* Rich. Hansen, G. Sethil, Jørgen Borgen, H. Pettersen, P. Aarøe, A. E. Gundersen, M. Nygaard, P. Andersen og Magnus Nilssen (tilforordnet medlem fra Det norske arbeiderparti).

Suppleanter: Ivar Knudsen, A. Juell, Helga Nitteberg og A. Pedersen.

Revisorer: D. Jensen, Tobias Olsen og N. Mittet. *Suppleanter:* Edv. Evensen, A. Steinhauser og Randolph Arnesen.

Sekretariatets repræsentant i centralstyret for Det norske arbeiderparti: J. Borgen. *Suppleant:* M. Nygaard.

I utvalget for De samvirkende fagforeninger i Kristiania A. E. Gundersen.

Kontorassistenternes løn er i aaret forhøiet med 20 kr. pr. maaned for hver og utgjør nu for Juhr Haugland, ansat 1907, kr. 120.00 pr. maaned og for frk. Hulda Aamodt, ansat 1910, kr. 100.00 pr. maaned.

Sekretariatet har holdt 64 møter. 423 forskjellige saker er behandlet. De fleste av disse har angaaet lønskrav, opsigelse av overenskomster og gjennomførelse av nye. Til kontoret er indløpet 1456 indregistrerte skrivelser og avsendt 1518. Desuten er en række forskjellige forespørsler besvaret angaaende organisationen. Der er i aarets løp utsendt 11 sirkulærer.

Agitationen.

Ved sekretariatets foranstaltning er en række foredrag om fagforeningsbevægelsen og om arbeidernes økonomiske kamp idetheletat blit avholdt rundt omkring i landet.

Landsorganisationens formand holdt i sommer en række foredrag i *Nordland*. Ved en fællesordning av Arbeidsmandsforbundet, partiet og Landsorganisationen har hr. E. Reiersen holdt en række foredrag paa *Vestlandet*. Hr. Andr. Juell har med delvis bidrag fra Landsorganisationen holdt foredrag i det *trondhjemske* m. fl. steder, og Sjømandsforbundets formand hr. Gerh. Gulbrandsen har ogsaa været ute paa agitation med delvis støtte fra Landsorganisationen, likesom bidrag har været ydet til agitation blandt skogsarbeiderne.

Foruten dette har landsorganisationens formand i aarets løp holdt mange foredrag paa de forskjelligste kanter av landet. Sekretæren har likeledes holdt mange foredrag i *Smaalenene*, *Buskerud* m. fl. steder. Foredrag er endvidere holdt av Rich. Hansen, Gunnar Ousland m. fl.

Sjømændenes organisation er i aaret yderligere styrket og befæstet. Det resultat som sjømændene herhjemme hittil har naadd ved sit organisationsarbeide maa betegnes som i høi grad tilfredsstillende. Matros- og fyrbøterunionen har i 1912 faat ca. 800 nye medlemmer. forbundets organisation er anerkjendt som part i arbeidsforholdet, en række overenskomster er oprettet, hvorved stabile og forbedrede arbeidsforhold er gjennomført. Kampen mellem sjøfolkene indbyrdes er utkjempet og forbundet staar idag ubestridelig som repræsentant for den underordnede sjømandsstand. Nyt land er lagt ind under organisationen og øket kraft tilført arbeiderbevægelsen.

Det yngste skud paa stammen er Norsk skog- og jordbruksarbeiderforbund. Det blev stiftet den 25. februar 1912 og er saaledes endnu ikke aarsgammelt. Det er da rimelig, at det endnu ikke har sat større merker efter sig. For tiden arbeider forbundet under adskillige vanskeligheter, flere foreninger er sygnet hen, men nye er kommet til. Det betalende medlemstal er ikke imponerende, men der holder paa at danne sig en fast kjerne, en trofast liten flok, som nok vil magte at føre arbeidet videre. Arbeidsmarken er stor. Der findes over 35,000 skogs- og jordbruksarbeidere i landet, som arbeider for dagløn. I denne maaned skal forbundet holde landsmøte, og det er at haabe, at dette vil bidra til at sætte øket fart og mod i arbeidet.

Selvfølgelig er der i aarets løp ogsaa fra forbundenes side drevet en meget væsentlig agitation.

Ialt er utbetalt til agitation kr. 3334.21. Hertil kommer 1000 kroner som er bevilget til Arbeiderpartiets kvindeforbund samt restbeløpet av kongressens bevilgning til partiets agitation blandt landarbeiderne, kr. 1500.00, ialt 5834.21. Overalt har der været stor interesse for opplysningsarbeidet.

Fra centralstyret for Det norske arbeiderparti har vi modtat en beretning om agitationen blandt landarbeidere og fiskere, som vi indtar i sin helhet:

Beretning om Det norske arbeiderpartis agitation i 1911 og 1912 blandt landarbeidere og fiskere.

Arbeidernes faglige landsorganisation vedtok paa sin kongres i 1910 følgende forslag:

«Kongressen bemyndiger sekretariatet til i kongresperioden at utbetale Det norske arbeiderparti et beløp av kr. 5000.00 til agitation blandt landarbeidere og fiskere. Beløpet anvendes efter nærmere konferanse mellem sekretariatet og centralstyret.»

Centralstyret og sekretariatet besluttet efter indstilling av Ole O. Lian og Magnus Nilssen at agitationen det første aar skulde drives i: *De nordlige landsdele* (ved Magnus Nilssen), *Namdalen, Uttrøndelagen, Romsdals amt* (ved Oksvik), *Søndre og Nordre Bergenhus amter* (ved Angell Olsen), *Nedenes, Lister og Mandal, Stavanger amter* (ved Sæbø), *Bratsberg, Jarlsberg og Larviks amter* (ved Bj. Evje m. fl.), *Hedemarken* (ved W. Carlsen), *Gudbrandsdalen* (ved Gunstein Andersson).

Efter denne plan begyndte agitationen.

Nordland.

Magnus Nilssen begyndte agitationen i Vik i Helgeland, og det første møte blev meget vellykket. Lokalet blev nemlig for litet, saa foredraget om den faglige og politiske organisation og om socialismens principper maatte holdes fra trappen ute i det fri.

Derfra gik turen til Leirfjorden. Paa dette sted var man neget at bruke skolelokalet, hvorfor foredraget blev holdt i en sjøbod. Møtet blev tiltrods herfor utmerket; der var samlet 150 tilhørere. Videre holdtes foredrag i Mosjøen, Korgen i Hemnes, Hemnesberget, Mo i Ranen og Bodø.

I Sulitjelma holdtes møte for 500 tilhørere. I Rognan, Salt-dalen, holdtes to foredrag for fuldt hus. I Svolvær var 300 fremmøtt. Efter foredraget stiftedes en partiforening, den første i Lofoten. 30 tegnet sig som medlemmer. Fra Svolvær gik turen til Sigerfjord, hvor foredrag holdtes.

I Sortland holdt Vesteraalens kredsparti aarsmøte, som Nilssen overvar; til foredraget var der fuldt hus. I Andenes holdtes 2 foredrag. De sidste foredrag holdtes i Tromsø og Narvik.

Hele agitationsreisen var meget vellykket. Der blev holdt 20 foredrag for ca. 5000 tilhørere. I en landsdel hvor folk bor saa spredt er det meget.

Det er nødvendig for arbeiderbevægelsen i landet at faa Nordland med. Vi har her sydpaa hat for litet kjendskap til de særlige og vanskelige forhold befolkningen deroppe lever under. Hadde man her sydpaa et bedre kjendskap til det, vilde mange av kravene deroppefra møtes med mere sympati og forstaaelse end ofte nu er tilfældet. Arbeiderpartiet maa ogsaa være mere lydhør for hvad der trænges deroppe. Det er jo klart, at med de store avstande og de kostbare reiser falder agitations- og opplysningsarbeidet saa tung-

vint og dyrt i Nordland, at de lokale avdelinger ikke kan magte det. Derfor maa vi hjælpe sydfra.

Neppe noget sted vil en god agitation opvise bedre resultater end i Nordland. Kunde vi drive en kraftig agitation deroppe, vilde nok snart store resultater opnaaes.

Nedenes, Lister og Mandal, Stavanger amter.

L. O. Sæbø's beretning:

I henhold til den av partiets kontor opsatte rute begyndte jeg agitationen søndag den 24. september med foredrag paa Tromøen pr. Arendal og i Arendals by. Fortsatte saa i Nedenes amt paa følgende steder: Froland, Aamlid, Øiestad, Tvedestrand, Grimstad, Kristiansand, Evje, Bygland, Byglandsfjord og Iveland. I Kristiansand holdtes fire foredrag, et for partiet, et i socialdemokratisk forening, et med arbeiderne ved Evjes raffineringssverk i Kalsdalen, hvor forening stiftedes i tilslutning til Norsk arbeidsmandsforbund, og et i N. O. V. «Oscar Nissen». Ialt i dette amt iberegnet Kristiansand og Arendal 16 foredrag.

I Lister og Mandals amt holdtes 9 foredrag og følgende steder besøktes: Mosby, Greibstad, Søgne, Ryen, Mandal (2 møter), Vigeland og Farsund samt Haugenvik.

I Stavanger amt holdtes foredrag paa følgende steder: Flekkefjord, hvor forening stiftedes i tilslutning til Stavanger amts arbeiderparti, Moi, Egersund, Varhaug, Næsbø, Time, Høiland, Aalgaard, Sandnes og Koppervik. Skudesnes maatte forbigaaes paa grund av veirhindringer. I Stavanger by holdtes et møte med hermetikarbeiderne og et for partiet.

Ialt holdt jeg 16 foredrag i Stavanger amt.

Tilhørerantallet har været for Nedenes amt 1190, for Kristiansand by 238, for Lister og Mandal amt 1065, for Stavanger amt 1355, for Stavanger by 350 og for Haugesund by 500. Reisen varet ialt 45 dage, i hvilken tid er holdt 41 foredrag for et tilhørerantal av 4698.

Gudbrandsdalen.

Efter anmodning av det ærede centralstyre foretok jeg en foredragsreise i Gudbrandsdalen i slutten av oktober og begyndelsen av november 1911. Ruten blev fastsat av landsstyrets medlem Petter Nilssen og omfattet følgende steder: Faaberg, Follebu, Øier, Tromsnes, Tretten, Vinstra, Otta, Dovreskogen og Ringeby. Desuten holdt jeg to foredrag i Lillehammer.

Hensigten med reisen var dels at gi en utredning av jordspørsmålet, som er meget aktuelt i Gudbrandsdalen, og dels at forberede stiftelsen av foreninger tilsluttet Det norske arbeiderparti. Foredragenes titel var «Skog, jord og socialisme» med adgang til diskussion. Paa de fleste steder sørget arbeiderdemokraternes tilidsmænd for lokale, og der blev betalt 10 øre i indgangspenger til dækkelse av utgifter til hus.

Mit andet foredrag i Lillehammer handlet om konservativ og socialistisk kristendom og var indledning til en samtale herom efter indbydelse av Lillehammer socialdemokratiske forening. Møtet, hvortil der var sendt flere specielle indbydelser, var meget godt besøkt og satte foreningen i forbindelse med folk som har været ræd for socialismen, fordi den efter deres kjendskap til den ikke er kristelig og som derfor ikke gaar paa socialdemokratiets møter eller læser den socialdemokratiske presse.

Møterne i dalen var efter omstændighetene godt besøkt, idet jeg hadde flere med fra 100, 90 og 70 ned til 50 tilhørere. Et enkelt møte var besøkt av kun 25. Ialt talte jeg i Lillehammer og Gudbrandsdalen for tilsammen 7800 mennesker. Foredragene blev paahørt med sjelden opmerksomhet og efterfulgtes tildels av ordskifte, men helst av et «eftermøte» med en kop kaffe, hvor de mest interesserte samlet sig om Petter Nilssen, naar han var med, for rigtig at faa rede paa socialismens art og erinde og de politiske utsigter i dalen. Efter møterne solgte jeg brochurer, «Vore skoge» og «Jordspørsmålet».

Mit indtryk fra reisen er, at ogsaa i Gudbrandsdalen er der jordbund og arbeidsmark nok for den socialdemokratiske bevægelse. Vi har partifæller enkeltvis og flokkevis over hele dalen, men der mangler foreninger, kredsorganisationer og et lokalblad for amtet. Med de forbedrede samfærselesmidler og socialismens seirsgang overalt vil oplysnings- og organisationsarbeidet falde lettere end før. —

— — — — —
Gunstein Andersson.

Romsdal.

Olav Oksvik har hele aaret drevet en planmæssig agitation i Romsdal. Han har talt paa følgende steder:

Raksvaad (Otterø), Misund, Reksdal, Veblungsnes, Nordre Bjørnsund, Remmen, Søndre Bjørnsund, Ona, Sandø, Tinø, Stenshavn, Myklebost, Eid, Skorgen, Julsand, Hegdal, Torvik, Jerstadbygden, Heen, Sogge, Ormheim, Buvik, Lid, Fiksdal, Frostad, Hjelset, Kleive, Hovdenak, Sandnes, Buvikstranden, Hustad, Farstad, Aurosen, Malmedalen, Strande, Mjelve, Ræstad, Vaagestranden, Hellandshavn, Vatne samt tre foredrag paa Setnesmoen.

Foredragene har gjennemgaaende været godt besøkt. Ved fiskeværet Ona var der saaledes 450 tilhørere. Foredragene paa Setnesmoen blev paahørt av fra 400 op til 700 tilhørere.

Hr. Oksvik har tilsammen holdt 45 foredrag i Romsdals amt i 1911.

Bratsberg.

I Bratsberg amt holdt hr. *Bjørn Evje* 5 foredrag. Der var stor tilslutning fra industriarbeidernes side, men det var vanskelig at samle landsarbeidere og fiskere.

Ved siden herav holdt amtpartiets formand hr. *Reiersen, Olav Roe* og *Tollef Stensrud* endel foredrag utover amtet.

Søndre Bergenhus.

Amtspartiet planla agitationen her og besluttet at la redaktør *Angell Olsen* holde foredrag i amtet.

Angell Olsen har sendt følgende beretning:

Jeg reiste fra Bergen fredag den 1. december til Norheimsund. Foredrag var paa forhaand berammet i Øistesø søndag den 3. og i Norheimsund mandag. Foredraget i Øistesø, som holdtes i stedets skytterhus, var meget godt besøkt, idet ca. 160 mennesker var fremmøtt.

Jeg behandlet den moderne industrikapitalisme, kommunesocialisme samt jordspørsmålet. I Norheimsund talte jeg mandag over de samme emner i en anden variation for ca. 80 mennesker. Fra Norheimsund reiste jeg til Ulvik, hvor jeg tirsdag aften talte for ca. 120 mennesker — hovedsakelig gaardbrukere. Torsdag talte jeg i Odda for overfyldt hus og fredag aften i Lofthus, likeledes for meget godt hus.

Nordre Bergenhus.

Her har arbeiderbevægelsen endnu ikke faat noget fotfæste. Om agitationen i dette amt traf centralstyret avtale med redaktør *Angell Olsen*, som overtok agitationen her og beretter følgende:

Jeg reiste fra Bergen lørdag den 9. september og talte i Florø paafølgende søndag for ca. 250 mennesker. Paa stedet var der da en avdeling av Norsk arbeidsmandsforbund, hvori ogsaa endel jern- og metalarbeidere samt et par haandverkssvende var indmeldt. Fra Florø reiste jeg til Moldøen. Der bor ca. 700 mennesker paa stedet, hvorav en hel del er jordbrukere, mens resten er fiskere. Der talte jeg tirsdag 12. september for 120 mennesker. Der er ingen organisation paa stedet og har aldrig tidligere været socialistiske foredragsholdere. Onsdag reiste jeg indover til Nordfjord, og torsdag aften holdt jeg foredrag i Gloppen og fredag aften paa Nordfjord-eid, begge steder for fuldt hus. Avstandene i Nordre Bergenhus er store og reisen noksaa besværlig.

Lofoten.

Til agitation under skreifisket i Lofoten bevilgedes kr. 100.00, som er utbetalt Svolve socialdemokratiske forening.

Nordre Salten.

Til agitationen i Nordre Salten har partiorganisationen i Narvik erholdt et tilskud. Der er stiftet tre foreninger, saa om agitationen her kan det sies, at den har git et godt resultat.

I Romsdal

har *Olav Oksvik* fortsat agitationen i 1912. Han har holdt foredrag paa følgende steder: Vold, Indfjorden, Veblungsnes (2 foredrag),

Rødven, Aandalsnes, Vestnes (2 foredrag), Visdal, Eikisdal, Mittet, Vaagestranden, Rødvik. I Vestnes blev stiftet partiavdeling med 19 medlemmer, i Veblungsnes en afdeling med 12 medlemmer og i Rødvik en med 12 medlemmer.

Videre er foredrag afholdt i Stavik, Øvrebygden (2 foredrag), Hjelset (2 foredrag), Sylte, Tresfjorden, Nordgassen, Sørgassen, Reistad, Tommenfjorden, Helland (Vestnes), Vangene.

Ialt har Oksvik holdt 27 foredrag i Romsdal i 1912. I Hjelset, Øvrebygden og Tresfjorden blev der dannet partiforeninger.

Agitationen maa sies at ha git gode resultater. Der er nu dannet en kredsorganisation «Romsdals kredsparti» tilsluttet partiet, og denne arbejder godt. Den deltok for første gang i valgkampen i høst ved stortingsvalget og mønstret 217 stemmer.

For at støtte den agitation som Oksvik har drevet, blev der efter opfordring arrangeret en agitationsreise i september 1912. Stortingsmand *L. O. Sæbø* reiste opover og har sendt følgende beretning om sin reise:

Mit første sted var Isfjorden. Ankommen til Veblungsnes blev det meddelt mig at møtet i Isfjorden maatte sløifes paa grund av manglende lokale. Alle lokaler var optat i anledning en skytterfest.

Mit første møte holdtes paa Veblungsnes 15. Fremnøtet blev paa grund av skytterfesten ikke stort, 40 tilhørere. Om aftenen holdtes partifest, hvor jeg talte for 150 tilhørere. Den 16. talte jeg i Indfjorden for 50 tilhørere. Efter foredraget stiftedes partiavdeling med 11 medlemmer. 17. talte jeg paa Vaagestranden for 50 tilhørere. 18. talte jeg paa Vestnes for 100 tilhørere; her er en bra partiavdeling.

Den 19. talte jeg paa Sylte for 60 tilhørere. Her er en liten, men arbeidsom partiforening. Den 20. talte jeg paa Røvik for fuldt hus, 70 tilhørere.

Her er stiftet en arbeiderforening i tilslutning til Norsk arbeidsmandsforbund. Medlemmerne arbeider hos stolfabrikant Hovdenak.

Den 21. talte jeg paa Kleive for 50 tilhørere. Efter foredraget stiftedes partiavdeling med 13 medlemmer.

Den 22. talte jeg paa Molde for 250 tilhørere. Likeledes talte jeg i Molde mandag den 23. for overfyldt hus — 400 tilhørere. Møtet i Kristiansund den 25. var besøkt av 500 mennesker. Like-saa talte jeg i Kristiansund den 26. for overfyldt lokale, 5 å 600 mennesker.

Den 27. talte jeg i Aalesund for ca. 500 tilhørere. Hermed skulde min tur være færdig; men paa grund av daarlig dampskibsforbindelse kunde jeg ikke komme tilbake til Bergen til søndag, hvorfor jeg istedet holdt et foredrag til i Aalesund, nemlig søndag eftermiddag, da møte blev arrangeret i Fiskerhjemmets store sal. Foredrag blev holdt av partiets stortingskandidat paa stedet, hr. Røsvik og mig, og det var et rent kjæmpemøte, idet ca. 800 mennesker var møtt frem. Hermed var min reise slut. Ialt holdt jeg 13 foredrag, foruten ved to partifester, for et tilhørerantal av 3370.

Sjelden har jeg været vidne til større interesse end paa denne tur, saavel i landdistrikterne som i byerne, og det er utvilsomt at ved en ihærdig og planmæssig agitation vil her kunne oparbejdes en en sterk partiorganisation.

Nordland.

Sommeren 1912 var *Torgeir Vraa* paa agitationsreise i Nordland.

Om denne reise har vi bedt om en beretning og faat følgende:

Ingen stipendiat udsendt av den norske stat har skrevet saa omstændelig om en saa kort reise som jeg. I «Soc.-Dem.» og «Fremtiden» vil man finde korrespondanser. Like indtil midnatssolens drømme paa en nordlandsfjord har jeg tat med. Naar de hertil ber mig om en beretning, synes jeg det blir vel meget av det gode. Men hvis det er nødvendig, saa meddeler jeg efter hukommelsen, at jeg reiste direkte fra Kristiania til Bodø og talte der 13. og 14. juli. Derfra til Narvik, hvor jeg holdt to foredrag. Videre til Harstad. Derfra til Havnvik, saa til Tromsø og Salangen med sjøveien, og tilbake til Svolvær. Derfra til Bodø og Salten med Sulitjelma ialt 3 foredrag. Saa til Hemnes ved Ranenfjord og kjørte over 45 km. til Mosjøen, hvor intet møte blev av. Saa til Trondhjem, hvor jeg talte den 5. august. Dermed var reisen slut. Endel av utgifterne blev baaret av endel foreninger i Nordland. Resten av de bevilgede penge av Landsorganisationen.

Vraas udmerkede Nordlandsbreve slutter med følgende, som er av stor interesse:

Netop fordi folket er saa intelligente, saa vitelystne, derfor har socialismen saa let for at finde indgang. Det er kun agitation som skal til. Hadde jeg penger nok skulde jeg reise op i hvilkenksomhelst kreds og faa en socialdemokrat valgt efter at ha arbeidet uavbrutt en valgperiode. Men da maatte agitationen organiseres anderledes. Nu besøker de fleste agitatorer de store steder, men hopper forbi de smaa.

Vort parti trenger ingen «rød automobil» foreløbig, men det trenger en «rød motorbaat». Det gaar nemlig ikke an at følge ruteskibene ind i fjordene, da man kan bli liggende mesteparten av en uke paa et sted. Derfor har ogsaa de større firmaer i Kristiania, Bergen og Trondhjem egne dampskibe til at befordre sine reisende paa Nordland og Finnmarken.

Det norske arbeiderparti maatte derfor ha en motorbaat som kunde føre agitatoren fra vik til vik, fra vær til vær. Hadde man da ikke lokaler kunde man ankre motorbaaten og tale fra den til folket paa land. Det er berømte agitatorer, som før har «lært fra skibet».

Paa den maate kunde man naa alle. Naar partiet blir saa mægtig, at det kan kjøpe den «røde motorbaat» og ansætte en agitator for det nordlige Norge, saa sender jeg herved partistyret mit ærbødige andragende om at komme i betragtning til denne post. Jeg har nemlig begyndt at elske de nordlandske forhold og det er næsten med vemod, at jeg nu maa forlate eventyrlandet.

Østerdalen, Trysil og Solør.

Hedemarkens amtsparti la følgende plan for agitationen:

1. Agitation blandt skogsarbeiderne i *Solør* med foredrag ogsaa i *Vinger*.
2. I *Østerdalen* med særlig henblik paa *Trysil*, hvor der findes mange skogsarbeidere.
3. I Hedemarkens skogbygder.

Redaktør *Waldemar Carlsen* blev anmodet om at overta agitationen. Og da han var sterkt interessert i skogsarbeidernes sammenlutning, efterkom han anmodningen. Carlsen sendte følgende beretning:

I *Solør* og *Vinger* holdt jeg ialt 14 foredrag. Naar man tar i betragtning de ofte lange avstande og derav følgende store skyssregninger m. v., avertissementer (ofte i to aviser) litt til livsophold etc. var det mig ikke mulig at faa bevilgningen til at strække længer. Og tiltrods for at jeg anvendte al min agitatoriske kraft, hele min begestrings ild, saa det til at begynde med smaat ut med *synlige* resultater. Jeg hadde allerede høsten 1911 ventet mig dannelse av fagforeninger blandt skogsarbeiderne uten at disse kom, jeg kjendte mig skuffet.

Imidlertid startet jeg den besværlige tur til *Trysil* 1. januar 1912. Det var en tur i knitrende kulde (ofte ÷ 30 gr. c.) paa ialt ca. 220 km. 2. januar talte jeg i *Tørberget* og stiftet fagforening der. 3. januar talte jeg i *Østby* og stiftet to foreninger efter et foredrag, nemlig *Østby* og *Ljørdalens* skogsarbeiderforeninger. 4. januar talte jeg i *Indbygden* og stiftet forening der. Endelig talte jeg 5. januar i *Jordet* og stiftet ogsaa der skogsarbeiderforening.

Stiftelsen av disse foreninger, samt det at jeg kort før jul stiftet *Hernes* skogsarbeiderforening, *Koppang* skogsarbeiderforening, *Rasten* skogsarbeiderforening, samt dannelsen av *Norsk skog- og jordbruksarbeiderforbund* gjorde at der nu ogsaa kom liv i *Solungerne*. 18. februar stiftet jeg *Hokaasen* skogsarbeiderforening, 31. mars *Aasnes* skogs- og jordbruksarbeiderforening, 14. april *Gjesaasen* skog- og jordbruksarbeiderforening, 26. mai *Nordre Grue* jord- og skogsarbeiderforening, 28. juni *Aasnes-Finskog* skogsarbeiderforening og endelig 8. september *Hof østre* skogsarbeiderforening. Ialt har jeg for de mig anbefrodde midler stiftet ialt 11 fagforeninger iaar. Efter samraad med amtspartiets formand *Karl Amundsen* besluttet vi ifjor (1911) at anvende noen kroner av det bevilgede beløp for at styrke det nyomvendte *Sørskogbygdens* arbeiderlag. I den anledning reiste jeg ditop og efter mit foredrag tegnet sig 30 nye medlemmer.

Om dispositionen av pengene vover jeg at paastaa at de er anvendt med omtanke og forsigtighet. Hvad resultatet av mit arbeide angaar, saa stiller jeg det for centralstyrets og sekretariatets dom. Kun saa meget vil jeg si, at jeg har arbeidet av alle evner og kræfter for at faa saken frem. Jeg har lagt hele min sjæls

styrke, al min agitatoriske evne, hele min kraft ind paa at skape det bedst mulige resultat. Jeg har sat min ære i det.

Det er en ting jeg vil gjøre sekretariatet og centralstyret opmerksom paa, og det er Vinger og Odalen og Søndre Gudbrandsdalen valgkredser. I den første mønstret vort parti ved valget 934 stemmer, i den sidste 887, og i begge kredser er der grundet mangel paa politisk organisation og penger arbeidet bare minimalt. Her er svære muligheter for saavel faglig som politisk organisation. Det som kræves er tid, taalmodighet, arbeide og penger. Dersom man i de kommende tre aar arbeider planmæssig og stadig i disse kredse, saa kan de tas for vor sak. Der findes meget faa kredse i Norge, uten at de kan gjennomskakes og erobres i løpet av tre aar. Det det gjælder om er at faa dygtige agitatorer.

*

Idet vi oversender denne beretning vil vi rette en tak til Landsorganisationen for den givne bevilgning.

Beretningen viser at der er behov for agitation av denne art, og selv om en del kan falde i stenet jord, saa har vi større grund til at glæde os over det som gir vekst og gode resultater.

Særlig skogsarbeiderne fik vi tak paa denne gang. Disse folk, hvis daglige slitsomme virke er langt fra baade bygd og by fortjener den haandsrækning til organisationsarbeidet, som kan avsees.

Resultatet av stortingsvalgene viser ogsaa at agitationsarbeidet har baaret god frugt. Nordlands amt opviser saaledes ved valget i høst 4373 socialiststemmer mot 2642 i 1909. Og for det hele land var valget til ære for arbeiderbevægelsen.

Men Norge har endnu store brakmarker for vort agitationsarbeide, men disse gir godt haab om at ved fortsat agitation skal det lykkes at samle flertal for arbeidernes retfærdige sak.

Kristiania i februar 1913.

For Det norske arbeiderparti

Magnus Nilssen,
sekretær.

Kooperationen.

Agitationen for kooperationen har været drevet i adskillig utstrækning. Vi indtar her utvalgets beretning, hvorav bedst fremgaar virksomheten i aaret:

Den kooperative agitation blandt fagforeningsmedlemmerne har i aaret 1912 været fortsat i den retning som kongressen besluttet i 1910.

Utvalget som har ledet denne agitation, og som efter kongressens beslutning blev opnævnt av sekretariatet, er i aarets løp av sekretariatet blit supplert med forretningsfører Andr. Juell istedenfor Sverre Krogh som fraflyttet Kristiania i mai 1912. Som sekretær efter Krogh valgtes Randolph Arnesen.

Det er naturligvis vanskelig i denne beretning at kunne paa-
vise hvilke resultater denne agitation har git; men det er over-
veiende sandsynlig at den vekst som kooperationen har hat i det
sidste, hvilket bedst fremgaar av landsforeningens stigende omsæt-
ning, for en stor del skyldes indsig av medlemmer fra fagforenin-
gerne. Der kommer stadig fler og fler fagforeningsmedlemmer med
i styrerne for forbruksforeningerne, og det er jo i og for sig bevis
for den økede interesse hvormed denne sak omfattes.

Det maa ogsaa sies at fagforeningerne paa de fleste steder har
utvist en voksende interesse for denne agitation. I en stor del for-
eninger er kooperationen drøftet efter forutgaaende **utredning** av saken,
og mange foreninger har bevilget utvalgene penger til fortsat
agitation.

Der har fra kooperativt hold været en smule skuffelse over at
kongresbeslutningen av 1910 ikke hadde en umiddelbar massetilslut-
ning tilfølge. Og det kan medgives at saa sterk burde fagorganisa-
tionen være, at en beslutning som denne blev fulgt av mandsterk
indrykning.

Men aarsaken hertil er ikke organisationernes lunkenhet. Træg-
heten findes i medlemmernes hjem. Det er medlemmernes hustruer
der som regel bestemmer hvor forbruket skal dækkes, og derfor blir
det nødvendig at føre agitationen slik at kvindene blir interessert.

Utvalget har derfor været av den opfatning, at skal vor agita-
tion lykkes, dette at faa alle fagforeningsmedlemmer til gode ko-
operatører, saa maa foreningerne arrangere familiemøter, møter
hvor baade mand og hustru er tilstede, og hvor begge blir interes-
sert for den fælles sak.

Men utvalgenes arbeide kan ogsaa vise paatagelige resultater,
f. eks. paa *Greaaker, Grorud* og *Aadals bruk*. Paa det første sted
er startet forbruksforening som er i fuld gang. Grorud aapner
butik den 1. mars, og Aadals bruk er langt fremme i sine for-
beredelser.

Ifølge kongresbeslutningen skal agitationen ledes av lokale ut-
valg som skal vælges av fagforeningerne paa stedet. Dette er gjort,
og vi kunde i forrige beretning meddele at der var oprettet 60 ut-
valg som stod i rapport med landsutvalget.

Det kan imidlertid befryktes at endel av disse utvalg er sovnet
ind av forskjellige grunde; der er saaledes endel utvalg som ikke
har sendt ind beretning for 1912, hvilket vel har sin grund i uvirk-
somhet.

Det har imidlertid sine naturlige grunde at slappelse kan ind-
træde, da valget av disse *utvalg* og hele deres virksomhet ingen
love har hat at befølge. Ved indtrædende forandringer, bortreise
eller lignende kan utvalgene snart komme ut av funktion, og da
ingen føler pligt til at supplere dette, og naar landsutvalget ingen
besked faar, saa har maskineriet let for at stoppe.

Utvalget er derfor gaat igang med at reorganisere utvalgene,
ikesom forslag til «*Regler for valg av kooperative utvalg samt for
deres virksomhet*» er under utarbeidelse.

Den skriftlige agitation er fortsat med utdeling av flyveblade og brochurer. Av flyvebladet er et nyt oplag paa 10,000 eksempl. trykt. Partiets blade og aviser er ogsaa i sterkere grad benyttet, for desto mere virkningsfuldt at række frem med agitationen.

Der har været avholdt en række foredrag utover landet. Saaledes har landsorganisationens formand *Ole O. Lian* tolket kooperationens nytte i *Drammen, Strømmen, Gjøvik, Stavanger, Hønefoss, Sulitjelma, Narvik, Salangen, Haugesund, Gjeithus, Aamodt og Embretsfos.*

Sverre Krogh har talt paa *Heggedal* og *Moss* samt holdt en række foredrag i *Søndre Trondhjems amt.*

A. M. Andersen har holdt foredrag paa *Kjelsaas* og *Løveid*, *Andr. Juell* har talt i *Namsos*, *G. Ousland* i *Skien* og *Randolf Arnesen* i *Holmestrand, Tønsberg, Rygge, Grorud* og *Aadals bruk.*

Der er desuten holdt foredrag i *Kristiania* av *Lian, Sverre Krogh, Andr. Juell, G. Ousland* og *R. Arnesen.*

Desuten har utvalget bevilget bidrag til agitation i *Baasmo, Kristiania, Trondhjem, Søndre Trondhjems amt, Sarpsborg* og *Saaheim.*

Av de indsendte beretninger fra utvalgene er følgende av interesse:

Tønsberg. I *Tønsberg*, hvor der er 13 foreninger, er kun de 7 repræsenterte i utvalget. Utvalget har agitert og været i virksomhet den hele tid, og flere offentlige møter er arrangert. Interessen har dog ikke været stor. Partiet har 525 medlemmer sammenlignet med den kooperative forbruksforenings 100 medlemmer. Forbruksforeningens omsætning i sidste halvaar 1912 var 16,435 kr.

Saaheim. Efter kongresbeslutning i 1910 optoges agitation for kooperationen. Der dannedes et kooperativt utvalg, og i slutten av januar 1912 aapnedes *Saaheim* kooperative handelsforening. Da handelsforeningen blev dannet blev utvalgets virksomhet nedlagt. Handelsforeningen fik snart barnesygdomme, men de blev overvundne. Høsten 1912 vedtok handelsforeningen en ændring i organisationsformen gaende ut paa at gjøre kooperationen til en obligatorisk del av fagbevægelsen. Dette vedtoges senere av fagforeningerne, saa bevægelsen nu skal omfatte 1000 organiserte arbeidere paa *Saaheim.*

Det besluttedes ogsaa at oprette en agitationskomite, og denne har siden drevet agitation i utvalgets sted.

Der har været avholdt foredrag baade paa *Saaheim* og i det ovenfor liggende *Vemork*, baade av *Adolf Foerster* og disponent *Wesenberg.* Der har ogsaa været spredt en masse flyveblade.

Utvalget har ved fester og basarer skaffet sig penger til agitation og har endog kunnet forstrække handelsforeningen med betydelige beløp.

Røros. Fra *Røros* meldes at der ikke er dannet noget koop. utvalg, men der agiteres for kooperation allikevel. Der er 3 fagforeninger med 260 medlemmer. Den kooperative handelsforening har 280 medlemmer og hadde i 1912 en omsætning av kr. 120,000.

Greaaker. Utvalget som blev nedsat i Greaaker fik efter ihærdig agitation istand et kooperativt samvirkelag paa stedet med 80 medlemmer som aapnede butik december 1911. Mønsterloven vedtoges. Av fagforeningsmedlemmer har stedet nu 148. Samvirke­lagets medlemsantal er 208, og av disse handler 48 % i sin egen forretning. Av organisationsmedlemmer er 60 % kooperatører.

Aadals bruk. Paa stedet er 2 fagforeninger med tilsammen 69 medlemmer. Utvalget har hele tiden hat isigte at faa istand samvirkelag paa stedet, og stemningen for dette er nu meget god og vil snart bli sat iverk. Formand i utvalget er *S. Wenneberg*.

Enge og Sætre. Utvalget har til enhver tid agitert for tilslutning til kooperationen. Sætre kooperative **handelslag** er startet 1909 og har 111 medlemmer. Det skal bemerkes at ikke alle disse er handlende medlemmer, da flere i samme familie har tegnet sig som medlem. Foreningens omsætning i 1912 var kr. 57,000. Fagforeningen tæller 70 mandlige og 14 kvindelige medlemmer; av disse staar 57 tilsluttet handelslaget.

Randsfjord. Arbeiderne ved Randsfjord har interessert sig meget for kooperationen og kan opvise noget med de bedste resul­ tater. Fagforeningerne tæller 145 medlemmer. Handelslaget har 259 andelshavere, som alle er faste handlende. Lagets omsætning i 1912 var 130,000 kroner.

Bergen. Arbeidet for kooperationen har i Bergen været drevet med avholdelse av foredrag og underhaandsagitation. Ved utdeling av flyveskrifter og med støtte i oplysende artikler i «Arbeidet» har det været forsøkt at faa op interessen. Utvalget sier i sin beretning at interessen er stigende og at ungdommen særlig er sterkt interessert.

I Bergen er 2 kooperative foretagender. Blandt disses medlemmer har utvalget drevet underhaandsagitation for at faa mønsterloven vedtat, hvad der dog ikke har lykket hidtil. Det ene foretagende, «Varden», har 230 medlemmer, og omsætningen var i det forløpne aar 39,122 kroner.

Det andet foretagende, «Nygaards handelsforening», har ca. 2500 medlemmer, og omsætningen i 1912 var ca. 600,000 kroner. I Bergen er 43 foreninger med tilsammen 2830 medlemmer.

Kristiania. I Kristiania har interessen for kooperation blandt arbeiderne ikke været særdeles stor. I hele byen er der vel ca. 4000 kooperatører fordelt i 5 selskaper. Hvormange av disse som er fagforeningsmedlemmer er vanskelig at si, men stort mer end 50 % er det vel ikke. Sier vi 2000 av Kristianias 20,000 fagforeningsfolk som er kooperatører, blir det 10 %. Kristiania har alt­ saa en arbeidsmark som er værd at ta fat paa.

Her har ogsaa været utført et stort agitationsarbeide av det lokale utvalg. Og naar resultatene ikke er mer synlig, saa skyldes dette trægheten hos den store masse.

Utvalget har indsendt 2 beretninger over virksomheten. Det fremgaar herav at 65 foreninger med 80 repræsentanter er valgt til det kooperative repræsentantskap, og dette har inden sin midte valgt utvalget.

Utvalget har arrangert møter med foreningsstyrerne samt masse-møter med foredrag av de aller bedste talere. Og der har været spredt en masse agitationsskrifter og flyveblade. Desuten har endel fagforeninger i sine møter hat foredrag og diskussion om saken.

Efter anmodning har 20 foreninger bevilget tilsammen 177 kr. til utvalgets agitation.

Der er avholdt 16 styremøter, 4 repræsentantmøter og 9 masse-møter i agitationsoiemed.

Utvalget har ved sin formand, typograf *O. M. Eie*, været repræsentert i den komite som arbeider med sammenslutning av Kristiania-selskaperne til et eneste stort selskap. Kommer denne sammenslutning istand, sier utvalget i sin beretning, er der stort haab om massetilslutning fra fagforeningsmedlemmers side.

Trondhjem. I Trondhjem blev der ikke valgt noget særskilt kooperativt utvalg, da den lokale samorganisation ønsket at overta agitationen, hvilket utvalget ikke hadde noget at indvende imot.

Fra 1913 av ophørte dette, idet endel fagforeninger som stod utenfor den lokale samorganisation ønsket forandring.

Utvalget besluttet da at Trondhjem i likhet med andre byer maa ha sit særskilte utvalg.

I samorganisationens indsendte beretning over den kooperative agitation meddeles, at interessen ikke har været slik som den burde være. Nogen fremgang har der dog været, og i det sidste synes det som om interessen har skutt en smule mere fart.

Der er avholdt 3 offentlige møter om Kooperation. 6 repræsentantmøter har været avholdt til behandling av agitation og andet vedrørende Kooperation, desuten et fællesmøte av fagforeningsmedlemmer angaaende oprettelse av filial i østbyen.

Medlemsantallet i det kooperative selskap har steget med 100 nye medlemmer og var ved aarsskiftet 350. Senere har det yderligere øket med 50, hvilket er en frugt av samorganisationens agitation ihøst. Selskapets omsætning har i 1912 været kr. 77,298.25.

Til sammenligning kan anføres: Trondhjem har 40 fagforeninger med ca. 2500 medlemmer. 16 % av disse er kooperatører.

I Trondhjem opretholdes fremdeles den bestemmelse at kun fagforeningsmedlemmer faar bli medlemmer av Kooperationen.

De nye mønsterlove er meget efterspurt og er allerede indført i endel selskaper, men det har hændt at disse love er blit nedvotert selv i selskaper hvor fagforeningsmedlemmer absolut skulde være i flertal. Dette er et sørgelig bevis for at endel av vore medlemmer følger daarlig med, men vi har ogsaa endel som er saa indgrodd i procentssystemet at de ikke vil stemme for mønsterlovene. Men alt

maa vel ha sin tid, og det blir vel ikke længe før det indsees hvor nødvendig mønsterlovene er for sakens fremgang.

Da utvalgets formand *Aarøe* ihøst skulde paa en fagkongres i Tyskland besluttet utvalget med en liten bevilgning at la ham faa et par dages ophold i Hamburg for at studere selskapet «Produktion». Dette fik han se under kyndig veiledning, og han har i partiets dagspresse leveret en skildring av dette mægtige foretagende som er lærerik for nogen hver.

Utvalget har arbeidet i forstaaelse med «*Den kooperative landsforening*». Og ved landsforeningens generalforsamling i Fredrikshald i juni maaned var efter indbydelse utvalget repræsentert ved *Randolf Arnesen*.

Fagforeningernes tilslutning til landsforeningens sparekasse har været utmerket; saaledes indestod der den $3\frac{1}{12}$ 1912 kr. 95,000.00 foreningspenger, hvorav kr. 77,000.00 utelukkende er fagforeningspenger. Dette maa sies at være utmerket, og denne tillid til kooperationen vil forhaabentlig ha sin sikre vekst. I direktionen for sparekassen er indvalgt landsorganisationens formand *Ole O. Lian*.

Efter forslag av forlagsbokhandler *Aas* besluttet utvalget at igangssette et kooperativt bokutsalg. Begyndelsen blev gjort med *Bebels* berømte bok «*Kvinden og socialismen*», som blev oversat av *Sverre Krogh*, da boken tidligere ikke forelaa i norsk oversættelse. Der utsendtes til fagforeningerne i landet indbydelse til at tegne sig som abonnenter paa boken for sine medlemmer. Og for at alle kunde gives leilighet til at forskaffe sig boken indførtes et merkesystem, hvor medlemmerne kunde kjøpe 5 øres merker i 16 uker, indtil kortet var fuldt og kunde indbyttes med boken.

Efter at foreningernes bestillinger var indløpet blev oplaget bestemt og trykningen kunde begynde.

Tilslutningen blev overvældende efter norske forhold, hvilket hadde sin grund i at denne utmerkede bok paa 328 sider kunde leveres for den lave pris av 80 øre. Den tryktes i 15,000 eksemplarer, og de bestilte bøker blev paa en ubetydelighet nær alle mottat.

Utgivelsen av denne bok skaffet naturligvis utvalget en masse arbeide, men utvalget hadde den glæde at se hvilken sukses foretagendet blev, da der kun hørtes tilfredshet over den gode ide. Og det maa jo ogsaa sies at være en stor fordel for hele arbeiderbevægelsen at faa spredd en bok som *Bebels* utover det ganske land.

Den første bok var ihvertfald vellykket. Den gav samtidig ogsaa et overskud av opimot 2000 kroner.

Det er utvalgets mening at dette kooperative bokutsalg maa fortsættes. Bok nr. 2 er under planlæggelse.

Den kooperative sammenslutningstanke har sikkerlig vokset i det forløpne aar, men det er nødvendig at fortsætte agitationen og organisere denne bedre end hittil. Og faar vi *alle* fagforeningernes

styrer interessert og litt mere midler til vor raadighet, maa det lykkes os tilslut at opnaa glædeligere resultater.

Regnskap for 1912 vedlægges.

Kristiania, 12. februar 1913.

P. Aarøe,   *Andr. Juell.*   *A. M. Andersen.*   *J. Bjerkmann.*
formand.

Randolf Arnesen,
sekretær.

Ekstrakt av Landsorganisationens kooperative utvalgs regnskap for 1912.

<i>Indtægter:</i>	<i>Utgifter:</i>
Beholdning fra forrige aar kr. 7.83	Trykningsutgifter . . . . . kr. 92.50
Mottat av Landsorg. . . . . « 950.00	Bevilgninger:
	1. Kr.a-utvalget . . . . . kr. 100.00
	2. Tr.hjems-utv. « 150.00
	3. Sarpsborg-utv. « 100.00
	4. S. Tr.hjems amt « 50.00
	5. Bosmoen . . . . . « 25.00
	6. Saaheims agit.k. « 50.00
	« 475.00
	Utgit til foredrag utenbys « 89.80
	Abonnem. paa koop. blade og skrifter . . . . . « 31.20
	Porto . . . . . « 27.13
	Repræsentation paadetkoop. landsmøte i Fredrikshald . . . . . « 30.00
	Kontorrekvisita etc. . . . . « 8.98
	Utgit ved Aarøes ophold i Hamburg for at bese «Produktion» . . . . . « 42.50
	Godtgj. for sekretærarbeide:
	Sverre Krogh for 4 mdr. « 60.00
	R. Arnesen for 6 mdr. . . . . « 90.00
	kr. 947.11
	Decbr. 31. beholdning . . . . . « 10.72
Tilsammen . . . . . kr. 957.83	Tilsammen . . . . . kr. 957.83

Kristiania, den 13. januar 1913.

P. Aarøe,
Utvalgets kasserer.

Regnskapet revidert og fundet iorden.

Kristiania, den 8. februar 1913.

N. Mittet.   *D. Jensen.*   *Tobias Olsen.*

Kontoret for agitation blandt kvinderne.

Fra Arbeiderpartiets kvindeforbund har vi faat os tilsendt nedenstaaende beretning om kontorets virksomhet:

Som man vet, blev Kvindernes kontor fra 2. halvaar 1911 underlagt Det norske arbeiderpartis kvindeforbund. Dettets formaal er som bekjendt at sprede oplysning og agitere blandt kvinderne for at faa disse saavel faglig som politisk organisert.

Dette har man, sa langt man har evnet, forsøkt i aaret 1912. Forbundet har i aarets løp faat 5 nye politiske avdelinger med tilsammen 171 medlemmer.

Ialt staar nu tilsluttet forbundet 54 avdelinger med tilsammen vel 2000 medlemmer.

Forbundet har i aarets løp avholdt flere agitationsmøter for tilslutning til de kvindelige fagforeninger og ellers forsøkt ved raad og veiledning at træde støttende til for at holde foreningerne vedlike. Det skal bemerkes, at det er meget arbeide som maa til for ogsaa at holde de bestaaende foreninger vedlike.

Ved sekretæren er stiftet en forening av tricotagearbeidersker i Drammen, som er tilsluttet Tricotagearbeiderskernes forbund. Foreningen tæller 170 medlemmer.

En fagforening er stiftet av vask- og rengjøringskvinder, væsentlig av de som søker arbeide ved Kristiania kommunale arbeidskontor. Foreningen tæller ca. 80 medlemmer.

Til den skandinaviske arbeiderkongres, som blev avholdt i Stockholm, hadde kvindeforbundet indsendt følgende spørmaal til behandling: «Hvad kan yderligere gjøres fra organisationernes side for at ophjælpe de industriarbeidende kvinders arbeidsvilkaar og faa kvinderne til at tilegne sig organisationstanken og slutte sig til samme?»

Dette spørmaal var yderligere motivert.

Den komite, der behandlet disse saker vedrørende fagorganisationen, var enig i, at der mer end hittil maatte agiteres for at faa kvinderne organiserte, og en resolution i denne retning blev fremsat, som blev vedtat av kongressen.

Videre har Kvindeforbundet latt utarbeide og trykke et opprop til kvinderne, der tar sigte paa baade den faglige og politiske organisation. Disse blir brukt i agitationsøiemed paa store møter, i husagitation og utdelt paa arbeidspladsene.

Ved siden av dette rent faglige har forbundet i aaret 1912 hat meget at ivareta grundet stortingsvalget.

Forbundet avholdt i den anledning store agitationsmøter i de forskjellige kredse her i byen, lot trykke smaa opprop, som blev utdelt i 40,000 eksemplarer, likesom bladet «Kvinden» blev trykt i større oplag.

Der blev avholdt mange foredrag ved formanden, sekretæren og ogsaa andre av forretningsutvalgets medlemmer. Man kan vel trygt si, at det gode resultat som vort valg fremviste, ikke mindst skyldes det ihærdige arbeide som kvinderne nedla.

Arbeiderpartiets kvindeforbund avholdt sit 10. aarsmøte i Stavanger i paasken, og hadde der mange spørmaal av interesse oppe til behandling, som man siden har arbeidet med. Vi vil her fremhæve spørmaalene: Kooperationen — Avskaffelse av alt fastlønnet arbeide i den skolepligtige alder — Agitationen for tilslutning til fagforeningerne o. s. v.

Man har, som nævnt, saa godt man har kunnet med de midler og de kræfter man raader over, forsøkt at sprede opplysning blandt

kvinderne for at faa disse interesserte for organisationen og slutte sig til samme.

Det kan sies, at det ikke er store resultater man kan fremvise; men naar man kjender til hvor tungt og vanskelig organisationsarbeidet er, særlig blandt kvinderne, saa maa man jo indrømme, at det er tid som maa til for at se større resultater. Man kan og maa ikke opgi haabet, selv om man møter motgang.

Naar vi ser paa det arbeide og den tid det har tat for at bygge organisationen blandt mændene dit hvor de staar idag, saa maa man jo ogsaa indrømme kvinderne tid.

Kvindeforbundet har i aaret 1912 erholdt i bevilgning fra landsorganisationen kr. 1000.00 og fra Det norske arbeiderparti kr. 500.00, tilsammen kr. 1500.00. Uten denne hjælp vilde Kvindeforbundets nuværende administration ikke kunne holdes vedlike.

Kontingenten til forbundet er 5 øre pr. kvartal pr. medlem. Som man vil se er denne meget lav, men da vore medlemmer ogsaa er medlemmer av andre forbund og organisationer, har man vanskelig for at sætte denne høiere for tiden. Vi haaber dog, at vi ved fortsat arbeide skal naa længer frem mot vort maal.

Martha Tynæs,
p. t. formand.

Gunhild Ziener.

Beda Granquist.

Mathilde Olsen.

Helga Nitteberg,
p. t. sekretær.

Arbeiderbevægelsens arkiv

har fortsatt sin virksomhet i 1912 i samme spor som tidligere aar. Der er nu indregistreret ca. 12,000 forskjellige numre. Det meste av disse saker er beretninger, love, tariffer og øvrige tryksaker fra fagorganisationerne. Dertil kommer saa gamle protokoller etc. samt aviser, baade fagblade og partiblade. Som arkivar har hr. Gunnar Ousland fungert.

Regnskap for Arkivet 1912.

<i>Indtægter:</i>		<i>Utgifter:</i>	
Saldo fra 1911	kr. 98.86	Kontor- og skrivesaker	kr. 27.27
Bidrag fra Arb. fagl. lorg.*	400.00	Belysning og ventilation	144.60
— Det n. arb.parti	700.00	Rengjøring	105.00
		Fragt og porto	58.00
		Bokbinderarbeide	92.00
		Avishold	29.35
		Lønninger	400.00
		Kassebeholdning	329.09
Tilsammen	kr. 1198.86	Tilsammen	kr. 1198.86

* Husleien for aaret, kr. 300.00, er forskudsvis betalt av landsorganisationen. Se tidligere beretninger.

Status ^{31/12} 1912:

<i>Aktiva:</i>		<i>Passiva:</i>	
Samv. fagf. forskuds leie	kr. 900.00	Landsorganisationen pr.	
Inventar	835.95	^{31/12} 1911	kr. 1200.00
Køntant i kassen	329.09	+ avskrevet i	
		1912	300.00
		Rest pr. ^{31/12} 1912	kr. 900.00
		Kapitalkonto.	1165.04
Tilsammen	<u>kr. 2065.04</u>	Tilsammen	<u>kr. 2065.04</u>

Statistikken.

Foruten beretningen for 1911, som indeholdt en række statistiske tabeller til belysning av medlemsforholdet, tarifoverenskomsterne, lønsbevægelser og konflikter, økonomiske forhold m. v., er som kontrolopgaver til den offentlige statistik utarbeidet sammenlignende tabel over gjennomsnittsløn for arbeidsfag i Kristiania.

Likeledes er utgit et hefte paa 24 sider indeholdende en række tabeller over arbeidstidens længde i haandverk og industri, utarbeidet av sekretæren.

Efter forslag av sekretæren er der nu gjort et godt tiltak for at faa skapt en paalidelig *forbruksstatistik*. At faa frem et paalideligt materiale her er av overordentlig betydning for en riktig vurdering av den økonomiske utvikling. Kristiania kommune har bevilget de nødvendige penger til innsamling av husholdningsbøker, og med forbundenes medvirken har en hel del av organisationens medlemmer mot honorar paatat sig at føre husholdningsbøker.

Efter anmodning har ogsaa andre kommuner sluttet sig til, saaledes at der nu optages forbruksstatistik i Kristiania, Bergen, Trondhjem, Drammen, Kristiansand og Hamar.

I forbindelse hermed er gjort forberedende arbeide til utarbeidelse av en omfattende *arbeiderstatistik*. Det gjælder her at samle meget av det spredte materiale som findes, faa det ordnet, saa det blir tilgjengelig og oversiktig.

«Arbeiderstatistik» er et elastisk begrep; det kan omfatte overordentlig mange ting, men ogsaa begrænses til faa hovedfaktorer paa det økonomiske omraade.

Den foreløbige plan for heromhandlede arbeiderstatistik er opdelt i fire hovedgrupper:

- I. *Arbeidsforhold og -vilkaar.*
- II. *Arbeiderstandens økonomiske forhold.*
- III. *Foreningsvæsen.*
- IV. *Statens eller kommunens forsorg.*

Under hver av disse hovedgrupper melder der sig en række spørsmål til besvarelse for at kunne gi et samlet billede.

Gruppe I vil behandle lønninger, arbeidstid, andre arbeidsvilkaar, sanitære forholdsregler m. v. Herunder da spesialundersøkelser

angaende fabrikarbeide, haandverk, smaaindustri, handelsarbeidere, transportarbeidere, tjenere, ulært arbeide, barne- og kvindearbeide (sweating system). Videre vil behandles streiker og lockouter, herunder retsvæsen, mægling og voldgift. Og som tredje avsnit produktionsforhold.

Gruppe II behandler *indtægter og utgifter*. Under indtægtsforhold arbeidslønnens stigning med aarene, bifortjeneste, hustru og barns medhjælp.

Under utgifter og forbruk husholdningsbudgetter. Videre: Sygdom, arbeidsløshet, boligforhold; herunder husleie, egne hjem, arbeidskolonier. Beklædning. Fødemidler, *fordeling*, priser og forbruk. Beskatning (kommune, stat, told).

Som et avsnit kommer *arbeidsprisernes og forbruksprisernes gjensidige paavirkning* (Standard of life), et om familiernes størrelse og et om *slumbefolkningens vilkaar*.

Gruppe III omhandler arter av foreninger og deres virksomhet og omfang.

Det er faglige, kooperative, bygge- og laaneforeninger. Hjælpe-, arbeidsledighets-, syke og begravelsekasser.

Gruppe IV om statens og kommunens forsorg omhandler:

1. *Utdannelsen*: folkeskolen, fortsættelsesskole, fag- og aftenskole.
2. *Arbeidsformidling*: arbeidsledighet, nødsarbeide, tilskud til arbeidsledighetskasser.
3. *Arbeiderbeskyttelse*: fabriktilsyn, sundhetsskadelige arbeider, kvinde- og barnarbeide, arbeidsulykker, sykdom og dødsfald, invaliditet.
4. *Forsikring*: riksforsikring, fiskerforsikring, sjømandsforsikring og sykeforsikring.
5. *Fattigspørsmålet*.
6. *Offentlig statistikk* vedkommende arbeidsforhold; erhvervstillinger, statistiske undersøkelser, fabrik- og haandverkstillinger, produktionsstatistik.

Rammen er saaledes ganske omfattende. At faa alle disse opgaver samlet og opstilt i forhold til hinanden vil være av stor betydning. Man vil faa de faktiske forhold frem og gi os et utmerket arbeidsmiddel i dagens kamp for at bringe ørenslud for vor sak, baade indad til de mange sløve og interesseløse og utad til offentligheten og i den faglige kamp.

Faar vi denne statistikk ordentlig anlagt, er det utvilsomt at den vil øve indflydelse paa vor socialstatistikk i det hele. De her berørte forhold maa belyses i sammenheng for alle dele av landet; det er store interesser som her berøres.

Det statistiske centralbyraa er interessert i saken og medvirker til planens gjennomførelse.

Folkets hus' fond.

Fondet traadte i fuld virksomhet 1. januar 1912 med en kapital stor kr. 9560.04.

Ved fondets ikrafttræden forelaa andragender fra følgende organisationer:

Vennesla arbeiderforening, Tistedalens fagforening, Tromsø arbeiderforening, Sandnæs samvirkende fagforeninger, Glemminge fagforening, Tønsberg arbeiderparti, Indset jernbanearbeiderforening, Grorud- og omegns samvirkende fagforeninger, Lillestrøm samvirkende fagforeninger, Kjelsaas jern- og metalarbeiderforening.

Disse laaneandragender gik op i et beløp stort *kr. 36,800.00.*

I aarets løp er videre kommet laaneandragender fra følgende:

Saaheim Folkets hus, Vestfjorddalen, Horten arbeiderparti, fagforeninger ved Vaalerengen i Kristiania, Fineide losse- og lasteforening, Løkken grubearbeiderforening, Hammang papirarbeiderforening, Notoddens fagforeninger, Stord arbeiderforening, Greaker arbeiderforening, Strømmen Folkets hus, Odde fagforeninger, Fredrikstad arbeiderparti og Vittingfos arbeidsmandsforening.

I disse andragender søkes tilsammen om et beløp stort *kr. 66,700.00.*

Der er saaledes i 1912 indsendt *23 laaneandragender med et samlet beløp stort kr. 103,500.00.*

Denne store laanetrang sprænger jo helt rammen for det beskudne Folkets hus' fond som besluttedes oprettet. Fondets kontingentindtægt i 1912 er *kr. 12,157.14*, og sekretariatet besluttet derfor kun to gange om aaret, januar og juli maaned, at behandle indkomne andragender, for derved at faa en bedre oversigt, saa pengene kunde placeres der hvor man ansaa de trængtes mest.

Følgende andragender er indvilget i aarets løp:

Vennesla arbeiderforening	kr.	4,000.00
Indset jernbanearbeiderforening	«	400.00
Sandnæs samvirkende fagforeninger	«	3,000.00
Stord arbeiderforening	«	1,000.00
Glemminge fagforening	«	5,000.00
Notoddens samvirkende fagforeninger	«	5,000.00

Tilsammen . . . . . *kr. 18,400.00*

De to sidste andragender var ikke ordnet til utbetaling ved aarsskiftet.

Sykeforsikringsloven.

Straks *den nye sykeforsikringslov* var traadt i virksomhet viste det sig at en række bestemmelser i loven i praksis var meget uheldige. Sekretariatet hadde allerede i sin forestilling til odelstinget i 1909 fremholdt vort principielle standpunkt om sykepleien samt pekt paa en række ændringer som burde foretas, og de erfaringer man senere har gjort bekræftet sekretariatets anførsler.

Paa basis av de vundne erfaringer og paa grundlag av kongressens stilling til sykeforsikringen indsendte derfor sekretariatet under 29. februar 1912 følgende forestilling til odelstinget:

«Efterat sykeforsikringsloven nu er praktisert siden 3. juli 1911 er der flere bestemmelser som i praksis har vist sig yderst uheldige og som hurtigst mulig bør rettes paa. Disse bestemmelser har allerede tidligere fra vor side været pekt paa i forestilling til odelstinget 6. juli 1909, hvor vi ogsaa har fremholdt vor principielle stilling til hele sykeforsikringsloven og hvortil vi henviser. Da nu erfaringen har bekræftet vore anførsler, bør stortinget ikke vente med at ta loven op til revision. Det gjælder her et saa stort antal av landets indvaanere, at man har billig krav paa, at statsmagterne ofrer denne sak al mulig opmerksomhet.

Idet vi nedenfor anfører de hovedpunkter, som revisionen bør dreie sig om, vil vi særlig fremhæve, at spørsmålet om *indtægtsgrænsens sløifning*, om ret til *understøttelse under arbeidsledighet* etc., om *tillægsbestemmelse ang. ansættelse av kommunale læger* og om de *godkjendte kassers tilskud* er punkter av saadan betydning, at de under enhver omstændighet, selv om loven som helhet ikke optas til revision, maa behandles av stortinget iaar. Dette kan saameget lettere gjøres, som en forandring heri kan gjennemføres uten nogen gjennemgripende reform av loven forøvrig.

De væsentligste forandringer, som ved en revision av loven maa foretages, er følgende:

1. Indtægtsgrænsen i § 1, 2 a ophæves eller subsidiært hæves til kr. 2000.00.
2. Bestemmelsen i § 1 om 6 dages arbeide forandres til 1 dag.
3. Indtægtsklasserne sættes til 3 istedetfor 4, og understøttelsen forhøies, særlig for de laveste klasser.
4. Det offentlige tilskud forhøies slik, at kommunerne utreder $\frac{2}{10}$ og medlemmernes præmieandel nedsættes til $\frac{5}{10}$.
5. Risikoklasserne ophæves eller subsidiært indskrænkes til 2, nemlig en almindelig klasse og en speciel klasse for tjenestefolk i by og paa land.
6. De forsikrede gis ret til medlemskap i kassen uten præmieindskud under arbeidsledighet, streik og lockout.
7. Begrænsningen av den samlede sykeunderstøttelse til 90 pct. ophæves.
8. Begravelseshjælp bør ydes ogsaa til medlems *hustru og barn*.
9. Lægehjælpen utvides til ogsaa at omfatte almindelig fødselshjælp (jormor).
10. Bestemmelsen om sykelige personers utelukkelse fra forsikringen ophæves (§ 1, 2 b). Likeledes ophæves begrænsningen i understøttelsen for nye tilfælder av samme sygdom (§ 19, punkt 4).
11. Der indtages en tillægsbestemmelse i lovene for at lette kommunerne adgang til at ansætte læger paa fast løn.
12. For de godkjendte kassers vedkommende ophæves tilskuddets begrænsning; kasserne faar i likhet med kredskasserne utpantningsret, likesom der lempes paa bestemmelserne om Riksforsikringsanstaltens dispositionsret over en nedlagt kasses formue.

Ad 1. Indtægtsgrænsen i § 1, 2 a maa betegnes som en av lovens uheldigste bestemmelser, som det gjælder hurtigst mulig at faa rettet paa. Den skaper usikkerhet i forsikringen og er et høist uretfærdig skille. Det er ment, at loven skulde omfatte alle *lønsarbeidere*, men ved den nævnte indtægtsgrænse blir mangfoldige arbeidere sat utenfor forsikringen. Vi henviser til uttalelser herom fra arbeidernes og arbeidsgivernes organisationer under lovens behandling i 1909. Alle kredssykekassers erfaring synes at gaa i den retning, at man finder indtægtsgrænsen høist uheldig.

Vi foreslaar derfor, at indtægtsgrænsen helt sløifes, subsidiært at den sættes til kr. 2000.00.

Ad 2. Ved at begrænse forsikringspligten til dem, som har 6 dages arbeide hos en og samme arbeidsgiver, utelukker man fra forsikringen en stor del arbeidere, som netop skulde behøve den. Det er klart, at de hygieniske forhold er daarligst der hvor arbeidet er ujevnt og maaske ved siden av slet avlønnet. Men netop denne klasse mennesker sætter staten utenfor forsikringen ved den nævnte begrænsning. Sykeforsikringen er jo ment at skulle være en social reform; men med sine uretfærdige begrænsninger blir den imidlertid helt illusorisk for store dele av arbeiderklassen. Skulde sykeforsikringens administration vanskeliggjøre en saadan utvidelse (fra 6 til 1 dag), maa der

kunne foretages de nødvendige forandringer i denne. Vi henviser til Riksforsikringsanstaltens uttalelser om denne sak under lovens utarbeidelse.

Ad 3 og 4. Der er allerede fremkommet sterke krav om en forenkling i sykekassernes administration. Det vil ogsaa bidra hertil, om man nedsatte indtægtsklassernes tal fra 4 til 3. Den laveste nuværende klasse med en sykeunderstøttelse av 60 øre pr. dag er jo ogsaa helt utilstrækkelig for de forsikrede. Vi maa derfor gjenta vort forslag om, at indtægtsklassernes antal sættes til 3 og at understøttelsen gjennemgaaende forhøies slik som nedenstaaende forslag til klasseinndeling og understøttelse utviser:

Indtægtsklasse	I n d t æ g t					Sykepenger pr. dag
	aarlig		daglig			
	over	til og med	over	til og med	middel	
1ste	—	500.00	—	1.67	1.50	1.00
2den	400.00	900.00	1.67	3.00	2.50	1.75
3dje	900.00	—	3.00	—	3.50	2.50

I sammenheng hermed bør det offentlige tilskud forhøies, saaledes at ogsaa *kommunen* yder $\frac{2}{10}$ av præmien, hvorved medlemmets andel vil nedsættes fra $\frac{6}{10}$ til $\frac{5}{10}$. Den forhøiede understøttelse vil da kun delvis fordyre præmien for de forsikrede.

En slik forhøielse av det offentlige tilskud er ogsaa paakrævet, selv om understøttelsen ikke forhøies.

Ad 5. De indførte risikoklasser, som deler hver indtægtsklasse i 4 nye klasser, hvad præmien angaar, kan neppe sies at være forutsat i loven i den utstrækning som de er utformet av den departementale tariffkomité. Foruten at inndelingen er vilkaarlig og ofte høist urimelig, er selve risikoklasse-systemet usmakelig i en forsikring av den art og det omfang som den norske. Vi foreslaar derfor principalt, at risikoklasserne ophæves. Det vil bety en betydelig lettelse i det administrative arbeide, og det vil langtfra lede til de uretfærdigheter som det outrerte risikoklasser-system som nu forefindes. For spesielle sundhetsfarlige arbeiders vedkommende kan der istedetfor en forhøielse av præmien for den forsikrede tænkes en forhøielse alene av det offentlige tilskud, saaledes at ikke forsikringen av den grund gjennemsnitlig fordyres for de forsikrede.

Blir ikke risikoklasserne helt avskaffet, bør de ihvertfald reduceres til 2 — bygget paa et annet system end den departementale tariffkomités — nemlig en almindelig klasse og en speciel for tjenestefolk i by og paa land med en noget lavere præmie.

Ad 6. Socialt set klæber der en stor mangel ved loven i bestemmelsen (§ 6, punkt 3) om, at medlemmet uttræder av kassen samme dag som arbeidet ophører. Den undtagelse, som er gjort i § 6, punkt 1 og den adgang til at bli frivillig forsikret, som er aapnet i henhold til § 10, 2 a, bøter ikke paa nogensomhelst tilstrækkelig maate det yderst uheldige forhold, at en arbeider ved arbeidsledighet, streik eller lockout taper den vanlige lægehjælp til sig og sin familie samt understøttelse i tilfælde arbeidsudygtighet. Ved indtrædelse av arbeidsledighet kan saaledes f. eks. ved sykdom i familien lægens besøk bli avbrutt. Vedkommende arbeider maa saa under de for ham særlig uheldige forhold betale lægen selv, endskjønt han maaske i længere tid har betalt sin kontingent til kredssykekassen.

Administrative vanskeligheter maa ikke være avgjørende, naar det gjælder at rette paa dette iøinespringende misforhold. Der maa hurtigst mulig gjennemføres den forandring, at den forsikrede beholder sit medlemskap i kassen *uten præmieindskud* under arbeidsledighet, streik og lockout.

Ad 7, 8 og 9. Det forekommer os aldeles uberettiget, at loven begrænser sykeunderstøttelsen til 90 pct. av fortjenesten. For det første er kontrollen med denslags tilfælder vanskelig at utøve og videre skulde det være kredssykekassen uvedkommende, hvorvidt et medlem var forsikret paa andet hold. Tilfældene vil jo som regel bli saa faa, at nogen fare for uheldige følger herav ikke kan tænkes at være tilstede.

Begravelseshjælp til medlems *hustru og barn* bør indføres. De fleste private sykekasser, som har medtat begravelseshjælp, har maattet utvide den til ogsaa at omfatte medlemmets hustru og barn, ti ellers blir ikke forsikringen helt effektiv.

I § 16 d bør medtas almindelig *fødselshjælp* (jormor). Det er absolut uretfærdig overfor de kvindelige medlemmer, naar sykekassen, som ellers yder fri lægebehandling i enhver sygdom, negter disse fødselshjælp i normalt forløpende tilfælder.

Ad 10. Undtagelsen i § 1, 2 b angaaende de kronisk syke eller svake-lige utelukker fra forsikringen endel mennesker, som netop i høi grad til-trænger den. Begrænsningen i § 19, punkt 3 og 4 angaaende nye tilfælder av samme sygdom er ogsaa av lignende uretfærdig art og rammer individet særlig haardt, naar man erindrer, at vort samfund ikke gir nogen invalide-hjælp. De nævnte bestemmelser bør derfor utgaa, ihvertfald indtil staten har indført en betryggende invalidehjælp. Da det med rette kan anføres, at utgifterne til de kroniske syke ikke bør fordyre den almindelige sykeforsik-ring for medlemmerne, bør der samtidig med at de nævnte undtagelses-bestemmelser ophæves gis kredssykekasserne ret til refusion av det offent-lige for utgifterne til de kroniske syke.

Ad 11. Med den nuværende sykeforsikringslov har det vist sig, at *lægeutgifterne* blir uforholdsmæssig store for kasserne. Spørsmålet om at ordne lægehjælpen kommunalt — ved at ansætte læger paa fast løn — er derfor nu blit mer aktuelt end før. Denne ordning er jo baade mer prak-tisk og billig, likesom den sikrer lægetilsyn ogsaa til dem, som ikke kommer ind i kredssykekasserne.

Staten bør derfor søke at lette adgangen for kommunerne til at ansætte læger paa fast løn. Som forholdet nu er, *vanskeliggjør* imidlertid sykefor-sikringsloven gjennomførelsen av denne reform.

En kommune, som har ansat læge paa fast løn, nyter nemlig ikke de samme fordele som andre kommuner medmindre loven ændres. Ti, da sta-tens og arbeidsgivernes tilskud utgjør en bestemt procent av den samlede præmie, vil dette tilskud bli mindre i kommuner, hvor lægeutgifterne *ikke* belastes kredssykekassen. Følgende eksempel belyser dette:

Præmien i kredssykekassen, som skal bære alle utgifter efter loven, er eksempelvis 20 kr. pr. aar. Dette beløp dækkes av:

Kommunen	med $\frac{1}{10}$	. . . . .	kr. 2.00
Arbeidsgiverne	- $\frac{1}{10}$	. . . . .	- 2.00
Staten	- $\frac{2}{10}$	. . . . .	- 4.00
Medlemmerne	- $\frac{6}{10}$	. . . . .	- 12.00

Tilsammen kr. 20.00

Av dette beløp medgaar anslagsvis kr. 8.00 til lægehjælp. Hvis kom-munen overtar denne utgift for kredskassen, idet den ansætter læger paa fast løn, vil præmien til kredskassen kun bli kr. 12.00. Herav skal:

Kommunen	betale $\frac{1}{10}$	. . . . .	kr. 1.20
Arbeidsgiverne	— $\frac{1}{10}$	. . . . .	- 1.20
Staten	— $\frac{2}{10}$	. . . . .	- 2.40
Medlemmerne	— $\frac{6}{10}$	. . . . .	- 7.20

Tilsammen kr. 12.00

Kommunens bidrag blir altsaa 80 øre mindre, men paa den anden side kommer den hele lægeutgift kr. 8.00 til. Kommunens utgift blir altsaa kr. 1.20 + kr. 8.00 = kr. 9.20, samtidig som arbeidsgiverne sparer 80 øre og *staten sparer* kr. 1.60. Arbeidsgivernes besparelser vil muligens opveies noget ved den forøkede kommuneskatt, likesaa medlemmernes besparelse. Derimot vil staten spares for det hele beløp av kr. 1.60. Dette er uretfærdig. Misforholdet vil bli endnu større, om en kommune utvider sykepleien i beskatningen til ogsaa at omfatte sykehusophold. Det vil bety en tilsvarende lettelse for kredssykekasserne, hvorved den samlede pæmie vil gaa yderligere ned og statens bidrag bli tilsvarende mindre.

Paa denne maate motvirker loven, som den nu er, automatisk kommunal sykepleie.

For at borttrydde denne hindring bør der vedtages en tillægsbestemmelse til loven, gaaende ut paa, at staten skal yde mindst et likesaa stort bidrag til kommuner, der helt eller delvis overfører sykepleien i beskatningen, som den vilde kommet til at yde vedkommende kredssykekasse, naar den virker helt ut efter loven. Og videre, at de øvrige bestemmelser i loven, som griper ind i disse forhold, suspenderes for de kommuner som overtar nogen av kredssykekassens forpligtelser.

Naar saaledes en kommune yder mere i form av fri lægehjælp, lægemidler eller sykehusophold end det som svarer til $\frac{1}{10}$ av en kredssykekassens præmieindtægt, er det desuten rimelig, at denne kommune er *fritat* for at yde det i loven bestemte pengetilskud til kredssykekassens drift. Ophæves kommunens tilskud, og statstilskuddet i saadanne tilfælder gaar i kommunekassen istedetfor til kredskasserne, vil sidstnævnte kasses resterende utgifter maatte dækkes av de forsikrede selv og deres arbeidsgivere.

Det er rimelig, at arbeidsgiveren paa grund av den nedsatte præmie tilskytter $\frac{2}{10}$ av præmien og medlemmerne de $\frac{8}{10}$. For at anvende det tidligere anførte eksempel med en oprindelig præmie til kredskassen av kr. 20.00, der kan nedsættes til kr. 12.00, naar kommunens tilskud til kredskassen ophæves og at statens oprindelige tilskud gaar i kommunekassen, vil utgiftsfordelingen bli følgende:

Præmie til kredssykekassen,

hvorav arbeidsgiverne betaler $\frac{2}{10}$ kr.	2.40
og medlemmerne	— $\frac{8}{10}$ - 9.60

Tilsammen kr. 12.00

Kommunens utgift til lægehjælp pr. forsikringspliktig er kr. 8.00. Hertil bidrar staten med det lovbestemte beløp $\frac{2}{10}$ av den oprindelige sykeforsikringspræmie (kr. 20.00) lik kr. 4.00. Derved blir kommunens endelige utgift kr. 4.00.

Hvis kommunen ogsaa efterhvert overtar utgifterne ved sykehusophold kunde det la sig ordne uten vanskeligheter og uten forrykkelse i fordelingen av utgifterne, naar kommunen faar refusion av kredssykekassen for sykehusindlæggelse av dens medlemmer.

Sammenstilles fordelingen av utgifterne under følgende 3 forskjellige alternativer: 1. I kommuner, som ikke holder fri lægehjælp. 2. I kommuner, som har ansat læger paa fast løn, men forøvrig efter sykeforsikringsloven. 3. I kommuner, som ansætter læger paa fast løn efter nærværende forslag, vil forholdet stille sig saaledes:

	Alt. 1.	Alt. 2.	Alt. 3.
Kommunens utgift	2.00 = 10 pct.	9.20 = 46 pct.	4.00 = 20 pct.
Statens utgift	4.00 = 20 -	2.40 = 12 -	4.00 = 20 -
Arbeidsgivernes utgift	2.00 = 10 -	1.20 = 6 -	2.40 = 12 -
Medlemmets utgift	12.00 = 60 -	7.20 = 36 -	9.60 = 48 -

Tilsammen 20.00 = 100 pct. 20.00 = 100 pct. 20.00 = 100 pct.

Vi foreslaar i henhold til ovenstaaende, at der som tillæg til § 31, punkt 5 indsættes følgende bestemmelse i loven:

«Hvis en kommune overtar kredskassens forpligtelser med hensyn til fri lægehjælp, skal det i § 31, 5, bestemte statstilskud, $\frac{2}{10}$ av den oprindelige beregnede præmie, tilflytte vedkommende kommune, likesom denne av samme grund er fritat for at yde tilskud til kredskassen.

I saadanne tilfælder blir præmien til kredskassen at betale:

a. For pligtig medlem med $\frac{2}{10}$ av medlemmet selv og med $\frac{2}{10}$ av hans arbejdsgiver.»

Likeledes bør der vedtas en bestemmelse i loven om, at kommuner, som foruten fri lægehjælp ogsaa yder frit sykehusophold, har ret til at kræve refusion av kredssykekassen for indlæggelse av dens medlemmer.

Ad 12. Den i § 61, 2 c, gennemførte begrænsning av tilskuddet til de godkjendte kasser bør ophæves, da den selv om den fastsættes nogenlunde retfærdig er en upaakrævet og uhensigtsmæssig bestemmelse. Riksforsikringsanstalten, som jo skal approbere de private kassers love, kan paase, at der ikke medtas uvedkommende ting i sykeforsikringen, som kan tænkes at fordyre denne i væsentlig grad, slik at tilskuddene skulde bli uforholdsmæssig store. Som regel omfatter de private kasser kun de samme forsikringer som den offentlige omend i nogen anden form. Nogen grund til at fastholde den nævnte begrænsning kan saaledes ikke sees at være tilstede.

De godkjendte kasser bør i likhet med kredssykekasserne gives utpantningsret, da selve tilstedeværelsen av en slik ret vil lette indkrævningen av tilskuddene.

Bestemmelserne om Riksforsikringsanstaltens dispositionsret over nedlagte kassers formue bør ogsaa lempes noget, da de i sin nuværende form synes regorøse og vidtgaende.

Vi tillater os tilslut at peke paa et misforhold, som allerede straks maa rettes paa, hvis ikke ophævelsen av begrænsningen i tilskuddet til de godkjendte kasser gennemføres iaar.

Det er nemlig de satser som i § 61, 2 c er opsat som *maksimumsbeløp* for tilskuddet til de godkjendte kasser. Det heter her: «— dog ikke over kr. 3.00 av staten, kr. 1.50 av kommunen og kr. 1.50 av arbejdsgiverne for hvert medlem.»

I sosialkomiteens indstilling heter det herom: «Endvidere finder komiteen det meget vanskelig at fastsette et like stort bidrag fra stat, kommune og arbejdsgivere i alle kasser, da utgifterne for medlemmerne kan være meget forskjellige i de forskjellige kasser. Man har derfor foreslaat bidragene sat som for kredssykekasserne til henholdsvis $\frac{2}{10}$, $\frac{1}{10}$ og $\frac{1}{10}$, men dog saaledes, at de ikke kan overstige kr. 3.00, kr. 1.50 og kr. 1.50, *svarende til den beregnede aarlige gjennemsnittspræmie, kr. 15.00 pr. medlem.*»

Her er tydelig fremhævet, hvilken basis de vedtagne satser hviler paa, nemlig en beregning som nu er helt kuldkastet.

Den departementale tariffomite har anslaaet den aarlige gjennemsnittspræmie for pligtige medlemmer til kr. 18.40. I virkeligheten blir nok utgifterne endnu høiere, og gjennemsnittspræmien i kredssykekasserne kan vistnok uten overdrivelse sættes til kr. 20.00 aarlig. Men dette gir et helt andet tilskudsbeløp end hvad loven bestemmer. Istedetfor kr. 3.00, 1.50 og 1.50 vil det bli:

Av staten	kr. 4.00
- kommunen	- 2.00
- arbejdsgiveren	- 2.00

Tilsammen kr. 8.00

Men ogsaa dette beløp er for lavt, naar man tar hensyn til, at dette for de godkjendte kasser er en *maksimumssats* og ikke en *gjennemsnittssats*. En maksimumssats kan naturlig nok ikke bygges paa gjennemsnittspræmien uten at bli helt uretfærdig. Det kunde vel anføres til sosialkomiteens undskyld-

ning, at dengang var ikke præmien fiksert i de forskjellige klasser. Men nu, efter at dette er gjort, vil det jo være en skrikende uretfærdighed mot de godkjendte kasser fremdeles at bygge maksimumssatsen paa gjennemsnitts-præmien.

Efter den vedtagne normaltarif er den samlede præmie i 4. indtægtsklasse i de 4 risikoklasser saaledes: 40—50—60—70 øre. En retfærdig maksimalgrænse skulde selsagt ikke ligge under den høieste normalpræmiesats.

Imidlertid kan det maaske indvendes, at 4. risikoklasse anvendes forholdsvis sjelden. Vi skal derfor holde os til 3. risikoklasse, som ogsaa er den, hvori de fleste godkjendte kassers medlemmer staar. Den samlede præmie utgjør her ifølge normaltariffen 60 øre i 4. indtægtsklasse. Det blir med en rund sum en præmie av 30 kroner pr. aar.

Dette er altsaa den av de offentlige kasser fastsatte normalpræmie i den indtægts- og risikoklasse, som er mest benyttet av de godkjendte kasser. Det er da et berettiget krav, at den ogsaa lægges til grund for utregningen av maksimalsatsen. Efter et saadant grundlag skulde hver tiendedel utgjøre 3 kroner og maksimumstilskuddet i § 61, 2 c forhøies til:

Staten	kr. 6.00
Kommunen	3.00
Arbeidsgiver	3.00

Tilsammen kr. 12.00,

hvilket vi herved foreslaar, at stortinget maa beslutte, saaledes at forhøielsen gjælder fra og med 1. januar 1912.

Naar loven tillater godkjendelse av private kasser, kan den ikke fortsætte at beregne det offentlige tilskud efter en kalkyle, som de offentlige myndigheter selv har underkjendt og forandret. En nødvendig følge av den nye præmietarif maa være, at maksimumsgrænsen i § 61, 2 c forandres, som av os foreslaat. Ellers faar de godkjendte kasser med samme understøttelse og kontingent som kredspsykekasserne et offentlig tilskud paa 6 kroner, mens kredspsykekasserne faar 12 kroner. Følgen derav blir, at de godkjendte kasser faar et betragtelig underskud, fordi de ved en unaturlig lav maksimalgrænse forholdes det tilskud, som efter lovens aand rettelig tilkommer dem.

En forandring heri kan ikke betragtes som nogen egentlig revision av loven, men som en nødvendig rettelse paa grund av at socialkomiteens beregningsgrundlag er forrykket ved den nye normaltarif.

Stortinget tok imidlertid ikke saken op til realitetsavgjørelse. Ikke engang kravet om et høiere tilskud til sykekasserne blev der tat hensyn til, endskjønt det nuværende tilskud til fagforeningssykekasserne hviler paa en beregning som myndighetene selv har underkjendt.

Den 8. skandinaviske arbeiderkongres.

Fra 2.—5. september holdtes den skandinaviske arbeiderkongres i Stockholm, hvor en række saker vedrørende arbeiderbevægelsen behandledes.

Til kongressen var fra Norge fremmøtt 72 repræsentanter, fra Danmark 110, Sverige 106 og Finland 6 samt endel utenlandske gjæster. Ialt var der 298 deltagere, hvorav 216 repræsentanter fra faglige organisationer. Som et hovedpunkt behandledes arbeiderbevægelsens organisationsformer og taktik, i hvilket spørsmal følgende resolution blev vedtat mot 29 stemmer:

«Under henvisning til de paa de skandinaviske kongresser 1897 i Stockholm, 1901 i Kjøbenhavn og 1907 i Kristiania vedtagne beslutninger uttaler kongressen:

Arbeidsgivernes mægtige sammenslutninger — nationalt som skandinavisk og internationalt — og den hensynsløse kamp de fører mot arbeiderne, gjør det til en mer bydende nødvendighet end nogensinde for arbeiderklassen at bevare den faste enhet i sin fremrykning, faglig og politisk.

Enhver bevægelse, som fører til splittelse paa dette omraade, maa bekjæmpes som skadelig for arbeiderklassen og dens interesser.

I henhold hertil uttaler kongressen videre, at den vei som de skandinaviske kongresser gjennom aarene har anvist med hensyn til fagorganisationsformer og taktik, har vist sig at være den rette. De bestaaende organisationsformer har gang paa gang staat sin prøve i de nordiske lande, og det er neppe mulig for tiden at anvise nye former som muliggjør en bedre utnyttelse av arbeidernes solidaritet.

Disse organisationsformer er fremdeles under utvikling, og den væsentligste mangel er, at det endnu ikke er lykkedes at samle alle arbeidere — private som offentlige — indenfor landsforbundene, og at alle landsforbund endnu ikke er samlet i den fælles landsorganisation, likesom den internasjonale solidaritet forbundene og landsorganisationerne imellem ikke er fuldt effektiv.

Overfor den magt som arbeidsgiverne gjennom sine organisationer besidder økonomisk og socialt, vilde det være selvmorderisk om arbeiderklassen splittet sig eller løst den sammenslutning som er skapt. Arbeidernes samling i landsforbund, omfattende hele fag eller industrier, og landsforbundenes samling i centralorganisationer, er utvilsomt den sterkeste organisationsform.

Kampen mot arbeidsgiverne maa føres med bred front, idet disse uten hensyn til organisationsformerne angriper arbeiderklassen som helhet. Derfor maa arbeiderne ved stadig sterkere og større sammenslutninger utnytte den kraft som fast samhold og offervilje kan gi.

Landsorganisationerne maa bygges paa sterke forbund med tilstrækkelige reservfond og maa ved effektiv kontingent og nødvendige bestemmelser forøvrig sættes istand til efter omstændighetene at møte endog de største angrep fra arbeidsgiverorganisationerne og selv gaa til masseaksjon, naar det behøves.

Med hensyn til formen for de enkelte organisationer henvises til beslutningen paa den skandinaviske kongres 1897, hvori industriforbund paapekes. Den industrielle utvikling fører naturlig denne organisationsform med sig, men den bør utvikle sig organisk, Saaledes at de allerede bestaaende fag- eller brancheforbund industrivis etablerer et saadant samarbeide, som i hvert tilfælde maa ansees formaalstjenlig til fremme av arbeidernes interesser.

Den planmæssige streikeunderstøttelse indenfor hvert land og videre utvikling av skandinaviske og internasjonale avtaler om gjensidig understøttelsespligt, er den økonomiske styrke som er absolut nødvendig for med held at kunne føre de kampe som etableres av arbeiderorganisationerne eller paaføres disse.

En virksom international solidaritet er saa meget mer paakrævet nu, da de faglige kampe blir saa omfattende, at det enkelte lands resurser ikke strækker til. Kongressen oppdrer derfor forbundene til at utvide og styrke sine internasjonale forbindelser. Disse maa dog ikke staa hindrende iveien for opprettelsen av internasjonale forbindelser om gjensidig understøttelse landsorganisationerne imellem, idet dette ansees som en sak av den allerstørste betydning for fagbevegelsen.

Da den samlede organiserte arbeiderklasse staat i et fælles kampforhold mot den organiserte arbeidsgiverklasse, vil fagorganisationens taktik altid være præget herav. Saaledes maa forbundene og i sidste instans landsorganisationen ha den avgjørende indflydelse paa aapningen og avslutningen av konflikter, idet enhver bevægelse har betydning for hele arbeiderklassen og maa behandles derefter.

Under det fortsatte tarifarbeide maa særlig lægges vekt paa arbeidstidens forkortelse samt enkle og klare bestemmelser i arbeidsforholdet.

Av fagorganisationens forsikringsvæsen anbefales særlig oprettelse av arbeidsledighetskasser. Kongressen slutter sig forøvrig til hvad den skandinaviske kongres i Kristiania 1907 har uttalt herom.

Fagorganisationens opplysningsarbeide bør bli mere effektivt og planmæssig, og organisationerne maa derfor ikke vike tilbake for de ofre som kræves i saa henseende. Den moderne faglige kamp sætter store krav til arbeidernes kultur, disiplin og solidaritet. Fagorganisationens opplysningsarbeide sammen med det politiske skal være det sterke element som fører arbeiderne ind i organisationerne og leder den rette vei fremad. Der maa tilstræbes en sterkere utviklet solidaritetsaand, for naar det er nødvendig at kunne utnytte solidaritetsfølelsen blandt alle arbeidere i kampen mot utbytterne.

Videre anbefales som hittil den nøieste forbindelse mellem landenes faglige centralorganisationer og de socialdemokratiske politiske organisationer og repræsentationer. For at fremme den socialistiske utvikling gjennom lovgivningen, for at hindre arbeiderfiendtlige love og for at paavirke den sociale utvikling idetheletat maa arbeiderklassen tilstræbe den sterkest mulige repræsentation og det mest intime samarbeide mellom arbeidernes faglige og politiske hovedorganisationer.

I erkjendelsen herav advarer kongressen mot ethvert forsøk paa at oppløse og dele den organisk utviklede organisation eller svække nogen av dens led.

Arbeiderorganisationen skal omskape samfundsforholdene, idet arbeiderklassens frigjørelse er vort store maal, og kongressen opfordrer alle klassefæller til med enighet og kraft at arbeide henimot dette maal efter den faglige, politiske og kooperative fremgangslinje, som tilsammen danner den eneste sikre vei til avgjørende seir for arbeiderklassen.

Endvidere behandledes spørsmålet om arbeidsløshetsforsikring, 8-timersdagen, hjemmearbeidet, streikbryteriet, kooperationen samt en række saker av spæciel politisk karakter.

Skandinavisk streikeforsikring.

Den 3. og 4. mars avholdtes i Gøteborg en skandinavisk fagkonferanse til behandling av et paa den svenske landsorganisations kongres vedtat forslag om undersøkelse av mulighetene for en fastere forbindelse landsorganisationerne imellem med hensyn til understøttelse under konflikter.

Følgende deltok i møtet: *Sverige*: Herm. Lindqvist, E. Söderberg, A. Thorberg, Charles Lindley, Janne Jönsson. *Danmark*: C. F. Madsen, J. A. Hanssen, P. Lyngsie, Th. Stauning, P. Hvidtfeldt. *Norge*: Ole O. Lian, Sverre Iversen, Rich. Hansen, P. Aarøe, J. Borgen.

Efter en længere diskussion, hvorefter hvert lands repræsentanter utarbeidet et forslag til uttalelse, blev der nedsat et utvalg, bestaaende av *Herman Lindqvist*, *C. F. Madsen* og *Ole O. Lian*, som fik i opdrag at søke sammenarbeidet de 3 forslag. Resultatet av dette arbeide blev følgende resolution, som vedtoges enstemmig:

•I spørsmålet om bestemmelser angaaende gjensidig understøttelse mellem landsorganisationerne under større konflikter vedtar konferansen følgende uttalelse:

Det er konferansens opfatning, at den stadig sterkere centralisering av kapitalmagten og arbeidsgiverorganisationerne i høiere grad end nogensinde kræver, at den faglige organisations enhet bevares og styrkes.

De store kampe, som fagorganisationerne i de respektive lande har maattet utkjempe paa grund av arbejdsgivernes lockouter, viser hvor paa-trængende nødvendig det er for de organiserede arbejdere i første række at udvikle det nationale samarbeide ved styrkelse av forbundsorganisationerne og de faglige landsorganisationer, og videre at udvikle samarbeidet til at omfatte ogsaa gjensidighetsforbindelser mellem landsorganisationerne om understøttelse ved større konflikter.

Fagforbundene har allerede begyndt et saadant samarbeide, som er særlig utviklet mellem de forskjellige forbund i Skandinavien, men ogsaa strækker sig til andre lande. Det er konferansens opfatning, at virksomheten bør fortsættes i denne retning.

Ved oprettelse av overenskomst mellem forbundene, bør det iagttages at disse blir avfattet saa likelydende som mulig, og bør saadanne faste forbindelser ikke indgaaes med broderforbund som ikke tilhører landsorganisationen i sit eget land. Disse overenskomster maa ikke i nogen henseende staa hindrende for utnyttelsen av landsorganisationernes gjensidighetsforbindelser.

For imidlertid at gjøre det internationale samarbeide i størst mulig grad frugtbringende, bør der arbeides for oprettelse av gjensidighetsforbindelser mellem landsorganisationerne — særlig i Skandinavien.

Konferansen anbefaler derfor til vedtagelse følgende bestemmelser:

Naar der inden et av de skandinaviske lande utbryter konflikt av saa stort omfang, at over 20 pct. av landsorganisationens medlemstal er i kamp, er de øvrige landsorganisationer pligtige at understøtte den som er i strid, hvis ikke konflikter i eget land umuliggjør dette.

Understøttelse ydes først fra og med den tredje uke efter konfliktens utbrud, og har den landsorganisation, som fører striden, selv at svare for understøttelsen de første 14 dage.

For understøttelsens indbetaling maa der i landsorganisationernes love indtages bestemmelse om ret for sekretariatet til at paalægge ekstrakontingent op til et beløp av 50 øre pr. uke og medlem.

Naar der er fare for utbrud av en større kamp, bør vedkommende sekretariat holde de andre sekretariater vel underrettet om forholdene, og der bør i den hensigt avholdes konferanser mellem repræsentanter for de resp. sekretariater. Efterat striden er utbrutt, skal landsorganisationerne, saalænge den paagaar, erholde fortløpende opgaver over konfliktens stilling og øvrige forhold vedrørende denne.

Konferansen oppfordrer tilslut landsorganisationerne i de respektive lande til paa førstkommende kongres eller generalforsamling at opta ovenstaaende til behandling for endelig godkjendelse.

Landsmøter.

I aarets løp er følgende landsmøter avholdt: Sporveisforbundet 23.—25. mai i Kristiania. Baker- og konditorforbundet 5.—9. juni i Trondhjem. Jern- og metalarbeiderforbundet 24.—29. juni i Kristiania. Skrædderforbundet 12.—14. august i Kristiania.

Voldgiftskjendelser.

I aaret 1912 er faldt efterfølgende voldgiftskjendelser og retsavgjørelser, som er os oversendt fra forbundene:

Norsk arbejdsmandsforbund.

Voldgift i anledning tvist om forstaaelsen af den ved lockoutens afslutning oprettede overenskomst.

Ved afslutningen af den store lockout i 1911 blev der som bekendt oprettet en speciel overenskomst om betingelserne for arbejdets gjenoptagelse.

I denne overenskomst heter det bl. a.: at »samlige arbejdere — organiserede og uorganiserede — skal indtages i sine tidligere pladse.»

For det tilfælde, at ikke bedrifterne straks kunne ingangsættes i fuld utrækning, skulde de tidligere arbejdere dog ha fortrinsret i de første 5 uker fra den dag arbeidet sattes igang.

Tiltrods for disse som det syntes klare bestemmelser, var der dog endel bedrifter, særlig bergverker, som under forskellige foregivender negtet at indta endel af de tidligere arbejdere og besatte deres pladse med andre folk.

Saasnt dette blev forbundet meddelt, henvendte dette sig til arbejdsgiverforeningen og paatalte forholdet samt forlangte, at disse bedrifter i likhet med de øvrige skulde respektere overenskomsten.

Da imidlertid bedrifterne overfor arbejdsgiverforeningen fastholdt sit standpunkt, blev samtlige tvistespoersmaal optat til forhandling mellem landsorganisationens formand Ole O. Lian og arbejdsgiverforeningens formand Harald Bjerke.

Disse forhandlinger fortsattes med kortere eller længere avbrytelse i over 2 maa-neder uten at enighet om noget væsentlig punkt opnaades. Den 8. november fik forbundet tilbakesendt sakens dokumenter med en redegjørelse fra hr. Lian om forhandlingernes resultat og opgave over de tvistepunkter som gjenstod.

Efterat saken nu var behandlet av forretningsutvalget blev følgende skrivelse til arbejdsgiverforeningen avsendt:

Kristiania, 10. novbr. 1911.

Til

Norsk arbejdsgiverforening, Røenkrantzgaten 7.

Lockoutens afslutning.

Ved lockoutens afslutning i sommer blev endel arbejdere utestengt fra arbeidet og fik ikke sine pladse igjen. Dette anser vi for at være stridende mot den overenskomst, som blev oprettet angaaende lockoutens afslutning. Mellem arbejdsgiverforeningens formand, ingeniør Bjerke, og landsorganisationens formand, Ole O. Lian, har der i længere tid været ført forhandlinger angaaende disse tvistespoersmaal, uten at enighet er opnaadd, hvorfor vi herved forlanger tvistespoersmaalene indbragt for en voldgiftsret. Fremstilling i saken vil siden bli oversendt.

Blandt de steder, hvor der er tvist, er ogsaa aktieselskapet Sydvaranger, og da vi nu har repræsentanter fra Sydvaranger tilstede her i byen, vil vi anmode om, at voldgiftsretten kan træde sammen snaest mulig.

Erbødigt

pr. Norsk arbejdsmandsforbund

Gunnar Sethil.

Herpaa mottok vi følgende svar:

Kristiania den 11. novbr. 1911

Norsk arbeidsmandsforbund, Folkets hus.

I anledning Deres ærede av 10. ds. angaaende lockoutens avslutning tillater vi os at meddele, at vi ikke har faat nogensomhelst meddelelse om, at de forhandlinger, som har været ført mellem arbeidsgiverforeningens formand og landsorganisationens formand, har været resultatløse. Tvertimot har vi al grund til at tro, at disse forhandlinger endnu ikke er avsluttet.

At forskjellige av tvistighetene vedkommende lockouten tilslut vil gaa til voldgift anser vi derimot for høist sandsynlig (f. eks. tvisten ved Fredrikshalds stuerkontor og tvisten i anledning «Arbeidsmandens» offentliggjørelse av arbeidsvilliges navne). Men forinden de to forhandlere har avsluttet sine forhandlinger som resultatløse, kan vi paa samme maate som det ærede forbund i Deres skrivelse av 20. september d. a. angaaende Fredrikshalds stuerkontor alene henvisse til disse forhandlinger.

Ærbødigst

for Norsk arbeidsgiverforenings centralstyre

Axel Krefthing.

Denne uthaling av saken paa grund av rene formalia fandt vi imidlertid at maatte protestere mot, eftersom vi ansaa det for utelukket, at arbeidsgiverforeningens formand hadde undlatt at gi sin organisations styre besked om at forhandlingerne var avsluttet. Vi tilsendte derfor arbeidsgiverforeningen en ny skrivelse saalydende:

Kristiania, 14. novbr. 1911.

Til

Norsk arbeidsgiverforening, Rosenkrantzgaten 7.

Lockoutens avslutning.

I anledning Deres ærede av 11. ds. skal meddeles, at vi fra hr. Ole O. Lian har faat oversendt en redegjørelse angaaende de konferanser som er ført mellom ham og arbeidsgiverforeningens formand hr. ingeniør Bjerke. Dokumenterne vedrørende tvistespørsmalene er likeledes tilbakesendt vort forbund.

Av redegjørelsen fremgaar, at nogen enighet ikke er opnaadd. Vi maa efter dette ha grund til at tro, at forhandlingerne er avsluttet. Lian er for tiden borttreist, saa vi kan ikke faa konferert med ham om saken; med da dokumenterne er forbundet tilbakesendt, opretholder vi vort krav paa voldgift angaaende tvistespoersmaal:

1. *Rostvangen gruber.* De streikende taugbanearbeidere er ikke indsat i sine tidligere pladse.
2. *Stord kisgruber.* Fyrbøter Nilsen er negtet indtagelse i sin tidligere plads.
3. *Akties. Sydvaranger.* Selskapet har negtet at indta 8 arbeidere i sine tidligere pladse.
4. *Foldals verk.* Verket negter at indta endel arbeidere i sine tidligere pladse.

I den mellem organisationerne indgaaede overenskomst angaaende lockoutens avslutning har punkt 2 følgende ordlyd:

«Samtlige arbeidere — organiserte som uorganiserte — indtages i sine tidligere pladse. I tilfælde av at bedriften ikke straks kan beskjeftige alle de tidligere arbeidere, skal disse dog ha fortrinsret i de første 5 uker fra den dag, bedriften sættes igang.»

I henhold til denne bestemmelse forlanger vi forannævnte arbeidere indtat i sine tidligere pladse og faar erstatning for tappt arbeidsfortjeneste i tiden fra lockoutens avslutning til de indtages i arbeide

Ærbødigst

pr. Norsk arbeidsmandsforbund

Gunnar Sethil.

Paa denne skrivelse fik vi intet svar. Den 27. november fik vi da endelig fra landsorganisationen tilstillet den protokoll, som Lian og Bjerke var blit enige om at opsætte paa et møte den 25. s. m. Dermed var da formerne i orden, og vi ventet da, at arbeidsgiverforeningen nu vildt erklære sig villig til at nedsætte voldgiftsret. Da vi imidlertid intet mer hørte, sendte vi atter arbeidsgiverforeningen følgende skrivelse:

Kristiania, 11. decbr. 1911.

Til

Norsk arbeidsgiverforening, Rosenkrantzgaten 7.

Det er nu allerede over 1 maaned, siden vi forlangte voldgiftsret nedsat i anledning tvist angaaende forstaaelsen av den ved lockoutens ophør indgaaede overenskomst, uten at der endnu fra den ærede forening er gjort noget for at medvirke til nedsettelse av en saadan voldgiftsret.

Vi blev fra først av møtt med den indvending, at foreningen ikke hadde mottat nogen meddelelse om, at forhandlingerne om saken var avsluttet; men vi maa vel gaa ut fra, at saadan meddelelse nu er kommet foreningen ihænde. I hvert fald har vi erholdt utskrift av protokol ført den 25. novbr., hvorav fremgaar, at enighet ikke er opnaadd om en række punkter.

Idet vi derfor henholder os til vore skrivelser av 10. og 14. novbr. sidstleden, maa vi anmode om, at voldgiftsret uopholdelig maa bli nedsat til avgjørelse av de i disse skrivelser nævnte tvistepunkter. Fristen for voldgiftsrettens nedsettelse er jo ifølge overenskomsten 12 dage.

Som voldgiftsmænd er fra vor side valgt: Arbeidsformand P. Fjeld, typograf Gunnar Ousland og snekkerformand H. E. Engebretsen.

Ærbødigt

Norsk arbeidsmandsforbund

Rich. Hansen.

Dagen efter mottok vi følgende svar:

Kristiania, 12. decbr. 1911.

Norsk arbeidsmandsforbund, Folkets hus.

I anledning det ærede forbunds skrivelse av 11. ds. angaaende forskjellige tvister ved lockoutens avslutning i sommer, tillater vi os at gjøre opmerksom paa, at efter forhandlingernes avslutning har vi overhodet ikke mottat nogetsomhelst forlangende om voldgift fra forbundet. Det krav paa voldgift som forbundet fremsatte i skrivelse av 10. novbr. forinden forhandlingerne var avsluttet og altsaa i aabenbar strid med forhandlings- og voldgiftsoverenskomstens forutsætning, kunde vi selvfølgelig ikke ta hensyn til. Det avsluttende forhandlingsmøte mellem hovedorganisationernes formænd fandt sted den 25. novbr. Siden har vi intet hørt og hadde da selvfølgelig ingen grund til at foreta nogetsomhelst i denne sak, forinden der paa regulær maate var forlangt voldgift efter forhandlingernes avslutning. Den breiddeelse, som forbundet retter mot os, fordi voldgiftssaken ikke tidligere er fremmet, er saaledes overmaade litet paa sin plads, idet det tvertimot er det ærede forbund, som i denne sak har søkt at gaa frem paa en irregulær maate.

Nu er vi selvfølgelig villig til at la tvisterne avgjøre ved voldgift naarsomhelst, idet vi dog gjør opmerksom paa, at vi til denne voldgiftsret finder det nødvendig at indkalde som vidner saavel de to hovedorganisationers formænd som de to mæglere, d'hrr. stortingspræsident Halvorsen og dr. Eriksen.

Samtidig tillater vi os paa vor side at forlange tvisten ved Fredrikshalds stuerkontor samt spørsmålet om de i to nummere av »Arbeidsmanden« indtagne navnefortegnelser over arbeidsvillige under lockouten avgjort ved voldgift. Vi er opmerksom paa, at sidstnevnte spørsmaal ikke har været optat i noget forhandlingsmøte og tør derfor forespørre, om De anser det nødvendig, at et saadant avholdes om saken.

Vi tillater os at foreslaa, at samtlige i Deres skrivelse av 14. november saavel som de av os ovenfor nævnte saker blir optat av samme voldgiftsret.

Ærbødigt

for Norsk arbeidsgiverforenings centralstyre

Axel Krefling.

Som man vil se benytter arbeidsgiverforeningen anledningen til at kaste ind det gamle stridsspørsmaal om vor ret til at offentliggjøre streikbryterne, hvilket forbundet tidligere har negtet at gjøre til gjenstand for voldgift. Vi fand imidlertid, at dette nu som før var et indre organisationsspørsmaal, som arbeidsgiverne ingen ret hadde til at blande sig op i; men som man vil se av efterfølgende skriftveksel, var det arbeids-

gavernes hensigt at negte enhver voldgift om avslutningsoverenskomsten om ikke ogsaa dette spørsmaal blev medtat:

Kristiania, 15. decbr. 1911.

Til
Norsk arbeidsgiverforening,
Rosenkrantzgaten 7, hersteds.

I besvarelse av den ærede forenings skrivelse av 12. ds. skal vi ikke indlate os paa nogen yderligere diskussion om de rent formelle grunde, som har bevirket forhaling av voldgiftsrettens nedsættelse, men kun anmode om, at denne nu uten yderligere utsættelse blir nedsat i overensstemmelse med overenskomsten.

Med hensyn til de to spørsmaal, som den ærede forening ønsker avgjort ved den samme voldgiftsret, vil vi faa uttale, at vi selvfølgelig ikke har noget imot, at tvisten angaaende Fredrikshalds stuerkontor avgjøres, da jo denne tvist har været medtat under forhandlingerne. Derimot kan vi ikke gaa med paa, at spørsmaalet angaaende navnefortegnelsen i »Arbeidsmanden« over de arbeidsvillige gjøres til gjenstand for behandling ved denne voldgiftsret. Vi kan nemlig ikke indse, at denne sak staar i nogen forbindelse med de saker, som angaar konflikten avslutning og hvorom der har været forhandlet.

Da vi heller ikke kjender til hvilke krav der av den ærede forening stilles i anledning av indtagne navnefortegnelser i »Arbeidsmanden«, er vi ikke klar over, hvorvidt denne sak i det hele tat nødvendiggjør nogen voldgiftsretsavgjørelse. Under alle omstændigheter faar det bli en sak for sig.

Ærbødigst
Norsk arbeidsmandsforbund
Rich. Hansen.

Kristiania, 18. decbr. 1911.

Norsk arbeidsmandsforbund,
Folkets hus.

I anledning det ærede forbunds skrivelse av 15. ds. skal vi tillate os at bemerke følgende:

Forbundet tar vistnok feil, ifald det gaar ut fra, at ikke »Arbeidsmandens« navneliste har været behandlet av d'hr. forretningsfører O. Lian og ingeniør H. Bjerke. Der foreligger derfor likesaa megen grund til at indta denne sak for den fælles voldgiftsret som for de øvrige avslutningstvisters vedkommende. Men uanset denne side ved saken, maa det under alle omstændigheter være mest praktisk at medta spørsmaalet under samme voldgiftsret, som skal avgjøre forskjellige av det ærede forbund paaklagede saker, fordi nævnte spørsmaal i likhet med disse direkte angaar parternes optræden efter lockoutens avslutning, og spørsmaalet om denne optræden har været i strid med overenskomsten herom.

Med hensyn til hvad vi ønsker avgjort i omhandlede sak, skal vi oplyse, at vi for det første ønsker voldgiftsrettens avgjørelse av, hvorvidt forbundets fremgangsmaate har været i strid med overenskomsten eller ikke, videre at vi vil nedlægge paastand paa, at voldgiftsrettens avgjørelse blir indtat i »Arbeidsmanden«, og at voldgiftsretten paalægger forbundet fremtidig ikke at indta saadanne navnefortegnelser i anledning avslutningen av heromhandlede konflikt.

Vi lægger selvfølgelig ingen avgjørende vekt paa, at denne sak avgjøres av samme voldgiftsret som de øvrige tvister om konflikten avslutning. Men da forbundets skrivelse synes at antyde muligheten av, at forbundet atter vil negte at la spørsmaalet om disse navnefortegnelser avgjøres i henhold til overenskomsten, tillater vi os at anmode om bestemt meddelelse om, hvorvidt forbundet er villig hertil eller ikke. Naar vi har faat svar herpaa, skal vi komme tilbake til de øvrige tvistepunkter, som forbundet forlanger avgjort ved voldgift, eller forelægge saken for centralstyret.

Ærbødigst
for Norsk arbeidsgiverforenings centralstyre
Axel Krefthing.

Kristiania, 28. decbr. 1911.

Til
Norsk arbeidsgiverforening,
Rosenkrantzgaten 7.

Vi har mottat det ærede centralstyres skrivelse av 18. ds. angaaende de forskjellige tvistigheter vedrørende lockoutens avslutning og skal hertil bemerke, at det vistnok ikke er nogen feiltagelse, naar vi gaar ut fra, at spørsmålet om navnelisterne i »Arbeidsmanden« ikke har været gjenstand for forhandling mellem de to hovedorganisationers formænd. Det ærede centralstyre sier selv i sin skrivelse av 12. decbr., at det er opmerksom paa, at spørsmålet ikke har været optat i noget forhandlingsmøte, og dette er yderligere av hr. Ole O. Lian bekræftet.

Men selv bortset fra dette, kan vi ikke indse, at dette spørsmål har nogen forbindelse med de øvrige tvistespoersmaal, som vi har forlangt avgjort ved voldgift. Vi kan ikke forstaa, at den ærede forening eller nogen av dens medlemmer er tilføiet tort eller skade ved de omtalte navnefortegnelser over uorganiserte, som arbeidet under konflikten, eller at det ærede centralstyre skulde ha nogensomhelst grund til at optræde paa de uorganisertes vegne. Det faar efter vor mening bli de uorganisertes egen sak. Nogen tvist organisationerne imellem kan dette ikke være.

Naar imidlertid det ærede centralstyre sætter saa stor pris paa at faa dette spørsmål avgjort ved voldgift, skal vi være villige til at forelægge det for vort hovedstyre til avgjørelse om, hvorvidt forbundet skal indlate sig herpaa.

Da hovedstyrets medlemmer imidlertid bor spredt over hele landet, vil der medgaa nogen tid, før svar kan indhentes, og imidlertid maa vi forlange, at der nu uten ophold blir nedsat voldgiftsret til avgjørelse av de tvistepunkter, hvorom der har været forhandlet.

Vi er ikke tjent med, at avgjørelsen av disse tvister yderligere utsættes av hensyn til saadanne utenforliggende spørsmål.

Ærbødigst
Norsk arbeidsmandsforbund
Rich. Hansen.

Kristiania, 29. decbr. 1911.

Norsk arbeidsmandsforbund, Folkets hus.

I anledning det ærede forbunds skrivelse av 28. ds. angaaende forskjellige tvistigheter ved lockoutens avslutning skal vi tillate os at gjøre opmerksom paa, at der neppe kan være nogen tvil om, at den første liste i »Arbeidsmanden« har været drøftet mellem d'hr. Lian og Bjerke. Vi finder nemlig paa hr. Bjerkes papirer en notat gjort under et møte med hr. Lian, hvori antydes et forslag til ordning av bl. a. denne sak. Det av Dem paapekte uttryk i vor skrivelse av 12. ds. er forsaavidt noget misvisende, idet det kun er den *sidste* navneliste i »Arbeidsmanden«, som ikke har været drøftet mellem forhandlerne.

Med hensyn til Deres bemerkninger om sakens realitet, finder vi ingen grund til for nærværende at gaa nærmere ind herpaa. Det spørsmål som her foreligger er utelukkende om forbundet vil gaa med paa voldgift eller ikke — et spørsmål, som efter den netop faldne retsavgjørelse i en analog sak, ikke skulde kunne synes tvilsom.

Vi sætter selvfølgelig stor pris paa, at forbundet vil forelægge for Deres hovedstyre det spørsmål, om hvorvidt forbundet skal indlate sig paa voldgift. Men naar forbundet forlanger de av Dem paaklagede tvistespoersmaal uopholdelig avgjort ved voldgift, maa vi stille samme krav til forbundet med hensyn til den heromhandlede sak. Naar forbundet har erklæret sig villig til at medvirke til en hurtig voldgiftsavgjørelse angaaende dette spørsmål, skal vi komme tilbake til de øvrige tvistepunkter.

Ærbødigst
for Norsk arbeidsgiverforenings centralstyre
Axel Krefting.

Som saken nu laa an, var der kun 2 utveie, enten maatte vi gaa med paa at voldgi spørsmålet om, hvorvidt streikbryterlisterne i »Arbeidsmanden« var i stridt med avslutningsoverenskomsten eller ogsaa maatte vi opgi ethvert krav paa voldgift og prisgi de utestængte arbeidere til arbeidsgivernes forgoedtbefindende.

Nogen egentlig fare vilde det jo ikke være, om vi i spørsmålet om streikbryterlisterne fik en voldgiftskjendelse imot os, eftersom nu alle streikbrytere fra denne konflikt forlængst er rapportert, og noget forbud mot saadanne lister i fremtidige konflikter vilde man jo ikke kunne faa.

Da imidlertid spørsmålet muligens kunde medføre konsekvenser for flere end vort forbund, besluttet forretningsutvalget at forelægge det for sekretariatet istedetfor for forbundets hovedstyre.

Følgende skrivelse blev derfor tilsendt landsorganisationen:

Kristiania, 2. januar 1912.

Til

Arbeidernes faglige landsorganisation, hersteds.

Som det ærede sekretariat bekjendt opstod der ved lockoutens avslutning ifjor sommer tvist om forstaaelsen av den ved avslutningen indgaaede overenskomst, idet flere bergverker negtet at indta en del av de gamle arbeidere i sine tidligere pladse.

Angaaende disse tvistespoersmaal er der fra vort forbund forlangt voldgiftsavgjørelse, da det ikke ved forhandling har lykkedes at komme til enighet.

Arbeidsgiverforeningen stiller sig imidlertid uvillig til at gaa med paa dette, ifald vi ikke samtidig vil gaa med paa at la spørsmålet om vor ret til at offentliggjøre streikbrytere avgjøre ved voldgift.

Da dette jo er et principspørsmål for flere end vort forbund, vil vi, forinden vi indlater os paa dette, anmode om det ærede sekretariats uttalelse om saken.

Avskrift av den førte korrespondanse vedlægges.

Med solidarisk hilsen

Norsk arbeidsmandsforbund.

Rich. Hansen.

Følgende svar mottoges:

Kristiania, 4. januar 1912.

Til

Norsk arbeidsmandsforbund.

Forbundets meddelelse om, at arbeidsgiverforeningen kræver avgjort ved voldgift, hvorvidt det er i strid med avslutningsoverenskomsten i anledning lockouten 1911, at der i »Arbeidsmanden« har været indtat fortegnelse over streikbrytere under denne konflikt, behandles i sekretariatets møte 3. ds.

Det er endvidere oplyst for sekretariatet, at arbeidsgiverforeningen negter at undergi en række krav fra arbeidsmandsforbundets side om voldgift i henhold til samme overenskomst.

Under disse forhold fandt sekretariatet intet at indvende mot, at forbundet lar spørsmålet om, hvorvidt navnelisterne strider mot avslutningsoverenskomsten prøve ved en voldgift.

Med solidarisk hilsen

Arb. fagl. landsorganisation, sekretariatet.

Ole O. Lian.

Overensstemmende hermed sendte vi arbeidsgiverforeningen følgende skrivelse:

Kristiania, 4. januar 1912.

Til

Norsk arbeidsgiverforening,

Rosenkrantzgaten 7, hersteds.

Voldgift angaaende lockoutens avslutning.

I besvarelse av det ærede centralstyres skrivelse av 29. decbr. f. a. skal vi herved meddele, at vi, for at faa en endelig avgjørelse av de ved lockoutens avslutning opstaaede tvister, ikke vil motsætte os at la spørsmålet om navnelisterne i »Arbeidsmanden« avgjøre samtidig, idet vi dog overfor voldgiftsretten forbeholder os at kræve denne sak avvist.

Efter dette kan vi vel gaa ut fra, at voldgiftsretten kan avholdes i lopet av næste uke?

Ærbodigst
Norsk arbeidsmandsforbund.
Rich. Hansen.

Efter dette veksledes følgende skrivelser:

Kristiania, 5. januar 1912.

Norsk arbeidsmandsforbund,
Folkets hus.

Vi har mottat Deres ærede av 4. ds. angaaende tvistighetene om lockouts avslutning og har i henhold hertil intet imot, at voldgiftsretten træder sammen saasnaart det praktisk lar sig gjøre. Voldgiftsretten kommer **altsaa** til at avgjøre følgende fire tvistigheter, der er forlangt av det ærede forbund:

1. Tvist ved aktieselskapet Røstvangen.
2. Tvist ved aktieselskapet Stordø kisgruber.
3. Tvist ved aktieselskapet Sydvaranger.
4. Tvist ved Foldals verk.

Endvidere kommer samme voldgiftsret til at avgjøre følgende to saker, der er forlangt av arbeidsgiverforeningen:

1. Tvist ved Fredrikshalds stuerkontor.
2. Tvist om Arbeidsmandens navnelister.

Vi tillater os at imotese det ærede forbunds fremstillinger til voldgiftsretten saa betids, at vi kan faa anledning til at utarbeide tilsvaer for voldgiftsretten træder sammen.

Vi gjør allerede nu opmerksom paa, at det blir nødvendig at indkalde parterne fra vedkommende sider, naar de forskjellige saker skal behandles. Vi vet ikke, om det er nødvendig, at parterne indkaldes allerede paa forhaand, eller om det vil være mere praktisk først at la voldgiftsretten træde sammen og derefter indkalde parterne i den orden, det maatte findes hensigtsmæssig. Vi tillater os at imotese det ærede forbunds uttalelse herom, idet vi selvfølgelig trenger en del tid for at kunne gi varsel, særlig til et saa fjernt liggende sted som Sydvaranger.

Ærbodigst
for Norsk arbeidsgiverforenings centralstyre.
Axel Krefthing.

Kristiania, 8. januar 1913.

Til
Norsk arbeidsgiverforening,
Rosenkrantzgaten 7, hersteds.

I besvarelse av det ærede centralstyres skrivelse av 5. ds. vil vi atter faa minde om, at voldgiftsretten ifølge overenskomsten herom skal træde sammen senest 12 dage efter at den er forlangt nedsat. Vi kan saaledes ikke være enig i, at tiden for voldgiftsrettens sammentræden utsættes til "det praktisk lar sig gjøre" for det ærede centralstyre, idet vi i saa fald ingen sikkerhet har for, at voldgiftsretten nogensinde vil bli nedsat. Det er allerede nu hengaat saa lang tid siden vi forlangte voldgift i anledning tvisterne ved lockoutens avslutning, at den ærede forening maa kunne være færdig til at la voldgiftsretten nedsættes inden den i overenskomsten fastsatte frist, regnet fra den dag vi sidst forlangte voldgift, nemlig den 4. ds. Selv om det ærede centralstyre finder det nødvendig at indkalde parter helt fra Sydvaranger, kan vi dog ikke indse, at nogen yderligere utsættelse er nødvendig.

Forøvrig kan vi være enig i, at parterne indkaldes efter at voldgiftsretten er nedsat i den orden, som retten selv eller organisationerne finder hensigtsmæssig.

Ærbodigst
Rich. Hansen.

Kristiania, 10. januar 1912.

Norsk arbeidsmandsforbund, Folkets hus.

Vi har mottat det ærede forbunds skrivelse av 8. ds. I anledning av det deri indtagne, høist umotiverte utfald mot os skal vi tillate os at gjøre opmerksom paa, at vi hverken ønsker at forsinke voldgiftssaken eller har uttalt noget i denne retning. Vi har ikke mindre end det ærede forbund interesse av at faa denne sak avgjort snarest mulig. Det er ikke os, men Dem, som efter forhandlingernes avslutning har forsinket saken ved at gjøre ophævelser mot selv at respektere den overenskomst, som laa til grund for Deres eget voldgiftsforlangende. Vi staar, som vi allerede i vor skrivelse av 5. ds. uttaler, rede til at medvirke til voldgiftsrettens avholdelse saa hurtig det praktisk lar sig gjøre, det vil si saa snart et møte med rimelig varsel til alle vedkommende kan arrangeres. Selvfølgelig maa vi til voldgiftssaken indkalde vedkommende parter, der har krav paa at varsles saa tidlig, at de kan række at komme herved. Vi har tidligere ikke kunnet indkalde dem, baade fordi forbundets skrivelser gjorde det tvilsomt, om der overhodet blev nogen voldgiftsret av, og fordi der endnu ikke er fastsat nogen dag for voldgiftsrettens sammentræden. For at ikke partsindkaldelsen skulde forsinke voldgiftsrettens begyndelse, foreslog vi, at voldgiftsretten skulde træde sammen først og derefter parterne indkaldes. Til trods for Deres utfald mot os, synes De at være fullstændig enig i dette forslag, der dannet konklusjonen i vor skrivelse av 5. ds.

Naar forbundet fremstiller det, som vi har bedt om, at tiden for voldgiftsrettens sammentræden utsættes, til vi finder det beleilig, og i den anledning uttaler, at De isaafald ingen sikkerhet har for, at voldgiftsretten nogensinde vil bli nedsat, er dette en ren forvrængning. Vi har overhodet ikke bedt om nogensomhelst utsættelse, men tvertimot som foran nævnt fremsat et forslag til sakens hurtigst mulige fremme. Og da forbundet har erklæret sig enig heri, er der fra vor side intet til hinder for, at voldgiftsretten kan træde sammen i slutningen av denne eller begyndelsen av næste uke.

Det skal saaledes ikke bli nødvendig for det ærede forbund at gaa rettens vei overfor os for at faa os til at respektere en indgaaet overenskomst, saaledes som vi har maattet gjøre overfor Dem ved en lignende anledning.

Ærbødigst

for Norsk arbeidsgiverforenings centralstyre.

Axel Krefting.

Efter endel yderligere konferanse enedes man endelig om at la voldgiften træde sammen den 29. januar.

Som voldgiftsdommere

var valgt: For arbeidsmandsforbundet H. E. Engebretsen, P. Fjeld og Gunnar Ousland og for arbeidsgiverforeningen overbestyrer Platou, boktrykker A. Grøndahl og ingeniør Wisbech. Til opmand valgtes advokat Fr. Stang-Lund.

Som repræsentanter for parterne møtte overrettsakfører George Paus for arbeidsgiverforeningen og Rich. Hansen for arbeidsmandsforbundet.

Som vidner avhøortes arbeidsgiverforeningens formand, direktør Harald Bjerke og landsorganisationens formand, Ole O. Lian samt de to mæglere præsident Halvorsen og dr. Eriksen.

Vi indtar her de fremstillinger som har været forelagt voldgiftsretten fra begge parter.

Fremstilling til voldgiftsretten i anledning tvist angaaende lockoutens avslutning 1911 fra Norsk arbeidsmandsforbund.

Ved avslutningen av den store arbeidskonflikt ifjor blev der mellem organisationerne indgaaet en almindelig overenskomst angaaende reglerne for arbeidets gjenoptagelse saalydende:

* Overenskomst

mellem Norsk arbeidsgiverforening og Arbeidernes faglige landsorganisation angaaende avslutningen av arbeidsstansen juni—juli—august 1911.

1. Samtlige bedrifter igangsættes efterhvert som dette lar sig gjøre.
2. Samtlige arbeidere — organiserte og uorganiserte indtages i sine tidligere pladse. I tilfælde av at bedriften ikke straks kan beskæftige alle de tidligere arbeidere, skal disse dog ha fortrinsret i de første 5 uker fra den dag, bedriften sættes igang.

For at opretholde sin fortrinsret maa de tidligere arbeidere melde sig hurtigst mulig og senest 7 dage fra dato. For dem, der under konflikten har faat andet arbeide, der ikke kan forlates uten opsigelse, skal pladsene saavidt mulig holdes aapne under opsigelsesfristen, dersom dette lar sig gjøre uten skade for bedriften.

3. Saavel arbeidsgivere som arbeidere — organiserte som uorganiserte — skal gjen-sidig søke at opretholde et godt forhold.

Saavel arbeidsgiverforeningen som Arbeidernes faglige landsorganisation og disse foreningers underorganisationer skal medvirke til, at denne overenskomst haand-hæves ved de midler, som staar til deres disposition.

Enhver tvist angaaende denne overenskomst og organisationernes haandhævelse av sanime skal løses ved forhandling og eventuelt voldgift efter de regler, som til enhver tid er gjældende inden jernindustrien.

Kristiania den 23. august 1911.

for Norsk arbeidsgiverforenings centralstyre.

Harald Bjerke.

Arbeidernes faglige landsorganisation. Sekretariatet.

Ole O. Lian.

Ifølge denne overenskomst skulde saaledes alle arbeidere straks faa indtræde i sine tidligere pladse, saafremt de meldte sig inden den i overenskomsten fastsatte tid, og forsaavidt de avdelinger ved bedrifterne, hvor de før var ansat, kunde igang-sættes. Ifald dette ikke lot sig gjøre samtidig med konflikten's ophør, skulde de ha fortrinsret i de første 5 uker fra bedriftens igangsættelse.

Tiltrods for denne efter vor formening tydelige bestemmelse negtet dog endel bedrifter under forskjellige foregivender at indta endel av de tidligere arbeidere, som meldte sig inden den i overenskomsten fastsatte frist.

Disse bedrifter er:

1. *Foldals verk.*

16 mand ved verkets drift og 4 mand ved verkets utskibningskai i Trondhjem er negtet indtagelse, og deres pladse er besat med andre folk.

2. *Stordø kisgruber.*

En fyrbøter, som før konflikten arbeidet ved gruberne, er efter avslutningen negtet indtagelse.

3. *Røstvangen gruber.*

Endel av de streikende taugbanearbeidere blev negtet gjenindtagelse i sine tid-tidligere pladse.

4. *Aktieselskapet Sydvaranger.*

8 av de tidligere arbeidere er negtet gjenindtagelse efter lockoutens avslutning.

Som begrundelse for disse aabenbare brud paa avslutningsoverenskomstens ordlyd som forutsætning anfores fra Foldals verk, at endel av de her omhandlede arbeidere var ansat paa 3 maaneders opsigelse og derfor uberettiget til at nedlægge arbeidet sammen med de andre arbeidere, endel hadde ifølge verkets paastand forulempet arbeidsvillige under konflikten og atter andre var overflødige, da deres pladse var besat med andre folk. Fra Stordø kisgruber og fra Røstvangen gruber begrundes negtelsen av at indta omhandlede arbeidere utelukkende med, at deres pladse under konflikten var bliit besat med andre arbeidere.

Ved Aktieselskapet Sydvaranger er anført som grund, at disse 8 arbeidere negtet at underskrive en beklagelse over, at selskapet var bliit nødt til at bruke øvrighetens bistand for at faa kastet dem ut av boligene.

Vi skal ikke her indlate os paa nogen procedyre om, hvorvidt de her omhandlede arbeidere har gjort sig skyldig i noget brud paa love og reglement eller ikke. Det spørsmaal, som det her gjælder at faa besvaret, er om de nævnte bedrifter har nogen hjemmel i avslutningsoverenskomsten for at negte disse arbeidere gjenindtagelse i sine tidligere pladse.

Forutsætningen for omtalte overenskomst var i dette tilfælde som ved tidligere konfliktsavslutninger, at forholdet mellem arbeider og arbeidsgiver skulde være som

for konflikten, og at arbeiderne fra og med arbeidets gjenoptagelse skulde være undergitt de bestemmelser, som indeholdes i bedrifternes reglement og de for hver bedrift organisationsmessig oprettede specialoverenskomster.

Bestemmelsen i overenskomstens punkt 2 blev indtatt efter forlangende fra arbeidernes organisation for at forebygge muligheten av, at enkelte arbeidsgivere skulde faa anledning til at straffe eller trakassere nogen enkelt arbeider for hans deltagelse i konflikten, noget som let kunde tænkes, og som man ogsaa i enkelte tilfælder har set beviser paa, hvor saadan avslutningsoverenskomst ikke er blitt oprettet.

At bestemmelsen i overenskomstens punkt 2 var ment at skulde gjælde absolut uten undtagelse fremgaar blandt andet, at en protokolltilførsel, som under forhandlingerne blev foreslaat fra arbeidsgivernes side og som vilde git bedrifterne adgang til at praktisere, hvad de her nævnte bedrifter har gjort, blev besluttet utelatt.

Denne protokolltilførsel lød saaledes:

»Protokol b. Arbeidsgiveren er dog ikke forpligtet til at gjenindta de, der har forbrutt sig mot lov, reglement eller overenskomst«.

Som det imidlertid vil sees av den ved avslutningsforhandlingerne førte protokol, som følger vedlagt, blev parterne enig om at sløife denne protokolltilførsel.

Foranledningen hertil var, at arbeidernes representanter i forhandlingerne bestemte motsatte sig at gi arbeidsgiverne saadan adgang til at gjøre undtagelser, idet det fremholdtes, at de forseelser og brud, som maatte være begaaet fra den ene eller anden side, fik være glemt, og at det fik bli en sak, som domstolene og ikke den enkelte arbeidsgiver fik avgjøre, om nogen hadde forbrutt sig mot de borgerlige love. Forhandlerne blev dog, som det vil sees av den samme protokol, enig om at saadanne formentlige brud skulde avgjøres ved voldgift og ikke ved de borgerlige domstole, ifald nogen bedrift skulde ville forlange det. Man gikk dog ut fra, at arbeidet skulde optages og arbeiderne indtages i henhold til overenskomsten, og at arbeidsgiverne ikke skulde kunne fortsætte lockouten overfor enkelte arbeidere, likesaa litt som arbeiderne skulde kunne fortsætte streiken overfor enkelte arbeidsgivere.

Naar allikevel de her nævnte bedrifter i strid med overenskomsten og dens forutsetninger har negtet indtagelsen av endel arbeidere, maa vi nedlægge paastand om, at samtlige disse arbeidere indtages i sine tidligere pladse og at de faar sig utbetalt løn fra den tid konflikten ophørte, og til de atter indtages i sine pladse. Endvidere maa vi gjøre krav paa, at utgifterne med voldgiftsretten bæres av bedrifterne.

I henhold til foranstaaende tillater man sig herved at forelægge for den ærede voldgiftsret følgende spørsmaal:

1. Har Foldals verk, Stordø kisgruber, Røstvangen gruber og Aktieselskapet Sydvaranger ret ifølge overenskomsten til at negte nogen av de tidligere arbeidere gjenindtagelse i sine tidligere pladse?
2. Er arbeiderne berettiget til at faa erstattet det tap, de har lidt ved at bedrifterne negtet at indta dem?

Kristiania, 12. januar 1912.

Ærbødigst

Norsk arbeidsmandsforbund.

Rich. Hansen.

Fremstilling til voldgiftsretten fra Norsk arbeidsgiverforening.

Twisten ved Fredrikshalds stuerkontor.

Vi tillater os herved at fremlægge:

1. Avskrift av skrivelse av 28. august f. a. til Norsk arbeidsgiverforening fra hr. skibsmægler Alf Rød.
2. Avskrift av overenskomst mellem Fredrikshalds stuerkontor og Fredrikshalds losse- og lasteforening.
3. Et hefte, indeholdende paa side 43 overenskomst angaaende forhandlinger og voldgiftsretter.

Twisten er opstaat ved, at losse- og lastearbeiderne i Fredrikshald efter paabud fra Norsk arbeidsmandsforbund under den store konflikt i sommer negtet at losse eller laste varer for etpar bedrifter, der deltok i arbeidsstansningen.

Idet vi forøvrig henviser til ovennævnte skrivelse fra hr. skibsmægler Rød tillater vi os at forelægge den ærede voldgiftsret følgende spørsmaal:

1. Var Norsk arbeidsmandsforbund berettiget til at paalægge de arbeidere, der var ansat ved Fredrikshalds stuerkontor, at negte at losse eller laste varer for lockoutede bedrifter?
2. Er forbundet ansvarlig for de tap, som ved saadan negtelse er paafort stuerkontoret og de rederier, det repræsenterer?
3. Er stuerkontoret berettiget til at frata vedkommende arbeidere deres i overenskomsten tilsikrede fortrinsret til arbeide ved kontoret paa grund av deres negtelse av at losse og laste varer for lockoutede bedrifter?

Til belysning herav skal vi tillate os at anføre:

Overenskomsten mellem Fredrikshalds stuerkontor og dets arbeidere etablerer for disse et fast arbeidsforhold av omtrent samme art som arbeidsforholdet ved en fabrik eller en haandverksbedrift. Vistnok er der ingen fast arbeidstid, idet denne er avhengig av de skibe, som kommer. Men akkordsatserne er fastsat saaledes, at arbeiderne gjennemsnitlig faar en rimelig fortjeneste. Det faste arbeidsforhold viser sig deri, at arbeiderne ikke antages særlig for det enkelte arbeide, men er, saalænge overenskomsten gjelder, fortrinsberettiget til alt forefaldende arbeide og paa sin side forpligtet til at utføre det arbeide, som paalægges dem, likesom i det hele arbeidets ledelse og fordeling er overlatt til stuerkontoret. Undlater arbeiderne at utføre anvist arbeide uten gyldig grund, mister de sin fortrinsret.

Overenskomsten fastsætter, at den mellem Norsk arbeidsgiverforening og 5 fagforbund oprettede overenskomst angaaende forhandlinger og voldgiftsretter gjøres gjældende mellem parterne i losse- og lastearbeideroverenskomsten i Fredrikshald. Denne forhandlings- og voldgiftsoverenskomst bestemmer, at ingen arbeidsstansning maa finde sted, forinden der har været forhandling. Som en innskrænkning i denne regel sies der tilslut:

«Nærværende overenskomst innskrænker ikke verkstedernes eller vedkommende fagforbunds ret til uten forhandling eller voldgift at delta i en arbeidsstansning, som er dekretert eller godkjendt av Norsk arbeidsgiverforenings centralstyre eller Arbeidernes faglige landsorganisations sekretariat eller hovedstyre.»

Naar arbeidsmandsforbundets stedlige styre meddeler, at Saugbruksforeningen og Ørje bruk er blokeret under lockouten, og derfor paalægger sine medlemmer at negte at utføre losning og lastning av varer til eller fra disse bedrifter, er det vistnok skedd under paaberopelse av den citerte bestemmelse.

At denne imidlertid ikke paa nogen maate berettiger en saadan blokade, forekommer os imidlertid ganske indlysende. Bestemmelsen indeholder jo nemlig kun en ophævelse av forhandlingsbestemmelsen, hvor det er tale om at delta i en arbeidsstansning, der er dekretert eller godkjendt av hovedorganisationerne. Men bestemmelsen ophæver aldeles ikke de forpligtelser, som *forøvrigt* maatte paaligge parterne — f. eks. pligten til at respektere et gyldig arbeidsreglement, fabrikkens opsigelsesbestemmelser eller kontraktsmessige forpligtelser, deriblandt saadanne, som ved fællesoverenskomst er fastsat. Idetheletat etablerer bestemmelsen ikke for nogen av partene nogen ret, som de ikke likefuldt vilde hat, om hele forhandlings- og voldgiftsoverenskomsten var sloifet. Det er saaledes ganske klart, at den omhandlede bestemmelse ikke gir arbeiderne ret til at nedlægge arbeidet uten den ved reglement eller lov fastsatte opsigelsesfrist. Det maa endvidere være paa det rene, at bestemmelsen kun aapner arbeiderne adgang til arbeidsstans, ikke til, saalænge de er i en bedrifts tjeneste at negte at utføre noget bestemt arbeide eller at følge given ordre.

Det maa da heller ikke kunne benegtes, at den omhandlede bestemmelse i forhandlings- og voldgiftsoverenskomsten ikke paa nogen maate gir sekretariatet adgang til at paalægge losse- og lastearbeiderne i Fredrikshald at sætte sig utover den pligt, de har til at utføre det arbeide, som paalægges dem, saalænge de er i stuerkontorets tjeneste. Derimot maa muligens sekretariatet ha anledning til at paalægge losse- og lastearbeiderne helt at fratræde sin tjeneste ved stuerkontoret. Men dermed løser det ogsaa helt ut forholdet mellem stuerkontoret og vedkommende arbeidere, saaledes at disse mister sin fortrinsret, og kontoret staar frit, om de fremtidig vil ansætte andre arbeidere. Forholdet blir altsaa tilsvarende til, hvad det blir, naar arbeiderne ved en fabrik efter paabud av sekretariatet iverksetter en sympatistreik. De mister da sine pladse, og hvis intet andet avtales, staar det fabrikken helt frit, om de vil indta dem igjen eller ikke.

Det er imidlertid nødvendig at gaa nærmere ind paa disse spørsmåal. Hvad der foreligger er, at sekretariatet har paabudt losse- og lastearbeiderne i Fredrikshald uten at fratræde sin tjeneste ved stuerkontoret at negte at utføre det og det bestemte

arbeide, tiltrods for at saadan negtelse er i direkte strid med overenskomstens klare ord. Og Norsk arbeidsmandsforbund, som staa medansvarlig for denne overenskomsts overholdelse, har uten at protestere overfor sekretariatet sørget for, at sekretariatets paabud blev bragt til utførelse. Forbundet har herved efter vor mening gjort sig skyldig i brud paa denne overenskomst og pligter at yde fuld erstatning for det herved forvoldte økonomiske tap.

Hvad arbeiderne selv angaar, bestemmer overenskomsten, at de mister sin fortrinsret, hvis de negter at utføre det arbeide, som paalægges dem, uten gyldig grund. At saadan negtelse har fundet sted, er paa det rene. Spørsmålet er altsaa alene, om der kan sies at ha foreligget gyldig grund.

Arbeiderne vil antagelig hævde, at saadan gyldig grund foreligger, idet de har handlet efter paabud av sin hovedorganisation. Imidlertid maa det efter det foregaaende ansees paa det rene, at hovedorganisationen har været uberettiget til at utstede omhandlede paabud. Under de omstændigheter kan et saadant paabud efter vor mening ikke paaberopes som gyldig grund i overenskomstens forstand. Arbeiderne er selv part i overenskomsten og pligter selv at sørge for dens overholdelse. Naar der derfor i overenskomsten er paalagt dem en pligt til at ta det arbeide, der anvises dem, medmindre der foreligger gyldig grund til at undlate det, maa vedkommende arbeider selv i hvert tilfælde undersøke, om der objektivt set foreligger saadan gyldig grund. Han har ikke ret til blindt at følge sin organisations parole, naar den paalægger ham at nøgte at utføre et ham anvist arbeide, men maa selv overveie, om organisationen ifølge overenskomsten har ret til at paalægge ham dette. Her er jo ikke spørsmålet, om arbeideren kan paaberope sig undskyldende momenter for sin negtelse, men om der virkelig foreligger fuldt gyldig grund.

I henhold til foranstaaende tillater vi os at fremsætte paastand paa, at spørsmålet 1 besvares med nei, og spørsmålet 2 og 3 med ja.

„Arbeidsmanden“s liste over arbeidere, der har arbeidet under konflikten i sommer.

Passus 3 i overenskomsten angaaende avslutningen av arbeidsstansen i sommer fastsætter:

»Saavel arbeidsgivere som arbeidere — organiserte som uorganiserte — skal gjensidig søke at opretholde et godt forhold.«

Det var en utfalt forutsætning, at hovedhensigten med denne bestemmelse var i en ikke altfor utfordrende form at forbyde overgrep fra arbeiderorganisationernes og de organiserte arbeideres side overfor uorganiserte arbeidere, særlig da saadanne, der hadde arbeidet under arbeidsstansen. Lignende bestemmelser vedtoges efter de fleste større arbeidsstansninger efter forlangende av arbeidsgiverforeningen.

Til trods for den citerte bestemmelse har Norsk arbeidsmandsforbund i sit blad »Arbeidsmanden« nr. 8—9 for 1911 under overskriften »Den sorte tavle« indtatt fortegnelse over arbeidere, som har arbeidet under arbeidsstansningen ved forskjellige bedrifter. Saken blev paatalt av arbeidsgiverforeningen, hvilket imidlertid ikke forhindret, at arbeidsmandsforbundet i neste nr. av »Arbeidsmanden« fortsatte med sin offentliggjørelse av arbeidsvilliges navne.

Efter bygningskonflikten i Kristiania 1910 blev der paa samme maate indgaatt en avslutningsoverenskomst saalydende:

»Man er enig om, at al blokade og fiendtligheter straks skal ophøre, og skal saavel de organiserte som uorganiserte arbeidere gjensidig søke at opretholde et godt forhold.«

Arbeidsmandsforbundet offentliggjorde ogsaa dengang de arbeidsvilliges navne, og arbeidsgiverforeningen paaklaget saken og forlangte den avgjort ved forhandling og eventuelt voldgift. Arbeidsmandsforbundet motsatte sig imidlertid dengang dette, og arbeidsgiverforeningen maatte anlægge retssak for at tvinge arbeidsmandsforbundet til at gaa med paa voldgift. Subsidiært forlangtes domstolenes avgjørelse av realiteten. Retten gav arbeidsgiverforeningen medhold i dens principale paastand, og man fik altsaa ingen avgjørelse av selve realitetsspørsmålet, idet dette blir at avgjøre av en voldgiftsret, som endnu ikke er nedsatt.

Da imidlertid dette spørsmålet er omtrent det samme som det her foreliggende, skal vi tillate os av vor sakførers (hr. advokat Jens P. Heyerdahls) procedyre at hitsætte:

»Overenskomsten bestemmer, at alle *fiendtligheter* skal ophøre, og tillægges positivt, at saavel organiserte som uorganiserte arbeidere gjensidig skal søke at

opretholde et godt forhold. Hvor meget klarere maa det da ikke være, at *organisationerne* skal bestræbe sig for at undgaa alt, som kan sætte det gode forhold i fare? Jeg kan ogsaa her henvise til den ovenfor citerede avhandling av motparten, side 13 II. Den forening, der indgaar en fællesoverenskomst, maa, som motparten træffende udtaler, *hverken direkte eller indirekte opfordre til eller støtte tariffstridig opræden.*

At en meddelelse som den paaklagede er i høi grad egnet til at skade det gode forhold mellem organiserede og uorganiserede arbejdere, er ikke til at komme forbi. Enhver, som endog har det ringeste kjendskab til arbejderforhold, vil kjende til, hvilke følger det har for en arbejder at bli stemplet som »streikbryter«. Jeg henviser foreløbig herom til de oplysninger, som er meddelt under de i Retst. 1900, side 864 o. flg. og 1910, side 273 o. flg. refererte høiesteretssaker.

Jeg finder det klart, at allerede det at publicere saadanne »streikbryterlister« strider mot den indgaaede tillægsoverenskomst. Saa meget klarere er forøvrig forholdet her, hvor der kan reises særegne indvendinger mot meddelelsens *form*. De opregnede arbejdere er nemlig ikke blot betegnet som »streikbrytere«. De er ogsaa »*rapportert til den sorte tavle*«. Hvad dette betyr, derav faar man et ganske godt indtryk ved at gjennemlæse de øvrige meddelelser, som i samme nummer av bladet findes under rubrikken »Den sorte tavle«. Der finder man notiser baade om bedragerier og underslag.

Selve denne sammenstillen av de saakaldte »streikbrytere« med folk, som har gjort sig skyldig i handlinger, der ikke blot er i strid med den almindelige moralske bevissthet, men likefrem strafbare som forbrydelser, er i *ganske særlig grad* egnet til at sætte ondtd blod mellem organiserede og uorganiserede arbejdere.

Hvad *realiteten* angaar, skal det ikke lykkes motparten at komme forbi, at de paaklagede meddelelser i »Arbeidsmanden« og i murerforbundets kvartalsrapport indeslutter en »fiendtlighet« saavel mot vedkommende enkelte arbeidsgivere som først og fremst mot Norsk arbeidsgiverforening selv.

Motpartens procedyre skal fremdeles ikke friste mig til at anstille undersøkelser angaaende meddelelsernes konkrete virkninger, da dette blot vilde tjene til at bortlede opmerksomheten fra sakens kjerne. Hvad arbeidsgiverforeningen og nu intervenienten (intervenienterne) ønsker, er nemlig kun en *utvetydig principiel avgjørelse med hensyn til forstaelsen av tillægsavtalen om ophør av blokade og fiendtligheter m. v.*

Selv om de indstevnte arbejderforbund skulde ha ret til at meddele sine underavdelinger fortegnelse over personer, som har arbeidet under en konflikt (hvad jeg bestreider), maa det under enhver omstændighet stride mot overenskomsten at *offentliggjøre* deslike meddelelser, og naar offentliggjørelsen finder sted i den av mig forpaatalte, *aldeles utilbørlige form*, betegner den et *overordentlig grovt brud* paa avtalen om ophør av blokade og fiendtligheter.

At arbeiderne er sig betydningen av denslags avslutningsoverenskomster vel bevisst, viser sig, naar disse kan brukes mot arbeidsgiverne. Vi tillater os at fremlægge kopi av en skrivelse av 29. mars 1911 fra arbeidsgiverforeningen til hr. advokat Jens P. Heyerdahl angaaende en sak, hvori arbeiderorganisationerne grep ind for at beskytte en uorganisert arbeidsgiver, der under en konflikt hadde handlet mot de organiserede arbeidsgivers interesser, under paaberopelse av en lignende avslutningsoverenskomst, og hvor arbeidsgiverforeningen i henhold hertil efterkom arbeiderorganisationernes anmodning.

Forholdet var i dette tilfælde temmelig analogt med det her foreliggende, og arbeidsmandsforbundet burde her ha gaat frem paa lignende loyal maate som arbeidsgiverforeningen dengang.

I tilslutning til hr. advokat Heyerdahls forannævnte uttalelser gjør vi opmerksom paa, at »Arbeidsmanden«s navnelister virker ikke alene som en ærekrænkelse overfor og som en opfordring til forfølgelse og forulempning av vedkommende uorganiserte arbejdere. Alene av den grund maa forholdet kunne paatales av arbeidsgiverforeningen, idet avslutningsoverenskomsten forsaavidt kan betragtes som en kontrakt til fordel for tredjemand, hvis overholdelse enhver av kontrahenterne er berettiget til at forlange. Men hertil kommer, at resultatet av navnelisterne blir uro paa arbeidspladsene, hvilket direkte kan paaføre saavel vedkommende arbeidsgiver som arbeidsgiverforeningen ulemper og tap.

Vi forbeholder os ved vidneprov fra mæglingen, hvor avslutningsoverenskomsten blev vedtat, nærmere at faa fastslaat, at den heromhandlede passus i avslutningsoverenskomsten bl. a. tok direkte sigte paa at beskytte de arbeidsvillige arbejdere.

Vi tillater os at forelægge den ærede voldgiftsret saken til avgjørelse i form av følgende spørsmål:

»Er navnelisterne i »Arbeidsmanden«s nr. 8—9 og 10 for 1911 stridende mot overenskomsten av 23. august 1911 angaaende avslutningen av arbeidsstansen sommeren 1911?»

I henhold til det foran anførte fremsættes paastand paa, at dette spørsmål besvares med ja.

Gjenindtagelse av arbeidere efter arbeidsstansen isommer ved Aktieselsk. Røstvangen, Stordø Kisgruber, Aktieselsk. Sydvaranger og Foldals Verk.

Der foreligger her i virkeligheten 2 forskjellige tvister av prinsipiell art. Der er for det første spørsmål, om bedrifterne i henhold til overenskomsten angaaende avslutningen av arbeidsstansen isommer pligter at indta de gamle arbeidere i sine tidligere pladse, ogsaa naar disse pladse under konflikten er optat av nye arbeidere. Dette er tilfældet ved Røstvangen og Stordø. Der er dernæst spørsmål, om bedriftene pligter at indta arbeidere, som under konflikten har gjort sig skyldig i brud paa lov, reglement eller overenskomst. Dette er tilfældet ved de to øvrige bedrifter.

Hvad førstnævnte spørsmål angaar skal opplyses, at arbeidsgiverforeningen altid har hævdet og faat gjennomført, at de arbeidere, som er indtat under en konflikt, ikke skal sættes paa bar bakke, straks konflikten er over, men at de streikende eller lockoutede arbeidere eventuelt skal staa tilbake for dem.

Dette arbeidsgiverforeningens standpunkt, som arbeiderorganisationerne meget vel kjender, har efter vor mening faat et tydelig uttrykk i avslutningsoverenskomsten. Vistnok fastsætter dennes punkt 2 første sætning, at samtlige arbeidere indtages i sine tidligere pladse. Men allerede næste sætning gjør en betydelig undtagelse herfra ved at si: »I tilfælde av, at bedriften ikke straks kan beskjeftige de tidligere arbeidere, skal disse dog ha fortrinsret i de første 5 uker fra den dag, bedriften sættes igang.« Som det vil sees, er denne undtagelsesbestemmelse meget omfattende, idet den kommer til anvendelse overalt, hvor bedriften ikke kan beskjeftige de tidligere arbeidere, unansett av hvilken grund. Efter vor mening maa det da være ganske klart, at denne undtagelsesbestemmelse ogsaa maa komme til anvendelse, naar nogen av de tidligere arbeideres pladse under konflikten er blit optat av andre, og bedriften av den grund ikke kan beskjeftige dem. Det kan aldeles ikke utledes av avslutningsoverenskomsten, at bedrifterne pligter at foreta særlige foranstaltninger (saaledes som at opsi nye arbeidere) for at beskjeftige de tidligere. Der er jo alene tale om, bedrifterne kan beskjeftige disse, d. v. s. om de til en rationel drift og under de foreliggende forhold har bruk for dem. At arbeidsgiverforeningen nu likesaalitt som før hverken kunde eller vilde ha gaat med paa, at arbeidsgiverne ved konflikten ophør skulde rydde bedrifterne for arbeidsvillige arbeidere for at gi plads til de tidligere arbeidere, burde ogsaa efter vor mening ha staat ganske klart for alle parter. Det maa erindres, at naar arbeidere indtages under en konflikt, sker det omtrent altid under den utrykkelige (saaledes ved Røstvangen) eller stiltiende forutsætning, at de skal faa varig ansættelse, og at de ikke ved konflikten ophør skal kastes paa gaten. Bedrifterne er da moralsk og Ofte ogsaa juridisk bundet til ikke at avskedige dem, fordi konflikten er slut. Og arbeidsgiverne maa derfor med fuld ret kunne hævde, at de av denne grund ikke kan beskjeftige de tidligere arbeidere.

Til nærmere opplysning angaaende de foreliggende tilfælde skal vi tillade os at gjengive av aktieselskapet Stordø kisgrubers skrivelse til os av 4. september 1911:

»Vi hadde før streiken begyndte to fyrbøtere (brødre), der gjennom formanden for de organiserte arbeidere opsa sine pladse. Paa forespørsel om de kunde paaregne at faa disse igjen, naar streiken var forbi blev gjentagende gange svaret nei, ti vaskeriet kom antagelig til at være i drift under streiken, saa posterne straks maatte besettes paanyt. Kun den ene fyrbøterplads blev imidlertid besat og manden tiltraadte. Vedkommende maa nu naturligvis beholde sin post. Hadde driften i vaskeriet kunnet været opretholdt under streiken vilde begge fyrbøterposter være blit besat, og vi hadde da ingen anvendelse hat for de tidligere fyrbøtere. Den av de streikende fyrbøtere, som først meldte sig, fik løfte paa sin tidligere post, men han er endnu ikke traadt i funktion som fyrbøter, og er han beskjeftiget med andet arbejde.

Josefus Nilsen, der meldte sig senere fik besked om, at vi ikke hadde bruk for ham som fyrbøter, men skulde han senere, naar vi kunde ta ind flere folk, faa anden passende beskæftigelse.

Vi kan ikke efterkomme arbeidsmandsforbundets fordring om at ta manden ind igjen som fyrbøter, og vi kan først ta ham til andet arbeide, naar vi har bruk for ham. Dette har Josefus Nilsen faat besked om, og er han tilfreds hermed.«

Likeledes hitsættes av aktieselskapet Røstvangens skrivelse til os av 12. september 1911:

«At endel av streikerne ikke har kunnet faa igjen sine pladse ved taugbanen, kommer sig ogsaa derav, at disse ved banens drift paa enkelt skift under streiken blev remplasert med arbeidsvillige, uorganiserte, og da disse sidstnævnte ansattes *kontraktsmessig* paa betingelser som vedlagt kontraktkopi av 20. juni d. a. med Nils Lilleaas utviser bl. a. 3 maaneders opsigelsesfrist, og disse nyansatte dertil skjøtter sit arbeide til vor fulde tilfredsstillelse, har vi selvfølgelig ikke kunnet avskedige de saaledes fast nyansatte kun for at ta ind streikerne. De tiloversblevne taugbanearbeidere er imidlertid tilbuddt arbeide ved gruben istedet, hvad ogsaa et par har tatt.«

Den nævnte kontrakt med Nils Lilleaas er saalydende:

Kontrakt.

Nils N. Lilleaas ansættes herved som fast arbeider ved Røsten taugbanestation med en maanedsløn av kr. 100 — et hundrede — og kr. 0.60 pr. time for overtid saavel for helligdaysarbeide som for overtid om hverdage.

Den gjensidige opsigelsestid er 3 — tre — maaneder.

Den forestaaende streik skal ikke ved sin avslutning bevirke Nils Lilleaas's opsigelse.

Stortjern, 20. juni 1911.

For aktieselskapet Røstvangen.

Botolf Bredesen.

Nils Nilsen Lilleaas.

Det vil av foranstaaende fremgaa, at der ved Stordø og spesielt ved Røstvangen ogsaa er særlige grunde til, at bedrifterne i de foreliggende tilfælde ikke kan opsigte vedkommende nye arbeidere og saaledes ikke kan beskæftige de tidligere arbeidere, hvis pladse er optat.

Med hensyn til det andet foreliggende spørsmaal angaaende arbeidere, der har forbrutt sig mot love, reglement eller overenskomst var der ganske rigtig av arbeidsgivernes repræsentanter forlangt følgende protokoltilførsel:

»Arbeidsgiveren er dog ikke forpligtet til at gjenindta de, der har forbrutt sig mot love, reglement eller overenskomst.«

Det blev imidlertid av de to mæglere hevdet, at det maatte være en selvfølgelig forutsætning, at arbeidsgiveren ikke var forpligtet til at indta arbeidere, der hadde forbrutt sig paa nævnte maate. For at bestemmelsen skulde faa mindst muligt utfordrende form overfor arbeiderne, enedes man da om at sløife denne protokoltilførsel, idet der herom blev protokolert følgende:

»Parterne blev enige om at sløife denne protokoltilførsel, idet det er forutsætningen, at spørsmaalet om, hvorvidt nogen har forbrutt sig mot love, reglement eller overenskomst, skal avgjøres ved voldgift — og at ingen av organisationerne skal motsætte sig nedsættelse av voldgift.«

Meningen med sløifningen av undtagelsesbestemmelsen angaaende arbeidere, der har forbrutt sig mot love, reglement eller overenskomst, var ikke og kan ikke ha været, at enhver undtagelse av denne art skulde bortfalde. Den sidste protokoltilførsel fastslaar jo nemlig, at spørsmaalet om, hvorvidt nogen har forbrutt sig mot love, reglement eller overenskomst, skal avgjøres ved voldgift. Det er ganske klart, at der her ikke er tale om at faa en rent akademisk uttalelse av en voldgiftsret. Av hele sammenhængen fremgaaer det, at saadan voldgiftskjendelse skal være avgjørende for, om vedkommende arbeidere skal gjenindtages i sine pladse eller ikke. Arbeiderne be- negter vistnok heller ikke, at den i den sidste protokoltilførsel omhandlede voldgift skal ha reel indflydelse paa vedkommende arbeideres stilling. Men de hevder, saa- vidt forstaaes, at samtlige arbeidere skulde ha været indtat straks og at bedrifterne derefter kunde ha forlangt voldgiftsretlig avgjørt, om de skal ha ret til at opsigte dem igjen paa grund av brud paa lov, overenskomst eller reglement.

Erkjendes det imidlertid først, at der er en forbindelse mellem den i sidste pro-

tokoltilførsel omhandlede voldgift og arbeidernes pladse, maa denne opfatning være ganske uholdbar.

Ingen av parterne kan eller burde ialfald ha gaat ut fra, at der kunde være tale om at faa voldgiftsretslig avgjort, om en arbeider skulde forblive i sin stilling eller om han paa grund av forseelser av nævnte art skulde opsiges. Det er nemlig almindelig anerkjendt og uttrykkelig fastslaaet i omtrent alle overenskomster, at organisationerne ikke skal gripe ind i arbeidernes og arbeidsgivernes gjensidige ret til opsigelse. Det er er altsaa forbeholdt arbeidsgiveren i ethvert tilfælde at avgjøre, om han vil ha en arbeider i sin tjeneste eller han vil si ham op, paa samme maate som arbeideren selv avgjør, om han vil blive i en arbeidsgivers tjeneste eller ikke. I avslutningsoverenskomsten paalægges der da heller ikke arbeidsgiverne nogen pligt til at beholde de tidligere arbeidere, men kun til at gjenindta dem. Hadde der ingen protokoltilførsel været, kunde altsaa arbeidsgiverne frit ha opsagt de arbeidere, som hadde forbrutt sig mot lov, reglement eller overenskomst, uten nogensomhelst voldgiftsavgjørelse. Men det er ganske klart, at den omhandlede protokoltilførsel ikke tilsigter at paalægge arbeidsgiverne større forpligtelser overfor de arbeidere, der har forbrutt sig paa nævnte maate, end overfor de øvrige arbeidere. Protokoltilførselen kan derfor alene tilsigte en modifikation av bestemmelsen om, at alle arbeidere skal indtages i sine tidligere pladse. Meningen maa være, at en arbeidsgiver kan negte at indta en arbeider, der har forbrutt sig mot lov, reglement eller overenskomst, men at arbeideren eller hans organisation kan forlange avgjort ved voldgift, om denne negtelse var berettiget.

Kun ved denne forstaaelse kommer man ogsaa til et retfærdig resultat. Den arbeider, som urettelig negtes indtagelse, vil nemlig ved voldgift faa avgjort, at han hadde krav paa at være indtat straks, og kan da selvfølgelig gjøre fordring paa det tap, som han har lidt ved arbeidsgivernes urettelige negtelse. Arbeideren lider altsaa herved intet tap, men faar til og med uten arbeide sin fulde løn.

Efter den anden forstaaelse vilde derimot resultatet blive, at en arbeider, der gjerne kunde ha gjort sig skyldig i de groveste forgaelser og var farlig for bedriftens sikkerhet, allikevel maatte gjenindtages, og arbeidsgiveren maatte finde sig i at ha ham i sin bedrift og betale ham løn, indtil voldgiftsavgjørelse forelaa.

I henhold til foranstaende fremsættes paastand paa: at aktieselskapet Røstvangen, Stordo kisgruber, aktieselskapet Sydvaranger og Foldals verk kjendes berettiget til at negte tidligere arbeidere gjenindtagelse i deres tidligere pladse, naar disse under konflikten er besat med nye arbeidere, samt naar vedkommende tidligere arbeidere har forbrutt sig mot love, reglement eller overenskomst. Likeledes at vedkommende arbeidere følgelig heller ikke har krav paa nogen erstatning for det tap, de har lidt ved, at bedrifterne negtet at indtage dem.

Norsk arbeidsmandsforbund har overhodet ikke indladt sig paa spørsmålet, om vedkommende arbeidere ved Sydvaranger og Foldals verk har forbrutt sig mot lov, reglement eller overenskomst, og vi finder det derfor heller ikke nødvendig nærmere, at redegjøre herfor. Forsaavidt spørsmålet skulde komme op, forbeholder vi os senere at fremlægge de nødvendige bevisligheter.

Med hensyn til spørsmålet om erstatning til de arbeidere, der er negtet indtagelse, skal vi tilføie, at forsaauidt arbeidsmandsforbundets opfatning — at samtlige tidligere arbeidere skulde været gjenindtat — gives medhold, er ogsaa vi enige i, at forbundets spørsmål 2 besvares med jo. Derimot er ogsaa vi under denne forutsetning helt uenig i forbundets paastand, at vedkommende arbeidere faar sig utbetalt løn fra den tid, konflikten ophørte, og til de atter indtages i sine pladse. De har under alle omstændigheter kun krav paa at faa sig erstattet det tap, de har lidt ved at bedrifterne negtet at indta dem. De har aldeles intet krav paa at forblive i disse pladse. Bedrifterne kunde i ethvert tilfælde ha juridisk ret til at opsi dem med lovlig varsel, straks de var indtat, og vilde selvfølgelig ha benyttet sig av denne ret. Vedkommende arbeidere kan saaledes under enhver omstændighet kun kræve løn for saa lang tid, indtil de med lovlig varsel kunde været opsagt. Heller ikke kan vi være enig i arbeidsmandsforbundets paastand, at vedkommende arbeidere nu skal indtages i sine pladse. De kan ikke baade forlange erstatning, fordi de ikke blev indtat straks efter arbeidsstansens og at indtages nu. Hvad vedkommende arbeidere eventuelt kunde

forlange, var straks efter arbeidsstansens ophør at bli indtat i sine pladse. Er dette urettelig ikke blit gjort, har de krav paa fuld erstatning herfor, men heller ikke paa mere. De kan ikke forlange nu efter 1/2 aars forløp — da de forlængst kunde og utvilsomt vilde være opsagt — at blive gjenindtat i sine tidligere pladse.

Tilslut skal vi tillate os at nedlægge paastand paa, at omkostningerne ved nærværende voldgiftsret paalægges Norsk arbeidsmandsforbund.

Kristiania, den 17. januar 1912.

Ærbødigst

for Norsk arbeidsgiverforenings centralstyre
George Paus.

Fremstilling nr. 2 til voldgiftsretten fra Norsk arbeidsmandsforbund.

Fredrikshalds stuerkontor.

Arbeidsgiverforeningens fremstilling av denne sak synes at bero paa en fullstendig begrepsforvirring. I begyndelsen hævdes, at Norsk arbeidsmandsforbund under den store konflikt ifjor paabød losse- og lastearbeiderne at negte losning og lastning for et par firmaer. Paa grundlag av denne paastand er ogsaa spørsmålene 1 og 2 opstillet.

I sin videre argumentation kommer arbeidsgiverforeningen ind paa det virkelige forhold: at det er sekretariatet for Arbeidernes faglige landsorganisation, som har tatt beslutning om negtelsen av dette arbeide, men hævder samtidig, at sekretariatet var uberettiget til at gi en saadan ordre, og at det derfor hadde været arbeidernes pligt ikke at etterkomme samme. Naar de allikevel har gjort dette paa den maate som skeed, saa paastaar arbeidsgiverforeningen, at de derved har forspildt sin fortrinnsrett til arbeide ved stuerkontoret.

Dersom det hadde forholdt sig rigtig, hvad arbeidsgiverforeningen i begyndelsen av sin fremstilling fremholder: at losse- og lastearbeiderne i Fredrikshald negtet at losse og laste varer efter paabud fra Norsk arbeidsmandsforbund, vilde der ha været grund for arbeidsgiverforeningen til at reise denne sak saavel mot forbundet, der hadde git et saadant paabud, som mot de arbeidere, der etterkom det.

Naar derimot beslutningen om denne blokade av 2 firmaer er fattet av landsorganisationens sekretariat i henhold til den av arbeidsgiverforeningen citerede bestemmelse i voldgiftsoverenskomsten, da forstaar vi ikke, hvorledes der kan rettes nogen anklage mot forbundet eller dets medlemmer i Fredrikshald, fordi disse handlet i overensstemmelse med denne beslutning.

Saken forholder sig nemlig i korthet saaledes:

Under den store konflikt ifjor sommer var det de 2 hovedorganisationers styrer, som hadde ledelsen. Paa arbeidsgivernes side Norsk arbeidsgiverforenings centralstyre og paa arbeidernes side Arbeidernes faglige landsorganisationens sekretariat.

Enhver beslutning, som angik ledelsen og taktikken under konflikten blev — i hvert fald paa arbeidernes side — avgjort av hovedorganisationens sekretariat, idet alle forslag og andragender, som indkom til forbundene fra lokalavdelingene, blev forelagt sekretariatet for noget foretoges. Saaledes ogsaa den sak, som her er forelagt voldgiftsretten angaaende losse- og lastearbeidernes forhold, hvilket vi herved agter at dokumentere.

Den 24. juli mottok forbundet en skrivelse fra arbeidsmandsforbundets stedlige styre i Fredrikshald, hvori styret paa vegne av de tilsluttede foreninger *ansøkte om sekretariatets godkjendelse* til at blokere losnings- og lastningsarbeide for Saugbruksforeningens cellulosefabrik og Ørje bruk. (Se bilag 1).

Denne skrivelse blev uten at være behandlet i forbundsstyret oversendt sekretariatet, der i møte den 25. s. m. behandlet saken og godkjendte blokadeandragendet. (Bilag 2).

Samme dag som forbundet mottok meddelelse herom, den 26. juli, blev skrivelse sendt til det stedlige styre, hvori dette underrettes om sekretariatets beslutning. (Bilag 3).

Av det som her er anført vil det sees, at den av arbeidsgiverforeningen fremsatte paastand om, at det er arbeidsmandsforbundet, som har iverksatt og paabudt blokaden, er fullstendig *misvisende*. Det kan ikke være av noensomhelst interesse for voldgiftsretten at besvare de opstillede spørsmåal, da baade disse og den paastand,

de støtter sig til, er bygget paa feilagtige forudsætninger. Vil arbeidsgiverforeningen ha en avgjørelse paa spørsmålet, faar den reise klagen mot Arbeidernes faglige landsorganisation, og vi tviler ikke paa utfaldet av en eventuel voldgiftsdom i denne sak.

Naar Norsk arbeidsgiverforenings centralstyre besluttet at iverksætte lockout overfor arbeidere, der hadde overenskomst med sine arbeidsgivere, var det i henhold til voldgiftsoverenskomstens slutningsbestemmelse, og det har aldrig faldt nogen av arbeiderorganisationerne ind at formene centralstyret denne ret. Men efter den samme bestemmelse har ogsaa arbeidernes faglige landsorganisations sekretariat ret til at iverksætte sympatistreik, og det er dette, som blev gjort overfor stuerkontoret i Fredrikshald.

Arbeidsgiverforeningen indrømmer ogsaa i sin fremstilling, at sekretariatet har denne ret; men sier den:

«Bestemmelsen (voldgiftsoverenskomstens slutningsbestemmelse) ophæver aldeles ikke de forpligtelser, som *forøvrig* maatte paaligge parterne — for eks. pligten til at respektere et gyldig arbeidsreglement, fabrikløvens opsigelsesbestemmelser eller kontraktmæssige forpligtelser, deriblandt saadanne som ved fællesoverenskomst er fastsat.»

Hertil skal vi kun bemerke, at der ikke hverken i fællesoverenskomsten eller reglementet indeholdes nogen bestemmelse om gjensidig opsigelsesfrist, og at losnings- og lastningsarbeide heller ikke er undergit bestemmelserne i fabriktilsynsloven. Der har aldrig været og kan vel ogsaa vanskelig praktiseres nogen opsigelsestid for et arbeide av den art som losnings- og lastningsarbeidet ombord i fartoier. Arbeiderne antages for hver job og kan avskediges paa staaende fot, hvad ofte er blit gjort.

I arbeidsgiverforeningens fremstilling hevdes endvidere, at sekretariatet vistnok hadde ret til at beordre arbeiderne til helt at nedlægge arbeidet, men derimot ikke til at blokere en del av dette. Altsaa vilde ikke feilen været saa stor, om blokaden hadde rammet alle firmaer, som lossere og laster med stuerkontorets folk, som naar bare et par av dem blokeres.

Dette forstaar vi ikke. Stuerkontoret betaler jo ikke disse folk nogen fast løn, de blir kun lønnet for hver job. Der var ogsaa fuld anledning til for stuerkontoret paa grundlag av den stedfundne negtelse av losning for de 2 firmaer at avskedige arbeiderne fra alt arbeide. Derved hadde de jo opnaadd det samme som de mente arbeiderne burde gjort.

I henhold til foranstaaende fremsættes følgende paastand:

Principalt: Saken avvises som ikke vedrørende Norsk arbeidsmandsforbund.

Subsidiært: Spørsmål 1 besvares med ja, spørsmål 2 og 3 med nei.

„Arbeidsmanden“s lister over arbeidere, der arbeidet under konflikten ifjor sommer.

Det spørsmål som her av arbeidsgiverforeningen er indbragt for voldgiftsretten, anser vi for at være av den beskaffenhet, at det helt bør avvises av voldgiftsretten.

Ifølge overenskomsten angaaende forhandlinger og voldgiftsretter, dens paragraf 1, er det kun konflikter mellom arbeidsgivere og arbeidere, som skal kunne indannes for en voldgiftsret, efterat forhandling om konfliktens bilæggelse forgjæves har været forsøkt. En saadan konflikt kan dette spørsmål ikke sies at være, idet der ved de i „Arbeidsmanden“ indtagne navnefortegnelser ikke er tilføiet eller gjort forsøk paa at tilføie arbeidsgiverforeningen eller dens medlemmer nogen skade. Hensigten med saadanne fortegnelser er ene og alene at forebygge den mulighet, at arbeidere, der har optraadt som streikbrytere, blir optat som medlemmer i nogen av forbundets avdelinger, ifald de flytter til et andet sted. Det er saaledes udelukkende et indre organisationsspørsmål, eller om man vil, en konflikt arbeiderne imellem. Men naar dette er tilfælde, forstaar vi ikke med hvilken ret eller begrundelse arbeidsgiverforeningen optræder som forsvarer for de uorganiserte. Føler disse sig forurettet, har de jo selv anledning til at anlegge sak mot forbundet ved domstolene, hvad ogsaa er blit gjort i et par tilfælder.

Anderledes hadde selvfølgelig saken stillet sig, om de organiserte arbeidere hadde negtet at arbeide sammen med de uorganiserte eller foretat ting, som umuliggjorde de uorganisertes forbliven paa arbeidsstedet. I saa tilfælde kunde der været mulighet for, at arbeidsgivernes interesser var blit skadet; men dette er ikke tilfælde her. De organiserte arbeidere har ikke søkt at hindre arbeidsgiverne i at beskjæftige uorga-

niserte, men vil kun hindre disse fra saadan uten videre at komme ind i arbeiderorganisationen.

Forholdet kan saaledes ikke sies at være analogt med den av byghaandverksmestrene i 1908 iverksatte blokade overfor murmester Foseid.

I dette tilfælde medførte nemlig blokaden skade ikke bare for den blokerte mester, men ogsaa for medlemmer av arbeidernes organisationer, som derved blev hindret i sit erhverv. Det var saaledes en fiendtlig handling mot den anden part i kontraktsforholdet, som berettiget denne til at skride ind.

Naar arbeidsgiverforeningen til støtte for sin paastand paaberoper sig den nys faldne byretsdom, der ikke uttaler noget med hensyn til realiteten av det her reiste spørsmaal, men kun paalægger forbundet at la denne avgjøre ved voldgift, maa man være opmerksom paa, at der er en væsentlig forskjjel paa den avslutningsoverenskomst som blev indgaaet efter bygningskonflikten i 1910 og den som blev oprettet ved avslutningen av lockouten ifjor. Det er vel meget tvilsomt, om retten var kommet til samme resultat, ifald den overenskomst, som nu laa til grund for rettens avgjørelse, hadde hat samme ordlyd som den, der blev oprettet ifjor.

Idet vi agter at paapeke den forskjjel, som her gjør sig gjældende, hitsætter vi begge overenskomster:

Overenskomst

om avslutningen av bygningskonflikten i 1910.

»Man er enig om, at al blokade og fiendtligheter straks skal ophøre, og skal saavel de organiserte som uorganiserte arbeidere gjensidig søke at opretholde et godt forhold.«

Overenskomst

om avslutningen av lockouten i 1911.

»Saavel arbeidsgivere som arbeidere — organiserte som uorganiserte — skal gjensidig søke at opretholde et godt forhold.«

Enhver vil kunne se, at der er en væsentlig forskjjel paa indholdet i de 2 bestemmelser. Mens overenskomsten fra 1910 fastslaaer en gjensidighet mellem de organiserte og uorganiserte arbeidere og paalægger begge at opretholde et godt forhold indbyrdes, indeholder derimot overenskomsten fra 1911 kun en gjensidighet mellem *arbeidsgivere* og *arbeidere*. Ordene mellem de to tankestreker: »*organiserte som uorganiserte*«, er kun et supplement til begrepet *arbeidere*, som er medtat i den hensigt at fastslaa, at forholdet overfor arbeidsgiveren skal være det samme for begge kategorier av arbeidere.

Naar overenskomsten fik den form istedenfor den, som blev brukt i 1910, var det efter paakrav fra arbeidernes organisation for derved at undgaa, at arbeidsgiverne skulde kunne faa anledning til som i 1910 at blande sig op i arbeidernes indre organisationsanliggender.

Det er derfor fullstændig uriktig, hvad arbeidsgiverforeningen anfører, at det var en »*uttalt forutsætning*« ved denne bestemmelse at *forby* noget saadant som at rapportere de arbeidsvillige. Hadde dette været forutsætningen maatte selvfølgelig arbeidsgiverforeningens forhandlere istedetfor at avsvække bestemmelsen fra 1910, hvorom der dengang verserte retssak, søkt at utdype og tydeliggjøre, hvad der mentes med denne.

Vi hævder derfor, at der ved de indtagne fortegnelser i »Arbeidsmanden« over arbeidsvillige ikke er gjort noget, som kan krænke eller skade den anden part i kontraktsforholdet, hvorfor vi vil foreslaa saken avvist, subsidiært: at det av arbeidsgiverforeningen opstillede spørsmaal besvares med »nei«.

Tilsvaer til Arbeidsgiverforeningens fremstilling med hensyn til gjenindtagelsen av arbeidere ved Aktieselsk. Røstvangen, Stordø kisgruber, Sydvaranger og Foldals verk.

Arbeidsgiverforeningens procedyre gaar her ut paa, at arbeidsgiverne ifølge overenskomsten har den samme ret, som det ved den foreslaaede protokolliførsel b. var hensigten at tillægge dem. Det maa da ligge nær at stille det spørsmaal: Hvorfor blev denne protokolliførsel foreslaaet, og hvorfor blev den strøket efter krav fra arbeidernes repræsentanter? Man gaar da ikke hen og kræver nogen ret, man allerede

har, og det var vel, fordi man opdaged, at overenskomsten ikke gav anledning til den forønskede adgang til utelukkelse av endel misliebige arbeidere, at arbeidsgiverforeningen i sidste øieblik kom med dette forslag. Naar saa forslaget ikke blir vedtat, maa det vel ansees som et brud paa overenskomsten, naar denne praktiseres, som om den skulde ha indeholdt den forkastede bestemmelse.

Arbeidsgiverforeningens freidige beskyldning mot de utestængte arbeidere ved Foldals verk og Aktieselsk. Sydvaranger for at ha gjort sig skyldig i lovbrud, skal vi ikke gaa nærmere ind paa. Det faar bli disse arbeideres sak at kræve beskyldningerne bevist eller mortificert. Kun skal vi faa fastslaa, at denne beskyldning udelukkende grunder sig paa arbeidsgivernes paastand. En paastand, som vi tror, det skal være vanskelig at bevise, saa meget mere som samtlige disse utestængte arbeidere er agtværdige og hæderlige folk.

Arbeidsgiverforeningen fremholder endvidere, at den altid har hævdet og faat gjennomført, at de arbeidere, som er indtat under en konflikt, ikke skal sættes paa bar bakke, men at de streikende eller lockoutede arbeidere skal staa tilbake for dem.

Dette er ikke korrekt. Rigtignok er der ikke, saavidt vites, blit indgaaet nogen overenskomst om, at de arbeidere, som er indtat under en konflikt, skal sættes paa »bar bakke«, det har heller aldrig fra arbeiderorganisationens side været forlangt, men derimot har der mange ganger været truffet avtale om, at samtlige arbeidere skal indtages i sine tidligere pladse, og det har da blit en sak for sig, hvad arbeidsgiverne har villet gjøre med dem, der var indtat under konflikten.

Ved avslutningen av konflikten i papir- og celluloseindustrien i 1907 avsluttedes følgende overenskomst:

»Samtlige arbeidere — organiserte og uorganiserte — indtages i sine tidligere pladse. Dog maa de melde sig hurtigst mulig og senest inden 5 dage fra dato. For dem, der under konflikten har faat andet arbeide, der ikke kan forlates uten opsigelse, skal pladsene saavidt mulig holdes aapne ved stedfortrædere, forsaavidt dette lar sig gjøre uten skade for fabrikken«.

Der var ved enkelte fabrikker ogsaa dengang indtat arbeidsvillige, likesom der ogsaa iblandt de streikende og lockoutede arbeidere dengang fandtes folk, som ifølge arbeidsgivernes mening ikke hadde opført sig fuldt korrekt og reglementert; men der var dog ingen arbeidsgiver, som satte sig ut over overenskomsten ved at negte nogen arbeiders indtagelse i sin tidligere plads. Det viste sig ogsaa ved avslutningen av lockouten ifjor, at arbeidsgiverne inden de øvrige industrier forstod overenskomsten, som vi og respekterte den. Det er kun de 4 bergverk av samtlige 238 bedrifter, som var inddrat i konflikten, der har hævdet den anden forstaelse av overenskomsten.

I de tilfælder derimot, hvor det har været arbeidsgiverne særlig om at gjøre at sikre de under konflikten indtagne arbeidere en fortrinnsret fremfor de streikende, er dette kommet tydelig frem i avslutningsoverenskomsten. Saaledes ved avslutningen av bergverkskonflikten i 1908, hvor følgende overenskomst blev indgaaet efter krav fra arbeidsgiverforeningen:

»Foldals gruber indtar under forøvrig like forhold de streikende arbeidere efterhvert som verket har bruk for dem«.

Det er formodentlig denne og andre lignende overenskomster, der sigtes til, naar der sies, at »arbeidsgiverforeningen alltid har hævdet og faat gjennomført« osv.

Naar imidlertid overenskomsten denne gang fik en anden form, saa maa jo herav følge, at ogsaa meningen maatte være en anden, og da gaar det jo ikke an at praktisere gjenindtagelsen paa samme maate som i 1908.

I arbeidsgiverforeningens fremstilling heter det videre om den forkastede protokolltilførsel, at der av de to mæglere blev hævdet, at det maatte være en selvfølgelig forutsætning, at arbeidsgiverne ikke var forpligtet til at indta arbeidere, der hadde forbrutt sig paa nævnte maate, men at man enedes om at sloife bestemmelsen, for at den skulde faa mindst mulig utfordrende form overfor arbeiderne.

Vi tror det er at gjøre d'hr. mæglere uret, naar man vil beskyldte dem for at de ved en omskrivning har faat tilføiet protokollen noget, som i realiteten sier det samme som det arbeiderens representant erklærte ikke under nogen omstændighet at kunne gaa med paa. Vi har tvertimot grund til at tro, at den almindelige opfatning baade hos forhandlerne og mæglerne var den, at man uten skade for bedrifterne godt kunde sloife denne undtagelsesbestemmelse, da der dengang i det hele tat ikke var fremkommet nogen besværing om overgrep eller lovovertrædelse fra arbeiderens side. Det kan vel heller ikke tænkes, at de 2 mæglere skulde ville tillægge arbeidsgiverne en saadan myndighet, at de paa egen haand og uten forhør eller undersøkelse skulde

kunne dømme en mand til at ha forbrutt sin plads. Hadde det været meningen paa denne maate at ville føre arbeiderne bak lyset, vilde det været langt rigtigere at indta den av arbeidsgiverne foreslaaede bestemmelse.

At ogsaa arbeidsgiverforeningen fra først av bar forstaat overenskomsten paa samme maate som vi, nemlig at alle arbeidere uten undtagelse skulde indtages, og at det siden fik bli at avgjøre ved voldgift, om nogen badde forbrutt sig mot love, reglement eller overenskomst, fremgaar blandt andet derav, at arbeidsgiverforeningen paaala Fredriksbalds stuerkontor at indta samtlige arbeidere for senere at avgjøre ved voldgift, om nogen hadde forbrutt sig mot kontrakten. Vi henviser i saa henseende til mægler Alf Røds skrivelse til arbeidsgiverforeningen av 28. august 1911, hvori det heter:

•Refererende til dags telefonsamtale er idag arbeidet optat av stuarbeiderne. Vi har i overensstemmelse med Kristianiaforliket gaat med paa, at alt skal være status quo, indtil voldgiftsretten har avgjort, om arbeiderne har forbrutt sig mot parag. 6 i vor kontrakt og derigjennem mistet sin fortrinsret.“

Vi har ogsaa grund til at tro, at arbeidsgiverforeningen konsekvent har hævdet den samme opfatning overfor de bedrifter, det her gjælder, men at disse ikke har været at formaa til at respektere sin organisation i dette stykke.

Naar der nu av arbeidsgiverforeningen hævdes, at det er korrekt, naar de her nævnte bedrifter negter at indta en del av de tidligere arbeidere, men at disse har adgang til bakefter at forlange avgjort ved voldgift, hvorvidt de har forbrutt sig eller ikke, saa kan vi ikke indse, hvad dette skulde tjene til, eftersom arbeidsgiverne, selv om arbeiderne fik voldgiftsrettens medhold, allikevel vilde ha ret til at si dem op med 14 dages varsel. Det vilde da være meningsløst at sætte et saadant apparat — som en voldgiftsret er — igang for at sikre arbeiderne i heldigste fald 14 dages arbejde.

Vi maa derfor fastholde vor tidligere paastand, at de her nævnte bedrifter har begaaet et brudd mot den vedtagne overenskomst, og at de bør tilpligtes at betale arbeiderne erstatning for det tap, de derved er paaført.

Kristiania, 26. januar 1912.

Ærbødigst

Norsk arbeidsmandsforbund

Rich. Hansen.

Voldgiftsrettens dom.

Aar 1912 den 18. januar sammentraadte følgende herrer som voldgiftsdommere i anledning forskjellige tvister vedkommende den store arbeidsstans i sommer:

D'hr. overbestyrer Platou og boktrykker Grøndahl, som valgt av Norsk arbeidsgiverforening.

D'hr. forretningsfører Ousland, snekkerformand H. E. Engebretsen og formand P. Fjeld, som valgt av Norsk arbeidsmandsforbund.

Den 3. av arbeidsgiverforeningen valgte voldgiftsmand, hr. ingeniør Chr. Wisbech, var forhindret fra at være tilstede.

Man enedes om at anmode hr. advokat Fr. Stang Lund om at fungere som rettens formand, og erklærte denne sig paa henvendelse rede til at overta hvervet.

Næste mote besluttedes avholdt efter telefonkonferance.

Chr. Platou.

A. Grøndahl.

P. Fjeld.

H. E. Engebretsen.

Gunnar Ousland.

Aar 1912 den 29. januar sammentraadte i Haandverks- og industriforeningens lokale i Kristiania den nedsatte voldgiftsret i anledning av de foreliggende tvister vedkommende den store arbeidsstans i sommer.

Som repræsentant for Norsk arbeidsmandsforbund møtte hr. Ricb. Hansen og for Norsk arbeidsgiverforening hr. sekretær Paus.

Retten og parterne enedes om først at behandle og avgjøre den foreliggende:

Tvist angaaende Fredrikshalds stuerkontor.

De av parterne givne skriftlige fremstillinger i denne tvist var omdelt til voldgiftsrettens medlemmer.

Hr. Paus fremla de i arbeidsgiverforeningens skriftlige fremstilling nævnte 3 bilage samt reglement for Fredrikshalds stuerkontor.

Hr. Rich. Hansen fremla de i arbeidsmandsforbundets fremstilling omhandlede 3 bilage.

Paus og Hansen hadde derefter ordet hver 2 ganger. Paus bad det i arbeidsgiverforeningens fremstilling stillede spørsmål I rettet saaledes, at det kom til at lyde: »Var Norsk arbeidsmandsforbund berettiget til at medvirke til gjennomførelsen av sekretariatets beslutning om, at de arbeidere, som var ansat ved Fredrikshalds stuerkontor, skulde paalægges at negte at losse eller laste varer for lockoutede bedrifter«, hvorhos han frafaldt spørsmål 2, hvorefter spørsmål 3 blir spørsmål 2. Tvisten optoges derefter til avgjørelse. Møtet varte fra kl. 5 til kl. 8.

Aar 1912 den 31. januar møtte voldgiftsretten paa samme sted, drøftet saken og voterte, hvorefter møtet utsattes til neste dag kl. 5 1/2. Møtet varte fra kl. 2 til kl. 5.

Aar 1912 den 1. februar møtte voldgiftsretten paa samme sted. Voteringen avsluttedes, hvorefter avsauges saadan

kjendelse:

Under 16. mars 1911 er der opprettet en overenskomst mellom Fredrikshalds stuerkontor og Fredrikshalds laste- og losseforening. Overenskomsten er tillike undertegnet av Norsk arbeidsgiverforenings centralstyre og av Norsk arbeidsmandsforbund. De to kontrahenter er nemlig tilsluttet disse organisasjoner.

Av denne overenskomsts enkelte bestemmelser hitsættes:

§ 4.

Fredrikshalds stuerkontor leder og fordeler alt losse- og lastearbeide, ansætter stuerformændene og haandhøver de for arbeidet utfærdigede reglementer.

§ 5.

Til alt losse- og lastearbeide anvendes *fortrinsvis* tidligere arbeidsstok, saafremt vedkommende arbeidere opfører sig sømmelig og viser sig at være ordentlige og duelige arbeidere og saafremt de er tilstede.

§ 6.

Hver arbeider har at melde sig paa kontoret, naar han er ledig, og er pliktig til at ta det arbeide, som anvises ham. Undlater han dette uten gyldig grund mister han sin fortrinsret.

§ 9.

Den mellem Norsk arbeidsgiverforening og 5 fagforbund opprettede overenskomst angaaende forhandlinger og voldgiftsretter gjøres gjældende mellem Fredrikshalds stuerkontor og Fredrikshalds losse- og lasteforening. Dog **forandres** tiden i § 2 tilsvarende til denne overenskomst.

Under den store arbeidsstansning ifjor sommer sendte Norsk arbeidsmandsforbunds stedlige styre for Fredrikshald og omegn en skrivelse til Norsk arbeidsmandsforbund av 22. juli 1911, hvori styret retter en anmodning til landsorganisationens sekretariat om, at Saugbruksforeningen og Ørje bruk, i hvis bedrifter der var lockout, maatte bli blokert for organisert arbeidskraft til at utføre stuararbeide m. v. Denne skrivelse oversendte arbeidsmandsforbundet til landsorganisationens sekretariat, som i skrivelse til arbeidsmandsforbundet av 26. juli meddelte, at sekretariatet hadde besluttet, at alt arbeide med losning og lastning for de nævnte bedrifter blev at blokere fra organisationens side. Om denne beslutning gav arbeidsmandsforbundet det stedlige styre i Fredrikshald meddelelse i skrivelse av 28. juli.

I henhold hertil erklærte de av stuerkontoret tilsagte arbeidere, at de ikke vilde utføre stuararbeidet for de 2 paagjældende bedrifter.

Norsk arbeidsgiverforening har forelagt voldgiftsretten følgende spørsmål:

1. Var Norsk arbeidsmandsforbund berettiget til at medvirke til gjennomførelsen av sekretariatets beslutning om, at de arbeidere, der var ansat ved Fredrikshalds stuerkontor skulde paalægges at negte at losse eller laste varer for lockoutede bedrifter.
2. Er stuerkontoret berettiget til at frata vedkommende arbeidere den i overenskomsten tilsikrede fortrinsret til arbeide ved kontoret paa grund av deres negtelse av at losse og laste varer for lockoutede bedrifter?

Norsk arbeidsmandsforbund har paastaat saken avvist som sig uvedkommende. Voldgiftsrettens flertal finder ikke at kunne ta denne paastand tilfølge.

Da Norsk arbeidsmandsforbund staar som medkontrahent i overenskomsten, maa den være rette sakvolder i en tvist, som gjælder hvorvidt der er skedd brud paa overenskomsten uten at det forsaavidt kan forandre forholdet, a det brud, som paa-staaes at være skedd, skyldes en beslutning av den overordnede myndighet i organi-sationen, nemlig landsorganisationens sekretariat.

Voldgiftsrettens mindretal (Ousland, Engebretsen og Fjeld) voterer for, at paa-standen om avvisning skal tages tilfølge

Voldgiftsretten gaar derefter over til at behandle det stillede *sporsmaal 1*: Voldgiftsretten finder, at arbeidsmandsforbundet ved at ha ekspedert de ovenfor om-handlede skrivelser av juli ifjor ikke kan sies uberettiget at ha medvirket til gjen-nemførelsen av sekretariatets beslutning.

De har ved at utføre disse ekspeditioner ikke gjort andet end, hvad der var deres organisationsmæssige pligt. Det er fra arbeidsgiverforeningens repræsentant gjort gjældende, at arbeidsmandsforbundet skulde ha protestert mot sekretariatets beslutning, som stridende med overenskomsten. Arbeidsmandsforbund har derimot gjort gjældende, at arbeidsmandsforbundet ikke har en slik opfatning av beslutningen, og voldgifts-retten kan særlig under disse omstændigheter ikke anse den blotte passivitet fra arbeidsmandsforbundets side som en medvirken til beslutningens gjennomførelse.

Sporsmaal 2: Overenskomstens § 6 bestemmer, at arbeiderne mister sin for-trinsret, hvis de uten gyldig grund negter at ta arbeidet, som er anvist dem. At vedkommende arbeider har erklæret sig uvillige til at utføre stuvningsarbeide for de omhandlede bedrifter, er paa det rene, likeledes at grunden hertil er at søke i den beslutning, som var fattet av sekretariatet.

Fra *arbeidsgiverforeningens* side hævdes det, at denne beslutning indeholder et indgrep i stuerkontorets ledelse av arbeidet og derfor maa være uhjemlet, og at beslutningen som følge derav heller ikke kan paaberopes som nogen *gyldig* grund for arbeidernes negtelse av at utføre vedkommende arbeide.

Arbeidsmandsforbundet hævder, at den av arbeiderne i henhold til beslut-ningen avgivne erklæring om, at de ikke vilde utføre arbeide for de omhandlede bedrifter, ikke var at betrakte som en negtelse av at utføre et bestemt arbeide, men som en streik, som arbeiderne hadde fuld lovlig adgang til at gjøre, og at som følge herav negtelsen overfor disse bedrifter ikke kan betragtes som noget kontraktbrud, som skulde lede til, at vedkommende arbeiderne hadde tapt sin fortrinsret, naar strei-ken igjen ophørte, og arbeidet blev gjenoptat i henhold til den tidligere overenskomst.

Fra *arbeidsgiverforeningens* side er herimot indvendt, at der ikke er adgang til at gjøre nogen saadan partiel streik overfor utførelsen av enkelte arbeider.

Voldgiftsretten gaar ut fra, at arbeiderorganisationen i det foreliggende tilfælde har hat ret til at iverksætte en sympatistreik.

En streik kan i almindelighet ikke iverksættes uten lovlig opsigelse fra arbeidernes side og forinden opsigelsestiden er utløpen. Hadde der i nærværende tilfælde fore-ligget en kontraktmæssig betinget opsigelsesfrist, maatte denne derfor i streiktilfælde være blit respektert. Streiken kunde ikke bli effektiv, før opsigelsesterminen var utløpen. I det foreliggende tilfælde er der imidlertid ikke betinget opsigelsesfrist fra nogen av siderne. Kontrakten kunde saaledes opsiges uten noget varsel, og streik straks iverksættes.

Voldgiftsretten gaar videre ut fra, at en arbeider ikke i almindelighet har adgang til at negte at utføre et ham paalagt bedriftsmæssig arbeide, saalænge kontraktsfor-holdet varer. Et paalæg til arbeiderne fra vedkommende organisation om, at de under kontraktstiden skal negte at utføre et arbeide, som kontraktsmæssig paahviler dem, vil derfor være ulovlig. Om vedkommende arbeiderne ingen opsigelsesfrist har, maa negtelsen av at utføre et saadant arbeide derfor opfattes som en erklæring om, at han ønsker at fratræde. (Ousland, Engebretsen og Fjeld vil reservere sig mot, at den i de to sidste punkter uttalte opfatning gjøres gjældende i alle tilfælder).

Hvis man gaar ut fra, at det i nærværende tilfælde har været vedkommende arbeideres mening, at de vilde kræve fremdeles at bli staaende i kontraktsforholdet, skjont de negtet at utføre vedkommende arbeide, har et slikt krav været uberettiget. Hvis derimot deres mening har været, at de heller vilde fratræde end at utføre ved-kommende arbeide, er der intet kontraktsstridig heri. Hvorledes deres holdning i saa henseende rigtig skal opfattes, forekommer voldgiftsretten efter de foreliggende opplysninger noget uklart.

Da imidlertid arbeiderne har optraadt som skedd i henhold til en beslutning av deres organisation, og deres vægring av at arbeide har gjældt overfor bedrifter, hvor der var lockout, finder voldgiftsretten at det er rimeligst at opfatte forholdet saaledes, at arbeiderne har villet tilkjendegi, at de heller ønsket at fratræde end at utføre det dem paalagte arbeide overfor de omhandlede bedrifter, og at derfor vægringen i virkeligheten har tat karakteren av en nedlæggelse av arbeidet.

Det sees ogsaa av en fremlagt skrivelse av 28. august til arbeidsgiverforeningen, at stuerkontoret har opfattet det forlik, som blev indgaaet mellem organisationerne ved den store arbeidsstansnings avslutning, som gjældende ogsaa for den arbeidsvægring, som omhandles i nærværende sak.

Efter dette finder voldgiftsretten ikke at burde betragte arbeidernes forhold som en kontraktstridig vægring av at utføre paalagt arbeide, men som en av dem paa-begyndt streik, for hvis vedkommende det avhang av stuerkontorets egen optræden, om den skulde bli effektiv.

Det er paa det rene, at arbeidet efter forliket er gjenoptat av samtlige stuerarbeidere i henhold til den gjældende overenskomst, og voldgiftsretten kan, efter hvad der ovenfor er anført, ikke anse de stuerarbeidere, som saaledes har deltat i den paa-begyndte streik, som dem, der ved kontraktstridig forhold for fremtiden har mistet sin fortrinsret.

I henhold til det anførte svarer voldgiftsretten:

Til spørsmaal 1: Norsk arbeidsmandsforbund har ikke paa nogen uberettiget maate medvirket til gjennomførelsen av sekretariatets omhandlede beslutning.

Til spørsmaal 2: Nei.

De øvrige tvistepunkters behandling utsættes.

Aar 1912 den 5 februar fortsattes voldgiftsrettens forhandlinger. Man gik over til at behandle de tvistespoersmaal, som var reist i anledning av overenskomsten mellem Norsk arbeidsgiverforening og Arbeidernes faglige landsorganisation angaaende avslutningen av arbeidsstansen i juni-juli 1911, nemlig

- a. Angaaende forstaaelsen av overenskomstens punkt 2 om gjenindtagelse av de tidligere arbeidere og
- b. Angaaende overenskomstens punkt 3 angaaende den gjensidige pligt til at opret-holde et godt forhold.

Som vidner blev avhørt organisationernes formænd, som hadde ledet forhandlingerne samt stortingspraesident Halvorsen og stortingsmand, sogneprest Eriksen, der hadde deltat i forhandlingerne, som mæglere.

Møtet varte fra kl. 10—1/21.

Aar 1912 fredag den 9. februar fortsattes forhandlingerne. Parterne hadde hver 2 ganger ordet, og hver av parterne fremla dokumenter.

Saken optoges til kjendelse.

Møtet varte fra kl. 5 til henved 9.

Aar 1912 lordag den 10. februar drøftet voldgiftsretten de foreliggende spoersmaal.

Møtet varte fra kl. 1/25—8.

Aar 1912 mandag den 12. februar holdtes møte. Der avsagdes saadan

kjendelse:

A. Angaaende gjenindtagelse av de tidligere arbeidere.

Ved avslutningen av arbeidsstansen juni-juli-august 1911 blev der mellem Norsk arbeidsgiverforenings centralstyre og Arbeidernes faglige landsorganisation, sekretariatet, indgaaet en avslutningsoverenskomst hvori det bestemmes:

1. Samtlige bedrifter igangsættes efter hvert som dette lar sig gjøre.
2. Samtlige arbeidere — organiserte og uorganiserte — indtages i sine tidligere pladse. I tilfaelde av, at bedriften ikke straks kan beskjaeftige alle de tidligere arbeidere, skal disse dog ha fortrinsret i de første 5 uker fra den dag, bedriften igangsættes.

Fra arbeidsgivernes side blev der forlangt folgende protokoltilfoersel: »Arbeidsgiverne er dog ikke forpligtet til at gjenindta de, der har forbrutt sig mot lov, reglement eller overenskomst.« Denne protokoltilfoersel blev ikke indtat, idet der istedet i protokollen blev anført: »Parterne blev enige om at sloife protokoltilfoersel, idet det er forutsaetningen, at spoersmaalet om, hvorvidt nogen har forbrutt sig mot love, reglement eller overenskomst, skal avgjores ved voldgift — og at ingen av organisationerne skal motsaette sig nedsaetelsen av voldgift.»

Der opstod ved aktieselskapet Røstvangen, Stordø kisgruber, aktieselskapet Sydvaranger og Foldals verk i 2 retninger tvist av prinsipiell art angaaende forstaaelsen av de bestemmelser, som ovenfor er eitert.

Fra arbeidsmandsforbundets side er der til voldgiftsretten rettet følgende spørsmål:

1. Har de ovenfor nævnte selskaper ret ifølge overenskomsten til at negte arbeidere gjeninntagelse av deres tidligere pladse?
2. Er ikke arbeiderne berettiget til at faa erstattet det tap, de har lidt ved at bedriften negtet at indta dem?

Det er oplyst, at arbeiderne er negtet gjeninntagelse

- a. fordi vedkommende selskaper under konflikten hadde besat deres pladse med nye arbeidere og
- b. fordi vedkommende paastodes at ha forbrutt sig mot lov, reglement eller overenskomst.

Til a. Parterne er enig om, at det krav, som samtlige arbeidere efter overenskomstens punkt 2 har paa at bli indtat i sine tidligere pladse, ikke gjælder ubetinget i tilfælde av, at bedriften ikke straks kan beskjæftige alle de tidligere arbeidere. I saa fald skal arbeiderne kun ha en *fortrinsret* til at komme ind i de første 5 uker fra den dag bedriften sættes igang.

Fra arbeidernes side hævdes det, at den deri liggende begrænsning i arbeidernes krav paa at bli indtat, kun sigter paa det tilfælde, at vedkommende bedrift ikke straks kan opta det nedlagte arbeide i dets fulde utstrækning, mens arbeidsgiverne hævder, at begrænsningen ogsaa gjælder for det tilfælde, at enkelte arbeidere ikke kan faa beskjæftigelse i sine tidligere pladse, fordi disse under streiken er blitt besat med nye arbeidere, som har krav paa opsigelse. Det bestrides, at der skulde være nogen pligt til at opsi disse for at skaffe tidligere arbeidere sine pladse igjen.

Hver av organisationerne har faat tilslutning for sin opfatning i de forklaringer, som deres forhandlere har git.

Mæglerne har forklaret, at den omhandlede begrænsning i avtalens punkt 2 ikke alene tar sigte paa det tilfælde, at en bedrift ikke straks kunde opta sin virksomhet i den fulde utstrækning, men at den ogsaa maa faa anvendelse paa det tilfælde, at vedkommende bedrift under arbeidsstansens kontraktmessig har bundet sig til nye arbeidere. Saadanne avsluttede kontrakter skulde fritta arbeidsgiverne for gjeninntagelsespligten, hvis de nye arbeidere var git tilsagn om at skulle faa vedbli i arbeidet, saaledes at dette ikke skulde være innskærket til kun at gjælde indtil arbeidsstansens ophørte. Arbeidsgiverne skulde ikke være forpligtet til at bryte en saadan avtale eller given forutsætning.

Voldgiftsrettens flertal finder, at overenskomstens punkt 2 i den heromhandlede henseende ikke har uttalt sig med fuld tydelighet.

Under disse omstændigheter maa flertallet lægge avgjørende vekt paa mæglernes forklaring om, hvad der efter deres opfatning har været bestemmelsens mening, og man kommer derfor til det resultat, at vedkommende selskaper har været berettiget til at negte at indta de tidligere arbeidere i de pladse, som under stansen er blitt besat med nye arbeidere, for hvis vedkommende der har foreligget en avtale eller en gjensidig bindende forutsætning om, at de skulde beholde sine stillinger ogsaa efterat arbeidsstansen var ophørt, og at arbeidsgiverne saaledes ikke har været forpligtet til at bryte en avtale eller bindende forutsætning av denne art.

Ved avgjørelsen av, hvorvidt en saadan i det enkelte tilfælde har foreligget, vil det vistnok kunne tjene til veiledning, om der er betinget en kortere eller længere opsigelsesfrist, men dette vil ikke alene være bestemmende.

Voldgiftsretten er ikke forelagt og har ikke hat anledning til at bedømme nogen av de enkelte tilfælder, hvor gjeninntagelse er blitt negtet, fordi vedkommende plads imidlertid har været besat, og kan derfor for nærværende intet nærmere uttale om det enkelte tilfælde.

Forsaavidt det er nævnt, at de nye arbeidere, med hvem kontrakt under arbeidsstansen var indgaaet, kunde henvises til andet arbeide i vedkommende bedrift, maa det komme an paa kontraktens eget indhold, om det hertil har været anledning. Naar det ogsaa er nævnt, at de tidligere arbeidere kunde været indtat i andre stillinger i bedriften end dem, som de for hadde indehat, ligger en saadan ordning formentlig utenfor overenskomsten og hadde ikke kunnet gjennomføres uten at vedkommende arbeider og bedriften blev enig derom.

Angaaende erstatningspligten uttaler flertallet, at vedkommende bedrift maa være pliktig til at betale en arbeider skadeserstatning, hvis han efter den forstaaelse av

avslutningsoverenskomsten, som her er gjort gjældende, urettelig er blit negtet gjenindtagelse.

Voldgiftsrettens medlemmer Engebretsen, Fjeld og Ousland betrakter avslutningsoverenskomstens hovedbestemmelser saaledes:

Det er fastslaaet, at alle bedrifter skal igangsættes saa snart det lar sig gjøre, og at *samtlig*e arbeidere skal indtages i sine *tidligere* pladse. Det efterfølgende punkt indeholder ikke nogen undtagelse herfra, men kun en bestemmelse om *hvordan* der skal forholdes, naar bedriften ikke straks kan komme igang med hele arbeidsstyrken. Da skal de tidligere arbeidere fremdeles ha fortrinsret i 5 uker.

Det er saaledes efter mindretallets mening ved avfattelsen av denne bestemmelse ikke tænkt paa det forhold, at der muligens kunde være indtat streikbrytere under konflikten, endsi hvordan det var med deres kontraktsforhold. Vidneforklaringen har ikke kunnet paavise, at der har været nævnt noget om denne sak under forhandlingerne. Man maa derfor gaa ut fra, at det kun var rene bedriftsmæssige hindringer, som kunde utelukke en arbeider fra at faa sin tidligere plads tilbake.

At mæglerne under vidneforklaringen uttaler, at de mener, at naar der var oprettet kontrakt under streiketiden med en anden arbeider, kunde det ikke forlanges, at denne kontrakt skulde brytes, saa kan mindretallet ikke tillægge denne meningsuttalelse nogen avgjørende betydning, saaledes som voldgiftsrettens flertal gjør. Mæglernes uttalelse nu har nemlig ikke tilknytning til nogensomhelst uttalt forutsætning under forhandlingerne hverken fra forhandlerne eller mæglernes side. Den kan derfor kun betragtes som en rent personlig opfatning, som d'hr. mægler har dannet sig, uten at dette kan fritta arbeidsgiverne fra den pligt, som avslutningsoverenskomsten, ifølge mindretallets mening, klart paalægger dem til at indta *samtlig*e arbeidere i sine tidligere pladse, saasandt ikke bedriften eller visse avdelinger eller pladse er nedlagt eller ophævet.

Hvordan arbeidsgiverne skulde avfinde sig med de indtagne streikbrytere maatte naturligvis overlates til en ordning dem imellem, hvad enten de skulde faa utbetalt løn for kontraktstiden og slutte straks eller midlertidig anvises andet arbeide.

Paa arbeidsmandsforbundets spørsmaal hvad dette punkt angaar, gir mindretallet ut fra de foran anførte premisser følgende svar:

Arbeidsgiverne hadde ikke ret til at negte at indta arbeiderne i sine tidligere pladse, fordi der under konflikten var ansat andre arbeidere.

Arbeidsgiverne pligter derfor at yde erstatning for det tap, som derved er forvoldt angjældende arbeidere.

Til b.

Det er paa det rene, at arbeidernes krav paa at bli gjenindtat i sine tidligere pladse hadde til forutsætning, at vedkommende arbeider ikke hadde forgaat sig mot lov, reglement eller overenskomst paa saadan maate, at han burde miste sin plads. Videre er det paa det rene, at spørsmålet om, hvorvidt en arbeider hadde forgaat sig paa en slik maate i tilfælde av uenighet herom skulde avgjøres ved voldgift. Tvisten gjælder, hvorledes der skulde forholdes indtil voldgiftskjendelse var avsagt. Fra arbeidsgivernes side hævdes det, at i de tilfælder, hvor der er uenighet om, hvorvidt vedkommende arbeider hadde forgaat sig, skulde arbeidsgiverne ikke være forpligtet til at indta ham, forinden der ved voldgift var avgjort, at han ikke hadde forgaat sig. Arbeiderne derimot hævder, at naar det var uenighet om, hvorvidt en arbeider hadde forgaat sig, skulde han foreløbig indtages, indtil det ved voldgiftskjendelse var avgjort om han hadde forgaat sig som nævnt.

Spørsmålets besvarelse beror paa, hvorledes man forstaa overenskomstens punkt 2, der bestemmer, at *samtlig*e arbeidere skal indtages, sammenholdt med protokoltilførselen hvor det sies, at spørsmålet om, hvorvidt nogen har forbrutt sig, skal avgjøres ved voldgift. Det ligger nær ut fra disse bestemmelser at slutte, at ingen kunde negtes gjenindtagelse, medmindre det ved voldgift var avgjort, at han hadde forbrutt sig. Paa den anden side maa det indrømmes, at reelle grunde kan tale ogsaa for den opfatning, at arbeidsgiverne maatte kunne negte at indta en arbeider indtil det ved voldgift var avgjort, om han ikke hadde forgaat sig. Avgjorde voldgiftsretten, at han hadde forgaat sig, vilde han ikke ha noget krav i anledning av, at han ikke var blit gjenindtat. Kom voldgiftsretten til det motsatte resultat, maatte arbeidsgiverne betale erstatning for den uberettigede negtelse av at opta ham. Imidlertid vilde denne forstaaelse av avtalen ha den ulempe, at vedkommende arbeider midlertidig kunde komme til at gaa uten beskjæftigelse i paavente av voldgiftsavgjørelsen, og dette kunde i tilfælde bli en lang tid.

Mens forhandlerne repræsentanter som vidner har indtatt hvert sit standpunkt med hensyn til overenskomstens forstaaelse i dette stykke, har mæglerne forklaret, at meningen efter deres opfatning har været den, som arbeiderne hævder — at ingen arbeider kunde utelukkes fra indtagelse, saa længe det ikke enten var erkjendt, at han hadde forgaat sig, eller det ved voldgift var avgjort, at saa var tilfældet. I tilfælde av tvil eller uenighet om, hvorvidt han hadde forgaat sig, skulde han indtages, indtil spørsmålet ved voldgift var løst. Voldgiftsrettens flertal finder, at man under den tvil, som overenskomsten kan frembyde, maa bli staaende ved den forstaaelse, som mæglerne saaledes har erklæret at være den efter deres opfatning rigtige.

Denne forstaaelse er fuldt forenelig med bestemmelseernes eget indhold og stemmer endog, som det forekommer flertallet, mest med dens avfatning.

En følge av dette resultat maa det efter flertallets mening bli, at vedkommende arbeidsgivere maa betale erstatning til de arbeidere, som urettelig er negtet indtagelse, indtil voldgiftsrettens avgjørelse er truffet om, hvorvidt de har gjort sig skyldig i en saadan forgaelse.

I henhold til det anførte svarer voldgiftsrettens flertal til *spørsmål 1*: Ja, i den utstrækning og med den begrænsning, som følger av hvad der ovenfor under a) og b) er sagt.

Til *spørsmål 2*: Ja, forsaavidt arbeidsgiverne ved sin negtelse av at indta arbeideren har handlet i strid med hvad overfor under a) og b) er anført.

Et mindretal inden voldgiftsretten, Platou og Grøndahl, er ikke enig i denne besvarelse. Platou bemerker i den anledning med tilslutning av Grøndahl følgende:

Bestemmelsen i den »sløifede protokolltilførsel« maa sees i forbindelse med bestemmelsen i overenskomstens § 2. Efter denne er det hovedregelen, at »samtlige« arbeidere skal gjenindtages i sine tidligere pladse. Undtagelser er gjort for de tilfælde, hvori bedriften ikke straks »kan beskæftige« alle — saaledes som foran utviklet. Opstaar der nogen tvist i saa henseende, idet f. eks. vedkommende arbeider i motsætning til arbeidsgiverne mener at han har ret ifølge den citerede bestemmelse til at gjenindtages, blir saadan tvist at løse ved voldgift (kfr. overenskomstens § 3). Men arbeideren maa i tilfælde forelobig finde sig i den av arbeidsgiveren trufne avgjørelse, indtil voldgiftsrettens dom kan foreligge.

Paa samme maate mener jeg, at den i protokolltilførselsen indeholdte bestemmelse maa være at forstaa. Den indeholder en undtagelsesbestemmelse i forhold til hovedregelen om, at »samtlige« arbeidere skal gjenindtages, og den gir paa den ene side bedriften en ret til at vise fra sig dem, som omfattes av undtagelsesbestemmelsen, og paa den anden side vedkommende arbeider ret til at faa løst mulig tvist om gjenindtagelsen ved voldgift. Vedkommende arbeider behøver likesaalitt efter denne bestemmelse som efter overenskomstens § 2 at finde sig i arbeidsgiverens avgjørelse av tilfældet; men han kan bringe sin sak ind for voldgiftsret, som med endelig virkning for begge parter avgjør samme. Der er imidlertid likesaalitt her som efter hovedbestemmelsen paalagt bedriften som pligt først at indta vedkommende arbeider. Denne maa derfor efter min forstaaelse av bestemmelse paa samme maate som efter overenskomstens § 2 i tilfælde indanke en avgjørelse av arbeidsgiveren om, at han som en, der maatte ha forset sig »mot lov, reglement eller overenskomst«, ikke kan gjenindtages i sin tidligere plads, for voldgiftsret til nærmere prøvelse. Finder saa voldgiftsretten, at arbeideren har hat ret efter overenskomsten til at gjenindtages, vil arbeideren saavel efter § 2 som efter den her omhandlede undtagelsesregel tilkomme erstatning for det tap, han har lidt. Arbeidsgiveren løper saaledes ikke saa ringe risiko ved i tvils- og tvisttilfælde at la være at gjenindta en arbeider, men vil han løpe denne risiko, saa mener jeg, at de her omhandlede bestemmelser gir ham adgang dertil.

Paa den anden side er arbeidernes økonomiske interesser beskyttet derved, at der tilkommer dem erstatning. Saadan kan paa grund av den tid, det tar at faa en voldgiftsrets avgjørelse istand, komme sent; men dette er ikke andet end hvad der kan følge med ethvert oppgjør, der maa ske ad retslig vei.

Lægger man ikke den forstaaelse, der her er gjort gjældende, til grund, men antar at alle arbeidere uten undtagelse har ret til at bli gjenindtat, maa man saavidt skjønnes komme til det resultat, at en arbeider, der kan ha forset sig paa den groveste maate mot bedriften under streiketiden, dog ha ret til at forlange sig indtat i sin tidligere plads, og hvis saa ikke sker, kan forlange sig tilkjendt løn ialfald i den tid som vilde medgaa, indtil han kunde fjernes efter opsigelse, et resultat som synes mig saa urimelig, at jeg ikke kan tænke mig, at nogen av parterne har forutsat en saadan fremgangsmaate.

Efter min forstaaelse av bestemmelsen i hovedregelen i § 2 og av de dertil knyttede undtagelser, maa jeg saaledes anerkjende arbeidsgivernes ret til, av de grunde som i disse bestemmelser er omhandlet, foreløbig at nekte at gjenindta en arbeider, mens denne har ret til at indanke avgjørelsen til prøvelse av en voldgiftsret og gjennom denne eventuelt faa opreising og erstatning.

Flertallet ønsker i anledning av mindretallets votum at bemerke, at der formentlig intet kan slutes fra hvorledes forholdet vilde være at løse, hvis avslutningsoverenskomsten almindelige voldgiftsklausul skulde være bragt i anvendelse. Det er den særlige klausul, som er knyttet til overenskomstens post 2, om hvis rette anvendelse det her spørges.

Den ovenomhandlede avslutningsoverenskomst av 23. august 1911 bestemmer i punkt 3:

»Saavel arbeidsgivere som arbeidere — organiserte som uorganiserte — skal gjensidig søke at opretholde et godt forhold.

Saavel Arbeidsgiverforeningen som Arbeidernes faglige landsorganisation og disse foreningers underorganisationer skal medvirke til, at denne overenskomst haandhæves ved de midler, som staar til deres disposition.

Enhver tvist angaaende denne overenskomst og organisationernes haandhævelse av samme skal løses ved forhandling og eventuelt voldgift efter de regler, som til enhver tid er gjældende inden jernindustrien.

Norsk arbeidsmandsforbund har i sit blad »Arbeidsmanden« nr. 8, 9 og 10 for 1911 under overskriften »Den sorte tavle« indtat fortegning over arbeidere, som har arbeidet under arbeidsstansningen ved forskjellige bedrifter.

Arbeidsgiverforeningen har stillet følgende spørsmaal til voldgiftsretten:

Er navnelisterne i de nævnte numre av »Arbeidsmanden« stridende mot overenskomsten av 23. august 1911 angaaende avslutningen av arbeidsstansen sommeren 1911?

Arbeidsmandsforbundet har paastaat, at dette spørsmaal skulde avvises fra voldgiftsretten, fordi indtagelsen i bladet av de arbeideres navne, som hadde arbeidet under arbeidsstansen, ikke vedkommer arbeidsgiverforeningen, og foreningen ikke har nogen ret til at optræde paa vedkommende arbeideres vegne.

Voldgiftsretten finder ikke at kunne ta denne avvísningspaastand til følge, saaledes som overenskomsten i dette tilfælde er avfattet. Overenskomsten er indgaat mellem landsorganisationerne, og disse har paatat sig gjensidige forpligtelser til at medvirke til overenskomstens haandhævelse. Og naar det nu paastaas, at arbeidernes landsorganisation eller dens underorganisation Arbeidsmandsforbundet ikke har opfyldt sin forpligtelse i saa henseende, finder man, at spørsmålet herom paa forlangende maa behandles av voldgiftsretten.

Voldgiftsrettens flertal forstaar overenskomstens punkt 3 saaledes, at organisationerne gjennom den har paatat sig at medvirke til at søke at opretholde et godt forhold ogsaa mellem de organiserte og uorganiserte arbeidere i vedkommende bedrifter. Denne forstaaelse stemmer med, hvad saavel mæglerne som organisationernes forhandlere har forklaret, idet dog den ene av forhandlerne har forklaret at han forstod bestemmelsen saaledes, at den kun gjaldt forholdet paa arbeidsplassen.

Voldgiftsrettens flertal kan ikke være enig i denne begrænsning, men mener, at bestemmelsen forpligter arbeiderorganisationerne til overhodet ikke at foreta noget, som kunde være egnet til at forstyrre det gode forhold, som skulde søkes fremmet. — Denne forstaaelse har ogsaa fundet tilslutning saavel i mæglernes som i den anden forhandlers forklaringer.

Spørsmålet er derfor, om indtagelsen av navnene paa de arbeidere, som hadde arbeidet under arbeidsstansen, i organisationens blad under overskrift: »Den sorte tavle« har været egnet til at motarbeide et godt forhold mellem organiserte og uorganiserte arbeidere i vedkommende bedrifter. — Dette spørsmaal maa efter flertallets mening besvares bekræftende, og dette stemmer ogsaa med den opfatning, som mæglerne og den anden av forhandlerne har uttalt.

Flertallet besvarer derfor det av arbeidsgiverforeningen stillede spørsmaal, om navnelisterne er stridende mot overenskomsten, med ja.

Flertallet skal bemerke, at man selvfølgelig herved intet har uttalt om, hvorvidt fagorganisationerne i sin almindelighet har ret til at indta i sit blad navnene paa de arbeidere, som arbeider under arbeidsstans. Dette spørsmaal foreligger ikke i nærværende sak, hvor det kun skal avgjøres, om vedkommende arbeiderorganisationer

efter den foreliggende overenskomst og saa langt som den rækker har været uberettiget til offentliggjørelse av navnene.

Voldgiftsrettens medlemmer Engebretsen, Fjeld og Ousland mener, at hensigten med angjældende punkt i avslutningsoverenskomsten utelukkende har været at hindre forstyrrelser i arbeidsforholdet, hvad ogsaa arbeidernes forhandler under vidneførselen har uttalt. Organisationens gjensidige paataaleret maa da være indskrænket til virkelige tilfælder av saadan forstyrrelse, hvad der ikke har kunnet anføres under denne saks behandling.

Mindretallet finder det aldeles utænkelig, at nævnte bestemmelse skulde forbyde arbeiderorganisationen at meddele sine medlemmer paa almindelig maate navnene paa dem, som under lockouten har optraadt som streikebrytere. Og vidneførselen har da ogsaa godtgjort, at nogen saadan forutsætning heller ikke har været nævnt under forhandlingerne herom.

Naar derfor ikke avslutningsoverenskomsten uttrykkelig forbyder de saakaldte »navnelister«, og det heller ikke har været nogen uttalt forutsætning under forhandlingerne, finder mindretallet, at det ikke paa nogenomhelst maate kan betragtes som et brud mot overenskomsten, at arbeidsmandsforbundet — i dette som i lignende tilfælder — har meddelt streikebryternes navne paa almindelig maate i fagbladet.

Mæglerens uttalelse, at efter deres opfatning var en saadan meddelelse ikke i overensstemmelse med avslutningsoverenskomstens *aand*, kan ikke mindretallet tillægge avgjørende vekt, da den ikke støtter sig til uttalelser under forhandlingerne. Det blir kun mæglerens personlige mening, som kan forklares ved at disse ikke saa nøie kjender den almindelige organisationspraksis paa dette omraade.

Da avslutningsoverenskomsten ikke indeholder noget forbud mot de saakaldte »navnelister«, — da det heller ikke har været nogen uttalt forutsætning under forhandlingerne at »navnelister« ikke skulde kunne meddeles, — da det ikke er anført noget tilfælde av forstyrrelse i arbeidsforholdet paa grund av »navnelisternes«, — og da disse meddelelser i fagbladet er holdt i den almindelige traditionelle form, besvarer mindretallet arbeidsgiverforeningens spørsmaal saaledes:

»Navnelistene i »Arbeidsmanden« nr. 8, 9 og 10 er ikke stridende mot avslutningsoverenskomsten».

Mindretallet er i likhet med flertallet opmerksom paa at dommen om navnelistene kun har betydning for dette enkelte tilfælde med sin specielle overenskomst og den fortolkning som denne er git.

Man er enig om, at voldgiftsrettens omkostninger skal deles likt mellem parterne. Formandens godtgjørelse fastsettes til 450 kroner, de øvriges godtgjørelse til 225 kroner til hver.

Aar 1912 13. december sammentraadte voldgiftsretten i sakerne mellem Norsk arbeidsmandsforbund og Norsk Arbeidsgiverforening i anledning av spørsmålet om, hvorvidt enkelte arbeidere urettelig var negtet gjenindtagelse efter arbeidsstansen 6., 7. og 8./8. 1911 ved Rostvangen, Foldals gruber og Sydvaranger gruber.

Tilstede var snekkerformand Engebretsen, formand Fjeld og advokat Heiberg, som voldgiftsmænd valgt av arbeidsmandsforbundet, og boktrykker Grøndahl jr., advokat Halvorsen og ingeniør Wisbech, som voldgiftsmænd valgt av arbeidsgiverforeningen, samt advokat Stang Lund som opnævnt formand.

Til behandling forelaa sakerne vedkommende

Rostvangen og Foldalen.

Formanden bemerket, at disse saker tidligere var blit behandlet i 5 møter, nemlig i juli, samt 19., 22. og 28. august og 11. december. I møtet i juli var samtidig ogsaa behandlet saken vedkommende Sydvaranger, og møtet den 28. august var væsentlig optat av saken vedkommende Sydvaranger.

Av voldgiftsrettens medlemmer har advokat Halvorsen deltat i møterne fra og med den 28. august. Han er traadt istedetfor det tidligere medlem direktør Platou, som har deltat i de 2 første møter. Advokat Heiberg har deltat i møtet den 11. ds. Han har avløst hr. Ousland, som har deltat i de tidligere møter.

I møterne har dels været ført vidner, dels foregaat dokumentation, og dels har der været ført forhandlinger mellem parterne. Møtet den 11. ds. har væsentlig været optat av procedyre. I saken har der været optat et tingsvidne og været fremlagt dokumenter i en retssak.

Voldgiftsretten gennemgik sagerne, og efter forutgaat drøftelse avsagdes saadan

Kjendelse:

Røstvangen.

Det er spørgsmaal om, hvorvidt 2 arbejdere, nemlig *Albert Jevne* og *Peder O. Sommer* urettelig er negtet gjenindtagelse efterat arbejdsstansen var ophørt.

Om *Jevne* maa det efter de foreliggende oplysninger ansees godtgjort, at han — forinden arbejdsstansen indtraadte — havde opsagt sin stilling ved verket, tat ut sine attester og faat slutopgjør. Da han saaledes ikke var arbejder ved verket, da arbejdsstansen indtraadte, vedkommer den overenskomst, hvorved arbejdsstansen blev sluttet, ikke ham, og han hadde følgelig heller ikke noget krav paa gjenindtagelse i henhold til denne overenskomst. Det bemerkes, at en aftale mellem organisationerne, hvorefter i visse tilfælder ogsaa arbejdere, som hadde forlatt vedkommende bedrift før streiken, skulde ha krav paa gjenindtagelse, efter det oplyste ikke faar anvendelse paa Røstvangen.

Sommer maa ansees for at ha meldt sig til arbeide inden de i overenskomsten betingede 7 respitdage. Man gaar ut fra, at han, da han meldte sig var bundet i arbeide andet steds (slaatarbeide), og følgelig ikke den gang ikke kunde fremstille sig for at begynde arbeidet. Under disse omstændigheder hadde han efter overenskomsten krav paa, at hans plads saavidt mulig skulde holdes aapen for ham, indtil han var fri dette arbeide, dersom det lot sig gjøre uten skade for bedriften. Han indfandt sig paa verket for at begynde arbeidet den 5. september, men fik ikke arbeide, idet det fra verkets side blev anført, at der ikke var nogen plads ledig. Verket hadde uttalt, at det gjerne hadde tat *Sommer* ind i arbeidet, og at han ogsaa vilde ha faat sin plads, om han blot var kommet den 3. eller 4. september. I disse dage blev de sidste pladser besat. Senere blev der ikke indtat arbejdere før i sidste halvdel av oktober.

Verkets direktion har erklært, at det av hensyn til skibninger paa løpende malmkontrakt var absolut nødvendig at faa produktionen i fuld gang hurtigst mulig efter streiken. At dette forholder sig rigtig, maa man efter de foreliggende oplysninger gaa ut fra. Der er ikke fremkommet noget, som skulde berettige til at dra rigtigheden derav i tvil.

Voldgiftsrettens medlemmer er enige om, at verket desuagtet maatte ha været pligtig til at holde pladsen aapen for *Sommer*, hvis det hadde hat besked om, at denne ville indfinde sig i arbeidet saa tidlig som den 5. september. En del av de arbejdere, som verket hadde engagert i de sidste dage, kunde ikke begynde arbeidet før nogen tid senere. Verket gjør imidlertid gjældende, at det ikke hadde faat meddelelse om til hvilken tid *Sommer* kunde ventes at vilde komme, mens det fra den anden side hævdes, at i ethvert fald stigeren av *Sommers* bror var blit gjort opmerksom paa, at *Sommer* vilde være færdig med det arbeide han var bundet til i de første dage av september.

Hvorledes det hermed forholder sig er uklart, og der foreligger i ethvert fald ikke noget bevis for, at stigeren har meldt dette til verkets bestyrer.

Voldgiftsrettens flertal kan under disse omstændigheder ikke finde det bevist, at verket har faat meddelelse om, til hvilken tid *Sommer* kunde ventes at ville indfinde sig og finder det overhodet litet sandsynlig, at verket ikke skulde ha holdt pladsen aapen for ham, om det hadde visst at han vilde komme saa tidlig som den 5. september. Flertallet anser det derfor ikke tilstrækkelig godtgjort, at verket overfor *Sommer* har gjort noget brudd paa overenskomsten.

Et mindretal (*Engebreetsen*, *Fjeld* og *Heiberg*) mener, at man efter oplysningerne maa gaa ut fra som det overveiende sandsynlige, at det er kommet til verkets kundskap, at det arbeide *Sommer* var bundet av, vilde være slut i den nærmeste fremtid og finder som følge herav, — at hans plads ved verket burde være holdt aapen for ham — i ethvert fald i en saa kort tid som det her er spørgsmaal om.

Foldalen.

Det er her reist spørgsmaal om, hvorvidt 15 arbejdere uberettiget er blit negtet gjenindtagelse. For 4 arbejderes vedkommende er spørgsmaalet fra arbeidsmandsforbundets side frafaldt under procedyren i møtet den 11. ds.

For de gjenstaaende 11 arbejderes vedkommende skal bemerkes:

Om nr. 1 *Andreas Skare*, nr. 3 *Anton Mathisen* og nr. 4 *Johan Sørensen*

har verket gjort gjældende, at de under arbejdsstansen hadde gjort sig skyldig i brudd paa lov, og at de som følge derav blev negtet gjenindtagelse.

I den voldgiftskjendelse, som tidligere har behandlet spørsmålet om gjenindtagelse efter arbejdsstansen i 1911, er det fastslaaet, at arbeidernes krav paa at bli gjenindtat i sine tidligere pladser hadde til forutsetning, at vedkommende arbeider ikke hadde forgaat sig mot lov paa saadan maate, at han burde miste sin plads.

Voldgiftsretten mener, at man efter de foreliggende opplysninger ikke kan gaa ut fra, at nogen av de 3 arbeidere har gjort sig skyldig i et saadant forhold.

Om *Skare* er det opplyst, at han en søndag formiddag hadde vært sammen med en del kamerater i en staldbrakke, og at derunder en arbeider, som arbeidet under streiken, er bli kalt «pjalt» og forøvrig har vært utsat for ukvemsord. — Selv om man gaar ut fra, at *Skare* har deltat heri — *hva*d han i tilfælde har sagt, har ikke kunnet bringes paa det rene — finder retten — uten hensyn til at ukvemsordene er fremkommet under et kameratslig samvær og ganske utenfor arbeidet og arbeidstiden — ikke at dette vil kunde karakteriseres som en forgaelse, hvorfor han burde miste sin stilling. Der skal ved anledningen ogsaa være fremkommet trusler, som vedkommende arbeider har lagt vekt paa og tat til sig. Hvis det hadde vært bevist, at *Skare* hadde fremkommet med disse trusler, vilde verket deri kunde ha berettigelse til at negte at ta ham ind igjen i arbeidet; men saaledes som opplysningerne foreligger, er det ikke mulig at anse det bevist, at han har fremkommet med nogen trusel, og forholdet har ikke artet sig slik, at han har kunnet ha noget ansvar for, hva'd andre ved leiligheten kan ha uttalt.

Om *Mathisen* er det opplyst, at han bodde i samme hus som en anden arbeider, *Sandli*, som arbeidet under streiken. Under en konflikt, som opkom i anledning av en yttring, som *Mathisens* lille datter hadde brukt overfor *Sandlis* hustru, har *Mathisen* brukt ukvemsord overfor *Sandli*, og derunder ogsaa utskjeldt ham for pjalt, streikbryterdjævel o. l. Paa denne private episode finder retten — under hensyn til, hva'd den har sagt om *Skare* — ikke at kunne lægge nogen videre vekt.

Det er ogsaa opplyst, at *Sandli* ved en anden anledning har vært gjenstand for ukvemsord fra en flok arbeidere, men retten kan efter de foreliggende opplysninger ikke anse det godtgjort, at *Mathisen* ved den anledning har brukt ukvemsord mot *Sandli*.

Sorensen er ved meddomsretsdom fældet for, at han under en selskabelig sammenkomst i beruset tilstand hadde forulempet sine omgivelser ved at gripe en kamerat, som arbeidet under streiken, ved haanden og rette en haanende yttring til ham (vistnok »hædersmand«).

Under henvisning til hva'd retten ovenfor har sagt, finder den ikke, at dette kan tillægges en saadan betydning, at han paa grund derav burde miste sin plads.

Det har vistnok ogsaa under meddomsretssaken vært spørsmål om, at han ved anledningen skulde ha legemsfornærmet kameraten. Hadde dette vært bevist, maatte det vært tillagt betydning, men forsaavidt er han ved meddomsrettsdommen frifundet.

Om nr. 2 *Mathias Bakken*, nr. 10 *Jorgen Pedersen*, nr. 12 *Anders Larsen* og nr. 13 *Bernhard Steien* gjøres det fra verkets side gjældende, at de ikke kunde bli tat ind i arbeidet, fordi deres pladse allerede var bli besat.

For *Bakkens* vedkommende finder flertallet (formanden, Grøndahl, Halvorsen og Wisbech) dette godtgjort.

Hvad derimot angaar *Pedersen, Larsen* og *Steien* maa de avtaler med andre, som paaberopes, efter de foreliggende opplysninger være sluttet enten samme dag, som arbejdsstansen ophorte, eller umiddelbart forut derfor. Under disse omstendigheter bør man kræve et bindende bevis for, at disse avtaler har vært av den art, at de har hindret verket fra at kunne ta ind de tidligere arbeidere, — et saadant bevis finder rettens flertal (formanden, Engebretsen, Fjeld, Heiberg og Wisbech) ikke ført, og finder derfor, at de 3 nævnte arbeidere urettelig er negtet gjenindtagelse i arbeidet.

Mindretallet (Grøndahl og Halvorsen) finder, at der ogsaa for disse 3 arbeideres vedkommende er ført et tilstrækkelig bevis for, at deres pladse for streikens avslutning med bindende virkning for verket var bli besat, saaledes at det var en gjensidig forutsetning, at de skulde beholde sine stillinger uanset streikens avslutning.

Om nr. 5 *Klemens Sandnæs* har verket hævdet, at han ikke har meldt sig til arbeide inden den i overenskomsten satte frist. Der er heller ikke fremkommet noget bevis for, at saa er sket.

Om den plads som nr. 11 *Johan Frankplads* hadde, er det oplyst, at den efter arbeidsstansen er blit inddrat.

Om den plads som nr. 14 *Lars Steien* hadde, er det blit oplyst, at den er væsentlig forandret. Der er nu ansat en gut, som kun delvis utfører det arbeide som tidligere paalaa Steien. At Steien skulde villet ta den saaledes væsentlig forandrede plads, som avlønnes med kr. 2.50 pr. dag, er det ikke spørsmål om. Efter dette kan de 2 her nævnte arbeidere ikke ansees for urettelig at være negtet gjenindtagelse.

Om nr. 15 *Olaf Olsen* er det oplyst, at hans plads ved streikens utbrud blev besat med en anden arbeider, hvis tidligere plads blev inddrat. Efter dette er det ikke i strid med overenskomsten, naar han efter streikens slut ikke blev gjenindtat i arbeidet.

Efter det resultat som voldgiftsretten saaledes er kommet til, skal altsaa nr. 1, 3, 4, 10, 12 og 13 tilkjendes erstatning for det tap de har lidt ved, at de uberettiget er negtet gjenindtagelse i arbeidet efter arbeidsstansen i august 1911.

Nr. 1 *Andreas Skare* har krævet godtgjørelse for tapt arbeidsfortjeneste i 28 dage beregnet efter kr. 4.00 pr. dag = kr. 112.00.

Nr. 3 *Anton Mathisen* har krævet godtgjørelse for tapt arbeidsfortjeneste i 29 dage efter en gjennemsnittsfortjeneste av kr. 7.25 pr. dag = kr. 210.25.

Nr. 4 *Johan Sørensen* har krævet erstatning for tapt fortjeneste i 29 dage efter en gjennemsnittsfortjeneste av kr. 8.50 pr. dag = 246.50.

Retten finder at kunne gi kjendelse overensstemmende med disse krav, idet det bemerkes, at den paastaaede arbeidsfortjeneste stemmer med opgave som er levert fra verkets side.

Nr. 1 og 4 har ogsaa begjæret erstatning for utgifter ved fraflytning fra Foldalen. Voldgiftsrettens flertal kan ikke finde dette krav berettiget. De har ikke kunnet gjøre regning paa, i alt fremtid at faa bli ved Foldals verk og flytningsomkostninger er derfor en utgift, som i sig selv maatte være paaregnelig.

Nr. 3 har begjæret godtgjørelse for reiseutgifter for at søke arbeide. Flertallet finder heller ikke at kunne imøtekomme dette krav. Han har for disse dage oppbaaret fuld dagsfortjeneste, og dermed maa han være holdt skadesløs.

Et mindretal (Engebretsen, Fjeld og Heiberg) stemmer for at kravene paa flytningsgodtgjørelse og reiseutgifter for at søke arbeide skal erstattes.

For nr. 10, 12 og 13 vedkommende finder retten ved erstatningens fastsettelse at burde ta i betragtning, at der for de stillinger som disse tidligere indehadde, regelmæssig har været fastsat 3 maaneders opsigelse og at de hadde maanedsløn. Under hensyn hertil finder retten, at man ved erstatningens bestemmelse kan gaa ut fra en skadesløsholdelse beregnet efter 3 maaneders løn med fradrag for de dage, hvori vedkommende arbeider har hat fortjeneste ved anden beskjeftigelse. I henhold hertil fastsettes erstatningen for nr. 10 kr. 187.50, for nr. 12 til kr. 187.50, for nr. 13 til kr. 225.00.

Der er nedlagt paastand om, at voldgiftsretten skulde gi kjendelse for, at de uberettiget avviste arbeidere nu skulde gjenindtas i arbeidet. Retten finder ikke at kunne ta denne paastand tilfølge. Efter arbeidsstansens ophør er der nu hengaat ca. 1 aar og 4 mdr. Om arbeiderne kunde hat krav paa gjenindtagelse under uforandrede forhold og kort efter arbeidsstansens ophør, kan dette krav ikke nu gjennomføres efter at saa lang tid er hengaat, og forholdene som følge derav er blit forandret.

De av parterne nedlagte paastande om saksomkostninger vil bli tat under avgjørelse ogsaa naar saken for Sydvarangers vedkommende er avgjort.

Kjendelse:

Følgende arbeidere ved Foldals verk tilkjendes som erstatning for de tap de har lidt ved, at de uberettiget er blit negtet gjenindtagelse efter arbeidsstansens ophør i 1911:

Andreas Skare kr. 112.00, *Anton Mathisen* kr. 210.25, *Johan Sørensen* kr. 246.50, *Jorgen Pedersen* kr. 187.50, *Anders Larsen* kr. 187.50 og *Bernhard Steien* kr. 225.00.

Voldgift

i anledning avskedigelse av tillidsmand ved aktieselskapet Røstvangen gruber.

Meddomsret avholdtes paa Nytrøen 28. og 29. februar i anledning offentliggjørelse av streikbrytere ved Røstvangen gruber. Indstevnte Martin Graadal, kasserer i Røstvangen grubearbeiderforening fik avsked, da han vilde ha permission i 3 dage for at reise til Kristiania og konferere med sakfører.

Denne avskedigelse fandt forbundet var i strid med den ved Røstvangen gruber gjældende overenskomst og forlangte forhandling i saken. Forhandlingsmøte avholdtes i Kristiania den 14. mars, men uten resultat, idet grubens bestyrer hævdet, at Graadal selv hadde tat avsked.

Forbundet forlangte derpaa voldgift i saken og har for voldgiftsretten forelagt følgende fremstilling:

I »Arbeidsmanden» for august-september 1911 var inddat en navnefortegnelse over dem, der arbeidet ved Røstvangen gruber under konflikten ifjor sommer. Rapporten er undertegnet av foreningens kasserer Martin Graadal. For denne rapport blev Graadal av 3 av de paa listen opførte (2 formænd og 1 materialforvalter) indkaldt for forlikskommissionen den 6. februar. Der blev git Graadal saa kort varsel som mulig, idet hovedstevnevidnet hadde faat ordre fra saksøkerne om at forkynde forliksklagen fristens sidste dag. Forlik blev ikke indgaaet, og saken blev som injurieproces henvist til retten; meddomsret blev avholdt paa Nytrøen den 28. og 29. februar.

Da Graadal saaledes var indstevnet for retten, var det naturligvis nødvendig for ham at henvende sig til sakfører, særlig da det var en principalsak av største betydning for hele fagbevægelsen. I den anledning henvendte han sig pr. telefon til grubens bestyrer og anmodet om permission i 3 dage. Der blev han svaret, at han kunde ikke faa permission mere end i 1 dag, idet han kunde henvende sig til sakfører paa Tønset, og dertil trængte han ikke mere end 1 dag. Der er 2 sakførere paa Tønset, av disse hadde Røstvangen gruber, der stod bakom saksanlægget og betalte sakfører for klagerne, allerede engagert den ene. Graadal skulde saaledes være tvunget til at ta den sakfører, som motparten utvalgte for ham. Dette uforskammede forlangende blev besvart av Graadal derhen, at han maatte reise til Kristiania for i denne vigtige sak at konferere med Norsk arbeidsmandsforbund og dettes sakfører. Hertil svarte bestyrer Dahlberg, at hvis han reiste, fik han avsked paa staaende fot. Graadal svarte, at han maatte reise, og blev da avskediget paa stedet uten opsigelsesfrist. Naar man ser dette forhold fra grubens side i forbindelse med sakens natur og den forkortede frist til forlikskommissionen, saa faar man det indtryk, at hvad det specielt gjaldt om var, at Graadal ikke maatte faa anledning til nogen konferanse med sin organisation. Det er dog et stivt stykke, at en motpart vil anvise sakfører. Med hensyn til den sakfører, som Graadal blev anvist, saa stod han forøvrig i den formening, at denne tidligere hadde været grubens sakfører. Enhver vil forøvrig indrømme, at bestyrerens optræden var utilbørlig. Det er paa det rene, at denne staar bakom de 3 formænds saksanlæg og bekoster det. Efter vor opfatning stiller saken sig saadan, at man paa forhaand opstiller saadanne betingelser, som man vet, vedkommende ikke kan gaa ind paa, og saa sier man efterpaa, at vedkommende selv har tat avsked. At faa anledning til at konferere med sakfører i den sak han var indstevnet for an saa Graadal for at være en velfærdssak for sig og den organisation han tilhører og repræsenterer, og han finder, at han maa gjøre det, selv om han risikerer sin avsked.

Vi vet ikke, om norsk lov tillater, at en yder den økonomisk avhengige beskyttelse overfor denslags overgrep rettet mot den enkeltes valgfrihet, hvor det gjælder forsvar for retten. At en mand er indstevnt er ikke ensbetydende med, at han er dømt eller, at han er en forbryder, der i henhold til reglement kan avskediges, og arbeidsgiveren har vel intet med at avsi dom paa forhaand. I hvert fald finder vi, at avskedigelsen er i strid med den mellem organisationerne indgaaede overenskomst for Røstvangen gruber, hvor § 8 a har følgende ordlyd:

»De tillidsmænd, som er valgt av arbeiderne, anerkjendes som repræsentanter og talsmænd for de organiserte arbeidere.

Og § 8 d har følgende ordlyd:

De arbeidere, som er valgt som tillidsmænd, indtar forøvrig ingen særstilling

ved verket; dog forutsættes, at tillidsmændene ikke avskediges, medmindre saklige grunde herfor er tilstede.*

Spørsmålet blir da, om aktieselskapet Røstvangen har hat saklige grunde for Graadals avskedigelse eller til at negte permission og dermed fremtvinge avskedigelsen.

Graadal har i overensstemmelse med Norsk arbeidsmandsforbunds love og i henhold til foreningens beslutning som foreningens tillidsmand underskrevet rapportlisten og indsendt den til forbundet. For dette faar han en retssak og som følge deraf avsked.

Under retsmøtet paa Nytrøen blev det fra begge sakførere og sorenskriveren rettet henvendelse til bestyrer Dahlberg om at ta Graadal ind i arbeide igjen. Trods sakfører Puntervolds og sakfører Heyerdahls indtrængende anmodning gjorde bestyrer Dahlberg fra først av gjenindtagelsen avhængig av dommens utfald: hvis Graadal blev dømt, skulde han gjenindtages, men blev han frifundet, var han avskediget for godt — en ganske utilbørlig kombination fra bestyrerens side. Senerehen ændret bestyreren sin stilling derhen, at det avhang av, hvorvidt *saksøkerne* vilde gaa med paa, at Graadal blev indtat igjen. Dermed maa være bragt paa det rene, at avskedigelsen er foretat som en hevnaakt imot Graadal, tiltrods for at ingeniør Dahlberg frenholdt, at saken var av prinsipiell art og det var ikke for at ramme Graadal personlig. Heller ikke sorenskriver Bulls *bona officia* kunde rokke bestyrer Dahlbergs beslutning. Men ved at Graadal har faat avsked fra Røstvangen er det ikke nok med at adgangen er ham stængt ved Røstvangen, men ogsaa ved andre gruber, da man efter tidligere erfaringer kan gaa ut fra, at Graadal er rapportert til det hemmelige opplysningsbyraa for bergverkerne.

Øg skal tillidsmændene paa denne maate forfølges, fordi de utfører sin funktion som tillidsmænd efter sin forenings beslutning og i henhold til sit forbunds love, og det skal kunne regnes som saklige avskedsgrunde, da blir overenskomstens bestemmelser som vern for arbeiderne uten betydning.

Ved en overenskomst mellem 2 parter, hvor der forutsættes gjensidighet, maa forholdet være likt for begge parter; men til stadighet gjentar det samme sig. Naar arbeiderne har noget at paaklage, saa skal de ikke ta sig til rette, men vente til en avgjørelse finder sted efter overenskomstens bestemmelser. Men arbeidsgiverne de skal uten videre kunne træffe sin bestemmelse, og saa faar det bli arbeidernes sak at paaklage forholdet og gaa arbeidsledig og vente paa avgjørelsen. En saadan fremgangsmaate kan jo være regningsssvarende for arbeidsgiveren, da han likeoverfor arbeideren kan regne med sultens virkninger under ventetiden. Vor opfatning er, at en arbeidsgiver heller ikke har ret til nogen forhaandsdom, men maa vente til saken er avgjort av de instanser, som skal dømme i saken.

I henhold til foranstaaende vil vi forelægge voldgiftsretten følgende spørsmaal til besvarelse:

Har aktieselsk. Røstvangen gruber hat saklige grunde for Graadals avskedigelse?

Hvis dette besvares med nei, vil vi nedlægge paastand paa, at Graadal indtages i arbeide igjen, og i begge tilfælder enten spørsmålet besvares med ja eller nei, vil vi nedlægge paastand paa, at han faar sig godtgjort for ventetiden, indtil saken har fundet sin avgjørelse.

Sluttelig skal vi tillate os at nedlægge paastand paa, at omkostningerne ved nærværende voldgiftsret paalægges Norsk arbeidsgiverforening.

Ærbødigst

pr. Norsk arbeidsmandsforbund.

Gunmar Sethil.

Fremstilling til voldgiftsretten

fra

Norsk arbeidsgiverforening

i anledning av tvist angaaende avskedigelsen av en arbeider ved aktieselsk. Røstvangen.

Ved bedømmelsen av den foreliggende tvist maa man ta som utgangspunkt, at en arbeidsgivers ret til uten nærmere forklaring at opsi en arbeider og en arbeiders ret til paa samme maate at opsi sin plads hos en arbeidsgiver er i *almindelighet*

fuldt anerkjendt mellem organisationerne. Disse pleier kun at tilsikre sig paataaleret, hvor der forekommer opsigelser, som strider mot en indgaaet overenskomst.

Saaledes indeholder overenskomsten mellem aktieselsk. Røstvangen og Norsk arbeidsmandsforbund i paragraf 6 følgende bestemmelse, der gaar igjen i de allerfleste overenskomster:

»I arbeidsgiverens og arbeidernes ret til opsigelse skal ingen organisation kunne gripe ind. Dog har organisationerne gjensidig paataaleret, forsaavidt der forekommer opsigelser, hvis foranledning formenes at stride mot nærværende overenskomst.«

Nævnte overenskomst indeholder i § 8 endel bestemmelser om arbeidernes tillidsmænd. Saaledes lyder § 8 d:

»De arbeidere, der er valgt til tillidsmænd, indtar forøvrig ingen særstilling ved verket; dog forutsættes, at tillidsmænd ikke avskediges, medmindre saklige grunde herfor er tilstede.«

Denne bestemmelse maa forstaaes saaledes, at hvor en tillidsmand er avskediget, uten at saklige grunde herfor foreligger, kan vedkommende arbeiderorganisation paatale forholdet. Hvor der derimot foreligger saklige grunde for avskedigelsen, der skal ikke en tillidsmand staa i nogen anden stilling end en hvilkenksomhelst anden arbeider. Hovedregelen om den frie adgang til gjensidig opsigelse kommer da til anvendelse. Spørsmålet overfor en tillidsmands avskedigelse blir derfor kun, om der i ethvert tilfælde kan sies at være saklige grunde tilstede for avskedigelsen. Gjør det det, har arbeiderorganisationerne derimot ikke adgang til at blande sig op i spørsmålet, om de foreliggende saklige grunde er saa tungtveiende, at de burde medføre avsked, eller om, hvor f. eks. grunden er en disiplinærforseelse, en mindre disiplinærstraf (reprimande, mulkt e. l.) heller burde været anvendt. Endnu mindre kan arbeiderorganisationerne indbringe for voldgift spørsmålet, om der foreligger tilstrækkelig grund til at gi en tillidsmand avsked paa stedet istedenfor at opsi ham med lovlig varsel. Det er et spørsmål, som hører ind under de almindelige domstole. Det er kun *arten* av de foreliggende grunde, som er avgjørende.

Dette fremgaar ogsaa av vedkommende bestemmelses tilblivelseshistorie. Bestemmelsen kom første gang ind i den nye overenskomst i jernindustrien mellem arbeidsgiverforeningen og 6 fagforbund, deriblandt arbeidsmandsforbundet, som blev opprettet ifjor. Alle forbund, saaledes arbeidsmandsforbundet, hadde forlangt, at tillidsmænd ikke skulde kunne avskediges, »uten *tvungende* grunde hertil er tilstede«. Dette blev imidlertid bestemt avvist av arbeidsgivernes repræsentanter, og man enedes tilslut om at gi bestemmelsen den samme form, hvori den senere er indtat i bl. a. Røstvangens overenskomst.

Overenskomsten gir ingen forklaring av, hvad der forstaaes med »saklige grunde«. Men utrykket maa utvilsomt betegne saadanne grunde, der refererer sig til en »sak«, d. v. s. til en indtruffen begivenhet i motsætning til grunde, der staar i forbindelse med vedkommende arbeiders person og særlig hans stilling som tillidsmand. Bestemmelsens hensigt er tydeligvis at forebygge, at en tillidsmand avskediges paa grund av sin stilling som saadan. For at arbeiderorganisationerne skal være sikret garantier herimot, er den omhandlede bestemmelse indtat, hvorefter tillidsmænd ikke maa avskediges, medmindre der foreligger andre, saklige grunde. Overalt, hvor en arbeiderorganisation mener at ha grund til at tro, at saa ikke er tilfældet, kan den saaledes paatale saken, og det paaligger da vedkommende arbeidsgiver at bevise, at der har foreligget grunde av *saklig art* til avskedigelsen. Men længer gaar heller ikke hans bevispligt.

Som saklig grund til avskedigelse av en tillidsmand maa det ogsaa betragtes, naar avskedigelsen skyldes, at han har misbrukt sin stilling som tillidsmand eller forsømt de pligter, han som saadan har overfor arbeidsgiveren. Dette er selvfølgelig noget helt andet end avskedigelse av en tillidsmand, fordi han er tillidsmand.

I de fleste overenskomster er der nemlig paalagt tillidsmændene en særlig pligt ogsaa overfor arbeidsgiveren, idet følgende passus pleier at være indtat i overenskomsterne, deriblandt i Røstvangens: »Tillidsmændene er forpligtet til saavel overfor sin organisation som overfor verket at gjøre sit bedste for at vedlikeholde et rolig og godt samarbeide paa arbeidsstedet.« Alt, som kan virke forstyrrende paa dette rolige og gode samarbeide, særlig hvis der herunder anvendes forbyrderiske midler, pligter saaledes tillidsmændene at gjøre sit bedste for at undgaa. Videre paahviler der naturligvis tillidsmændene som organisationernes repræsentanter en særegen pligt til at vaake over, at de overenskomster, som deres organisation indgaar, i et og alt respekteres.

Arbeidsmandsforbundet gjør nu gjældende, at kassereren i forbundets avdeling ved Røstvangen, Martin Graadal, er blitt avskediget uten at der foreligger saklige grunde herfor. Forbundet fremkommer i den anledning med forskjellige påstande, der skal bevise, at grunden til Graadals avskedigelse er, at han har indsendt navnelister over arbeidere, som arbeidet under konflikten i sommer og faat dem offentliggjort under rubrikken »Den sorte tavle« i arbeidsmandsforbundets fagblad.

Vi skal hertil først bemerke, at selv om denne Graadals handlemaate var grunden og til og med eneste grund til hans avskedigelse, kan man efter det av tidligere anførte ikke dermed si, at der ikke foreligger saklig grund for avskedigelsen. Offentliggjørelsen av de omhandlede navnelister under rubrikken »Den sorte tavle« var nemlig i høi grad egnet til at skade det rolige og gode samarbeide paa arbeidsstedet. Den er endog ved meddomsrettsdom fundet strafbar efter straffelovens § 246. Og den innebærer endelig til og med et avgjort brud paa indgaaet overenskomst.

Overenskomsten angaaende avslutningen av arbeidsstansen i sommer indeholdt nemlig bestemmelser, som uttrykkelig tilsigtet at beskytte de arbeidere, som hadde arbeidet under konflikten, og ved en nylig falden voldgiftsretskjendelse er de omhandlede navnelister kjent stridende mot denne overenskomst. Vi vedlægger utskrift av saavel meddomsrettsdom som voldgiftskjendelsen (bilag 1 og 2). Hvis Graadal hadde optraadt paa en loyal maate og haandhævet sine pligter som tillidsmand, kunde han utvilsomt ha hindret dette dobbelte brud paa saavel landets lov som indgaaet overenskomst. Og det hadde været hans pligt at nekte at la sig bruke som redskap til en saa illoyal fremgangsmaate.

Det bør i denne forbindelse merkes, at det ingenlunde er en pligt overfor forbundet for tillidsmændene ved arbeidsmandsforbundets avdelinger altid at indsende saadanne navnefortegnelser. Det viser sig da ogsaa, at det kun er fra et faatal av de bedrifter, som var med under konflikten i sommer, og hvor arbeidsvillige fortsatte sit arbeide under stansen, at lignende navnelister er offentliggjort. Arbeidsmandsforbundets formand har ogsaa paa forespørsel i skrivelse av 11. december 1911 uttalt, at rapporteringen i »Arbeidsmanden« er indtatt efter forlangende av Røstvangen grubearbeiderforening og staar for dens ansvar. I henhold til meddomsrettsdommen er Graadal ansvarlig for offentliggjørelsen, og det er ham, som i den anledning er fundet strafskyldig. Det kan i denne forbindelse være av interesse at paapeke, at efter verkets arbeidsreglement kan enhver arbeider, som »begaar forseelse, der gir anledning til kriminel paataale,« avskediges uten opsigelse. Særlig illoyalt var det at medta under navnelisterne formænd og andre i lignende overordnet stilling, der var ansat paa andre vilkaar end de almindelige arbeidere, og for hvem det var en pligt at etterkomme foresattes ordres, uanset om en dem uvedkommende arbeiderorganisation hadde dekretert streik. Det var udelukkende folk i saadanne stillinger som var saksøkere i den omtalte meddomsretssak.

Vi mener derfor, at der er fuld grund til at rette sterke bebreidelser mot Graadal for hans optræden i denne sak. Han har optraadt i avgjort strid med de pligter, han som tillidsmand har overfor arbeidsgiveren, og om han var blitt avskediget herfor, vilde der absolut maatte sies at foreligge fuldt saklig grund.

Vi har berørt dette forhold saavidt utførlig, skjønt det ikke er det, som har bevirket avskedigelsen, fordi arbeidsmandsforbundet legger saa stor vekt paa det, og fordi det stiller det optrin, som i virkeligheten foranlediget, at Graadal er sluttet ved Røstvangen, i sit rette lys. Vi skal nu gaa over til dette punkt og referere, hvad der faktisk er foregaaet.

Den 17. februar d. a. om formiddagen telefonerte Martin Graadal fra stigerkontoret, som ligger oppe ved gruben ved Røstvangen, til ing. Dahlberg paa bestyrerkontoret, ca. 2 km. derfra, og anmodet om 3 dages permission den 19., 20 og 21. februar. Hertil svarte ing. Dahlberg, at saa lang permission kunde ikke indvilges, da der allerede for var saa mange arbeidere fraværende — endel permitterte og i særdeleshet mange syke, — og der forelaa presserende arbeide for verket. Graadal uttalt da i en uforakammet tone: »Ja faar jeg ikke permission saa tar jeg mig altsaa saadan allikevel.« Ing. Dahlberg svarte hertil, at hvis Graadal gjorde det, saa fik han ikke arbeide igjen, naar han kom tilbake. Paa Graadals derpaa følgende uttalelse om, at Dahlberg vel skjønte, hvorfor Graadal vilde ha permission, svarte Dahlberg, at hvis det var for at konferere med sakfører, saa kunde Graadal faa en dags permission mandag den 19. februar — han kunde jo reise til Tønset. Samtidig oplyste Dahlberg, at han ogsaa hadde negtet formændene (saksøkere likeoverfor Graadal i anledning Graadals skrivelse i »Arbeidsmanden« under rubrik »Den sorte tavle«) permission i samme anledning.

Ved permissionsandragendet oplyste Graadal altsaa ikke direkte, *hvorfor* han ønsket saa lang permission, eller *hvorhen* han agtet at reise. Hans trusel om at ville ta sig fri fremkom altsaa uten nogensomhelst begrundelse, hvad der stiller hans uforskammede optræden i et saa meget grellere lys. Først bakefter, da ingeniør Dahlberg allerede har svaret, at efter en saadan fremgangsmaate vil han ikke bli tillatt at opta arbeidet ved gruben igjen, finder Graadal det oppørtunt at la Dahlberg gjette, hvad grunden til hans permissionsandragende er. Under den hele samtale var der hverken fra den ene eller den anden side tale om, at Graadal ogsaa skulde konferere med arbeidsmandsforbundet.

Arbeidsmandsforbundet har i sin fremstilling git en høist misvisende skildring av den heromhandlede episode. Vi er imidlertid heldigvis istand til at bevise rígtigheten av vor fremstilling. Mens Graadal stod paa stigerkontoret og telefonerte, var nemlig ingeniør Johansen og stiger Eggen tilstede og paaørte hans uttalelser i telefonen; og paa bestyrerkontoret var samtidig tilstede kasserer Kolle og kontordame Bjereck, der paaørte ingeniør Dahlbergs uttalelser i telefonen. Umiddelbart efter telefonsamtalens avslutning ringte desuten ing. Dahlberg op til stigerkontoret og meddelte ing. Johansen hvad samtalen mellem Graadal og Dahlberg gjaldt, samt spurte om Johansen og Eggen hadde hørt Graadals uttalelser, spesielt ang. at Graadal »altsaa tok sig permission«, hvilket ing. Johansen bekræftet; og likesaa fortalte Dahlberg for de paa bestyrerkontoret tilstedeværende, hr. Kolle og frk. Bjereck, hvad samtalen gjaldt og den derved forefaldne uforskammede uttalelse av Graadal. Vedlagte bevidnelser (bilag 3 og 4) av 19. febr. av ing. Johansen og stiger Eggen samt kasserer Kolle og frk. Bjereck, avgivne under edstilbud, bekræfter rígtigheten av ovenstaaende beretning om telefonsamtalen.

Graadal reiste imidlertid fra gruben den 17. og kom ikke tilbake før den 28. februar. Da en saadan tagen sig selv tilrette er stridende mot al orden og mot verkets arbeidsreglements bestemmelser i §§ 3 og 4, og iflg. § 11 mom. d kan straffes med avskedigelse uten opsigelsesfrist — kfr. vedlagte reglementseksemplar (bilag 5) — og i betragtning av, at det ikke var første, men mindst den 6. gang Graadal skøftet i løpet av mindre tid end et aar (fra 19. april 1911 til 17. febr. 1912), kfr. bilag 3, samt under hensyntagen til hans uhøflige og uforskammede optræden overfor bestyreren (kfr. arbeidsreglementets § 4), blev Graadal ikke indtat i arbeide igjen — hvad han forøvrig heller ikke har anmodet om. Arbeidsreglementet har Graadal erholdt et eksemplar av. Det er kontraktmessig undertegnet av ham den 16. januar 1909, saa han var sig fuldt bevist, hvilke følger hans optræden kunde faa.

Som det av ovenstaaende vil fremgaa, foreligger der ikke egentlig her en avskedigelse i almindelig forstand. Det stod jo efter ingeniør Dahlbergs uttalelse om, hvad der vilde bli følgen, hvis Graadal iverksatte sin trusel og tok sig fri, til Graadal selv at avgjøre, om han skulde faa fortsætte ved verket eller ikke.

Men betrakter man bestyrerens uttalelse som en avskedigelse, maa der under enhver omstændighet sies at foreligge fuldt saklige grunde hertil.

Som saklig grund til avskedigelse maa efter vor mening under alle omstændigheter enhver forseelse betragtes, der efter godkjendt arbeidsreglement gir adgang til øieblikkelig avskedigelse.

Der kan imidlertid neppe være tvil om, at Graadals optræden paa flere punkter rammes av Røstvangens arbeidsreglements bestemmelser om øieblikkelig avskedigelse. Han har gjentagne ganger uten gyldig grund undlatt at fremmøte til arbeidet i ret tid (reglementets § 11 b kfr. § 3) og trods bestyrerens advarsel gjør han det paany ved den angjældende leilighet. Han har videre uten permission forlatt grubeomraadet for længere tid end et døgn (reglementet § 11 d). Og han har gjort sig skyldig i en alvorlig krænkelſe av reglementet (§ 11 1. led), der i § 4 paalægger arbeiderne »at opføre sig sømmelig og høflig« mot overordnede.

Reglementet nævner *ingen* undtagelse fra bestemmelsen om, at ingen arbeider uten permission maa forlate grubeomraadet for længere tid end 1 døgn. Og der er derfor grund til at gaa ut fra, at denne bestemmelse ikke kan fravises, ialfald ikke uten den mest tvingende nødvendighet.

Men nogen saadan tvingende nødvendighet kan ikke erkjendes at ha foreligget for Graadals vedkommende, likesaalitt som han efter vor mening kan sies at ha hat »gyldig grund« til trods uttrykkelig permissionsnegtelse at utebli fra sit arbeide efter reglementets § 4.

Arbeidsmandsforbundet paastaar, at det var en velfærdssak for baade Graadal og hans organisation, at han kunde komme til Kristiania. I den forbindelse anfører forbundet endel aldeles umotiverte paastande om, at verket skulde ha søkt at hindre

Graadal i at konferere med sit forbund, og at stevnevidnerne var paalagt at forkynde forliksklagen sidste dag m. m. Det er beklagelig, at arbeidsmandsforbundet skal benytte sig av denslags løse og ukorrekte paastande i sin proeedyre. De har intet med virkeligheten at gjøre.

Faktum er, at Graadal hadde fuld tilstrækkelig tid og anledning til at konferere med baade sakfører og med arbeidsmandsforbundet. Forliksklagen blev forkyndt for ham den 6. februar, og saken kom først fore ved meddomsretten paa Nytrøen (ved Røstvangen) den 28. februar. Han hadde altsaa over 3 uker til at forberede saken, og hvis dette ikke var fundet tilstrækkelig, vilde hans sakfører visselig uten større vanskeligheter kunne faat saken utsat. I tiden fra 6. til 28. februar kunde Graadal baade ha telefonert og korrespondert, saa meget han ønsket, med saavel sin sakfører som med arbeidsmandsforbundet. Den 17. februar, da Graadal telefonerte med ingeniør Dahlberg, var en lørdag, og da slutter arbeidet kl. 2. Ingeniør Dahlberg tilbød ham 1 dags permission — altsaa hele mandag —, og det var saaledes tilstrækkelig, naar Graadal var tilbake ved arbeidets paabegyndelse tirsdag morgen kl. 7. Det var tid nok for Graadal at konferere med baade forbund og sakfører, ogsaa i Kristiania. Umulig kunde det vel heller ikke været at faa sakføreren og en repræsentant for forbundet — dets ledende mænd ligger jo stadig paa reisefot — til at komme op til Nytrøen eller til at træffes med Graadal paa Tønset eller Hamar. Desuten findes der jo sakførere andre steder end paa Tønset og i Kristiania. Graadal kunde jo søkt sakfører i Lillelvedalen eller paa Roros — paa sidstnævnte sted er bl. a. en av arbeiderne meget benyttet mand. I denne forbindelse kan indskytes, at naar ingeniør Dahlberg i telefonsamtalen med Graadal nævnte Tønset, saa var det kun en høflig anvisning paa hvordan Graadal kunne greie sig med 1 dags permission. Det var aldeles ikke tale om at paatvinge Graadal en bestemt sakfører, hvad verket selvfølgelig ingen interesse hadde av — verket hadde aldrig hat noget med vedkommende sakfører at gjøre. At tale om uforskammethet fra bestyrerens side i denne forbindelse er i høi grad ubeføiet.

Forøvrig skal vi ogsaa gjøre opmerksom paa, at meddomsretssaken gjaldt et rent principielt spørsmål, til hvis belysning Graadal intetsomhelst kunde oplyse av interesse — ialfald intet som ikke like godt kunde være sagt skriftlig eller pr. telefon. Det var med arbeidsmandsforbundets ledende mænd inde i Kristiania, at sakføreren kunde ha interesse at konferere i den sak, ikke med Graadal, som han forøvrig ialfald vilde træffe ved sakens behandling for retten og da kunde ha arrangert en forhaandskonferanse med.

Forbundets paastand, at det var en velfærdssak for Graadal at faa 3 dages permission er saaledes i høieste grad misvisende. Der var saa mange maater at ordne den sak paa uten mere end 1 dags permission. Og der kan ialfald ikke sies at foreligge tilstrækkelig grund til et saa vidtgaaende skridt som i strid med bestyrerens uttrykkelige paabud og med reglementets utvetydige bestemmelser at ta sig selv fri 3 dage.

Det skal erindres, at der maa tages hensyn ikke bare til arbeideren, men ogsaa til arbeidsgiveren. Og avveiningen av disse to hensyn maa bli arbeidsgiverens sak, saa længe vedkommende arbeider vil bli ved bedriften. Graadal ser forøvrig helt bort fra hensynet til bedriften, til trods for at bestyreren straks gjør ham opmerksom paa grunden til, at han kun kan faa permission 1 dag.

Det er ingensomhelst vrangvillighet, som ligger til grund for bestyrerens optræden. Den skyldes kun nødvendige hensyn til driften.

Som det av den fremlagte bevidnelse bilag 6 vil fremgaa, var der i tiden fra 17. til 21. februar (altsaa den tid, Graadal vilde ha permission) ikke mindre end 29 mand av ialt 118, altsaa 25,5 pct. av grubearbeiderne, som var fraværende 1 eller flere skift, væsentlig paa grund av sygdom.

Hertil kom, at det netop da gjaldt for verket at skaffe malmlast til to dampskibe, som allerede var befragtet, resp. 1650 tons den 19. febr. og 1542 tons den 5. mars, kfr. vedlagte to konnossementer (bilag 7 og 8). Grubedriften maatte derfor og desuten ogsaa av hensyn til to senere forestaaende skibninger 13. mars og 28. mars paa tilsammen 3400 tons drives saa intenst som mulig. Der blev derfor ogsaa straks indtat en ny minerer i Graadals plads i gruben.

Men under enhver omstændighet hadde det været Graadals pligt, forinden han brutalt truer med at bli borte uten permission, paa en høflig maate at fremholde, hvor nødvendig han ansaa den ansøkte permission. Og han burde, forinden han traf en saa vigtig avgjørelse, som tillidsmand for arbeidsmandsforbundets avdeling ved Røstvangen først ha forelagt saken telefonisk eller telegrafisk for forbundets hovedstyre. Istedetfor fremsætter han sin trusel paa den uhøfligste og mest uforskammede

maate — i aabenbar strid med reglementets bestemmelser om hoflig og sammelig optræden overfor overordnede. Og en saa uforskammet optræden er dog ikke en arbejdsgiver forpligtet til uten videre at finde sig i — ikke engang av en tillidsmand.

Og det var en likefrem nødvendighet for verket, at bestyreren ikke fandt sig i Graadals uforskammethet og hans tagen sig selv fri. En eftergivenhet her vilde ha virket i høieste grad slappende for hele disiplinen ved verket, og netop ved en grube er det i høi grad nødvendig at der haandhæves en streng disiplin. Skulde voldgiftsretten komme til det resultat, at en optræden som Graadals skulde kunne gaa upaa-talt hen, vilde det virke høist uheldig og vanskeliggjøre arbejdsgiverens stilling.

Selv om man vil finde, at der forelaa undskyldende momenter for Graadals optræden, kan man efter vor mening ikke komme fra, at der her har været tilstede grunde av saklig art for bestyrerens optræden. Og der er ogsaa al grund til at tro, at det er disse, som har været bestemmende for bestyreren. Der foreligger ialfald intet som helst, der tyder i motsat retning. Der er spesielt intet som tyder paa, at grunden til bestyrerens optræden er at søke i Graadals stilling som tillidsmand. Og det bør ogsaa merkes, at der ikke foreligger skygge av bevis for, at Graadals medvirkning til offentliggjørelsen av navnelisten under »Den sorte tavle» har øvet nogen indflydelse paa bestyrerens fremgangsmaate — vi henviser forøvrig til, hvad vi tidligere har anført, at om dette hadde været medbestemmende, maatte ogsaa det betragtes som en saklig grund. Vi har tidligere benegtet forskjellige av arbeidsmandsforbundets paa-stande, som anføres som bevis for, at bestyrerens optræden overfor Graadal skyldes dennes befattning med den omhandlede navneliste. Det er ogsaa usandt, at ingeniør Dahlberg har lovet Graadal indtagelse under forutsætning av, at han tapte meddomsretssaken etc. Ingeniør Dahlberg har den hele tid fastholdt sit oprindelige standpunkt.

I denne forbindelse kan vi ogsaa gjøre opmerksom paa, at naar sorenskriver Bull uttalte, at det maatte være bedst at la Graadal faa arbeide igjen, var det fordi hr. Sethil hadde fundet det passende at true med streik — en trusel som ikke gjorde det samme indtrykk paa ingeniør Dahlberg, der hadde sin organisation i ryggen.

Likeledes kan meddeles, skjønt det intet har med den foreliggende sak at gjøre, — at arbeidsmandsforbundets uttalelser om bergverkernes opplysningskontor er høist misvisende. Graadal er aldeles ikke rapportert til dette kontor, likesaalitt som han paa nogen anden maade er blokert for arbeide ved bergverkerne.

Arbeidsmandsforbundets uttalelser i slutningen av dets fremstilling om, at man ikke maa ta sig selv tilrette og om like ret for begge parter i en overenskomst, maa bero paa den fuldstændigste begrepsforvirring.

Vi har allerede i begyndelsen av vor fremstilling gjort gjældende, at bestemmelsen om, at tillidsmænd ikke forutsættes avskediget uten saklige grunde alene gir arbeiderorganisationen en paataleret (kfr. Røstvangens overenskomst § 6). Det gaar aldeles ikke an at fortolke bestemmelsen derhen, at man i ethvert tilfælde, hvor en tillidsmand skal avskediges (f. eks. paa grund av arbeidsindskrænkning eller disiplinærforseelse) først skal forespørre arbeidsmandsforbundet, om det er enig i, at der foreligger saklig grund for avskedigelsen, og at man i motsat fald pent maa beholde tillidsmanden i sin tjeneste til voldgiftskjendelse er faldt. Det er ganske naturlig arbeidsgiveren der faar avgjøre, om der i hvert tilfælde foreligger saklig grund til avskedigelsen. Til gjengjæld staar han selv ansvarlig for sin handlemaate og maa erstatte lidt tap endog uten til gjengjæld at faa arbeide for pengene — hvis han har optraadt uberettiget. Det er noget som gjælder i alle retsforhold. Og i dette tilfælde er der særlig liten grund til at tale om, at arbeideren maa sulte i ventetiden; der maa være al grund for den organisation, som gir hans optræden sin tilslutning, at skaffe ham det nødvendige til livsophold i ventetiden. Faar arbeideren ret, maa jo arbeidsgiveren betale erstatning, og utlægget kan tilbakebetales.

Arbeidsmandsforbundet blander den foreliggende tvist sammen med det forhold, at en fagforening ved streik vil tiltvinge sig, hvad den mener sig at ha ret til. Der forlanger vi altid, at arbeiderne ikke skal ta sig selv tilrette, men indbringe saken for forhandling og voldgift. Men det sker i henhold til overenskomsternes uttrykkelige bestemmelse om, at arbeidsstans ikke maa finde sted, før der har været forhandlet. Eller kanske forbundet vil betragte bestyrerens optræden overfor Graadal som iwerksstelse av en arbeidsstans. Paa sin side pleier dog forbundet alltid at hævde,

at selv om samtlige arbeidere ved en bedrift nedlægger arbeidet, er det ikke en arbeidsstans i overenskomstens forstand, med mindre organisationen optræder. Skulde virkelig forbundet nu være gaat over til den anden yderlighed?

Da vi ikke finder, at arbejdsmandsforbundets spørsmål ganske dækker det foreliggende forhold, tillater vi os at forelægge voldgiftsretten følgende spørgsmål:

Forelaa der sakklig grund til ikke at gjenindta Martin Graadal ved Røstvangen gruber efter hans samtale med grubens bestyrer den 17. februar og hans derpaa følgende bortbliven fra arbeidet?

Vi tillater os i henhold til det foran anførte at fremsætte paastand paa, at dette spørsmål besvares med ja, og at der ikke tilkjendes Graadal nogen erstatning for den tid han har ventet paa voldgiftsavgjørelsen.

Likeledes fremsættes paastand paa, at arbejdsmandsforbundet ilægges voldgifts-sakens omkostninger, idet vi gjør opmærksom paa, at forbundet har været gjort fuldt bekendt med, hvordan det forholdt sig med Graadals optræden overfor bestyreren.

Kristiania den 12. april 1912.

Ærbodigst

for Norsk arbeidsgiverforenings centralstyre

George Paus.

Aar 1912 den 18. april sammentraadte i Haandverks- og industriforeningens lokale i Kristiania den nedsatte voldgiftsret til anledning av tvisten angaaende avskedigelsen av en arbeider ved aktieselsk. Røstvangen.

Som repræsentant for Norsk arbejdsmandsforbund møtte hr. Gunnar Sethil og som repræsentant for Norsk arbeidsgiverforening møtte hr. sekretær Paus.

Sekretær Paus nedla paastand om, at de av arbejdsmandsforbundet opnævnte voldgiftsdommere fru Pleym og d'hr. murarbeider Bernh. Eriksen og sekretær i arbejdsmandsforbundet I. Bjerkmann skulde ansees ugilde som dommere, de to første, fordi de var medlemmer av arbejdsmandsforbundets hovedstyre og dette styres forretningsutvalg, og den sidste fordi han var ansat som sekretær i arbejdsmandsforbundet.

Hr. Sethil protesterte herimot under henvisning til overenskomst angaaende forhandlinger og voldgiftsretter av 15. april 1907 § 8 sidste led, som bestemmer, at ingen kan vælges til medlem av voldgiftsretten, som har deltat i nogen tidligere forhandling angaaende saken. Han hævdede, at denne bestemmelse var uttømmende, og at derfor ingen anden ugildhetsgrund kunde paaberopes av parterne, og da ingen av de av arbejdsmandsforbundet opnævnte dommere hadde deltat i nogen tidligere forhandling angaaende saken, maatte de godtages som dommere.

Rettens flertal (formanden, Platou, Lundh og Corneliussen) fandt det klart, at fru Pleym og hr. Eriksen som medlemmer av arbejdsmandsforbundets hovedstyre og dettes forretningsutvalg ikke kunde være dommere i en sak, hvor arbejdsmandsforbundet direkte var og optraadte som part. De maatte som medlemmer av styret bli at betragte som part, og at den der maa betragtes som part ikke kunde være dommer, var selvsagt.

Rettens mindretal var ikke enig heri, men sluttet sig til, hvad der av hr. Sethil var anført.

Hvad sekretær Bjerkmann angaar, er det paa det rene, at han ikke har deltat i de tidligere forhandlinger, og dette er efter fru Pleyms, Eriksens og Bjerkmanns mening tilstrækkelig til, at han kan fungere som dommer.

Rettens flertal er ikke enig i denne betragtning. Flertallet anser det for selvsagt, at de for voldgiftsdommere gjældende ugildhetsgrunde ikke er uttømt med bestemmelsen i overenskomstens § 8, men at denne maa fuldstændiggjøres ved de i almindelighet gjældende ugildhetsgrunde for dommere.

Efter disse finder Platou, Corneliussen og Lundh, at hr. Bjerkmann maa vike sæte, idet de mener, at han ved sin stilling som sekretær i arbejdsmandsforbundet staar i et saadant tjenesteforhold til den ene part, at dette — omend ubevisst — kan gjøre ham avhængig av den opfatning og interesse, som i saken hævdes fra arbejdsmandsforbundets side.

Rettens formand kommer til det resultat, at hr. Bjerkmann maa godtages som voldgiftsdommer og slutter sig forsaavidt til det resultat, hvortil fru Pleym, Eriksen og Bjerkmann er kommet. Han skal derom anføre:

Noget uttrykkelig lovbud om, at den som er i en av parternes tjeneste absolut er ugild til at dømme i en sak dem imellem, har man ikke, og avgjørelsen av en tvist i saa henseende maa derfor bero paa de konkrete forhold i hvert enkelt tilfælde.

Han maa i nærværende tilfælde lægge vekt paa, at arbeidsmandsforbundets sekretær ikke er ansat av dets styre, men er valgt paa forbundets landsmøte og staar til ansvar for dette. Hans stilling har saaledes — om den end er lønnet — karakteren mere av et tillidshverv end av et tjenesteforhold. Indflydelsen av et avhængighetsforhold svækkes yderligere derved, at principalen ikke er en enkelt eller faa enkelte personer, men en hel organisation, og formanden kan i denne forbindelse heller ikke se helt bort fra, at den voldgiftsoverenskomst, som her kommer til anvendelse — er sluttet mellem organisationer, der er henvist til hyppig som voldgiftsmænd at benytte medlemmer av vedkommende organisation.

At hr. Bjerkmann i forhold til de almindelige medlemmer staar i den særegne stilling, at han oppebærer løn av organisationen, forekommer formanden — omend under nogen tvil — ikke tilstrækkelig til at kunne erklære ham ugild som dommer, naar han ikke er medlem av forbundets styrende organer.

Anderledes vilde selvfølgelig forholdet ha stillet sig, hvis hr. Bjerkmann hadde hat nogen befattning med den foreliggende sak, men i saa henseende er det oplyst, at han overhodet ikke har hat noget med den eller dens forberedelse at gjøre, før han blev opnevnt som voldgiftsdommer.

Endelig lægger formanden vekt paa, at hr. Bjerkmann har erklæret, at han ikke ved sin stilling i forbundet føler sig juridisk eller moralsk bundet i sin avgjørelse.

Kjendelse:

Fru Pleym og murarbeider Bernh. Eriksen ansees ugilde som voldgiftsdommere i den foreliggende sak.

Aar 1912 den 20. april fortsattes behandlingen av saken. Som voldgiftsmænd istedefor de 2, som ved kjendelse var erklæret ugilde, indtraadte advokat Solnørdal og maler A. Pedersen. Der førtes vidner fra begge sider.

Aar 1912 den 23. april fortsattes forhandlingen med dokumentation og parternes procedyre. Saken blev optat til avgjørelse.

Aar 1912 den 24. og 25. april blev saken gjennomgaaet og drøftet av voldgiftsmændene.

Aar 1912 den 8. mai holdtes møte. Efter forutgaaende raadslagning avsagdes saadan

Kjendelse:

Martin Graadal har været ansat som arbeider ved Røstvangen gruber og har været valgt av Røstvangen grubearbeiderforening som foreningens kasserer. I henhold til denne forenings beslutning sendte han ifjor i september en navnefortegnelse til arbeidsmandsforbundets formand over dem, som hadde arbeidet ved gruberne under den store arbeidsstansning ifjor sommer. Fortegnelsen blev indtat i forbundets blad «Arbeidsmanden» under rubrikken «Den sorte tavle». I anledning herav blev der anlagt meddomsretssak mot Graadal av 3 av de paa listen opførte, nemlig to formænd og en materialforvalter, hvorav ingen stod i arbeidernes organisation, og som mente sig ærekrænket ved at deres navne paa denne maate var blitt offentliggjort.

Indkaldelse til forlikskommissionen blev forkyndt Graadal den 1. februar iaar, efterat klagen forgjæves hadde været forsøkt forkyndt ham i begyndelsen av januar.

Stevning til meddomsretten blev forkyndt Graadal 16. februar iaar. Samme dags aften blev der holdt møte i Røstvangen grubearbeiderforening, hvor det blev besluttet, at foreningen skulde vælge en mand for at reise til Kristiania og konferere med arbeidsmandsforbundet om saken samt anta en sakfører. Hertil blev Graadal valgt, og han blev derhos valgt til paa foreningens vegne at anmode grubebestyreren, Dahlberg, om permission for sig som foreningens repræsentant. Foreningen hadde nemlig i et tidligere møte vedtat, at den skulde anta sig saken som sin egen, da det var Graadals utførelse av en foreningsbeslutning, som hadde foranlediget saksanlægget mot ham.

Den næste dag — den 17. — henvendte Graadal sig i telefonen til bestyreren og anmodet om at faa permission i 3 dage eller — som Graadal hævder — i 2 dage og om fornødiges den tredje dag eller en del av denne. Om samtalens forløp i enkeltheter og rækkefølge er ikke Dablbergs og Graadals forklaringer overensstemmende. Det er paa det rene, at Graadal ikke oplyste bestyreren om, at det var grubearbejderforeningen, som hadde valgt ham til at reise til Kristiania, og heller ikke om at det var som denne forenings representant, at han fremsatte sin begjæring om permission. Graadal fik ikke den permission, han androg om, men blev derimot tilbudt en dags permission for at kunne konferere med en sakfører paa Tønset i anledning av meddomsretsaken. Graadal paa sin side erklærte, at han maatte ta saa lang permission som han hadde bedt om, men blev i den anledning tilkjendegit, at hvis han gjorde dette, vilde han ikke faa igjen sit arbeide ved gruberne.

Graadal reiste den næste dag til Kristiania. Her konfererte han med arbeidsmandsforbundet og sakfører Puntervold, men vendte ikke tilbake til Røstvangen gruber, idet imidlertid en av grubearbejderforeningen nedsat komite i hans fravær hadde forespurt bestyreren om grunden til Graadals avskedigelse, og efter at ha faat denne meddelt, hadde sendt Graadal besked til Tønset om, at han ikke vilde faa adgang til at gjenopta sit arbeide ved gruberne.

Endelig er det oplyst, at der paa den tid, da meddomsretssaken blev behandlet (den 29. februar) blev rettet anmodning til bestyreren om at ta Graadal ind igjen i arbeidet, men uten at dette førte til noget resultat.

I anledning av, at Graadal saaledes var avskediget, har **Norsk** arbeidsmandsforbund begjært voldgift i henhold til § 8 d i overenskomsten av 23. august 1911 mellem organisationerne. Denne bestemmer:

«De arbeidere, som er valgt til tillidsmænd indtar forøvrig ingen særstilling ved verket; dog forutsættes, at tillidsmændene ikke avskediges med mindre saklige grunde herfor er tilstede.»

Det er paa det rene, at Graadal som kasserer i arbeiderforeningen, var arbeidernes tillidsmand, og at han derfor efter den citerte bestemmelse ikke kunde avskediges med mindre saklige grunde herfor var tilstede.

Fra arbeidsmandsforbundets side er der spurt:

Har aktieselsk. Røstvangen gruber hat saklige grunde for Graadals avskedigelse?«

Fra arbeidsgiverforeningens side er der stillet saadant spørsmaal:

«Forelaa der saklige grunde til ikke at gjenindta Martin Graadal ved Røstvangen gruber efter hans samtale med grubens bestyrer den 17. februar og hans derpaa følgende bortbliven fra arbeidet?«

Voldgiftsretten skal altsaa avgjøre, hvorvidt der har været saklige grunde tilstede for Graadals avskedigelse.

Arbeidsgiverforeningen har i saa henseende henvist til det for Røstvangen gruber gjældende arbeidsreglements § 11, som bestemmer, at en arbeider kan avskediges straks uten foregaaende opsigelsesfrist, naar han gjør sig skyldig i en alvorlig krænkelse av reglementet eller forøvrig nogen alvorligere forseelse saa som . . . . . d, uten permission forlater grubeområdet for længere tid end et døgn.« Dette har Graadal gjort, og det er dette forhold i forbindelse med hans erklæring om, at han vilde forlate grubefeltet for længere tid end et døgn, tiltrods for at han var bliet negtet permission dertil, som er grunden til hans avskedigelse.

Som følge herav hævder arbeidsgiverforeningen, at der har foreligget grunde av saklig art for Graadals avskedigelse.

Da det efter arbeidsgiverforeningens mening kun er dette, som voldgiftsretten har at avgjøre, maa — paa staar den — de stillede spørsmaal bli at besvare med «ja», uten at voldgiftsretten har adgang til at indlate sig paa, hvorvidt det har været rimelig av bestyreren at avskedige Graadal eller ikke.

Rettsens flertal (formanden, Solnørdal, Bjerkmann og Pedersen) finder ikke grund til at uttale sig om, hvorvidt det kan henhøre under voldgiftsrettens kompetence at avgjøre, hvorvidt en avskedigelse, som har fundet sted, i det enkelte tilfælde har været mere eller mindre rimelig, idet flertallet mener, at voldgiftsretten i hvert fald maa prøve ikke blot om den grund, som har bevirket avskedigelsen, i sig selv har været av saklig art, men ogsaa om det saklige forhold i det foreliggende tilfælde har dannet en *lovlig avskedigelsesgrund*. Hvis den grund som paaberopes vistnok i sig selv har været av saklig art, men ikke retmæssig kan føre til avskedigelse, har der i virkeligheten ikke foreligget saklig grund for avskedigelsen. Skulde voldgiftsretten være avskaaret fra at prøve, hvorvidt det foreliggende forhold har dannet en ret-

mæssig grund for avskedigelsen, vilde den beskyttelse, som det er bestemmelsens hensigt at yde arbeidernes tillidsmænd, bli sterkt svækket i sin effektivitet.

At den for avskedigelsen anførte grund har været av saklig art, er voldgiftsretten enig om.

Retdens flertal antar imidlertid, at der ikke har foreligget retmæssig grund til Graadals avskedigelse og skal herom bemerke:

En arbeider gjør sig ikke skyldig i noget kontraktbrud, om han paa gyldig grund uteblir fra arbeidet, naar han kun snarest mulig underretter herom. (Se ogsaa reglementets § 3). I nærværende tilfælde var der fuld gyldig grund for Graadal til at foreta reisen til Kristiania for at konferere med arbeidsmandsforbundet og en sakfører dersteds. Saken gjaldt et prinsipspørsmål, som tillægges væsentlig betydning fra saavel arbeidsgiver- som arbeiderorganisationens side, og Graadal kunde ikke finde sig betrygget, medmindre han kom i forbindelse med en sakfører, om hvem han kunde anta, at han stod slik til det paagjødende principielle spørsmål, at han med forstaaelse og indsigt kunde ta sig av Graadals og arbeiderorganisationens interesse i saken. Naar Graadal søkte indtil 3 dages permission, var dette ikke mere end den tid, han rimelig trængte. Graadals permissionsandragende var derfor i sig selv fuldt saklig begrundet. Det var en velfærdssak av betydning for ham at foreta reisen, og saken maatte stille sig saaledes for ham, at han ikke kunde gjøre nogen forandring i den uten derved at risikere at forsømme eller skade sit og arbeiderorganisationens tarv. Der var overhodet heller ikke lang tid til at omraade sig i, da meddomsrettsaken skulde fore allerede om ca. 10 dage, og der i tilfælde skulde indstevnes vidner og træffes anden forberedelse. Da han av bestyreren blev negtet den permission, som han hadde bedt om, hadde han derfor kun valget mellem enten at sætte sig utover permissionsnegtelsen eller at forsømme sit eget velfærdsanliggende.

Efter de foreliggende opplysninger anser flertallet det godtgjort, at bestyreren forstod, at Graadal søkte permission for at konferere med sakfører, og at han i dette oiemed agtet at reise til Kristiania og mener, at han burde ha indset, at Graadal under de foreliggende forhold ikke let kunde vareta sit tarv uten en saadan reise. I virkeligheten har derfor bestyreren ved sin negtelse av permission til en viss grad provocert Graadal til at sætte sig utover hans negtelse og stillet ham saaledes, at han ikke let hadde anden utvei, hvis han vilde vareta sit tarv.

Under disse omstændigheter vil det ikke kunne betegnes som en alvorligere forseelse, der lovlig kunde føre til Graadals avskedigelse, at han valgte at reise for at vareta interesser og pligter som var av væsentlig betydning for ham, særlig da det efter det oplyste ikke kan antages, at nogen væsentlig interesse for bedriften blev skadet ved hans reise. Naar reglementets § 11 som eksempel paa en saadan alvorligere forseelse nævner, at en arbeider uten permission forlater grubefeltet for længere tid end et døgn, maa dette ikke forstaaes forutsætningsløst, men maa sees i relation til de i hvert enkelt tilfælde foreliggende forhold, og disse kan være av den art, at de utelukker anvendeligheten av oieblikkelig avskedigelse. Et saadant forhold kan f. eks. foreligge, om reisen gjælder at søke lægehjælp, og paa lignende maate maa forholdet bedømmes i nærværende tilfælde.

Det er av arbeidsgiverforeningen fremhævet som et moment, der skulde ha betydning for avgjørelsen, at Graadal ved sin samtale med bestyreren skulde ha optraadt provocerende og mindre høflig.

Flertallet finder at burde bemerke, at Graadal vistnok har optraadt noget kort og mindre hensynsfuldt, men paa den anden side burde bestyreren, naar han forstod, hvorfor Graadal bad om permission, ha søkt gjennem en rolig samtale at orde forholdet og det saa meget mere, som det gjaldt en sak, hvori gruben stod i et motsetningsforhold til Graadal, forsaavidt som den hadde paatat sig at dække motpartens utlæg i anledning av saken.

Under enhver omstændighet har Graadals maate at optræ paa ikke været av den art, at den skulde kunne begrunde en avskedigelse, og bestyreren har ogsaa forklart, at han ikke la velt paa den maate, som Graadal fremførte sit andragende paa.

Der er efter procedyren paa det rene mellem parterne, at følgen av, at spørsmålet besvares som her skedd, maa være, at Graadal indtages i arbeide igjen og tillike tilkjendes erstatning for det tap han har lidt ved, at han i mellemtiden ikke har hat sit arbeide ved gruben.

Angaaende spørsmålet om, fra hvilken tid Graadal skal tilkomme saadan erstatning, skal flertallet bemerke:

Som ovenfor nævnt oplyste Graadal ikke bestyreren om, at hans henvendelse

skedde efter grubearbejderforeningens opfordring. Bestyreren har under voldgiftssaken sagt, at han — hvis han hadde kjendt til dette — vistnok vilde tat begjæringen under nærmere overveielse og strukket sig længst mulig

Om man end — som ovenfor nævnt — finder, at bestyreren har kjendt de væsentlige omstændigheter som maatte komme i betragtning i anledning av permisjonsspørsmålet, bør Graadal dog bære det økonomiske ansvar ved, at opplysningerne fra hans side fra først av ikke har været helt fuldstændige, idet det er en mulighet for, at hans samtale med bestyreren vilde ledet til et andet resultat, hvis han hadde git fuldstændige opplysninger.

Imidlertid fik bestyreren senere eller ihvertfald under meddomsretssaken tilstrækkelig rede paa forholdet, og fra denne tid (1. mars d. a.) bør gruben betale Graadal erstatning, naar bestyreren desuagtet, trods opfordring, har negtet at gjenindta Graadal i arbeidet.

Fra erstatningsbeløpet maa der gjøres fradrag for, hvad Graadal fra 1. mars maatte ha oppebaaret i arbeidsfortjeneste andetsteds.

Flertallet stemmer for, at omkostningerne ved voldgiften deles mellem parterne.

Mindretallet (Platou, Corneliussen og Lundh) er kommet til det resultat, at baade det av Norsk arbeidsmandsforbund og av Norsk arbeidsgiverforening stillede spørsmaal maa besvares med ja.

Mindretallet mener, at det ligger utenfor den paaberopte overenskomstens hensigt at underkaste spørsmålet om, hvorvidt en tillidsmands avskedigelse er materielt berettiget eller rimelig, bedømmelse av den i henhold til overenskomsten etablerte voldgift. En tvist mellem en arbeidsgiver og en arbeider om en avskedigelsesgrunds eller opsigelsesgrunds materielle beføielse vil altid være underkastet de ordinære domstoles avgjørelse, og det har efter mindretallets opfatning ikke kunnet være den paaberopte overenskomstens hensigt at trekke noget spørsmaal om den enkelte arbeiders individuelle ret bort fra domstolene for at henlægge den under voldgiftsrettens kompetanse.

Derimot lar det sig forklare, at arbeiderorganisationerne har ønsket den *yderligere* sikkerhet mot at deres tillidsmænd avskediges eller opsies, som ligger deri, at den vilkaarlige en arbeidsgiver alltid tilkommende opsigelsesret ikke skal kunne benyttes imot tillidsmændene, men at opsigelsen altid maa være skedd av saklige grunde, hvormed mindretallet forstaar grunde, som ligger i vedkommendes forhold som arbeider.

Det er kun, hvis opsigelsen eller avskedigelsen av en tillidsmand ikke er skedd paa saklige grunde, at spørsmålet som indeholdende en krænkelse av overenskomsten kan komme ind for voldgiftsretten.

Mindretallet mener, at bestemmelsen i overenskomstens § 8 d, som indeholdende en positiv indskrænkning i arbeidsgiverens ret maa fortolkes strengt efter ordene, og at en fortolkning, som utvider bestemmelsens rækkevidde, maa være utelukket. Efter flertallets fortolkning av bestemmelsen vilde voldgiftsretten kunne faa til avgjørelse spørsmaal om en arbeiders manuelle duellighet, hans legemlige skikkethet for det overtagne arbeide, hans personlige forhold overfor arbeidskamerater o. l., og det synes selvsagt, at det ikke har kunnet være overenskomstens mening at lægge arbeidslederens bedømmelse av saadanne spørsmaal ind under avgjørelse av den ved overenskomsten vedtagne voldgift.

Paa den anden side maa imidlertid voldgiftsretten ha fuld anledning til at underkaste de for opsigelsen eller avskedigelsen angivne saklige grunde den bedømmelse som skal til for at overbevise voldgiftsretten selv om, at den paaberopte saklige grund virkelig eksisterer og ikke alene er en skingrund eller et paaskud, anvendt for at dekke en i virkeligheten vilkaarlig opsigelse. Ifølge den paaberopte bestemmelse i § 8 d, skal der *være* saklige grunde tilstede for avskedigelsen. Det er altsaa ikke nok, at der alene *vaaropes* saklige grunde, hvis voldgiftsretten skjønner, at disse i virkeligheten ikke har været tilstede.

Mindretallet er efter det i saken oplyste kommet til det resultat, at den for avskedigelsen paaberopte grund — som efter voldgiftsrettens enstemmige opfatning har været av saklig art — ogsaa er den virkelige grund, og mindretallet anser hermed omraadet for voldgiftsrettens undersøkelse i denne sak for at være uttømt.

Subsidiært skal imidlertid mindretallet bemerke, at selv om overenskomstens § 8 d, kunde gives den utvidende fortolkning, som flertallet har lagt til grund for sin bedømmelse, finder mindretallet fremdeles at maatte besvare de opstillede spørsmaal med ja. Man finder, at forholdet maa bedømmes saaledes, som det forelaa i avskedigelses- eller opsigelsesøieblikket. Efter de opplysninger, som fra begge sider er fremkaffet om den angjældende telefonsamtale, er det efter mindretallets opfatning paa

det rene, at Martin Graadal simpelthen har tilkjendegit sin overordnede, at han vilde ta permission uten tilladelse, og at han i strid med reglementet har realisert denne beslutning. Mindretallet finder det ikke nødvendig at drøfte, hvorvidt en permission som den ansøkte har været en velfærdssak for Martin Graadal. Efter det oplyste, specielt om, at allerede arbeidsmandsforbundet hadde tat sig av saken, kan der være tvil om, hvorvidt ikke Graadal betydelig har overdrevet nødvendigheten av sin personlige optræden i denne. Avgjørende for mindretallet er det i ethvertfald, at der ikke blev git bestyreren nogensomhelst oplysning om Graadals opfatning av reizens nødvendighet eller om, at han i dette spørsmål ikke optraadte personlig, paa sine egne vegne, men som repræsentant for foreningen og som dennes tillidsmand.

Bestyreren var saaledes avskaaret fra at ta disse momenter i betragtning, og han maatte saaledes ha al mulig grund til at tro, at Graadals optræden udelukkende bundet i en personlig lyst til at trumfe igjennem sin vilje paa trods av bestyreren. Han maatte være berettiget til under saadanne omstændigheter, at erklære, at en realisation av Graadals uttalte beslutning maatte være at betragte som avsked fra verket.

Hvad der senere er passert i saken kan mindretallet ikke tillægge nogen betydning for avgjørelsen, og det saa meget mindre som der ikke fra Graadals egen eller fra vedkommende forbunds side sees at være gjort noget effektivt forsøk paa at faa den ved Graadals egen optræden forvoldte misforstaaelse opklaret. Mindretallet finder vistnok, at en arbeidsgiver bør strække sig længst mulig for at søke at undgaa misforstaaelser av den her foreliggende art, selv om vedkommende arbeiders optræden som i nærværende tilfælde er utilladelig provocerende; men er misforstaaelsen først indtruffet, maa dens følger helt gaa ut over den, som ved sin positive optræden har fremkaldt den.

Mindretallets medlem, Platou, som iøvrigt tiltræder ovenstaaende begrundelse, vil desuten for sit vedkommende specielt fremhæve, at han forstaar bestemmelsen i overenskomstens § 8 d derhen, at en tillidsmand, som vil nyte godt av den særskilte beskyttelse, bestemmelsen tilsigter at yde ham, pligter at gjøre arbeidsgiveren oppmerksom paa, at det er i egenskap av tillidsmand, han optræder i den situation, som foranlediger konflikter, idet han i motsat fald maa bli at betragte alene som almindelig arbeider. Da Graadal, hvad der er paa det rene i saken, hverken var meldt til arbeidsgiveren som tillidsmand eller i det foreliggende tilfælde hadde uttrykkelig tilkjendegit sig at optræde som saadan, har han ikke krav paa anden beskyttelse mot avskedigelse eller opsigelse end den, som tilkommer enhver anden arbeider. —

Hvad sakens omkostninger angaar vilde mindretallet ha stemt for, at disse paalægges arbeidsmandsforbundet, væsentlig fordi der fra Graadals og hans forenings side intet er gjort for at faa forholdet mindelig ordnet. Men da det av den foreløbige votering viser sig, at sakens indbringelse for voldgiftsretten ikke kan betegnes som urimelig, finder mindretallet paa dette punkt at kunne slutte sig til flertallets votum.

I henhold hertil avsiees saadan

kjendelse:

De av parterne fremsatte spørsmål besvares saaledes:

Der har ikke foreligget saklige grunde, som lovlig har kunnet berettigge Martin Graadals avskedigelse. Martin Graadal indtages i sit arbejde igjen ved Røstvangen gruber og tilkjendes erstatning for tapt arbeidsfortjeneste fra 1. mars til gjenindtagelsen.

Sakens omkostninger bæres med en halvpart av arbeidsmandsforbundet og med en halvpart av arbeidsgiverforeningen.

Voldgift i anledning tvist ved Sulitjelma aktiebolags gruber.

Straks efter arbeidets gjenoptagelse efter lockouten ifjor sommer blev der ved Sulitjelma aktiebolags gruber tvist om, hvordan overenskomstens bestemmelser med hensyn til overtidsprocenter skulde praktiseres ved kistransporten. Kistransporten har for kun paagaat om hverdagene, men ifjor blev kistransporten i henhold til erholdt dispensation ogsaa holdt igang om søndagene. Denne dispensation var man paa arbeidernes side under forhandlingerne ikke gjort bekjendt med, og man stod i den formening, at praksis skulde være som før. Desuten blev der i Sulitjelma forut

for arbeidets gjenoptagelse ført forhandlinger mellem repræsentanter for arbeiderne og bolaget og hvor arbeidernes repræsentanter fik den opfatning, at der var enighet om, at overtidsprocenter ved kistransporten skulde betales.

Naar imidlertid ikke overtidsprocenter blev betalt, maatte tvisten bli at avgjøre ved forhandling og voldgift, og den 11. decbr. avholdtes forhandlingsmøte i saken, uten at enighet opnaades.

Nærmere forklaring augaaende tvisten gives i forbundets efterfølgende fremstilling til voldgiftsretten:

I den mellem Norsk arbeidsgiverforening, Bergverkernes landssammenslutning og Sulitjelma aktiebolags gruber paa den ene side og Arbeidernes faglige landsorganisation, Norsk arbeidsmandsforbund og de organiserte arbeidere ved bolagets gruber paa den anden side indgaaede overenskomst av 23. august 1911 har § 2 følgende ordlyd:

Ilvis intet andet ved særskilte overenskomster er fastsat, er den ordinære arbeidstid 10 timer daglig inklusive anfaringsstiden. Lørdage slutter arbeidet kl. 2. Hvor der arbeides ved 8 timers skift med stans søndag, slutter arbeidet kl. 6 lørdag eftermiddag og begynder paany søndag kl. 10 aften.

Ved skiftarbeide regnes skifttiden for ordinær, hvad enten den falder om dagen eller natten eller paa hverdage eller søndage. Arbeide utover den ordinære arbeidstid betragtes som overtidsarbeide, hvorfor betaling erlægges med 25 pct. av timelønnen for de to første timer og 50 pct. for den øvrige tid. For reparationer og andet arbeide, som nødvendiggjør arbeide paa søn- og helligdag, betales et tillæg av 100 pct.

Som helligdagsarbeide regnes tiden fra klokken 6 lørdag aften eller aften før helligdag og indtil klokken 10 sidste helligdags aften, hvor flere helligdage følger paa hinanden.

Dersom arbeidsgiveren eller hans repræsentant i enkelte tilfælder midlertidig vil anvende 8 timers skift, er arbeiderne ved vedkommende bedrift berettiget til den ordinære skiftbetaling. Ved overgang til ordinær 8 timers skift skal der forhandles om timelønnen.

Straks ved arbeidets gjenoptagelse efter konflikten blev der ved Sulitjelma aktiebolags gruber tvist angaaende forstaaelsen av denne paragraf.

Den 4. september mottok forbundet fra arbeidsgiverforeningen følgende skrivelse:

»Kristiania, 4. september 1911.

Norsk arbeidsmandsforbund, Folkets hus.

Fra Sulitjelma aktiebolags gruber har vi modtat en skrivelse, hvori uttales:

»Desværre maa vi meddele, at der i et spørsmal i den nye tarif allerede er opstaat uoverensstemmelse mellem de herværende arbeidere og os. Det gjælder de transportarbeidere, som indgaar under Norsk arbeidsmandsforbund, og som vi i henhold til de »almindelige bestemmelser« paragraf 2, 2. passus, vil ha til at utføre søndagsarbeide. Det gjælder altsaa de arbeidere, som indgaar under grubetariffens paragraffer 24, 25, 26, 48, 49, 50, 51, 52, 54, 56 og 57, altsaa temmelig mange arbeidere. Disse mener, at de i henhold til § 2, 1. passus, har ret til at indstille arbeidet lørdag kl. 2, og at de — om vi ønsker søndagsarbeide utført — kan forlange det vanlige overtidstillæg, mens vi anser, at de utfører »skiftarbeide«, og at dette derfor i henhold til paragraf 2, 2. passus, maa betragtes som ordinær.

Som det vil erindres, var denne passus opsat specielt av hensyn til indførelse av søndagsarbeide ved vort transport, og da undertegnede ytret tvil om, at den anvendte uttryksmaate var tilstrækkelig klar, blev der baade fra direktør Getz, kontorchef Krefting og forretningsfører Rich. Hansens side fremholdt, at der med »skiftarbeide« maatte forståes arbeide, der utførtes kontinuerlig, d. v. s. dag og nat, og — om dispensation forefindes — ogsaa paa søn- og helligdage. Som bekjendt er vor kistransport indstillet om vinteren efter at isen umuliggjør dampskibenes fremkomst. Likeledes vil det kontinuerlige arbeide paa søn- og helligdage ophøre, naar vort vinterlager av kis er nedkjørt, idet den daglige produktion ikke er større end man kan række at faa den nedtransportert ved dag- og natarbeide alle hverdage.

Arbeiderne paastaar, at den sidste omstændighet maa bevirke, at arbeidet ikke kan forståes som skiftarbeide eller kontinuerlig arbeide, og at derfor de »almindelige bestemmelser« paragraf 2, 2. passus ikke kan komme til anvendelse.

Søndagsarbeidet ved transporten utføres i henhold til dispensationer fra fabrikk-

tilsynslovens bestemmelser om søndagsarbeide overensstemmende med vedlagte kopier. Da det vel efter det ovenstaaende ikke kan være tvil underkastet, at vor **forstaaelse** av saken er den rigtige, tør vi anmode om, at arbeidsgiverforeningen faar Norsk arbeidsmandsforbund med paa at erklære tydelig og klart, at dette er saa, og hvis dette mot formodning ikke skulde lykkes, bør vel spørsmålet paa en eller anden maate forelægges mæglerne til uttalelse.«

Da vi mener, at det maa være ganske klart, at bolagets opfatning er den rigtige, maa vi henstille til det ærede forbund at underrette vedkommende arbeidere om, at deres forstaaelse av overenskomsten er helt uriktig. Forsaavidt forbundet forstaar overenskomsten paa en anden maate end os, maa vi forlange spørsmålet avgjort ved forhandling og eventuelt voldgift.

Ærbødigst
for Norsk arbeidsgiverforenings centralstyre.
Axel Krefthing.

Imidlertid fik vi fra sekretær Karlgren besked om, at forut for arbeidets gjenoptagelse i Sulitjelma var der avholdt 3 konferanser mellom repræsentanter for arbeiderne og bolaget. Arbeiderne stillet nemlig endel betingelser for arbeidets gjenoptagelse. Under disse konferanser blev man efter Karlgrens utsagn enig om følgende:

1. Intet skal være til hinder fra verkets side for at den kooperative forening faar tomt paa verkets grund.
2. Ingen lønsreduktion skal finde sted efter den nye tarifs indførelse for de arbeidere, der var i verkets tjeneste ved streikens utbrud.
3. Indtagelsen av arbeiderne skulde finde sted ved hver arbeidsplads og ikke som først ment ved hovedkontoret, hvorhos de arbeidere, som straks meldte sig, blev sikret vinterarbeide.
4. Hver mand fik tilbake sine gamle slaatteenge.
5. Scheidning og lastning ved Furuhaugen blev fastsat til 37½ øre pr. time.
6. Krankjørerne ved Fineidet kan faa 8 timers skift, hvis de saa ønsker.
7. Transportfolk samt lastere og lossere ved Hellarmo, Skjønstaa, Fineidet, Furuhaugen, Sandnæs og Fagerlid faar overtidsbetaling fra kl. 2 (eventuelt 6) lørdag til kl. 10 søndag aften under dispensationstiden.

I skrivelse av 21. august fra bolaget fik arbeiderne skriftlig bekræftelse paa, hvad der var avtalt for punkterne 1 og 2's vedkommende. (Bilag 1.)

Hele forhandlingskomiteen var av den samme opfatning som Karlgren med hensyn til, hvad der blev avtalt under punkt 7 og finder denne antagelse yderligere bestyrket ved punkt 2 om, at ingen lønsreduktion vil finde sted. Tidligere har nemlig overtidsprocenter været betalt i de tilfælder kistransporten har foregaat paa søn- og helligdag.

Naar forhandlingskomiteen forela de omforenede punkter for arbeiderne, blev det endelig besluttet, at arbeidet skulde gjenoptages. Det som i særlig grad bevirket omslaget i stemningen var, hvad der var avtalt under punkt 7.

Efter at være gjort bekjent med den saaledes trufne avtale, sendte forbundet den 12. september arbeidsgiverforeningen følgende skrivelse:

»Kristiania, 12. september 1911.

Til
Norsk arbeidsgiverforening, Rosenkrantzgaten 7.

Sulitjelma aktiehotags gruber.

Den ærede forenings skrivelse av 4. ds. angaaende tvist om betalingen for søndagsarbeide ved kistransporten har vi mottat. Vi finder det ikke ganske klart, at bolagets opfatning her er den rigtige, ti vi kjender ikke til, at § 2 anden passus spesielt blev indtat av hensyn til søndagsarbeidet ved kistransporten i Sulitjelma. Bestemmelsen blev indtat av hensyn til arbeide i smeltelhytter, gas- og briketteringsverker. Den er saaledes basert paa mere varige forhold og ikke paa en rent midlertidig ordning, der kan etableres i henhold til dispensationen. Til støtte for denne vor paastand skal vi anføre, at bestemmelsen kom ind under forhandlingerne allerede straks over nyttaar. Dengang var det vistnok ikke endda tænkt paa nogen dispensation for kistransporten. Søndagsarbeide ved denne har ikke før været anvendt, og det synes fremgaa av bo-

lagets skrivelse, at det heller ikke i fremtiden vil bli anvendt. Det meddeles ogsaa fra Sulitjelma, at man der før arbeidets gjenoptagelse blev enig om, at der skulde betales procenter for søndagsarbeidet ved kistransporten, og spørsmålet kan vel derfor ikke længere foreligge som tvist.

Erbødigst

pr. Norsk arbeidsmandsforbund

Gunnar Sethil.

Naar avtale som foran nævnt efter vor formening var truffet, ansaa vi dermed saken iorden. Det viste sig imidlertid, at procenttillægget for søndagsarbeidet ved kistransporten ikke blev utbetalt, og da vi blev bekjent dermed, forlangtes forhandling i saken. Forhandlingsmøte avholdtes den 11. desember 1911, men uten at enighet oppnaades, idet begge parter opretholdt sin opfatning av saken.

Arbeidsmandsforbundets forhandlere hævdede, at lørdags- og søndagsarbeidet utover de i paragraffens første avsnit omhandlede klokkeslet maatte bli at betale med de i paragraffens andet avsnit omhandlede procenttillæg.

Til nærmere belysning av forbundets hævdede opfatning skal anføres følgende:

Under bergverksforhandlingerne var § 2 om arbeidstiden en av de paragraffer, som voldte størst vanskeligheter. Der var fra forbundets side forlangt innskærnkning i arbeidstiden, mens arbeidsgiverne holdt paa status quo. Det blev bestemt hævdet, at man ikke kunde gaa til nogen innskærnkning i arbeidstiden, men forholdet skulde være som før. Den eneste forandring som arbeidsgivernes forhandlere under de første forhandlinger (mellem forbundet og bergverkernes landssammenslutning) fandt at kunne gaa til i fællesoverenskomsten, var at arbeidet skulde slutte kl. 2 lørdag. Hvor arbeidstiden allerede var kortere end 10 timer daglig, skulde denne kortere arbeidstid bibeholdes, hvilket blev at fastsætte i de særskilte overenskomster. Den 31. januar enedes man saaledes om et forslag redigert av direktor Getz saalydende:

»Hvis intet andet ved de særskilte overenskomster er fastsat, er den ordinære arbeidstid 10 timer daglig. Lørdag slutter arbeidet kl. 2. Ved skiftarbeide regnes skifttiden for ordinær, hvad enten den falder om dagen eller natten eller paa hverdag eller son- og helligdag.»

Ved gruberne var hittil praktisert dag- og natarbeide, og ved smeltehytter, gas- og briketteringsverker var kontinuerlig drift anvendt. Dispensationen for Sulitjelma til at anvende søndagsarbeide ved kistransporten blev ikke nævnt, og vi hadde ikke anelse om, at den eksisterte før efter lockouten.

Under forhandlingerne 25. april fremsatte direktør Holmsen forslag om, at i § 2, første avsnit, skulde tilføies: »Hvor der arbeides med 8 timers skift med stans søndag slutter arbeidet kl. 6 lørdag eftermiddag og begynner paany søndag kl. 10 aften.» Dette av hensyn til vaskeriet og transporten. Forslaget blev vedtat, men noget med hensyn til dispensationen blev ikke foreslaat.

Naar saaledes direktør Holmsen fremholder, at § 2 har faat den nuværende form av hensyn til dispensationen og kistransporten, saa kan dette ikke være riktig, al den stund dispensationen ikke blev nævnt, og paragraffen fik sin nuværende form allerede tidlig under forhandlingerne, og under den forutsætning, at forholdet skulde være som før og at direktør Holmsens forslag senere under forhandlingerne intet har med dispensationen at gjøre.

Under hensyn til saavel overenskomstens ordlyd som de forutsætninger, der var tilstede under forhandlingerne, som ogsaa den omstændighet, at der forut for arbeidets gjenoptagelse i Sulitjelma var avtalt, at ingen lønsreduktion skulde finde sted for de streikende arbeidere, og at arbeidernes forhandlingskomite (5 mand) har forstaat avtalen saadan, at overtidsprocenter skulde betales ved kistransporten, og har fremholdt dette for arbeiderne og derved faat arbeidet igang, vil vi nedlægge paastand paa:

1. At maanedslønnede arbeidere erholder betaling for tiden fra kl. 2 lørdag eftermiddag til kl. 10 søndag aften med procenttillæg ifølge tariffen.
2. At kislastere og lossere over hele linjen erholder helligdagsbetaling fra kl. 6 lørdag aften til kl. 10 søndag aften.
3. At skysskjøerne erholder betaling for overtids- og helligdagsarbeide fra kl. 2 lørdag eftermiddag til kl. 10 søndag aften i henhold til tariffen.

Med hensyn til arbeidsgrupperne under punkt 1 og 3, saa har det ikke været praksis før og er intet avtalt om, at de skal ha længere arbeidstid end grubearbeidene — altsaa slut lørdag kl. 2.

Med hensyn til grupperne under punkt 2 saa er der 8 timers skift med stans søndag, hvorfor den ordinære arbeidstid her slutter kl. 6 lørdag.

Sluttelig skal vi tillate os at nedlægge paastand paa, at omkostningerne ved nærværende voldgiftsret paalægges Norsk arbeidsgiverforening.

Ærbødigst
pr. Norsk arbeidsmandsforbund
Gunnar Sethil.

Fremstilling til voldgiftsretten

fra

Norsk arbeidsgiverforening

i anledning av tvist angaaende betalingen til transportarbeiderne for søndagsarbeide ved Sulitjelma aktiebolags gruber.

Norsk arbeidsmandsforbund har i sin fremstilling til voldgiftsretten fremsat paastand paa overtidstillæg fra kl. 2 (tildels kl. 6) for 3 grupper av arbeidere ved Sulitjelma. Gruppe 1 omhandler maanedslønnede arbeidere, gruppe 2 kislaster og lossere og gruppe 3 skysskjørere.

Vi maa i den anledning fremsætte paastand paa, at saken for gruppe 3's vedkommende avvises fra nærværende voldgiftsret. For denne gruppes arbeidere har nemlig tvisten hverken været behandlet mellem verket og arbeidernes tillidsmænd eller ved forhandling mellem organisationerne. Forinden tvisten har været behandlet paa denne i overenskomsten foreskrevne maate, kan den ikke uten begge parter samtykke indbringes for voldgift. De arbeidergrupper, hvorom der har været forhandlet, findes nævnt i arbeidsgiverforeningens i arbeidsmandsforbundets fremstilling gjengivne skrivelse til forbundet av 4. september. Samtlige disse grupper omfatter kun skiftarbeidere.

Skysskjørerne staar derimot i en helt anden stilling. Og verket har ikke, før man fik se arbeidsmandsforbundets fremstilling, hat anelse om, at der forelaa nogen tvist angaaende skysskjørernes betaling. Tvertimot er verket og vedkommende arbeidere bliit enig om en bestemt maanedsløn for dette arbeide. Er arbeiderne ikke fornøiet med denne ordning, faar de henvende sig til verket ved sine tillidsmænd, og opnaaes ikke derved enighet, faar saken overlates til forhandling mellem organisationerne. For nærværende voldgiftsret kan derimot ikke saken optages, og vi maa nedlægge paastand paa, at faa den avvist.

Vi finder det upaakrævet subsidiært at opta realiteten til drøftelse for denne gruppes vedkommende og vore uttalelser i det følgende gjælder kun de øvrige arbeidergrupper, hvorom der er tvist.

Ved Sulitjelma aktiebolags gruber er kistransporten indstillet om vinteren, efterat isen umuliggjør dampskibenes fremkomst. Tidligere har man rukkert at faa nedtransportert kisen ved dag- og natarbeide alle hverdage. Kvantiteten økes imidlertid aar for aar, og det er bliit nødvendig for verket at holde transporten gaaende ogsaa paa søn- og helligdagene fra vaaren, naar isen er gaat op, og indtil vinterlageret av kis er nedkjørt. Længere behøver man nemlig ikke at drive søndagsarbeidet, idet den daglige produktion ikke er større, end man kan faa nedtransportert ved dag- og natarbeide alle hverdage. Søndagsarbeidet vil imidlertid altid maatte drives i adskillige maaneder. I 1911 har man paa grund av den lange streik endog maattet holde paa med søndagsarbeidet til ved juletider.

Allerede sommeren 1910 var verket paa det rene med, at søn- og helligdagsarbeide vilde bli nødvendig ved kistransporten og ansøkte departementet om dispensation hertil. Denne blev bevilget i juni 1910, og vedlægger vi avskrift av Vestlandske og Nordlandske fabriksinspektors skrivelser herom. Dispensationen blev dog ikke benyttet i 1910, da man saa, at man kom til at række transporten uten søn- og helligdagsarbeide.

Under forhandlingerne om nye bergverksoverenskomster i 1910 og 1911, der blev ført i 2 instanser, først mellem bergverkernes landsammenslutning og Norsk arbeidsmandsforbund og senere mellem Arbeidernes faglige landsorganisation og arbeidsgiverforeningen, kom spørsmålet om det paatænkte søn- og helligdagsarbeide for kistransporten ved Sulitjelma op.

Allerede under de første forhandlinger konfererte Sulitjelmas direktør, hr. Holmsen, med hr. direktør Getz, som var forhandler for Bergverkernes landssammenslutning, om at faa indtat i overenskomsten en bestemmelse, der sikret Sulitjelma adgang til at holde transportarbeidet gaende ogsaa paa søn- og helligdage uten overtidstillæg.

Det var bl. a. med henblik herpaa, at hr. direktør Getz foreslog indtat følgende bestemmelse, som er blit staaende som § 2, 2den passus i bergverksoverenskomsterne: »Ved skiftarbeide regnes skifttiden for ordinær, hvad enten den falder om dagen eller natten eller paa hverdage eller søn- eller helligdage.

Denne bestemmelse, som igrunnen kun fastslaar, hvad der overalt er gjængs praksis, blev allerede da akseptert av arbeiderne.

Utvisomt har ved denne leilighet forholdet med Sulitjelmas transportarbeidere været uttrykkelig nævnt.

Imidlertid kom saken op igjen under de senere forhandlinger.

I et møte, hvor hr. direktør Holmsen var tilstede som representant for Sulitjelma, og hvor d'hr. ingeniør W. R. Pihl og ingeniør Axel Krefting deltok som forhandlere for arbeidsgiverforeningen, og d'hr. forretningsfører Rich. Hansen og forretningsfører M. Ormestad for Arbeidernes faglige landsorganisation, fremholdt hr. Holmsen, at han var ræd for, det ikke var tilstrækkelig tydelig, at omhandlede bestemmelse rammet transportarbeidernes søndagsarbeide. Hertil blev fra landsorganisationens forhandlere svaret, at dette var ganske utvisomt, og at bestemmelsen derfor ikke vilde kunne gi anledning til nogen tvist. Bestemmelsen blev derfor latt uforandret.

At samtidig bestemmelsen om, at arbeidet slutter kl. 6 lørdag etc., hvor der arbeides med 8 timers skift med stans søndag, blev indtat, er vistnok rigtig, men har intet med den foreliggende sak at gjøre.

Bergverkskonflikten blev som bekjendt løst ved mægling av d'hr. stortingspræsident Halvorsen og dr. Eriksen, idet man herunder blev enige om forslag til nye overenskomster, som blev vedtat av begge parter.

Til trods herfor gikk imidlertid Sulitjelmas arbeidere frem paa den illoyale maate, at de, forinden arbeidet blev optat, ved direkte henvendelse til verket søkte at opnaa særbetainger, som laa helt utenfor det mellem organisationerne vedtagne. Av de ting, som forlangtes, var, at ingen lønsreduktion skulde finde sted efter den nye tarifs indførelse for de arbeidere, som var i verkets tjeneste ved streikens utbrud. Og videre forlangtes, at transportfolk skulde faa ekstrabetaling for søn- og helligdagsarbeide under dispensationstiden.

Det forstnevnte punkt gikk verkets direktør med paa. Med hensyn til det sidste uttalte han herom kun, at han var villig til at gi de maanedslønnede transportfolk en passende betaling for søn- og helligdagsarbeide uten at binde sig til noget bestemt. I direktørens skriftlige bekræftelse av, hvad verket gikk med paa (se bilag 1 til arbeidsmandsforbundets fremstilling), nævnes da heller ikke dette punkt med et ord.

Som det av ovenstaaende vil fremgaa, er arbeidsmandsforbundets paastande bygget paa en fremstilling av forholdene, som paa en række væsentlige punkter ikke er korrekte.

For det første har arbeiderne ikke, som det hævdes, været ubekjendt med den allerede i juni 1910 givne dispensation til søndagsarbeide for transportarbeiderne. Spørsmålet om betalingen for dette arbeide har været drøftet under forhandlingerne, hvad vi ved vidneprov skal søke at godtgjøre. Forøvrig fremgaar det tydelig nok av det av arbeidsmandsforbundet selv oplyste, om at spørsmålet angaaende søndagsarbeide for transportarbeiderne i dispensationstiden var drøftet mellem verkets direktør og arbeiderne, at disse var vel bekjendt med forholdet og med dispensationen. Videre kan opplyses, at i den samtidig oprettede overenskomst mellom Sulitjelma og Jern- og metalarbeiderforbundet er indtat uttrykkelige bestemmelser (i § 8 punkt d og e) om betaling for søndagsskift. Disse bestemmelser gjelder udelukkende transportarbeidere, (enkelte klasser av disse staar nemlig i arbeidsmandsmandsforbundet og andre i Jern- og metalarbeiderforbundet), og forhandlingerne maa saaledes her ha hat fuldt forstaaelse av dispensationens betydning. Den betaling, som her er fastsat for søndagsskift, svarer til ordinær skiftløn uten overtidstillæg. Forhandlingerne angaaende overenskomsten med Jern- og metalarbeiderforbundet blev imidlertid ført i forbindelse med forhandlingerne om overenskomsten med arbeidsmandsforbundet og blev likesom disse ført mellom arbeidernes landsorganisation og arbeidsgiverforeningen. Det høres da ikke meget rimelig ut, at landsorganisationens forhandlere under forhandlingerne med arbeidsmandsforbundet skulde være helt uvidende om dispensationen.

For det andet er det aldeles uriktig, at Sulitjelmas direktør overfor arbeiderne

er gaat med paa det nu forlangte overtidstillæg. Dette fremgaar tydelig nok derav, at der intet herom nævnes i den av arbeidsmandsforbundet fremlagte skrivelse av 21. august 1910 fra verket. Forbundets paastand herom benegtes saaledes bestemt, og vi gjør samtidig opmerksom paa, at forbundet her har den fulde bevisbyrde for sin paastand.

Endelig er det fuldstændig uberettiget, naar arbeidsmandsforbundet søker at bygge paa direktørens uttalelse om, at lønsreduktioner ikke vil finde sted for de arbeidere, som var i verkets tjeneste ved streikens utbrud. Det er tvilsomt nok, om forbundet overhodet er berettiget til at kræve opretholdt en saadan avtale, som arbeiderne ad bakveie tillurer sig, tiltrods for at saken var overlatt til organisationsmessig forhandling. Selv om man imidlertid tar hensyn til denne avtale, maa den tydeligvis kun forstaaes som gjældende vedkommende arbeideres individuelle lønninger, altsaa deres timeløn, dagløn eller maanedsløn, ikke derimot *denslags* almindelige bestemmelser som overtidsbestemmelsen o. lign. Det er ganske klart, at verket ikke i saa henseende kunde stille de, som var i verkets tjeneste ved streikens utbrud, i nogen anden stilling end andre arbeidere. Hertil kommer, at der overhodet ikke kan bygges paa tidligere regel, fordi regelmæssig *søndagsskift* aldrig tidligere har været anvendt ved transporten.

Saavidt vites, har der ikke engang forekommet søndagsarbeide for en enkelt anledning. Men selv om saa var, om altsaa transportarbeiderne en enkelt søndag helt utenfor det ordinære skulde ha arbeidet og da faat overtidstillæg herfor, vilde det ha været noget helt andet end den nuværende nye ordning med fast, ordinært søndagsskift i længere tid av aaret. Den omhandlede avtale mellem verket og arbeiderne kunde derfor ikke medføre, at den tidligere overtidsbetaling skulde faa konsekvenser for den faste betaling for søndagsskift. Og arbeiderne har tydeligvis hat samme opfatning, idet de har fremsat forlangende angaaende lønsreduktion og forlangendet angaaende transportarbeidernes helligdagsarbeide som sideordnede krav.

Den foreliggende tvist maa saaledes avgjøres ut fra overenskomstens egne bestemmelser, der paa dette punkt synes ganske utvilsomme.

Overenskomsten fastsætter, at ved skiftarbeide skal skiftetiden betragtes som ordinær (og der skal altsaa ikke betales overtidstillæg), selv om den falder om natten eller paa søn- og helligdage. Bestemmelserne om den ordinære arbeidstids avslutning henholdsvis kl. 2 og 6 lørdag gjælder saaledes ikke skiftarbeide, som drives ogsaa om søn- og helligdage.

Dette fremgaar forøvrig med hensyn til stansningen kl. 6 av bestemmelsen selv, idet der staar, at arbeidet slutter kl. 6 lørdag, hvor der arbeides med 8 timers skift *uten stans søndag*. Hvor der arbeides med 8 timers skift *uten stans* søndag, kan man attsaa antitetisk slutte, at bestemmelsen *ikke* gjælder.

At transportarbeidet, der foregaar skiftvis dag og nat, virkelig er et skiftarbeide, hvorfor intet overtidstillæg skal betales, anerkjendes av alle saalænge det kun foregaar om hverdagene (dag og nat). Det er da selvfølgelig like meget at betragte som skiftarbeide, naar det drives om søn- og helligdagene, saasandt dette foregaar regelmæssig i nogen tid og ikke bare undtagelsesvis anvendes for en enkelt anledning. At søndagsarbeidet ikke drives aaret rundt, kan her ikke tillægges nogen betydning. Ti det ligger i begrepet skiftarbeide, at dermed forstaaes kun arbeide, som drives skiftvis aaret rundt. Det er like meget skiftarbeide, om det kun drives skiftvis endel av aaret.

Saken synes os derfor ganske klar. Efter vor opfatning kan arbeidsgiveren indføre skiftarbeide overalt, hvor han finder det paakrævet av hensyn til rational drift (han kan jo efter overenskomstens § 4 anvende de arbeidsmetoder, han finder tjenlige), og hvor han erholder den nødvendige dispensation, drive dette skiftarbeide ogsaa paa søn- og helligdage, uten at arbeideren har krav paa overtidstillæg. Det er nemlig aldeles uberettiget av arbeidsmandsforbundet at hævde, at forutsætningen for § 2. 2 passus, var, at forholdet skulde være som før. Det er intet forbehold tat herom. For transportarbeidernes vedkommende hadde arbeiderne tvertimot fuldt paa det rene før overenskomstens vedtagelse, at der vilde bli en ny ordning med transportarbeidet, og at det vilde maatte holdes gaende ogsaa paa søn- og helligdage, og overenskomstens § 2, 2. passus man saaledes opfattes som bl. a. tagende sigte paa dette arbeide.

At arbeiderne har forstaat, at de efter overenskomsten intet krav vilde ha paa overtidsbetaling herfor, fremgaar tydelig nok av, at de optok spørsmålet om søndags-

betaling for transportarbeiderne under den tidligere nævnte konferance med verkets direktør.

Vi maa i henhold til foranstaaende fremsætte paastand paa, at kislasterne og losserne for det søn- og helligdagsarbeide, saalænge det drives kontinuerlig, kun faar sin ordinære betaling uten overtidstillæg.

Med hensyn til de *maanedslønnede* arbeidere findes der i overenskomsten intet om, at de skal ha særlig betaling for søn- og helligdagsarbeide, der jo naar det drives skiftvis, skal betragtes som ordinær arbeidstid. Imidlertid har verkets direktør for arbeidets gjenoptagelse uttalt, at de skulde faa et passende tillæg herfor. I henhold hertil har de ogsaa for søndagsskiftet faat sig utbetalt et tillæg, som staar i forhold til deres maanedsløn. Hermed er ogsaa verket villig til at fortsætte. Derimot finder man kravet om overtidstillæg aldeles ubeføiet.

For de maanedslønnede transportarbeidere fremsættes derfor panstand paa, at de for søn- og helligdagsskift faar betaling i forhold til sin maanedsløn.

Sluttelig fremsættes paastand paa, at arbeidsmandsforbundet paalægges at bære voldgiftssakens omkostninger.

Aar 1912 tirsdag den 9. april traadte følgende herrer sammen som voldgiftsret i anledning tvist om beregningen av betalingen til transportarbeiderne ved Sulitjelma aktiebolags gruber i anledning søndagsarbeide:

Hr. boktrykker A. Grøndahl, hr. ingeniør C. Dahlberg, valgt av Norsk arbeidsgiverforening.

Hr. formand P. Fjeld, hr. snekkerformand H. E. Engebretsen og overretssakfører M. Puntervold, valgt av Norsk arbeidsmandsforbund.

Som leder for de foreløbige forhandlinger, indtil opmanden træder i funktion, valgtes efter forslag av P. Fjeld overretssakfører Puntervold. Ingeniør Dahlberg foreslog hr. Grøndahl, som fik 2 stemmer. Den tredje av Norsk arbeidsgiverforenings valgte voldgiftsmænd, hr. direktør Heiberg (Skabo) var forhindret fra at være tilstede.

Man blev enig om at søke at faa hr. assessor Paal Berg som opmand. Forslaget herom var fremsat av hr. Grøndahl. Ved telefonhenvendelse erklærte hr. Paal Berg sig villig til at fungere.

Næste møte berammendes til onsdag 10. april kl. 6 efterm. i Norsk arbeidsgiverforenings forhandlingstokale.

Kristiania den 9. april 1912.

Michael Puntervold. H. E. Engebretsen P. Fjeld.
A. Grøndahl. Carl Dahlberg.

Onsdag den 10. april sammentraadte voldgiftsretten i ovennævnte sak under ledelse av formanden hr. Assessor Paal Berg.

Tilstede var foruten formanden de samme som var fremmøtt i foregaaende møte samt desuten den tredje av Norsk arbeidsgiverforening valgte voldgiftsmand, hr. direktør E. Heiberg.

Som repræsentant for Norsk arbeidsmandsforbund møtte hr. forretningsfører G. Sethil og som repræsentant for Norsk arbeidsgiverforening hr. sekretær G. Paus.

Fra begge organisationer var der paa forhaand tilstillet voldgiftsrettens medlemmer skriftlige fremstillinger angaaende saken. —

Hr. Sethil avgav en mundtlig redegjørelse som tilsvar til arbeidsgiverforeningens skriftlige fremstilling og fremla:

- 1) Skrivelse av 4. september 1911 fra arbeidsgiverforeningen til arbeidsmandsforbundet.
- 2) Kopi av skrivelse av 12. september 1911 fra arbeidsmandsforbundet til arbeidsgiverforeningen.
- 3) Kopi av skrivelse av 15. november 1911 fra arbeidsmandsforbundet til arbeidsgiverforeningen.
- 4) Skrivelse av 15. november 1911 fra arbeidsgiverforeningen til arbeidsmandsforbundet.
- 5) Kopi av skrivelse av 13. mars 1912 fra arbeidsmandsforbundet til arbeidsgiverforeningen.
- 6) Skrivelse av 21. august 1911 fra Sulitjelma aktiebolags gruber til formanden i Norsk arbeidsmandsforbunds stedlige styre.
- 7) Erklæring, datert 29. december 1911, fra Joh. Karlgren, P. Berntsen, A. Setsaa, Edv. Hofseth og Kr. Strømmevold.

- 8) Forslag angaaende arbejdstiden ved bergverkerne, fremsat av arbeidsmandsforbundets forhandlere under bergverksforhandlingene mellem bergverkernes landsammenslutning og Norsk arbeidsmandsforbund 1910 og 1911.
- 9) Forslag angaaende det samme, fremsat av hr. direktør Alfred Getz under de samme forhandlinger.

Hr. Paus fremla :

- 1) Kopi av dispensationsmeddelelse av 1910 til Sulitjelma aktiebolags gruber fra fabrikinspektøren i Vestlandske og Nordenfjeldske distrikt.
  - 2) Kopi av Sulitjelma aktiebolags grubers tidligere overenskomst med Norsk arbeidsmandsforbund av 21. juni 1907.
  - 3) Utskrift av forhandlingsprotokollen for forhandlingerne i 1911 angaaende forskjellige bergverksoverenskomster mellem Arbeidernes faglige langsorganisations sekretariat og Norsk arbeidsgiverforenings centralstyre.
  - 4) Erklæring, datert 23. mars 1912, fra hr. professor Alfred Getz.
  - 5) Erklæring, datert 1. april 1912, fra d'hr. trafikchef A. O. Andfinsen og grubeingeniør Fr. Carlson.
  - 6) Erklæring, datert 1. april 1912, fra d'hr. trafikchef A. O. Anfinsen, stationsmester E. Sivertsen og lokomotivformand M. Larsen.
- Derefter avgav d'hr. direktør Holm Holmsen, og trafikchef A. O. Andfinsen forklaring.

Den 13. april holdt voldgiftsretten møte. Samtlige rettens medlemmer var tilstede. Vidneførselen fortsattes med avhørelse av d'hr. Anfinsen, Krefting, Rich. Hansen, Ormestad, Holmsen, Setsaa og Karlgren.

Den 15. april holdt retten atter møte. Parternes repræsentanter hadde ordet til procedyre av saken.

Efter procedyren holdt retten raadslagning, som fortsattes tirsdag den 16. april.

Den 20. april holdtes møte i hvilket kjendelse avlæstes.

1. kjendelse.

Efterat bergverkskonflikten ifjor sommer var avsluttet med overenskomst, opstod der ved Sulitjelma gruber strid mellem transportarbeiderne og verket angaaende betalingen for overtids- og søndagsskift.

Transportarbeidet hadde tidligere været utført ved dag- og natarbeide alle hverdage, men uten søndagsskift. Verket hadde imidlertid hat under overveielse at indføre ogsaa søndagsarbeide og hadde i den anledning under 17. juni 1910 faat fornøden dispensation fra fabrikløvens bestemmelser om søn- og helligdagsarbeide. I 1910 blev der ogsaa rettet en henvendelse til arbeiderne om, hvad de i tilfælde vilde kræve for søndagsarbeide. Saken blev dog for 1910 stillet i bero, da verket fandt, at de krav transportarbeiderne reiste, ikke kunde imøtekommes.

Sommeren 1911 var der en langvarig arbeidsstans. Ved gjenoptagelsen av arbeidet i slutningen av august fandt det nødvendig at sætte igang søndagstransport for at faa kisen ned, før vandene blev islagt og transporten som følge derav helt maatte indstilles. Saken blev bragt frem under et møte den 27. august mellem verkets direktør og arbeidernes tillidsmænd. Arbeiderne paastaar, at der ved denne anledning blev lovet dem overtids- og helligdagsprocenter efter tariffen. Verket derimot har hævdet, at saadan løfte ikke blev git.

Fredag den 25. august om morgenen blev arbeidet med kistransporten optat, men samme dags eftermiddag erklærte togpersonalet, at arbeidet vilde bli stanset lørdag den 26 til vanlig tid, hvis der blev negtet dem søndagsprocenter for søndagsskiftene. Verket henviste til følgende passus i den nye overenskomsts paragraf 2: »Ved skiftarbeide regnes skifttiden for ordinær, hvad enten den falder om dagen eller natten eller paa hverdage eller søndage.» I henhold til denne hævdet verket, at der for søndagsskiftene ikke tilkommer arbeiderne andet end ordinær betaling.

For at undgaa arbeidsstans enedes man om at overlate tvisten til forhandling mellem hovedorganisationerne, saaledes at arbeiderne skulde faa sig efterbetalt søndagsprocenter, hvis de fik medhold i sin opfatning.

Organisationernes forhandlinger førte ikke til enighet, og tvisten er derfor indbragt for nærværende voldgift.

Norsk arbeidsmandsforbund har paa arbeidernes vegne nedlagt saadan paastand:

1. At maanedslønnede medarbeidere faar betaling for tiden fra kl. 2 lørdag eftm. til kl. 10 søndag aften med procenttillæg ifølge tariffen.

2. At kislistere og lossere over hele linjen faar helligdagsbetaling fra kl. 6 lørdag aften til kl. 10 søndag, saaledes at de som har akkord faar som tillæg til akkorden helligdagsprocenter beregnet efter deres mindsteløn.

En tredje paastand om overtids- og helligdagsbetaling for skyssarbeidere er tat tilbage, men under forbehold av at gjøre spørsmaalet til gjenstand for selvstændig forhandling med ret til eventuelt at søke det løst ved voldgift.

Norsk arbeidsgiverforening har for verket nedlagt paastand om, at lastere og lossere for søn- og helligdagsarbeidet saalænge det drives kontinuerlig, kun faar sin ordinære betaling uten overtidstillæg.

De maanedslonnede arbeidere har for skiftarbeide efter lørdag efterm. kl. 6 faat sig utbetalt et tillæg, utregnet efter deres ordinære maanedsløn. Saadant tillæg har verket erklæret sig villig til fremdeles at betale. For deres vedkommende gaar derfor paastanden ut paa, at de for søn- og helligdagsarbeide faar betaling i forhold til sin maanedsløn, men uten overtids- og søndagstillæg.

Den nugjældende overenskomst er resultatet av forhandlinger i saa at si 3 instanser. Først blev der pleiet forhandling mellem bergverkerens landssammenslutning og Norsk arbeidsmandsforbund.

Under disse blev der fra arbeidernes side fremsat krav paa forkortet arbeidstid. Man opnaalde enighet om, at der lørdag skulde slutes kl. 2 efterm. Længere fandt bergverkerne ikke at kunne gaa.

Med hensyn til skiftarbeide indeholder et av arbeidernes forhandlere fremsat forslag følgende bestemmelse: »Hvor skiftarbeide anvendes, betales nat- som dagskift, og for ordinært helligdagskift utenfor de store høitidsdage betales ikke overtidsprocenter.«

I denne form kom bestemmelsen ikke ind i overenskomsten. I sin foreliggende form (4. punktum av paragraf 2) er den foreslaat av direktør Getz, bergverkerens forhandler. Getz har i en fremlagt erklæring oplyst: Direktør Holmsen hadde gjort ham opmerksom paa, at man ved Sulitjelma gruber vilde bli nødt til at indføre regelmæssig søn- og helligdagsarbeide for transportarbeiderne; han bad derfor, at det maatte bli præcisert i overenskomsten, at dette søn- og helligdagsarbeide blir at betragte som arbeide paa ordinær arbeidstid, saa at intet overtidstillæg herfor kunde kræves.

At Getz med sit forslag har ment at dække direktør Holmsens krav maa man vistnok gaa ut fra; men erklæringen indeholder intet om, at direktør Getz gjorde arbeidernes forhandlere opmerksom paa denne sin forutsætning.

Det er heller ikke ad anden vei oplyst, at arbeidernes forhandlere blev gjort bekendt med direktør Holmsens krav.

Det er endvidere intet oplyst om, at Getz forslag foranlediget nogen diskussion.

I mars og april 1911 blev forhandlingerne om overenskomsten gjenoptat. Denne gang mellem arbeidsgiverforeningen og Arbeidernes faglige landsorganisation.

Under disse forhandlinger kom 3. punkt iud i paragraf 2. Forøvrig undergik denne paragraf ingen forandringer.

I et møte bragte direktør Holmsen 4. punktum paa bane. Arbeidsgiverforeningens fremstilling om dette er: Holmsen fremholdt, at han var ræd for at det ikke var tilstrækkelig tydelig, at bestemmelsen rammet transportarbeidernes søndagsarbeide. Landsorganisationens forhandler Rich. Hansen svarte hertil, at det var ganske utvilsomt. Bestemmelsen blev derfor latt uforandret.

Arbeidsmandforbundets fremstilling er, at Holmsen kun spurte om bestemmelsen var tydelig nok, og at dertil blev svaret av Rich. Hansen, at det var den. Transportarbeiderne blev ikke nævnt og landsorganisationens forhandlere hadde intet kjendskap til, at der var paatænkt søndagsarbeide for transportarbeiderne.

Under den mægling, som siden fandt sted i anledning av lockouten, blev ingen forandringer gjort med hensyn til de her omhandlede bestemmelser. I den form, de hadde faat under de tidligere forandringer, gik de over i den endelige overenskomst.

Forsaavidt arbeidsgiverforeningen har paastaat, at transportarbeiderne blev specielt nævnt under aprilforhandlingerne, pligter den efter formandens og d'herrer Puntervold, Engebretsen og Fjelds opfatning at føre bevis for denne sin paastand, naar rigtigheden av den bestrides fra den anden side. Paastand staar imidlertid mot paastand og forklaring mot forklaring.

Beviset er derfor efter flertallets mening ikke ført.

Paa den anden side maa arbeiderne bevise, at de under møtet den 24. august fik uttrykkelig løfte om overtids- og helligdagsprocenter. Men samtlige rettens medlemmer er enig om, at det fornødne bevis ikke er ført. Hvilken betydning der i tilfælde maatte tillægges et saadant løfte, finder man det derfor unødvendig at uttale sig om.

Hvad man efter dette maa holde sig til, blir efter flertallets opfatning alene bestemmelsernes egen ordlyd, set i lys av hvad ikke blot den ene av parterne, men begge parter efter en objektiv fortolkning maa antages at ha gaat ut fra som dens naturlige grundlag og forudsætninger.

Hvad flertallet i saa henseende lægger vejt paa er: Naar arbeidernes forhandlere av sig selv og uopfordret fremsatte sit forslag om skiftarbeide, kan man vanskelig tænke sig, at de har tat sigte paa andet skiftarbeide end det som da anvendtes. De kunde ingen opfordring ha til at foreslaa en bestemmelse, der skulde gi bergverkerne ret til at kræve regelmæssig søndagsarbeide alene mot ordinær betaling.

Deres bestræbelser var principielt rettet mot at faa arbeidstiden forkortet. Men det vilde været i liten samklang dermed at foreslaa en bestemmelse, som aapnet en uindskrænket adgang til ubegrænset at indføre overtids- og søndagsarbeide, naar man blot skaffet sig dispensation. Det kan vistnok herimot anføres, at en bestemmelse, som alene tok sigte paa eksisterende arbeide med nat- og søndagsskift skulde være overflødig, da spørsmålet forsaavidt allerede var avgjort ved en voldgiftsdom av 1908. Men naar den ældre overenskomst ved sin taushet hadde foranlediget en voldgiftssak kunde det være naturlig, at man nu bragte spørsmålet uomtvistelig ut av verden ved at indta en uttrykkelig bestemmelse.

Selve ordene »hvor skiftarbeide anvendes« peger ogsaa bestemt paa et da eksisterende skiftarbeide. Men har dette været meningen med det oprindelige forslag, er det litet trolig, at arbeidernes forhandlere uten videre og uten nogen indvending skulde ha akseptert Getz's forslag, hvis de hadde forstaat eller tænkt sig, at det indeholdt nogen realitetsforandring. Har dette forslag ikke foranlediget nogen diskussion, og det maa man efter det foreliggende gaa ut fra, kan forklaringsgrunden alene være den, at arbeidernes forhandlere har betragtet ændringerne som formelle, uten reel betydning.

Ser man hen til den indre berettigelse for en saadan bestemmelse som den heromhandlede, vil man efter flertallets opfatning ogsaa komme til, at den naturligen bør begrænses til at gjælde det ved overenskomstens avslutning eksisterende skiftarbeide.

For saadant arbeide har man ved overenskomstens avslutning hat adgang til at normere de regulære lønssatser under tilbørlig hensyn til den ekstraordinære arbeidstid. Ekstrabetalingen for nat- eller søndagsarbeide maa derfor antages at være indbefattet i lønssatserne; men skiftarbeide, som paalægges efter at tariffavtalen er kommet istand, har man ikke hat anledning til at ta i betragtning ved ansættelsen av lønssatserne.

At paalægge arbeiderne nyt skiftarbeide for den ordinære betaling vilde være et brud med det almindelig anerkjendte princip, at der ydes ekstrabetaling for søndagsarbeide.

I paragraf 2 fastslaes den ordinære arbeidstids længde. Til betryggelse for at den ogsaa blir overholdt, har arbeiderne bestemmelsen om overtids- og søndagsprocenter. Men denne betryggelse vilde let bli illusorisk, hvis arbeidsgiverne ved at gjøre søndagsarbeide til regulært skiftarbeide skulde kunne faa det ind under 4. punktum av paragraf 2 og derved bli fri forpligtelsen til at betale overtid- og søndagsprocenterne.

Flertallet finder derfor at saavel efter den maate, hvorpaa bestemmelsen er kommet ind i tariffavtalen, som efter den naturlige forudsætning for en saadan bestemmelse, maa den begrænses til at omfatte alene skiftarbeide i saadant omfang, som det blev drevet ved overenskomstens avslutning.

Anvendt paa transportarbeiderne ved Sulitjelma vil dette si: Da de ved tariffavtalens avslutning hadde regulært natskift, gaar deres natarbeide ind under bestemmelsen; men søndagsskift hadde de ikke; derfor ligger deres søndagsarbeide utenfor. Herimot kan efter flertallets opfatning ikke indvendes, at transportarbeiderne ved Sulitjelma maatte kunde tænke sig, at det vilde bli spørsmaal om søndagsskift for fremtiden. Det er forhandlernes forudsætninger, som her maa være det avgjørende. Og som nævnt har man efter det foreliggende ingen anledning til at gaa utfra, at arbeidernes forhandlere har været opmerksom paa denne eventualitet for transportarbeiderne ved Sulitjelma gruber.

Regelen er generell og maa i mangel av positiv avtale eller uttrykkelig uttalelser fortolkes paa samme maate ved Sulitjelma som for de andre gruber.

Blir man saaledes staaende ved at 4. punktum ikke er anvendelig, saa er følgen derav, at arbeiderne kan kræve særbetaling for sine søndagsskift. Og nogen anden bestemmelse end 5. punktum om overtids- og søndagsprocenter har man da ikke at falde tilbake paa.

I henhold til det anførte finder flertallet, at de timelønnede transportarbeidere ved Sulitjelma har krav paa ekstra betaling efter 5. punktum, og at det samme maa gjælde for de maanedslønnede. At lønnen er fiksert pr. maaned kan forsaavidt ikke spille nogen rolle. Den er fastsat med normal arbejdstid for øie, og tarifen har ingen bestemmelse om, at der for maanedslønnede arbeidere med hensyn til overtids- eller søndagsarbejde skal gjøres nogen undtagelse for regelen om ekstrabetaling. Det vil heller ikke stemme med tariffens aand og tanke, om man urgerte for sterkt, at procenter skal beregnes av timelønnen. Det vil ingen vanskelighet volde at regne ut, hvilken timeløn, der svarer til maanedslønnen. Grundlaget for beregningen av procenter lar sig saaledes med lethed finde.

For disse maanedslønnede arbeidere gaar paastanden ut paa, at deres ordinære arbejdstid om lørdagene ansees for at slutte kl. 2 efterm., og da de ikke har 8, men 10 timers skift rammes de ikke av 3. punktum, men gaar direkte ind under 2. punktum. For tiden kl. 2 til 6 lørdag efterm. maa der derfor tilkomme dem vanlige overtidsprocenter, nemlig 25 pct. av timelønnen for de to første timer og 50 pct. for de to næste timer; for tiden fra kl. 6 lørdag aften til kl. 10 søndag aften vil der tilkomme dem 100 pct. av timebetalingen.

Mindretallet, d'hr. Heiberg, Dahlberg og Grøndahl, finder, at 4. punktum efter sin ordlyd ingen forskjjel gjør paa, om søndagsskift anvendes ved overenskomstens avslutning eller ei.

Mindretallet mener, at verket som arbeidsherre i henhold til overenskomsten hadde ret til at indføre søndagsskift, og mindretallet finder, at saadant søndagsskiftarbejde gaar direkte ind under heromhandlede bestemmelses ord. Forøvrig forekommer det mindretallet litet sandsynlig, at det paatænkte søndagstransportarbejde ved Sulitjelma gruber ikke skulle ha været paa bane ved en eller anden anledning under forhandlingerne. Mindretallet maa derfor gaa ut fra, at det hadde staat klart for arbeiderens forhandlere, at bestemmelsen ogsaa tok sigte paa transportarbeiderne ved Sulitjelma.

Mindretallet antar i henhold til det anførte, at disse transportarbeidere ikke har krav paa overtids- eller søndagsprocenter for sit regulære skiftarbejde.

Hvorvidt de maanedslønnede strengt tat overhodet ikke skulde ha krav paa noget tillæg, finder mindretallet det overflødig at gaa nærmere ind paa, al den stund verket har erklæret sig villig til at betale dem et tillæg svarende til ordinær timebetaling.

Hvad angaar de akkordlønnede lastere og lossere, finder de herrer Heiberg, Dahlberg og Grøndahl, at der under enhver omstændighet ikke kan tilkomme dem søndagsprocenter. Og heri er formanden enig med disse herrer. Efter det oplyste, er det ikke sædvanlig ved bergverkerne at anvende overtidsprocenter for akkordarbejde. Det har derfor formodningen mot sig, at man i 5. punktum i paragraf 2 har tat sigte paa akkordarbeidere.

Lønningsmaaten stiller dem ogsaa i en særstilling. Deres akkordsatser er ikke tarifmæssig fastslaat. De bestemmes og forandres (jfr. § 10 b.) gjennom fri forhandling mellem verket og de enkelte arbeidere. Finder arbeiderne sine akkordsatser for lave under de ved regulært søndagsskift skapte forandrede forhold er de ikke tarifmæssig bundet ved dem, men kan kræve dem forandret ved fri forhandling i henhold til § 10 b.

D'hr. Puntervold, Engebretsen og Fjeld antar, at ogsaa akkordarbeiderne kan kræve sig utbetalt søndagsprocenter. Der er intet uttrykkelig forbehold gjort for deres vedkommende, og man savner da adgang til at stille dem ugunstigere end de øvrige arbeidere. Ved fastsettelse av mindstelønssatserne, som paavirker akkordlønnen, hadde heller ikke disse arbeidere hat anledning til at ta den ændrede arbejdstid i betragtning.

Santlige rettens medlemmer er enige om, at partene bør bære sakens omkostninger med en halvpart hver.

I henhold til voteringen

kjendes for ret:

Der tilkommer de maanedslønnede transportarbeidere ved Sulitjelma gruber overtids- og søndagsprocenter efter tarifen for skiftarbejde fra lørdag efterm. kl. 2 til søndag aften kl. 10.

Der tilkommer ikke de akkordlønnede kislaster og lossere søndagsprocenter for skiftarbejde. Derimot har de andre kislaster og lossere ret til saadanne procenter for skiftarbejde fra lørdag efterm. kl. 6 til søndag aften kl. 10.

Omkostningerne ved voldgiftssaken bærer hver av parterne med en halvpart.

Voldgift for murarbeiderne i Kristiania.

Ved murmester Ferdinand Christiansens byggearbeide Schultz gt. 9, Kristiania, opstod i februar konflikt. I 4 paa hinanden følgende dage maatte murarbeiderne skofte nogen timer paa grund av mangel paa sten. Murarbeiderne forlangte betaling for den tid de saaledes maatte skofte. Dette blev negtet, og murarbeiderne sluttet derpaa sit arbeide og fik sig arbeide hos andre mestre uten at arbeidet blev blokert. Fra arbeidsgiverforeningen blev gjort henvendelse til forbundet, der tilslut gik med paa en forhandling for at parterne kunde faa fremholde sine synsmaater. Fra forbundets side blev hævdet at det var en individuel affære, som var organisationen uvedkommende. Da saaledes enighet ikke opnaades, forlangte arbeidsgiverne voldgift i saken. For voldgiftsretten forlangte forbundet saken avvist, da den murmester som forestod arbeidet ikke stod i arbeidsgiverforeningen. Fremstillingerne fra begge parter samt voldgiftsrettens protokoll indtages:

Fremstilling til voldgiftsretten

fra

Norsk arbeidsgiverforening

angaaende tvist med murarbeiderne ved murmester Christiansens byggearbeide i Schultz gt. 9.

Under forhandlingerne i bygningsfagene i Kristiania i 1910 blev der av saavel murerne som murarbeiderne (haandlangerne) fremsat krav paa betaling for »uødig skoft«, hvormed mentes tid som de ikke fik arbeide paa grund av forsømmelse fra mesterens side. Det blev dengang uttrykkelig pointert, at der ikke var tale om betaling for skoft, som skyldtes mesteren utilregnelige aarsaker.

Mestrene motsatte sig imidlertid meget bestemt enhver saadan bestemmelse, da de mente, den vilde føre til en mængde trakasserier og krangel. Der hadde aldrig tidligere været betalt for den tid, arbeiderne maatte skofte, og der var tat hensyn hertil ved fastsettelsen av den forholdsvis meget høie timeløn for saavel murere som murarbeidere (timelønnen er nu 65 øre for murere og 53, fra 1913 55 øre for murarbeidere).

Efter bygningsstreiken blev man tilslut enig om ikke at indta nogen bestemmelse om skoft i overenskomsten. Derimot blev der vedtat følgende protokolltilførsel: »Man er enig om, at uødig skoft, foraarsaket av saavel arbeidere som mestre, i størst mulig utstrækning bør undgaes«.

Ved et byggearbeide, som murmester Christiansen forestaar i Schultz gt. 9, indtraf det, efterat der i ca. 6 uker hadde været arbeidet uten skoft, at vedkommende leverandør ikke kunde levere omkontrahert sten til den tid, som var lovet, fordi han ikke kunde skaffe kjørere. Fredag den 9. februar maatte i den anledning arbeiderne slutte kl. 5 efterm. istedenfor kl. 6. Lørdag den 10. februar maatte arbeiderne slutte kl. 12 istedenfor kl. 2, og mandag den 12. februar arbeidedes der til middag (kl. 1) og blev da meddelt, at de ikke kunde begynde igjen før neste dags frokost.

Tirsdag frokost fremmøtte murarbeiderne og forlangte betaling for den tid, de hadde maattet skofte.

Mesteren forklarte, at der ikke forelaa nogen feil fra hans side. Der blev telefonert med leverandøren som meddelte, at han nu hadde truffet de nødvendige forholdsregler og lovte, at lignende ikke skulde gjenta sig.

Murarbeiderne fastholdt imidlertid sit krav, og da mesteren før konsekvensernes skyld og av hensyn til de øvrige mestre ikke fandt at kunne gaa med herpaa, nedla samtlige murarbeidere — ialt 12 mand — sit arbeide.

Saken blev indrapportert til arbeidsgiverforeningen, som den 19. februar telefonisk paatalte arbeidernes optræden overfor arbeidsmandsforbundet som stridende mot overenskomsten. Den 22. februar telefonerte arbeidsgiverforeningen paany til forbundet om saken og sendte samme dag forbundet en skrivelse. Den 23. februar fik man svar at saken var oversendt Murarbeidernes forening til uttalelse. Neste dag sendte arbeidsgiverforeningen en ny skrivelse og præciserte at saken hastet. Den 27. februar fik man meddelelse fra forbundet om, at der ikke var tale om nogen streik. Det var en ren »individuel affære«. Samme dag protesterte arbeidsgiverforeningen i en skrivelse til forbundet og hævdet, at her forelaa en arbeidsstans og dermed et brud paa forhand-

ling- og voldgiftsoverenskomsten. Da forbundet ikke syntes at være enig heri, forlangtes saken ind for forhandling og voldgift. Noget svar herpaa indløp ikke. I skrivelse av 11. mars forlangtes paany forhandling. I skrivelse av 13. mars gjorde forbundet atter gjældende, at saken var organisationerne uvedkommende, men gik dog med paa forhandling.

Et forhandlingsmote den 21. mars førte dog ikke til noget resultat, idet arbeidsmandsforbundets repræsentanter ikke vilde indrømme, at murarbeidernes optræden var i strid med forhandlings- og voldgiftsoverenskomsten.

Arbeidsgiverforeningen har derefter forlangt saken avgjort ved voldgift og tillater sig at forelægge den ærede voldgiftsret følgende spørsmål:

«Er murarbeidernes optræden overfor murmester Christiansen den 13. februar stridende mot forhandlings- og voldgiftsoverenskomsten?»

Til sakens belysning skal vi gjøre opmerksom paa, at den almindelige forhandlings- og voldgiftsoverenskomst, som ogsaa er gjort gjældende mellem murmestrene og murarbeiderne i Kristiania, bestemmer at ved enhver konflikt mellem organiserte arbeidere og arbeidsgivere skal saken søkes ordnet ved underhandling mellem vedkommende arbeidsgiver og arbeidere og derefter eventuelt indbringes for et forhandlingsutvalg.

Overenskomstens § 2 bestemmer derefter:

»Arbeidsstansning skal ikke finde sted blandt de til organisationerne hørende medlemmer, forinden forhandling har været forsøkt i overensstemmelse med de i §§ 3, 4 og 5 givne bestemmelser.»

Efter vor mening maa det utvilsomt betragtes som en »arbeidsstansning«, naar samtlige murarbeidere — 12 mand — ved et byg i fællesskap fremsætter krav paa betaling for en tid, som de ifølge overenskomsten ikke har krav paa nogen godtgjørelse for, og derefter i fællesskap nedlægger sit arbeide.

Arbeidsmandsforbundet synes at ville hævde, at arbeidsstansning ikke kan sies at foreligge, med mindre organisationerne optræder og de fratraadte pladse offentlig blokeres.

Dette beror efter vor mening paa en fuldstændig misforstaaelse. Der ligger aldeles ikke i ordet »arbeidsstansning« nogen antydning av at der kun er tale om organisationsmessig optræden — ordet maa forstaaes som gjældende enhver fællesoptræden fra flere arbeideres side — ialfald hvor disse arbeidere utgjør de fleste arbeidere paa stedet — hvorved de stanser sit arbeide for derved at tiltvinge sig en fordel av arbeidsgiveren.

Det maa i denne forbindelse merkes, at selv hvor der ikke er tale om organisationsmessig optræden, og hvor der ingenksomhelst offentlig blokadé er iverksat, virker allikevel enhver arbeidsnedleggelse samtidig som en blokade. Ti det regnes som ukollegialt at ta pladse, som endel kamerater i fællesskap har opsagt for at opnaa en fordel, og de, som har nedlagt sit arbeide, søker desuten ofte underhaanden at bearbeide mulige arbeidssøkende.

Naar der imidlertid foreligger dissens mellem arbeidsmandsforbundet og os angaaende forstaaelsen av ordet »arbeidsstans« og dermed angaaende de pligter, som i henhold til forhandlings- og voldgiftsoverenskomstens § 2 paahviler de organiserte arbeidere og deres organisationer, finder vi det nødvendig at faa en voldgiftsavgjørelse herom. Nævnte paragraf danner efter vor mening et hovedpunkt i alle overenskomster. Den skal til gjengjæld for de indrømmelser, arbeidsgiveren ved overenskomsten maatte være gaat med paa, danne en garanti for arbeidsfredens opretholdelse under overenskomstens varighet.

Skulde forbundets paastand om uindskrænket adgang til »individuel« optræden av den heromhandlede art gives medhold, vilde faktisk alle overenskomster med arbeiderorganisationerne bli noget nær uten betydning, og vi vilde i fremtidige overenskomster maatte kræve sterkere kauteler for, at overenskomsterne ogsaa fra arbeidernes side fuldt ut loyalt respekteres.

I henhold til ovenstaaende nedlægges paastand paa, at det av os opstillede spørsmål besvares med »ja«, og at arbeidsmandsforbundet paalægges at bære voldgiftsakens omkostninger.

Kristiania den 30. april 1912.

Ærbodigst

for Norsk arbeidsgiverforenings centralstyre
George Paus.

Fremstilling til voldgiftsretten

fra

Norsk arbeidsmandsforbund.

Den 22. februar meddelte arbeidsgiverforeningen at murarbeiderne ved Ferdinand Christiansens byggearbeide, Schultz gate 9, hadde forlatt sit arbeide, fordi de ikke fikk betalt for nogen timers skoft. Meddelelsen blev gitt gjennom telefonen. Forbundet kjendte imidlertid intet til saken og kunde saaledes ikke gi noget svar, for saken var undersøkt. Dagen efter (den 23. februar) mottok forbundet fra arbeidsgiverforeningen en skrivelse i samme anledning. Ved henvendelse til murarbeidernes forening meddeler denne, at heller ikke den kjender noget til saken. Hverken fra arbeiderne eller arbeidsgiveren var gjort nogen henvendelse til foreningen og som følge derav var saken ikke behandlet av organisationen.

Paa grundlag av undersøkelser fra foreningens side meddelte forbundet arbeidsgiverforeningen, at der her ikke var tale om nogen streik, men at det var en individuell affære, som var organisationerne uvedkommende.

Arbeidsgiverne hævde derimot, at det var brudd paa overenskomsten og forlangte forhandling. Tiltrods for at forbundet ikke var enig heri, gikk man dog med paa forhandling, for at parterne kunde faa fremholde sine synsmaater. Forhandling avholdtes 21. mars, hvor begge parter fremholdt sine oppfatninger, men uten at enighet oppnaadde.

Naar der i arbeidsgiverforeningens fremstilling hævdes, at der i det foreliggende tilfælde er konflikt og arbeidsstans, saa skal vi dertil bemerke, at enhver konflikt eller tvist der opstaar paa en arbeidsplads kan ikke komme ind under overenskomstens bestemmelser. Overenskomsten er indgaaet mellem 2 organisationer, og naar der i overenskomsten omhandles konflikt, saa maa dermed være ment organisationsmessig konflikt. Og med en organisationsmessig konflikt følger der blokade.

Dette var ikke tilfælde her. De murarbeidere der forlot arbeidet fikk arbeide hos andre mestre. De var altsaa ikke blokert. Og der blev heller ikke fra murarbeiderforeningens side lagt Christiansen hindringer iveien for at skaffe sig nye folk. Paa grund herav har forbundet betegnet det som en individuell affære. De omhandlede murarbeidere fandt, efterat ha skoftet en tid av dagen 4 dage i træk, at arbeidsforholdene blev for usikre og forlangte betaling for den tid de hadde skoftet. Da de ikke fikk det foretrak de at søke sig arbeide andetsteds. Nogen opsigelse har de ikke. Det var altsaa fuldt lovlig for dem at slutte med det samme.

En bestemmelse, som vanligvis staar i overenskomsten, lyder saaledes:

I arbeiderens og arbeidsgiverens gjensidige ret til opsigelse skal ingen organisation kunne gripe ind. Dog har organisationerne gjensidig paataleret, forsaavidt det forekommer opsigelser, hvis foranledning menes at være i strid med nærværende overenskomst.

I overenskomsten staar det ikke, at der skal betales for skoft, men det staar heller ikke at der ikke skal betales. Naar saaledes Christiansen sier, at muremestrene har fattet beslutning om ikke at betale for skoft, saa anser vi en saadan organisationsmessig beslutning for stridende mot overenskomsten. I en protokolltilførsel staar der nemlig: Man er enig om at unødig skoft, forarsaket saavel av arbeidere som mestre, i størst mulig grad bør undgaaes. Hvis det da ikke i størst mulig utstrækning undgaaes av mesteren, maa arbeiderne ha rettmæssig krav paa erstatning. En organisationsmessig beslutning om ikke at betale, maa saaledes være i strid med forutsetningerne.

Murararbeiderne hos Christiansen var utilfreds med arbeidsforholdene og sluttet og det stod ham frit for at anta andre, da stedet ikke var blokert.

Arbeidsgiverforeningen synes at hævde, at naar arbeiderne slutter sit arbeide og derved forarsaker arbeidsstans, saa er det under enhver omstændighet arbeidsstans i overenskomstens forstand. Men mon arbeidsgiverforeningen vil hævde den samme oppfatning, naar arbeidsstansningen foretages av arbeidsgiveren. Overenskomsten forutsætter ialfald gjensidighet.

Vi tror derfor, at en saadan fortolkning — som den arbeidsgiverforeningen gir av overenskomsten — vil føre til adskillige forviklinger og faa adskillig rækkevidde. Vi

maa derfor hævde den samme opfatning som før, at overenskomsten er indgaaet mellem 2 organisationer og den omhandler organisationsmæssig optræden.

Det foreliggende tilfælde mener vi ikke er konflikt i overenskomstens forstand. Den samme opfatning maa vistnok ogsaa murmesteren ha hat. Er det konflikt, som kommer ind under overenskomstens bestemmelser, saa bestemmer denne, at der skal forhandles med tillidsmændene. Dette er ikke gjort. Murarbejderne som sluttet blev ikke blokert, byggearbejdet blev heller ikke blokert, men Christiansen indstillet arbejdet og gik igang med opsætning av heis.

I henhold til foranstaaende vil vi nedlægge paastand paa at arbejdsgiverforeningens sporsmaal besvares med nei og at arbejdsgiverforeningen paalægges at bære sakens omkostninger.

Møte avholdes fredag 24. mai 1912 kl. 5 efterm., av de herrer som var opnævnt som medlemmer av en voldgiftsret, som skulde nedsættes angaaende tvist med murarbejderne ved murmester Christiansens byggearbejde i Schultz's gate 9, Kristiania.

Man enedes om at vælge høiesteretsassessor Backer som formand. Paa telefonforespørsel erklærte hr. Backer sig villig til at overtage dette hverv.

Nyt møte fastsattes til 28. mai kl. 10 form.

Rich. Hansen. Sverre Iversen. P. Kristensen. Alf. Bang.

Tirsdag den 28. mai 1912 kl. 10 form. sattes voldgiftsret i Haandverks- og industriforeningens lokale i Kristiania til behandling av tvist med murarbejderne ved murmester Christiansens byggearbejde i Schultz's gate nr. 9, Kr.a.

Som repræsentant for Norsk arbejdsgiverforening møtte hr. sekretær Paus og som repræsentant for Norsk arbeidsmandsforbund hr. Gunnar Sethil.

Hr. sekretær Paus nedla paastand om, at hr. forretningsfører Rich. Hansen skulde ansees som inhabil voldgiftsdommer, fordi han var formand i Norsk arbeidsmandsforbund og medlem av dettes forretningsutvalg.

Hr. Sethil protesterte herimot under henvisning til overenskomst angaaende forhandlinger og voldgiftsretter av 15. april 1907 § 8 sidste led. Han hævdede, at denne bestemmelse maatte betragtes som uttømmende.

Efterat parterne var fratraadt avsagdes efter forutgaaende raadslagning saadan

kjendelse:

Retten majoritet, formanden, Bang og Kristensen voterte for, at hr. Richard Hansen skulde ansees for inhabil. Majoriten gik i henhold til tidligere voldgiftsavgjørelser ut fra, at den paaberopte § 8, sidste led i overenskomst angaaende forhandlinger og voldgiftsretter ikke kunde betragtes som uttømmende, men maatte suppleres med, hvad der kunde utledes av de almindelige regler angaaende voldgiftsdommeres habilitet. I saa hensende fandt majoriteten det avgjørende, at det er Norsk arbeidsmandsforbund, der formelt optræder som part i saken, og at dette forbund ogsaa reelt indtar partstilling i saken, idet tvisten væsentlig angaar sporsmaalet om, hvorvidt den av Norsk arbejdsgiverforening hævdede fortolkning av overenskomsten § 2 i relation til det foreliggende tilfælde eller den fra arbeidsmandsforbundet hævdede fortolkning er den rette. Man antar derfor, at hr. Rich. Hansen som formand i Norsk arbeidsmandsforbund er inhabil som voldgiftsdommer i saken.

Minoriteten, Hansen og Iversen kom til det motsatte resultat. De hævdede principalt, at den citerede overenskomsts § 8, sidste led, efter sit indhold maa betragtes som uttømmende og maa praktiseres overensstemmende hermed, noget som ogsaa var forutsat ved overenskomstens indgaaelse. Særlig fandtes denne opfatning rigtig i det foreliggende tilfælde, hvor arbeidsmandsforbundet ikke hadde tat standpunkt i den foreliggende tvist. Minoriteten anførte videre, at hr. Hansen var valgt som repræsentant av Murarbeidernes forening i Kr.a, og at denne som part har ret til at vælge en saadan. Han optraadte derfor i voldgiftsretten ikke som Norsk arbeidsmandsforbunds formand, men som valgt repræsentant for Murarbeidernes forening.

Kjendelse.

Hr. Rich. Hansen ansees som inhabil som voldgiftsdommer i den foreliggende sak. — Sakens videre behandling utsattes indtil videre.

M. C. Backer. Alf. Bang. P. Kristensen. Rich. Hansen. Sverre Iversen.

Aar 1912 den 31. mai sattes voldgiftsretten i saken angaaende uurmester Christiansens byggearbeide i Schultz gate nr. 9 i samme lokale. Som ny voldgiftsmand istedetfor hr. Rich. Hansen var opnævnt og tilstede hr. forretningsfører H. Pettersen.

Som representant for Norsk arbeidsgiverforening møtte hr. sekretær Paus og som representant for Norsk arbeidsmandsforbund hr. Gunnar Sethil.

Paus fremla 1) fremstilling til voldgiftsretten fra arbeidsgiverforeningen, 2) avtryk av murarbeidernes overenskomst i Kr.a og 3) do. av overenskomst angaaende forhandlinger og voldgiftsretter samt 4) utskrift av forhandlingsprotokollen for møte den 21. mars d. a.

Sethil fremla fremstilling til voldgiftsretten fra arbeidsmandsforbundet.

Sethil nedla paastand om, at saken avvises fra voldgiftsretten, fordi murmester Christiansen ikke er arbeidsgiver, men murmester Anton Kleipzig, og denne sidste er ikke medlem av arbeidsgiverforeningen.

Murmester Ferd. Christiansen var tilstede og meddelte opplysninger om, hvorledes det faktiske forhold har været.

Paus nedla paastand om, at innsigelsen ikke tages tilfølge.

Murarbeider Hans Pedersen var tilstede i retten som formand i Murarbeidernes forening og murarbeider Nils Anton Pedersen som representant for de arbeidere, som hadde hat arbeide ved det omhandlede byggearbeide i Schultz gate 9.

Efter Stedfunden procedyre utsattes forhandlingerne til tirsdag den 11. juni førsk. kl. 5 efterm. Man besluttet at indhente murmester Kleipzigs forklaring om forholdet.

M. C. Backer. Alf Bang. Sverre Iversen.

P. Kristensen. H. Pettersen.

Aar 1912 den 11 juni holdtes voldgiftsret i saken angaaende murmester Christiansens byggearbeide i Schultz gate nr. 9 i samme lokale med de samme voldgiftsmedlemmer.

Som representant for Norsk arbeidsgiverforening møtte hr. sekretær Paus. Det oplystes, at representanten for Norsk arbeidsmandsforbund, hr. Sethil, var bortreist. Derimot møtte hr. Hans Pedersen som formand i Murarbeidernes forening og hr. Nils Pedersen som representant for arbeiderne ved nævnte byggearbeide.

Endvidere møtte murmester Ferd. Christiansen.

De møtende var enige om, at det i møtet den 31. f. m. behandlede formelle spørsmaal kunde behandles uten hensyn til hr. Sethils fravær.

Murmester A. Kleipzig var tilstede og avgav forklaring.

Voldgiftsretten traf derpaa efter foregaaende raadslagning saadan avgjørelse:

Norsk arbeidsgiverforening har forlangt voldgiftsret i anledning av, at murarbeiderne ved et byggearbeide i Schultz gate nr. 9 tirsdag den 13. februar d. a. forlot arbeidet og har forelagt voldgiftsretten følgende spørsmaal til besvarelse:

»Er murarbeidernes optræden overfor murmester Christiansen den 13. februar stridende mot forhandlings- og voldgiftsoverenskomsten?»

Som indstevnt har Norsk arbeidsmandsforbund avgit møte ved hr. Gunnar Sethil. Denne nedla i møte den 31. f. m. foreløbig paastand om, at saken avvises fra voldgiftsretten, fordi det i nærværende tilfælde ikke er murm. Ferd. Christiansen, men murm. A. Kleipzig der er arbeidsgiver, og murmester Kleipzig er ikke medlem av Norsk arbeidsgiverforening.

§ 1 i den oprettede overenskomst angaaende forhandlinger og voldgiftsretter bestemmer, at overenskomsten gjælder »enhver konflikt mellem arbeidsgivere og arbeidere, der er medlemmer av resp. Norsk arbeidsgiverforening og Norsk arbeidsmandsforbund.« Det er paa det rene, at murmester A. Kleipzig ikke er medlem av Norsk arbeidsgiverforening.

Løsningen av det reiste spørsmaal vil derfor bero paa, om murmester Kleipzig skal betragtes som arbeidsgiver. I saa henseende er det oplyst, at murmester Ferd. Christiansen er ansvarshavende for heromhandlede byggearbeide, der utføres for hans hustrus regning, og at han har overlatt til Kleipzig opmuringen under tak paa akkord for et bestemt beløp paa de vilkaar, at Kleipzig skulde utrede arbeidslønninger iberegnet sykeforsikringspræmie og holde fornødne redskaper undtagen stillas, mens Christiansen efter speciel avtale skulde betale præmie til Riksforsikringsanstalten. Kleipzig har forklaret, at han betragtet sig selv som selvstændig murmester og arbeidsgiver og i denne egenskap antok arbeiderne for egen regning og ikke som representant for Christiansen. Kleipzig utbetalte de ukentlige lønninger til arbeiderne, men hævet regelmæssig de fornødne beløp hertil hos Christiansen. Kleipzig har videre

forklaret, at han samtidig som murmester forestod murarbeide ved andre byggearbeider hersteds.

Efter de saaledes foreliggende oplysninger antar voldgiftsretten enstemmig, at murmester Kleipzig maa betragtes som arbejdsgiver ved det murarbeide, som omhandles i arbejdsgiverforeningens forlangende om voldgiftsret, og at som følge herav efter den fremkomne indsigelse saken maa avvises fra voldgiftsretten som ikke henhørende under voldgiftsavtalen.

Honorarerne til voldgiftsrettens medlemmer fastsættes saaledes:

100 kroner til formanden og 60 kroner til hver av de øvrige medlemmer, til sammen 340 kroner.

Formanden, Pettersen og Iversen voterte for, at omkostningerne fordeles med en halvpart paa hver av parterne i betragtning av paa den ene side, at den formelle indvending ikke er fremsat i arbeidsmandsforbundets foreløbige fremstilling til voldgiftsretten, og paa den anden side at arbejdsgiverforeningen ikke faar medhold i det løste sporsmaal og i tilfælde maa ha medansvar for, at der ikke forelaa tilstrækkelige oplysninger om forholdet fra Christiansens side. *Bang* og *Kristensen* fandt, at da Norsk arbeidsmandsforbund ikke hadde fremsat den formelle indvending i sin foreløbige fremstilling til voldgiftsretten, maa omkostningerne i sin helhet bli at utrede av dette.

Konklusjon.

Saken avvises fra voldgiftsretten. Sakens omkostninger fordeles med en halvpart paa hver av parterne.

M. C. Backer.

Alf Bang.

H. Pettersen.

Sverre Iversen.

P. Kristensen.

Voldgiftsret i anledning konflikten ved Hofs bruk Fremstilling til voldgiftsretten

fra

Norsk arbejdsgiverforening
angaaende konflikten ved Hofs bruk.

I 1907 oprettedes overenskomster mellem arbejdsgiverforeningen og arbeidsmandsforbundet for forskjellige træsliperier og papirfabrikker, deriblandt Hofs bruk.

Disse overenskomster blev opsagt til utløp 1. november 1911, og fællesforhandlinger blev optat saavel angaaende nye overenskomster for disse bruk som angaaende overenskomsterne for en lang række andre træsliperier og papirfabrikker og for endel cellulosefabrikker, hvor de gamle overenskomster var opsagt for de fleste vedkommende til 20. august 1911.

Forhandlingerne blev meget langvarige, og først i januar 1912 var saken bragt i orden. Arbeidet fortsattes den hele tid under forhandlingerne (bortset fra konflikten ved Hofs bruk), og det var en stiltiende forutsætning, at de gamle overenskomster i likhet med almindelig praksis, hvor forhandlinger om ny overenskomst ikke er avsluttet, naar den gamle er utløpet, skulde prolongeres saalænge forhandlingerne paagik.

Hofs bruk, som fandt produktionsomkostningerne ved sin papirfabrik uforholdsmæssig store, besluttet imidlertid at sløife wiregutterne, idet man fandt, at maskinørerne uten vanskelighet maatte kunne utføre sit arbeide uten hjelp av wiregutter. Bruket forebragte saken under forhandlingerne angaaende den nye overenskomst, men da den her blev avvist som forhandlerne uvedkommende, hadde bruket ikke andet at gjøre end paa egen haand at etablere den nye ordning.

Wiregutterne — ialt 6 stykker — blev opsagt med 14 dages varsel til fratredelse ved igangsætningen av fabrikken over nytaar, og det blev bekjentgjort, at maskinørerne maatte greie sig uten wiregutter.

Imidlertid blev arbeiderne — uten paa nogen maate at varsle bruket — indbyrdes enige om, at de ikke vilde sette driften igang igjen efter helgen, hvis opsigelsen av wiregutterne blev fastholdt. Da derfor brukseieren den 2. januar om formiddagen kom ned i papirfabrikken, stod fabrikken og folkene gik og ventet paa ham. Fagforeningens tillidsmænd indfandt sig straks efter paa kontoret og anmodet brukseieren om at ta opsigelsen av wiregutterne tilbake, idet de hævdet, at det var umulig at sette maskinerne igang uten wiregutter.

Brukseieren fremholdt i motsætning dertil, at efter hans skjøn kunde wiregutterne godt undværes, og at han simpelthen var nødt til at indskrænke sine altfor store produktionsomkostninger der, hvor det var mulig. Han kunde ikke ta opsigelsen tilbage og bad dem ialfald forsøke at arbeide med maskinerne uten wiregutter.

Utfaldet av denne konferanse blev derpaa forelagt for de øvrige arbeidere, og resultatet blev, at samtlige arbeidere forlot fabrikken.

Siden da har streiken holdtes gaaende, og bruket blokeres av arbeidsmandsforbundet.

I skrivelse av 23. januar paatalte forbundet brukseierens optræden og forlangte forhandling, for at man som fornødiges kan faa anledning til at prøve berettigelsen av brukseierens optræden ved en voldgiftsret. Kopi av skrivelsen vedlægges (bilag 1).

Forhandlingsmøte avholdtes derpaa den 7. februar, uten at enighet kunde oppnaaes, tiltrods for at det fra brukets side var fremkommet forslag til mindelig ordning under gjensidige indrømmelser. Utskrift av forhandlingsprotokollen vedlægges (bilag 2).

Imidlertid fremkom ikke det av arbeidsmandsforbundet bebudede forlangende om voldgift.

Derimot blev man i begyndelsen av mai enig med sekretariatet for Arbeidernes faglige landsorganisation om at søke nye forhandlinger optat mellem hovedorganisasionerne. Forhandlingsmøte blev derpaa avholdt den 14. mai.

Der blev herunder av en av arbeidsgiverforeningens forhandlere fremsat et forslag til ordning, som blev lovet forelagt for arbeiderne. Utskrift av forhandlingsprotokollen vedlægges (bilag 3).

I skrivelse av 31. mai (kopi vedlægges som bilag 4) meddeltes imidlertid, at forslaget var forkastet.

Da arbeidsmandsforbundet fremdeles ikke har fremsat noget krav om voldgift, har arbeidsgiverforeningen i skrivelse av 8. ds. forlangt saadan voldgiftsavgjørelse (bilag 5).

Vi tillater os at forelægge den ærede voldgiftsret følgende spørsmåal:

1. Var maskinførerne ved Hofs bruk berettiget til at negte at forsøke at holde maskinerne igang uten wiregutter?
2. Var de øvrige arbeidere ved bruket berettiget til at gjøre fælles sak med maskinførerne?
3. Var Norsk arbeidsmandsforbund under de foreliggende forhold berettiget til at blokere bruket og støtte de streikende arbeidere?
4. Er maskinførerne under de nuværende omstændigheter berettiget til at negte at forsøke at sætte maskinerne igang uten eller med et indskrænket antal wiregutter?
5. Pligter arbeidsmandsforbundet at erstatte bruket det tap, det har lidt ved streiken?

Til nærmere belysning av disse spørsmåal skal vi tillate os at anfore:

Som tidligere oplyst, var det en tydelig forutsætning, at den gamle overenskomst for Hofs bruk skulde være gjældende saalænge forhandlingerne paagik. Da den nye overenskomst først blev vedtat og traadte i kraft i midten av januar, er det altsaa den gamle overenskomst, som gjaldt ved utbruddet av konflikten. Kopi av denne overenskomst vedlægges (bilag 6). §§ 8, 9 og 10 i denne overenskomst lyder saaledes:

§ 8.

- a. Arbeidsgiverne skal ha fuld frihet til at bestemme antallet av de arbeidere, der skal anvendes ved hvert arbeide, likesom de uhindret skal kunne anvende de maskiner og de arbeidsmetoder som de finder tjenlige. Likeledes skal de ha fuld frihet til at anvende de arbeidere, som de anser egnet til at betjene maskinerne eller utføre foreliggende arbeide.
- b. I tilfælde av at anskaffelse av nye maskiner eller indførelse av nye arbeidsmetoder eller indførelse av akkord (se § 1 b) nødvendiggjør en forandring i de tidligere fastsatte lønninger, skal derom forhandles med arbeidernes tillidsmænd. Hvis ikke enighet oppnaaes, henvises saken til voldgift.

§ 9.

Det er arbeidernes pligt ikke uten gyldig grund at forsømme den gjældende arbeidstid, endvidere er det enhver arbeiders pligt at utføre saa meget og saa godt arbeide, som hans evne og hans duelighet tillater, og at utnytte arbeidsmaskinerne fuldt ut.

§ 10.

I arbeidsgivernes og arbeidernes gjensidige ret til opsigelse skal ingen organisation kunne gripe ind. Dog har organisationerne gjensidig paataaleret, forsaavidt der forekommer opsigelser, hvis foranledning formenes at stride mot nærværende overenskomst.*

Ifølge § 14 skal videre den sedvanlige forhandlings- og voldgiftsoverenskomst gjøres gjældende mellem parterne. Avtryk av denne overenskomst vedlægges (bilag 7). Forhandlings- og voldgiftsoverenskomsten bestemmer, at enhver konflikt skal søkes løst ved forhandling, først mellem arbeidsgiveren og arbeiderne og derpaa eventuelt mellem organisationerne. — Videre bestemmes:

»Arbeidsstansning skal ikke finde sted blandt de til organisationerne hørende medlemmer, forinden forhandling har været forsøkt i overensstemmelse med de i §§ 3, 4 og 5 givne bestemmelser.»

Ifølge tariffoverenskomstens § 8 var bruket efter vor mening fuldt berettiget til at sløife wiregutterne, naar det fandt, at de var nødvendige. Og maskinførerne var derfor uberettiget til i fælleskap at motsætte sig den nye ordning. De pligtet ialfald at ha gjort et forsøk. Var ordningen umulig, vilde den jo først og fremst bli til skade for bruket. Men hvis et ærlig forsøk var bli gjort, vilde det nok snart ha vist sig, at den virkelig var praktikabel.

Og under alle omstændigheter var det brud paa forhandlings- og voldgiftsoverenskomsten fra saavel maskinførernes som de øvrige arbeideres side, naar de iverksatte en arbeidsstans, forinden der hadde været forhandlet mellem organisationerne.

Her maa forøvrig merkes, at deres arbeidsnedleggelse ogsaa indebar et brud paa reglement og fabriktilsynslov. Arbeiderne gik jo fra sit arbeide uten forutgaaende opsigelse, tiltrods for at de paa forhaand kjendte til den paatænkte forandring, idet wiregutterne var opsagt 14 dage i forveien.

Forsaaavidt arbeidsmandsforbundet skulde gjøre gjældende, at der ialfald skulde ha været forhandlet om maskinførernes lønninger under den nye ordning i henhold til § 8 b, skal dertil bemerkes, at efter vor opfatning kan § 8 b overhodet ikke komme til anvendelse. Sløifningen av wiregutterne innebærer nemlig ikke indførelse av nogen ny »arbeidsmetode«. Den kan muligens paaføre maskinførerne noget mere arbeide end før. Men forutsætningen for tarifsatserne er, at maskinførernes arbeidskraft utnyttes fuldt ut (arbeideren skal »utføre saa meget og saa godt arbeide som hans evner og hans duelighet tillater«, kfr. § 9). Har dette ikke tidligere været gjort, staaer det bruket frit for at paalægge dem mere arbeide.

Men selv om § 8 b skulde gives anvendelse, saa følger derav kun, at der skal forhandles om lønningerne, naar den foretagne forandring virkelig »nødvendiggjør en forandring i de tidligere fastsatte lønninger.« Som herav vil sees, skal ikke satsene forandres, medmindre dette blir nødvendig paa grund av anskaffelse av nye maskiner etc. Der har været megen diskussion om dette ord »nødvendiggjør« i denne forbindelse. Arbeidsgiverforeningen har ment, at det var et for sterkt uttryk og har foreslaat det ombyttet med »gir grund til« el. lign. Men dette har arbeidsmandsforbundet bestemt motsat sig. Under hensyntagen til dette sterke uttryk avgjorde en voldgiftsret i en tvist vedkommende Hafslunds sulfittfabrik, at lønssatserne ikke skulde nedsættes for et arbeidslag, hvor arbeidet var gjort lettere. Arbeidsmandsforbundet faar nu selv ta konsekvensen av, at det saa ihærdig har fastholdt ordet »nødvendiggjør«.

I dette ord maa der lægges, at der skal en meget væsentlig forandring til, for at lønssatserne skal behøves forandret, og sløifningen av wiregutterne er ingen saa væsentlig forandring i maskinførernes arbeidsforhold, specielt ikke under hensyntagen til den pligt de ogsaa før forandringen hadde til at utnytte sin arbeidskraft fuldt ut (kfr. § 9).

Selv om imidlertid maskinførerne har ment, at sløifning av wiregutter maa medføre en omregulering av deres løn, og selv om denne mening ogsaa har været berettiget — hvad vi benegter — saa har de selvfølgelig ikke derfor ret til at negte at utføre arbeidet. De faar i saa fald indbringe lønsspørsmålet for forhandling og eventuelt voldgift, og hvis de herunder faar medhold og satsene blir regulert over, vil de kunne kræve sig efterbetalt fra den tid wiregutterne sluttet.

Efter konfliktens utbrud er den nye overenskomst traadt ikraft. Kopi herav vedlægges (bilag 7).

Det kan imidlertid ikke indsees, at der herved er skedd nogen forandring i ar-

beidernes forhold i henhold til det foran anførte. Der bestemmes vistnok i § 1, at »hvor ingen speciel forandring er avtalt, blir arbeidsordningen som før.« Men denne bestemmelse er nærmere fortolket i en protokollation, som er saalydende:

»Ad § 1. Man er enig om, at denne paragraf ikke skal forstaaes derhen, at arbeidsgiveren ikke har ret til at forandre arbeidsordningen i løpet av overenskomstens varighet, men kun saaledes, at de stipulerte satser er fastsat under forutsetning av, at det tilligger vedkommende arbeider det samme arbeide som før. Forøvrig henvises til overenskomstens §§ 3 og 8 b.«

§ 3 i den nye overenskomst er næsten ordlydende som den gamles § 8 b. Og § 8 b i den nye overenskomst inneholder i realiteten omtrent det samme som den gamles § 8 a — (anerkjendes arbeidsgivernes ret til at lede og fordele arbeidet).

Hermed maa det være givet, at Hofs bruk ogsaa efter den nye overenskomst maa være berettiget til at forandre arbeidsordningen derhen, at wiregutterne sløifes, og at maskinførerne ikke kan motsætte sig dette. Endnu mindre maa de kunne motsætte sig, at antallet av wiregutter indskrænkes saaledes som foreslaat under de avholdte forhandlinger.

Og hvad lønssatserne for maskinførerne angaar, blir situationen ogsaa den samme som efter den gamle overenskomst.

Er det paa det rene, at maskinførernes fremgangsmaate er uberettiget, maa vi kunne forlange, at arbeidsmandsforbundet erstatter bruket det tap, det har lidt ved streiken.

Arbeidsmandsforbundet staar jo ansvarlig for overenskomsten, som forbundet har undertegnet. Og forbundet kan ikke hævde, at arbeidernes optræden er forbundet uvedkommende. Forbundet har selv saa langt fra tat avstand fra arbeidernes optræden og søkt at formaa dem til at gjenopta arbeidet, at det tvertimot har støttet dem i enhver henseende og offentlig har blokert bruket (blokadeannoncerne er undertegnet av Norsk arbeidsmandsforbund). Muligens har forbundet været bekjendt med arbeidsnedleggelsen allerede før den blev iverksat. I ethvert tilfælde har det naturligvis straks faat underretning om konflikten og kunde da uten vanskelighet ha bevirket arbeidet gjenoptat efter 1 eller 2 dages stans. For den tid, som bruket saaledes ved forbundets forsømmelighet har maattet staa, pligter efter vor mening forbundet at yde erstatning. Hvor arbeiderne har lidt tap ved, at en arbeidsgiver ikke har overholdt en indgaaet overenskomst, eller har fortolket en saadan paa en maate som findes at være uriktig, har der ifølge en række tidligere voldgiftsdomme altid maattet betales erstatning. Eksempelvis maa der betales fuld erstatning til arbeidere, som i strid med voldgiftens fortolkning av overenskomsten angaaende lockouts avslutning ifjor ikke var indtat i sine pladse efter lockouten.

Der er da heller ingen grund til, at arbeidsmandsforbundet skal gaa fri for det fulde økonomiske ansvar for at medvirke til et brud paa en overenskomst, som forbundet har indgaaet paa.

I henhold til foranstaaende fremsættes paastand paa, at spørsmal 1, 2, 3 og 4 besvares med »nei«, og at spørsmal 5 besvares med »ja«.

Videre fremsættes paastand paa, at arbeidsmandsforbundet paalægges at bære voldgiftssakens omkostninger.

Kristiania den 19. juni 1912.

Ærbødigst

for Norsk arbeidsgiverforenings centralstyre.

George Paus.

Fremstilling

fra

Norsk arbeidsmandsforbund

angaaende konflikten ved Hofs bruk.

Den første overenskomst om løn og arbeidsvilkår ved Hofs bruk, blev oprettet i 1907 mellem Norsk arbeidsgiverforening og Norsk arbeidsmandsforbund. Denne overenskomst blev opsagt til utløp 1. november 1911. Imidlertid blev forhandlingerne om ny overenskomst for Hofs bruk optat sammen med tariffrevisionen for ca. 50 andre bedrifter i papir-, cellulose- og trømasseindustrien. Da disse omfattende forhandlinger først kunde paabegyndes den 29. juli 1911, og endel av de bestaaende tariffier utløp allerede den 20. august, forstod man paa forhaand, at det vilde være umulig at bli færdig til de gamle overenskomster utløp.

Man blev derfor enig paa forhaand om, at de gamle overenskomster og arbeidsforhold skulde gjælde uforandret saa længe forhandlingerne varte, og at enhver forstyrrelse av arbeidet skulde undgaaes. Denne avtalte forutsætning blev ogsaa repektert indtil 8 dage før jul, da Hofs bruk, uten nogensomhelst forutgaaende forhandling, opsa samtlige 6 wiregutter fra deres stilling, og paala maskinførerne at utføre det arbeide wiregutterne tidligere hadde utført.

Dette vilde maskinførerne ikke gaa med paa. De var ansat som maskinførere, og deres løn var i tariffen fastsat for denne stilling, mens wiregutterne var opført særskilt, med en for denne stilling fastsat løn. Der blev ikke fra brukseierens side tilbudt dem noget lønstillæg for det merarbeide, der blev dem paalagt, og dette blev heller ikke forlangt fra maskinførernes side, idet disse ansaa det ugjørlig og ufor-svarlig at overta passet av og ansvaret for papirmaskinerne uten at ha den hjelp de før hadde hadt, og som baade ved ansættelsen og ved overenskomstens indgaaelse var forutsat.

Da maskinførerne av disse grunde vægret sig for at utføre 2 mands arbeide, blev de av papirmesteren betydet at de kunde gaa hjem, hvad de ogsaa gjorde, og da hele fabrikkens drift er avhengig av wiregutter og maskinførere, blev de øvrige arbeidere arbeidsledige.

Der blev saa, efter at bruket paa den maate var stanset, gjort henvendelse fra forbundet og avdelingen paa stedet, for at formaa hr. Røsholm til at sette bruket igang med den gamle arbeidsordning, og saa opta saken til organisationsmessig behandling ved forhandling og eventuelt voldgift, som foreskrevet i overenskomsten; men dette negtet hr. Røsholm at gaa med paa, idet han uttalte, »at bruket godt kunde staa. Der var saa allikevel ikke nogen avsætning paa det papir han producerte, saa-længe revolutionen i Kina varte, og der var ikke mere vand, end han trængte til sliperiets drift. Vilde ikke arbeiderne gaa ind paa hans betingelser, saa fik de gaa til de blev lei.«

Hr. Røsholm foretrak altsaa, istedetfor at gaa frem paa den maate overenskom-sten anviser, for at fremme et krav, han ikke kunde bli enig med sine arbeidere om, at foreta lockout, for derved at opnaa sin hensigt.

Der blev ved samme anledning av hr. Røsholm uttalt, at han var nødt til at foreta denne innskrænkning av arbeidsstyrken, for at ta noget igjen av det løns-paalæg som var git i det nye tarifforslag, som dengang var færdig fra forhandlerne og vedtat av papirfabrikanternes fagsammenslutning, men endnu ikke endelig vedtat av arbeidernes organisasjoner. I det nye tarifforslag var wiregutterne medtat og op-ført med den samme løn, som ved lignende fabrikker. Hr. Røsholm hadde under forhandlingerne om den nye overenskomst, foreslaat wiregutterne sløifet, men hadde ikke faat medhold heri av forhandlingsutvalget, hvori der sat 2 papirfabrikanter.

Det var altsaa for at opnaa forandring i den nye overenskomst, der netop var vedtat av hans egen organisasjon, at hr. Røsholm gjorde brudd paa den gamle overenskomst, som fremdeles var gjældende.

Det kan ikke være nogen tvil om, at hr. Røsholm i dette tilfælde har handlet i strid med overenskomsten. Han er jo den angripende part i denne strid. Hadde forholdet været omvendt, at arbeiderne hadde opsagt sine pladse for at tvinge bruket til at ansætte flere folk til hjelp i arbeidet, er vi ikke i ringeste tvil om, at arbeids-giverforeningen, som saa ofte før, hadde forlangt at arbeidet skulde gaa sin gang, og at det av arbeiderne reiste krav fik bli at gjøre til gjenstand for forhandling og event-uelt, voldgift.

Naar der fra arbeidsgiverforeningen nu hævdes, at fabrikken, ifølge overens-komsten, hadde fuld adgang til at foreta en saadan innskrænkning av arbeidsstyrken, og der i den anledning paaberopes bestemmelse i paragraf 8 a, i den gamle overenskomst, saa er hertil at bemerke, at denne bestemmelse aldrig har været tænkt anvendt paa den maate, at faste tariffmæssige stillinger uten videre skulde kunne sløifes. Bestemmelsen i paragraf 8 a tar kun sigte paa saadanne forekommende arbeider, som man ikke ved overenskomstens oprettelse kunde forutse, og ikke de faste pladse som allerede da eksisterte. Denne bestemmelse maa derfor ogsaa sees i sam-menhæng med punkt b i samme paragraf, hvor det forutsættes, at der i overenskomst-perioden kan bli spørsmål om at forandre maskineri og arbeidsmetoder, som adskiller sig fra det der eksisterte ved overenskomstens indgaaelse. Dette er dog ikke tilfældet her.

Vi skal i denne forbindelse oplyse, at der under forhandlingerne i 1907, hvor der blev oprettet overenskomster for ialt 10 træsliperier og papirfabrikker, deriblandt Hofs bruk, ogsaa blev forhandlet om hvor mange arbeidere der skulde være i de

forskjellige avdelinger. Der blev saaledes git flere bruk anvisning paa anordninger ved arbeidet, hvorved arbeidsstyrken kunde indskrænkes. For Hofs bruks vedkommende blev følgende protokollert:

Mandag eftermiddag (7. oktober 1907) behandlede Hofs bruk, hvorfor møtte ingeniør Otto Grundt Rosholm og d'hr. arbeidere Hansen og lleistrøm. Vedheftede forslag vedtoges. Av sliperiet 4 slipere, 2 avløsere og 2 vedlempere, forutsætter forhandlerne at to mand sloifes.◀

Som man ser har spørsmålet om, hvorvidt der var anledning til at sloife overflødig stillinger, været oppe til drøftelse under forhandlingerne mens parterne var tilstede. Dette hadde jo været fullstændig overflødig, om forhandlerne og fabrikerne hadde lagt den betydning i paragraf 8 a, som arbeidsgiverforeningen nu søker at lægge i den.

Der er videre fra arbeidsgiverforeningen fremholdt, at maskinførerne kun var anmodet om at forsøke den nye ordning, at arbeide foruten wiregutter, og at det hadde faat bli brukets skade, om det ikke hadde latt sig gjøre.

Hertil er for det første at bemerke, at der ikke blev rettet nogen saadan anmodning til maskinførerne, men at de 6 wiregutter uten nogen forhaandskonferanse blev avskediget, og at maskinførerne ret og slet blev beordret til at utføre gutternes arbeide, og naar de vægret sig herfor fik de ordre om at gaa hjem.

Dernæst maa det jo ogsaa tillates arbeiderne at ha en mening om, hvormeget de kan paata sig av arbeide, og det vilde være uforsvarlig av maskinførerne, at tilside-sætte baade sine egne og brukets interesser, ved at gaa hen og paata sig et arbeide, som de var sikker paa ikke at kunne klare tilfredsstillende.

Der er, under de senere førte forhandlinger om denne sak, blit uttalt fra arbeidsgivernes side, at bruket var overbevist om, at det vilde gaa like godt uten wiregutter, saafremt ikke maskinførerne drev sabotage. Noget lignende blev nok ogsaa uttalt fra brukets side for konflikten, og det samme synes ogsaa at fremgaa av arbeidsgiverforeningens fremstilling til voldgiftsretten. Naar saadant kan bli sagt, maa det være indlysende for enhver, at ærekjære arbeidere ikke vil utsætte sig for den mistanke, om noget gik galt, at dette skyldes likegyldighet eller overlagt forbrydelse, men at de da heller vælger at bli vist hjem. Til yderligere belysning av, hvor risikabelt det vilde være for en maskinfører at arbeide uten wiregut, skal vi oplyse: at en papirmaskine med tilhørende wire, er en meget stor og komplisert maskine (i dette tilfælde antagelig 10 à 12 meter lang) der trenger et nøiagtig pas, om arbeidet skal kunne gaa regelmæssig og uheld forebygges. Maskinføreren har en sammenhengende arbeidstid av 12 timer, idet maskinen er i stadig gang døgnet rundt, ifald intet uheld indtræffer eller der skal skiftes om til andet papir. I begge disse tilfælder er imidlertid maskinføreren stadig optat av arbeide, indtil maskinen atter kommer igang.

Den eneste hjelp han har ved passet av maskinen er wiregutten, der har sin speielle bestilling med at paase, at wiren, der fører massen til maskinen, fungerer riktig. Ved siden herav vil en øvet wiregut ogsaa kunne tilse maskinen, naar denne er i orden, mens maskinføreren indtar sine maaltider, hvilket maa gjøres i arbeidsrummet mens maskinen er igang.

Det horer ikke til sjeldenhetene, at uheld og rene ulykker indtræffer under behandlingen av en papirmaskine, tiltrods for at der ved andre papirfabrikker er baade maskinførere og wiregutter, og at dette endnu lettere vil kunne ske om alt arbeide lægges over paa en mand, er selvindlysende.

Det var derfor efter vor mening fullt ut berettiget, at maskinførerne ved Hofs bruk negtet at ha noget med maskinerne at gjøre, naar den hjelp de tidligere hadde hat til deres betjening blev tat fra dem. Vi er ogsaa forvissset om, at hver eneste maskinfører ved hvilken som helst anden fabrikk vilde ha handlet likedan.

Hvorledes man nu end forøvrig anskuer denne sak, kan man dog ikke komme bort fra, at det ifølge overenskomsten og almindelig organisationsmessig praksis hadde været brukeier Rosholds pligt, naar han ikke kunde bli enig med sine arbeidere om den nye arbeidsordning at la arbeidet fortsætte med den gamle ordning, indtil der ved forhandling mellem organisationerne eller ved voldgift var truffet bestemmelser om, hvordan ordningen skulde være. Naar han undlater dette og avskediger 6 mand og derved foranlediger hele brukets stans, maa han være forpligtet til at erstatte arbeiderne og deres organisationer det tap disse har lidt ved hans uorganisationsmessige optræden.

Vi maa derfor nedlægge paastand paa, at Hofs bruk yder arbeiderne erstatning for tapt arbeidsfortjeneste, samt at Norsk arbeidsmandsforbund faar sig erstattet det beløp, som det har utredet til arbeidernes underhold siden konflikten utbrud.

I henhold til foranstaaende tillater vi os at anmode den ærede voldgiftsret om at besvare følgende spørsmål:

1. Var Hofs bruk berettiget til uten forutgaaende forhandling — eventuelt voldgift at avskedige 6 arbeidere, for hvilke der i overenskomsten er fastsat løn og arbeidsplads, og at paalægge andre 6 arbeidere — maskinførerne — at utføre de avskedigedes arbeide ved siden av sit eget?
2. Har ikke Hofs bruk ved omhandlede anledning foranlediget arbeidsstans og derved gjort brud paa overenskomsten om forhandlinger og voldgiftsretter?
3. Er Hofs bruk pliktig at betale arbeiderne og deres organisation erstatning for det tap og utlæg de er blit paaført ved arbeidsstansningen?

Idet vi indstiller paa, at spørsmål 1 besvares med »nei« og spørsmål 2 og 3 med »ja« maa vi nedlægge paastand paa, at Hofs bruk paalægges at bære utgifterne til voldgiftsretten.

Kristiania den 27. juni 1912.

Aar 1912 den 26. juni sammentraadte undertegnede herrer som voldgiftsdommere i sak mellem Norsk arbeidsmandsforbund og Norsk arbeidsgiverforening angaaende konflikten ved Hofs bruk — O. Grundt Røsholm. Valgt av Norsk arbeidsmandsforbund: Forretningsf. Andreas Juell, fabrikarb. Simen Jensen og o.r.sakf. M. Puntervold. Valgt av Norsk arbeidsgiverforening: Overbestyrer Platou, ingeniør Johanson og disp. H. Torgersen jr.

Til opmand enedes man om at opnævne hr. assessor Paal Berg, der paa forespørsel erklærte sig villig til at overta hvervet.

Michael Puntervold.

Chr. Platou.

Hj. Johansen.

Halvor Torgersen jr.

Andr. Juell.

S. Jensen.

Den 8. juli 1912 holdtes møte av voldgiftsretten i tvist mellem Norsk arbeidsmandsforbund og Norsk arbeidsgiverforening i anledning konflikt ved Hofs bruk.

Den valgte formand, assessor Paal Berg, og voldgiftsrettens øvrige medlemmer var tilstede.

Som representant for Norsk arbeidsmandsforbund møtte hr. Rich. Hansen, og som representant for Norsk arbeidsgiverforening sekretær Paus.

Parternes representanter fremla sine skriftlige fremstillinger med bilag. Sekretær Paus fremla derhos en skrivelse av 13. juni sidstl. fra ingeniør Kierulf.

Retten mottok forklaringer av hr. brukseier Røsholm, hr. Bjerkmann og maskinfører Kristiansen.

Møtet hævet kl. 7½ efterm.

Den 9. juli fortsatte voldgiftsretten sine forhandlinger.

Rettens samtlige medlemmer og parternes representanter var tilstede.

Forklaringer blev avgitt av hr. Bjerkmann, maskinfører Børgeson, smører Sten og brukseier Røsholm.

Forhandlingerne blev utsat til tirsdag den 23. juli kl. 12¼ efterm.

Møtet hævet kl. 6½ efterm.

Den 26. juli kl. 5½ efterm. fortsattes forhandlingerne.

Rettens samtlige medlemmer og parternes representanter var tilstede.

Sekretær Paus hadde først ordet. Han fremla skr. av 19. juli 1912 fra Hofs bruk et bilag, do. av 5. s. m. fra C. Chr. Vig med erklæring av s. d. fra d. s., gjenpart av skr. av 29. mai s. a. til Skårbacke sulfittfabrik og dennes skr. av 1. juli, erklæring av 5. juli d. a. fra Ørnulf Christophersen. Paus nedla saadan paastand, som i arbeidsgiverforeningens skriftlige fremstilling anført, dog saaledes at han bad slettet i post 2 ordene: »og uten videre nedlægge sit arbeide«. Videre frafalt han sp. 5 og i sp. 6 bad han slettet ordene: »helt eller delvis«.

Rich. Hansen hadde derpaa ordet. Han fremla utskrift av protokoll over forhandlingerne i 1907 om træslipeernes lønstariffer, do. av forhandlingerne i 1909 ang. lønstariffer for forskjellige sagbruk og høvlerier, do. av forhandlingerne i 1911 ang. nye overenskomster for papirfabrikker, samt arbeidsreglement for Hofs bruk. Han nedla saadan paastand, som i arbeidsmandsforbundets skriftlige fremstilling anført.

Derefter hadde atter hr. Paus ordet. Han fremla utskrift av voldgiftssak mellom Labro træsliperi og dets arbeidere. Etterat ogsaa hr. Rich. Hansen atter hadde hat ordet, blev saken optat til kjendelse.

Møtet varte fra kl. 5 1/2—9.

Den 23. august 1912 blev der i tvist mellem Norsk arbejdsgiverforening og Norsk arbejdsmandsforbund i anledning konflikt ved Hofs bruk avsaat saadan

kjendelse:

Da Hofs bruk 2. januar sidstleden skulde sættes igang efter julehelgen, opstod der konflikt mellem bruket og maskinførerne ved papirfabrikken. Bruket hadde før jul opsagt samtlige wiregutter — ialt 6 stykker — og krævet nu, at maskinførerne skulde selv utføre wiregutternes arbeide. Maskinførerne mente imidlertid, at de ikke kunde greie sig uten wiregutter og nægtet derfor at gjenopta arbeidet, dersom de ikke fik wiregutterne tilbake. Følgen blev at fabrikken maatte stanse. De forhandlinger, som har været ført om en mindelig ordning av tvisten, har ikke ledet til noget resultat. Norsk arbejdsgiverforening har derfor i sin skrivelse til Norsk arbejdsmandsforbund av 8. juni sidstl. krævet saken avgjort ved voldgift. — Nærværende voldgiftsret blev derpaa nedsaat.

Norsk arbejdsgiverforening har forelagt voldgiftsretten følgende spørsmaal:

1. Var maskinførerne ved Hofs bruk berettiget til at negte at forsøke at holde maskinerne igang uten wiregutter?
2. Var de øvrige arbeidere ved bruket berettiget til at gjøre fælles sak med maskinførerne?
3. Var Norsk arbejdsmandsforbund under de foreliggende forhold berettiget til at blokere bruket og støtte de streikende arbeidere?
4. Er maskinførerne under de nuværende omstændigheter berettiget til at negte at forsøke at sætte maskinerne igang uten eller med et indskrænket antal wiregutter?
5. Pligter arbejdsmandsforbundet at erstatte bruket det tap, det har lidt ved streiken?

Norsk arbejdsmandsforbunds spørsmaal er saalydende:

1. Var Hofs bruk berettiget til uten forutgaaende forhandling — eventuelt voldgift — at avskedige 6 arbeidere, for hvilke der i overenskomsten er fastsat løn og arbeidsplads, og at paalægge andre 6 arbeidere — maskinførerne — at utføre de avskedigedes arbeide ved siden av sit eget?
2. Har ikke Hofs bruk ved omhandlede anledning foranlediget arbeidsstans og dermed gjort brudd paa overenskomsten om forhandlinger og voldgiftsretter?
3. Er Hofs bruk pligtig til at betale arbeiderne og deres organisation erstatning for det tap og utlæg der er bliit paaført ved arbeidsstansningen?

Begge parter har paastaat hverandre tilpligtet at utrede omkostningerne ved voldgiftssaken.

Et flertal, nemlig formanden, d'hr. Jensen, Juell og Puntervold skal bemerke:

Der har ved Hofs bruk altid været en wiregut ved hver maskin. Det synes derfor naturlig at anse hver enkelt maskinfører ansat under den forutsætning, at der skulde være en wiregut ved hans maskin. Denne forutsætning maa regnes som en del av deres individuelle arbeidskontrakter, saaledes at de ikke kan være forpligtet til uten videre at overta wiregutternes arbeide. Naar intet specielt forbehold er tat, maa man nemlig gaa ut fra, at deres forpligtelse efter arbeidskontrakterne omfatter det arbeide, som ved deres ansættelse paalaa en maskinfører.

Vilde bruket overføre wiregutternes arbeide til maskinførerne, maatte det derfor indlede forhandling med hver enkelt av dem, og vilde de ikke gaa med paa den nye ordning, hadde hver av dem ret til at fortsætte paa de gamle vilkaar, indtil de paa vanlig maate var bliit opsagt. Og hvis bruket sa dem alle op — ikke for at bli dem kvit, men for at øve pres paa dem — vilde der foreligge en lockout fra brukets side, og ikke en streik av maskinførerne.

Saaledes stiller saken sig efter flertallets opfatning, om man kun ser hen til de individuelle arbeidskontrakter. Spørsmålet blir saa, om den ved konflikstens utbrud gjældende tarif av 1907 gir bruket en anden og større ret.

Arbeidsgiverforeningen har henvist til tariffens § 8 a, som er saalydende:

»Arbeidsgiverne skal ha fuld frihet til at bestemme antallet av de arbeidere, som skal anvendes ved hvert arbeide, likesom de uhindret skal kunne anvende de maskiner og de arbeidsmetoder, som de finder tjenlige.«

Efter denne bestemmelse kunde bruket — efter hvad arbeidsgiverforeningen hævder — sløife wireguttene og paalægge maskinførerne at utføre deres arbeide.

Flertallet skal hertil bemerke:

Wireguttene hadde ingen tariffmæssig ret til at protestere mot opsigelsen. Det maatte staa til bruket selv at bedømme, hvorvidt det var nødvendig at ha wiregutter.

Men derav følger ikke, at bruket hadde tariffmæssig ret til uten videre at overføre wireguttens arbeide paa en anden klasse av arbeidere.

Man maa gaa ut fra, at forhandlerne, da de opstillet lønssatserne, har hat et visst arbeide for øie — baade kvantitativt og kvalitativt. Det maa derfor ansees som et brudd med tariffens forutsætninger, om arbeidsherren i tariffperioden overfører til vedkommende klasse av arbeidere et andet arbeide, som tariffen til og med har specielle satser for.

Naar nye maskiner og nye arbeidsmetoder blir indført, er det naturlig, at arbeiderne maa finde sig i de derved skapte nye arbeidsforhold. Det vilde være litet rimelig, om de skulde kunne kræve de gamle, forældede arbeidsforhold opretholdt, indtil det ved forhandling og eventuel voldgift var fastslaat, hvilke følger forandringene skulde ha for tariffens lønssatser m. v. Men kravet om at maskinførerne skulde overta wireguttens arbeide, var ikke fremsat som en følge av forandringer m. h. t. maskineri eller arbeidsmetode. Det var et nøkent krav om, at maskinførerne i løpet av sin arbeidstid og med samme løn som før, skulde overta mere arbeide. Mens bruket saaledes vilde forrykke forutsætningene for den bestaaende tarif, hadde det været dets pligt først at underkaste sit krav tariffmæssig behandling efter § 8 b.

Efter § 8 a har arbeidsgiveren vistnok ret til at bestemme antallet av arbeidere, men det maa ske indenfor de grænser, som følger av tariffens øvrige bestemmelser. Han indskrænker antallet av arbeidere, men han kan ikke derigjennem uten videre paalægge andre arbeidere mere arbeide end tariffens lønssatser forutsætter.

I et tilfælde som det foreliggende øves der heller ikke nogen ubillighet, man kræver, at bruket skulde underkastet den paatænkte nye arbeidsordning tariffmæssig behandling gjennom forhandling med arbeidernes tillidsmænd osv. Det var ingen pludselig indtraadt omstændighet, som gjorde forandringen paakrævet eller ønskelig. Den hadde længe været paatænkt, saa der hadde været god tid til en forhaandsordning.

Arbeidsgiverforeningen har hævdet, at maskinførerne ialfald burde ha efterkommet brukseierens henstilling til dem om at gjøre et forsøk. Flertallet skal ikke indgaa paa hvorvidt maskinførerne kunde ha vist denne imøtekommenhet for derved at avverge konflikten. Nogen pligt til at gjøre et forsøk hadde de ikke, hverken efter sine arbeidskontrakter eller efter tariffen. Naar de paa sin side hævdet, at den nye ordning ikke lot sig gjennomføre, og naar der ikke opnaaddes enighet, hadde de efter flertallets opfatning av tariffen ret til at kræve den nye ordning og de forandringer, den maatte føre med sig, gjort til gjenstand for forhandling, før den blev sat ut i livet.

Mindretallet, d'hr. Johanson, Platou og Torgersen er av den mening, at bruket i medhold av ovennævnte paragraf 8 a er berettiget til at indføre saadan arbeidsordning, som den der tilsigtedes med wireguttens opsigelse. Der handles nemlig ikke her om at paalægge maskinførerne noget nyt og fra deres tidligere arbeide kvalitativt forskjelligt arbeide. Maskinpasningen paalaa dem, og deres arbeide blev kun kvantitativt øket ved, at de mistet den hjelp, de hadde hat av wireguttene. Naar paragraf 8 a gir arbeidsgiveren fuld frihet til at bestemme antallet av arbeidere, saa ligger deri, at han har ret til at gjennemføre en arbeidsordning, som den her omhandlede. Hvorvidt den paa grund av arbeidsøkningen burde medføre en lønsforbedring, fik saa etterpaa bli gjenstand for organisationsmæssig behandling efter paragraf 8 b. Efter mindretallets opfatning handlet derfor maskinførerne i strid med tariffen, da de neget at gjenopta arbeidet uten wiregutter. De skulde ha gjort det forsøk, som deres arbeidsgiver henstillet til dem at gjøre.

Paa den anden side vilde man anset det mest hensynsfuldt av bruket, om det hadde indledet forhandlinger med arbeidernes tillidsmænd, før det var gaat til den nye arbeidsforordning, særlig da det kunde synes rimelig, at maskinførerne fik et lønstillæg for det forøkede arbeide.

Efter det anførte finder flertallet, at maskinførerne ikke var forpligtet til at sette

maskinerne igang uten wiregutter, og at skylden for arbeidsstansen derfor ligger hos bruket. Mindretallet mener derimot, at maskinførerne burde ha gjort et forsøk, og at skylden for arbeidsstansen derfor ligger hos dem.

Under konfliktens gang traadte den nye tarif av 1912 i kraft. Saavel flertallet som mindretallet finder at denne nye tarif ikke medførte nogen forandring i den situation, som forelaa ved dens ikrafttræden. Mindretallet mener, at den pligt arbeiderne efter den gamle tarif hadde til at gjøre et forsøk, den hadde de ogsaa efter den nye tarif. Og flertallet mener, at den nye tarif i saa henseende ikke har paalagt dem nogen større pligt end den gamle.

Antar man — saaledes som flertallet — at skylden for konflikten er hos bruket, saa er det en konsekvens derav, at arbeidsmandsforbundet indenfor den lovlige ordens grænser hadde ret til at advare sine medlemmer mot at ta arbeide hos bruket. Nogen anden blokade er ikke — saavidt oplyst — foretat.

Ut fra mindretallets syn paa konfliktens aarsak var derimot blokaden uberettiget.

Med hensyn til det erstatningskrav, som er reist, skal bemerkes:

Arbeidsmandsforbundet har paastaat, at der skal betales erstatning ikke blot til organisationen, men ogsaa til de enkelte arbeidere. Forsaavidt der hermed tages sigte paa arbeidernes mulige ret efter deres individualkontrakter, finder et flertal, bestaaende av formanden og de herrer Johanson, Platou og Torgersen, at voldgiftsretten savner mandat til at behandle det sporsmaal. Voldgiftsavtalen knytter sig til tariffen og omfatter derfor kun de tarifmæssig hjemlede krav. De enkelte arbeideres krav i henhold til deres individualkontrakter ligger utenfor. Arbeidsgiverforeningen har vistnok ikke specielt protestert mot den form, som arbeidsmandsforbundet har git vedkommende sporsmaal, men det vilde være betænkelig deri at lægge en vedtagelse av, at voldgiftsrettens mandat utvides til at omfatte krav, som ligger utenfor voldgiftsavtalen.

Et mindretal d'hr. Jensen, Juell og Puntervold finder, at voldgiftsretten kan behandle dette krav, da der ingen protest er fremsat mot realitetsbehandling av det. Dette mindretal finder endvidere, at bruket maa tilpligtes at betale sine arbeidere erstatning for, at de uten opsigelse maatte slutte sit arbeide, altsaa erstatte dem 14 dages løn.

Med hensyn til erstatningskravene iøvrig er samtlige rettens medlemmer enig om, at der ikke er betingelser tilstede for at tilkjende erstatning. Fra begge sider synes man at ha handlet ut fra den opfatning, at man var i sin gode ret. Men har man ikke hat forstaaelsen av, at man ved sin optræden krænket sine tarifmæssige pligter, og naar det videre — som her — ogsaa inden retten er delte meninger om hvem, som bærer skylden for bruddet, da er det ikke billig at paalægge nogen av parterne det økonomiske ansvar for den andens tap.

Arbeidsgiverforeningen har fremsat et sporsmaal, om de andre arbeidere ved fabriken var berettiget til at gjøre fælles sak med maskinførerne. Voldgiftsretten finder ikke grund til at besvare dette sporsmaal. Det blev nemlig ikke aktuelt under konflikten. Fabrikken maatte stanse, naar maskinerne ikke blev sat igang, og fra brukets side blev der ikke gjort skridt til at skaffe sig andre maskinførere. Heller ikke blev der tilbudt de andre arbeidere anden syselsættelse.

Med hensyn til sakens omkostninger er voldgiftsrettens samtlige medlemmer enig om, at hver part bør bære sine omkostninger.

I henhold til voteringen blir sporsmaalene at besvare saaledes:

Til arbeidsgiverforeningens sp. 1 og arbeidsmandsforbundets sp. 1:

Hofs bruk hadde ikke ret til uten efter forhandling — og i tilfælde voldgift — at paalægge maskinførerne at utføre wiregutternes arbeide.

Arbeidsmandsforbundets sp. 2:

Besvares med ja.

Sammes sp. 3: Besvares ikke, forsaavidt angaar arbeidernes individuelle krav. Besvares forøvrig med nei.

Arbeidsgiverforeningens sp. 2:

Besvares ikke.

Sammes sp. 3: Arbeidsmandsforbundet hadde ret til at støtte arbeiderne og inden lovgivningens ramme at blokere bruket.

Sammes sp. 4: Besvares med ja.

Sammes sp. 5: Besvares med nei.

Honoraret til formanden ansættes til 225 kroner og honoraret til hver av rettens øvrige medlemmer ansættes til 150 kroner.

Parterne bærer hver sin halvdel av disse honorarer og bærer forøvrig hver sine utgifter.

Voldgift ang. „Den sorte tavle“.

Efter bygningskonflikten 1910 offentliggjorde saavel Murerforbundet som Arbeidsmandsforbundet endel streikbrytere. Dette mente arbeidsgiverforeningen var i strid med avslutningsoverenskomsten og forlangte forhandling ang. saken. Begge forbund avviste forhandling med den begrundelse, at offentliggjørelsen var et indre organisasjonsspørsmål, som ikke hadde noget med avslutningsoverenskomsten at gjøre. Arbeidsgiverforeningen anla saa proees mot de to forbund og ved byretsdom av 22. deebr. 1911 blev forbundene dømt til at medvirke til forhandling.

Efter forutgaende forhandling gik spørsmålet til voldgift. Voldgiften var fælles for de to forbund og som voldgiftsmænd var av forbundene opnævnt A. Juell og advokat Heiberg og av Arbeidsgiverforeningen advokat Halvorsen og disponent Corneliussen. Som opmand valgtes assessor Backer.

For Arbeidsgiverforeningen mødte sekretær Paus og for forbundene sekretær Sverre Iversen.

Møter avholdtes 22. og 29. novbr. og 10. deebr. og retten avsa saadan

kjendelse:

Efterat der vaaren 1910 var opstaaet en arbeidskonflikt inden bygningsfagene i Kristiania, blev der til bilæggelse av denne avsluttet en række den 22. juni undertegnede overenskomster mellem arbeidsgivernes og arbeidernes organisationer, hvorved særskilt for de enkelte faggrupper blev truffet bestemmelser om løn m. v. I forbindelse med disse enkelte overenskomster blev der sluttelig for samtlige fag under ét vedtat en overenskomst saalydende:

„Man er enig om, at al blokade og fiendtligheter straks skal ophøre, og skal saavel de organiserte som uorganiserte arbeidere gjensidig søke at opretholde et godt forhold.“

I kvartalsrapport for Norsk Murerforbund, utgit juli 1910 findes under overskriften »Streikbrytere« en notis saalydende:

„Under konflikten i Kristiania brøt ikke en eneste organisert mand ut, men avdelinger og medlemmer gjøres i medhold av § 6, p. 8, bekjendt med at følgende murere, der tidligere har været organisert, har arbeidet under streiken. (Derefter opregnes en række navne, hvorefter fortsættes) dertil kommer endel »flækkere«, som ikke kan komme ind i vor organisation. Ingen av ovennævnte kan indtages i nogen avdeling for de faar ordnet sig med Kristiania avdeling.“

I »Arbeidsmanden« for august 1910 blev likeledes under overskriften »Den sorte tavle« indtat en notis saalydende:

„Under Kr.a sten-, jord- og cementarb.f. lønsbevægelse i sommer har følgende herrer optraadt som streikbrytere, hvorfor de rapporteres til »Den sorte tavle«. (Derefter opregnes en række navne.)

Norsk arbeidsgiverforening fandt, at disse to offentliggjørelser var stridende mot den ovenfor eiterte overenskomst av 1910 og forlangte henholdsvis overfor Norsk murerforbund og Norsk arbeidsmandsforbund spørsmålet herom undergit forhandling, eventuelt voldgift. Da de nævnte forbund negtet at yde sin medvirkning hertil anla arbeidsgiverforeningen 2 proeeser mot forbundene, og ved Kr.a byretsdom av 22/12 1911 blev forbundene overensstemmende med arbeidsgiverforeningens paastand dømt til at medvirke til forhandling. Efterat forhandlingsmøte har fundet sted den 16/9 1912 mellem arbeidsgiverforeningen og Norsk arbeidsmandsforbund og den 26/9 1912 mellem arbeidsgiverforeningen og Norsk murerforbund uten enighet kunde opnaaes, har arbeidsgiverforeningen nu indhragt sakerne for nærværende voldgiftsret.

Arbeidsgiverforeningen har forelagt voldgiftsretten følgende spørsmål til besvarelse:

Er de av Norsk arbeidsmandsforbund og de av Norsk murerforbund i deres resp. fagblade i 1910 offentliggjorte lister over arbeidere, som hadde arbeidet under byg-

ningskonflikten i Kristiania i 1910 stridende mot overenskomst av 22/6 1910 ang. avslutningen av nævnte konflikt?

Arbeidsgiverf. har paastaat, at dette spørsmaal maa bli besvaret med *ja*.

De 2 forbund har paastaat, at spørsmålet maa bli at besvare med *nei*.

Voldgiftsretten antar enst., at det ved de avsagte byrettsdomme maa antas avgjort, at Norsk arbeidsgiverf. har formel kompetence til at paatale ovennevnte offentliggjørelse, hvis denne offentliggjørelse kan ansees stridende mot overenskomsten av 22/6 1910.

M. h. t. realiteten har de indst. væsentlig gjort gjældende, at overenskomsten har sin begrænsning baade m. h. t. tid og virkning, idet den paa den ene side alene berører de forhold, som umiddelbart gir sig tilkjende, naar arbeidet optages efter en streik, og at den ikke kan paaberopes, naar der som her ikke foreligger nogen klage over opstaat tvist paa nogen arbeidsplads. Videre fremholder de indst., at offentliggjørelsen kun er et indre administrationsanliggende, hvis hensigt er overensstemmende med forbundenes love at gi vedkommende avdelinger underretning om, hvilke arbeidere er forhindret fra at optages som medlemmer av organisationerne, og at det maa ligge utenfor overenskomstens mening og indhold, at der ved denne skulde være indrømmet arbeidsgiverf. ret til at blande sig ind i dette administrationsspørsmaal.

Der er under voldgiftssaken, dok. 2, erklæringer fra de 2 forhandlere, som deltok i de forhandlinger, der gik forut for avslutningsoverenskomstene i 1910. Landsorganisationens forhandler, hr. Ole O. Lian, har erklært: «at avslutningsoverenskomstens bestemmelse, saaledes som forhandlingerne blev ført efter min overenskomst, kun tok sigte paa forholdene paa arbeidspladsene, saaledes at arbeidets gang ikke ved optræden fra den ene eller anden part blev forstyrret.»

Norsk arbeidsgiverf.s forhandler, hr. Axel Amundsen, har erklært: «at jeg, som forhandler, gik ut fra, at avslutningsoverenskomstens bestemmelser skulde gjælde uten nogen som helst begrænsning til forholdene paa arbeidspladsene, likesom jeg ingen grund hadde til at tro, at hr. Lian gik ut fra en anden forutsætning, der ingensom helst hjemmel hadde i overenskomstens ord.»

Retten's flertal: formanden, Corneliussen og Halvorsen antar, at det fremsatte spørsmaal maa besvares med *ja*. Flertallet finder, at overenskomsten efter dens ordlyd ikke kan begrænses paa den av fagforbundene hævdede maate. Overenskomsten paalægger de organiserte og uorganiserte arbeidere gjensidig at søke opretholde et godt forhold. Man antar, at dette paalæg maa gjælde ikke alene forholdene, som staar i forbindelse med arbeidets gjenoptagelse, men at det ogsaa maa gjælde fremover. Man finder videre, at paalægget ikke kan begrænses til at gjælde forholdet alene paa arbeidspladsen, men ogsaa utenfor samme forsaavidt det kan antages at dra følger for forholdene paa arbeidspladsen. Man finder videre, at paalægget likesaa meget maa gjælde organisationerne som de enkelte arbeidere. Spørsmålet blir derfor, om de paatalte offentliggjørelser er egnet til at indvirke paa det gode forhold, som overenskomsten tilsigter at søke opretholdt. Flertallet finder, at dette spørsmaal maa besvares bekræftende, da offentliggjørelsen medfører en nærliggende mulighet og risiko for, at de organiserte arbeidere paa grund av denne offentliggjørelse vil gjøre forsøk paa at bryte det gode forhold, som overenskomsten skulde søke gjennomført. Om denne følge er tilsigtet kan ikke være avgjørende. Heller ikke kan offentliggjørelsen berettiges ved henvisning til forbundets love, da disse love ikke kan hjemle forbundene ret til at bryte en overenskomst med en anden part. Man finder, at en opprettet overenskomst, indeholder en væsentlig støtte for flertallets avgjørelse.

Mindretallet: Juell og Heiberg kan ikke finde, at avslutningsoverenskomstens bestemmelser har anvendelse paa de forhold, som foreligger i nærværende sak. Det er dokumentert, at rapporteringen har hat indflydelse paa arbeidsforholdene ved nogen av de bedrifter, som er berørt av overenskomsten. Spørsmålet er derfor i al almindelighet det, om de to forbund etter overenskomsten er forpligtet til at undlate saadan rapportering, som det her er tale om.

Mindretallet mener, at der maa lægges en væsentlig vekt derpaa, at rapporterne danner et institutionsmessig led i arbeiderorganisationernes virkemaate — fastsat i deres love og haandhævet ved deres praksis i længere tid, saaledes ogsaa etter overenskomsten i 1908, der i alt væsentlig var enslydende med den her foreliggende. Hvis arbeidsgiverf. under forhandlingerne i 1910 har hat til hensigt at tvinge arbeiderorganisationerne til at handle i strid med sine love og sin praksis, burde den ha forlangt dette indtat i overenskomsten paa en saadan maate, at arbeidernes forhand-

lere blev uttrykkelig gjort opmærksom paa denne overenskomstens rækkevidde. Dette kan imidlertid mindretallet ikke finde ha været gjort. Man finder tvertimot, at der netop i dette punkt vil efterlate tvil, likesom det er paa det rene, at en fortolkning av bestemmelsen, som den her hævdede, ikke har været nævnt under forhandlingerne. Det forekommer mindretallet, at det kun ved en noksaa outreret fortolkning kan lægges en saa vigtig og ny avgjørelse ind i overenskomsten. Dennes karakter av en *avslutningsoverenskomst* saavel som dens form synes bestemt at tyde paa, at hensigten *kun* har været at ophæve de vanskeligheter *under arbeidet*, som konflikter lettelig kan gi anledning til. Rapporten har, ifølge de to forbunds love, den specielle opgave at gi avdelingerne anledning til at øve den kontrol med nye medlemmer, som organisationerne vil øve. En bekræftende besvarelse av det fremsatte spørsmaal vil derfor paa en efter mindretallets mening ganske farlig maate gripe ind i den ene av overenskomstens parters handlefrihet. Med denne opfatning kan mindretallet under enhver omstændighet ikke finde, at rapporterne blir uberettiget av den grund, at der muligens kan tænkes at faa indflydelse paa arbeidsforholdet, naar det som her ikke er paavist og heller ikke paastaat, at den har hat saadan indflydelse.

Mindretallet kan heller ikke finde, at voldgiftskjendelsen av 12/2 1912 har nogen præjudicerende indflydelse paa denne saks avgjørelse.

Voldgiftsretten finder enstemmig, at voldgiftssakens omkostninger bør fordeles med en halvpart paa hver av parterne, idet flertallet bemerker, at det har lagt vekt paa, at tvisten her angaar en overenskomst, som er avsluttet før kjendelsen av 12/2 1912.

I henhold til voteringen formuleres saadan *konklusjon*:

Det av Norsk arbeidsgiverforening fremsatte spørsmaal besvares med: *Ja*. Sakens omkostninger utredes med en halvpart av hver.

Salærerne fastsættes med 80 kr. til hver av mændene og 120 til formanden.

M. C. Backer.

Peter Corneliussen.

Otto B. Halvorsen.

Gustav Heiberg.

Andr. Juell.

Injuriesak.

Dom angaaende benævnelsen „streikbryter“.

Under lockouten ifjor sommer avholdtes et arbeiderstevne ved Gjeithus. I referatet fra stevnet stod i »Fremtiden« følgende avsnit:

»Da 10-toget fra Drammen igaar kom til Gjeithus station, blev man møtt av arbeiderne med faner og musik, og under Socialistmarsjens toner toget man op til Rølighetsmoen, hvor stevnet skulde holdes. Underveis gik man forbi en streikbryter Kristian Byes hus, hvor musikken forstummet, og fanerne sænkedes.«

For dette saksøkte Kr. Bye (salsmester paa Katfos) bladet »Fremtiden«s redaktør Torgeir Vraa. Ved meddomsret i Drammen blev saken behandlet tirsdag og onsdag 26. og 27. mars.

For saksøkeren møtte advokat Otto B. Halvorsen og for saksøkte overretssakfører Puntervold.

Som vidner i saken avhørtes Broce Michalsen, sekretær Sverre Iversen, direktør Heiberg, ingeniør N. Th. Svensen, sakfører George Paus, brukseier Kr. Myhre, sekretær Axelson (Nationalforbundet), sekretær Gunnar Sethil og arbeider Aksel Bye (saksøkerens bror).

Universitetsstipendiat kand. mag. Edvard Bull fremla en historisk-filosofisk utredning av ordet »streikbryter«, avfattet av professor Hjalmar Falk og ham selv.

Lørdag 30. mars faldt dom i saken.

Av domspræmisserne hitsættes:

— — Retten skal bemerke: Det synes temmelig givet, at den demonstration, der — som i stevningen anført — blev øvet mot saksøkeren derved at fanerne sænkedes og musikken forstummet, indeholdt en graverende ærekrænkelse mot ham, hvorfor de som utførte demonstrationen og ophavsmændene til samme antagelig maatte ha kunnet straffes. Nu er det en sikker regel i norsk ret, at ogsaa pressereferater av ærekrænkelser kan være strafbare (se f. eks. R.t 1909 s. 313 ff.), og det er derfor ikke sikkert, at den paaklagede passus i artiklen vilde være straffri selv om den alene

kunde opfattes som et rent objektivt og nøkternt referat av optrinet. Retten anser det imidlertid upaakrævet at avgjøre dette spørsmål og at drøfte om ordet streikbryter i alle tilfælder og anvendelser indeholder en ærekrænkelse. Retten finder nemlig, at nævnte tirade i artikkelen ikke alene kan opfattes som et blot og bart referat, men at saksøkte ved at anvende benævnelsen streikbryter om saksøkeren bar tilføiet denne en ny ærekrænkelse kan hænde vel saa følelig som den demonstrationen indebar.

Man kan nemlig saavidt forstaaes ikke undgaa at se det i artikkelen brukte uttrykk »streikbryter« i lys av den karakteristikk »Fremtiden« ellers gir av den klasse personer som bladet regner som streikbrytere, og hvorunder det henfører saavel organiserte som uorganiserte arbeidere, der arbeider under lockout eller streik.

I en artikkel i bladet for 9. juni 1911 med overskrift »Streikbryteren« kaldes saaledes en streikbryter for en forræder og en Judas. Og i en artikkel for 24. juni 1911 (altsaa noiaagtig en maaned før den paaklagede artikkel fremkom) betitlet: »Op-sigelserne utstedes. Streikbrytere søkes« betegnes streikbrytere ogsaa som Judas'er og som klasseforrædere og mørkets mænd og skildres idetheletat som særdeles nedværdigede mennesker.

Naar man læser disse og de øvrige under saken dokumenterte artikler i »Fremtiden« for samme aar, kan man ikke være i tvil om, at ordet streikbryter ogsaa i det tilfælde saken gjælder, er brukt i en meget odios betydning — og at det hos bladets læsere maatte vække hatefulde forestillinger om saksøkeren. Dette sidste maa saksøkte ha forstået, og han maa likeledes ha indset, at saksøkeren naturligvis vilde føle sig meget saaret og krænket over betegnelsen, særlig naar den blev indtat som en begrunnelse for eller forklaring av den ærekrænkende demonstration som samtidig referertes.

Den omstændighet, at denne demonstration virkelig har fundet sted og at saksøkeren har arbeidet under lockouten synes ikke at kunne fri saksøkte som den, der har ført sandhetsbevis. Da det nemlig maa siges at være den raadende samfundsopfatning i vort land, at en uorganisert arbeider og spesielt en formand intet uhæderlig eller moralsk lastværdig foretar sig ved at arbeide under en lockout eller streik, maa det karakteriseres som ganske utilstedelig og utilbørlig at betegne en saadan person paa en maate, der i virkeligheten indeholder en haard dom over ham og en beskyldning for at være en klasseforræder og et meget daarlig og foragtelig menneske. Men for en saadan dom og beskyldnings berettigelse og sandhet har saksøkte intet-somhelst bevis ført.

Saksøktes forhold rammes derfor av strl. § 247, og da det selvfølgelig maatte forutsættes, at den paaklagede artikkel vilde bli saksøkeren bekjendt, ogsaa av strl. § 246. Saksøkte kunde hverken ansees pliktig eller nødsaget til at uttale sig som skedd eller kan siges at ha uttalt sig til berettiget varetagelse av eget eller andres tarv. Artikkelen fremkom rigtignok under lockouten, da det var av interesse for de organiserte arbeidere at avskrække de uorganiserte fra at arbeide, men det kan selvfølgelig ikke erkjendes berettiget at bruke en forbrydelse — i dette tilfælde altsaa en ærekrænkelse — som middel i kampen mellem de organiserte arbeidere og arbeidsgiverne. Spørsmålet om saksøkte har vist tilbørlig agtsomhet er uten betydning, da ærekrænkelsen er fremført offentlig.

Da saksøkte saaledes ikke har ført sandhetsbevis for uttrykket »streikbryter«, d. v. s. ikke godtgjort, at denne betegnelse var sand, ialfald ikke i den betydning, hvori uttrykket i det foreliggende tilfælde maa antages benyttet vil det bli at mortificere.

Straffen ansattes til 20 kroners bot (subsidiært 9 dages fængsel), idet i formildende retning toges i betragtning, at artikkelen fremkom under en lockout, da sine-dene var meget opagitert, og at »Fremtiden«, hvis redaktør saksøkte er, eies av et aktieselskap, hvori de i demonstrationstoget deltagende foreninger er aktionærer og at saksøkte hadde faat speciel henstillen fra nogen av disse foreningers tillidsmænd om at omtale demonstrationen mot saksøkeren i bladet.

Saksøkte blev derhos tilpligtet at betale saksøkeren 40 kroner i saksomkostninger. Derimot fandt retten ingen særlig grund til at paalægge saksøkte at utrede en sum til dommens kundgjørelse.

Dommen var enstemmig.

Paa spørsmål erklærte Vraa, at han ikke vedtok dommen, men forlangte den indanket for en høiere instans.

Den sorte tavle. Meddomsrettsdom.

I »Arbeidsmanden« for august—september 1911 stod under rubrikken »Den sorte tavle« indtat følgende:

Følgende herrer har arbeidet under lockouten paa Røstvangen, enkelte hele tiden og mange for kortere tid:

Og saa følger en lang navnefortegnelse og tilslut staar tilføiet:

Efter opfordring fra foreningen indsender jeg dette.

Med solidarisk hilsen

Martin Graadal (kasserer).

3 av de paa listen opførte, nemlig stiger Peder Eggen, materialforvalter Johan Østby og scheiderbas Karl Rustan, indkaldte Martin Graadal for forlikskommissionen i Kvikne den 6. febr. Forlik blev ikke indgaat og saken som injurieproces henvist til retten.

Meddomsret blev avholdt paa Nytrøen 28. og 29. februar.

For saksøkerne møtte sakfører Heyerdahl, Tønset, og for saksøkte overretssakfører Puntervold.

I sakens anledning var indstevnt en række vidner, der avgav forklaring og det blev ved vidneavhørelsen godtgjort, at saksøkerne hadde arbeidet under streiken ved taugbanelastningen.

Ikke desto mindre blev Graadal dømt for forbrydelse mot straffelovens paragraf 246 til en bot av 20 kr.

Lagmandsrettsdom.

Aar 1912 den 9. mai blev av lagmandsretten for Hedemarken og Kristians lagsogn i privat straffesak

Johan Østby, Peder Eggen og Karl Rustan

mot

Martin Graadal

avsagt saadan

dom:

Under streiken og lockouten ved Røstvangens gruber sommeren 1911 erholdt saksøkerne i denne sak, stiger Peder Eggen, materialforvalter Johan Østby og skeider Karl Rustan skriftlig ordre til at utføre arbeide med transport av utbrutt kis, hvilket arbeide ikke henhørte under deres stillinger. Da de saksøkende, som ikke var organiserte arbeidere, efter sin kontrakt ansaa sig forpligtet til at etterkomme ordren, utførte de arbeidet. Efterat streiken og lockouten var hævet blev der i bladet »Arbeidsmanden«, som er organ for Norsk arbeidsmandsforbund, i bladets nr. 8—9, august—september 1911 under overskriften »Den sorte tavle« indtat et inserat saalydende:

«Følgende herrer har arbeidet under lockouten paa Røstvangen, enkelte hele tiden og mange for kortere tid:

stiger Peder Eggen, Aalen

materialforvalter Johan Østby fra Tydalen

skeider Karl Rustan«

samt flere andre navne.

Artiklen sluttet saaledes: »Efter opfordring fra foreningen indsender jeg dette. Med solidarisk hilsen. Martin Graadal, kasserer.«

Efter forgjæves forliksmægling saksøkte nævte personer Martin Graadal ved Nordre Østerdalens meddomsret, ved hvis dom av 29. febr. 1912 saksøkte for forbr. mot strfl. § 246 idømtes en bot av 40 kroner til statskassen, subs. fængsel i 8 dage, samt tilpligtedes at utrede i saksomkostninger til statskassen 10 kroner og til saksøkerne Peder Eggen, Johan Østby og Karl Rustan 50 kroner.

Efter erhvervet samtykke fra høiesterets kjæremaalsutvalg er saken indbragt til fornyet behandling ved lagmandsret.

Der er under saken til lagretten stillet spørsmåal om saksøkte er skyldig til straf efter strfl. § 247 og 246. Begge disse spørsmåal er av lagretten besvaret benegtende.

Der er ogsaa stillet spørsmåal til lagretten om saksøkte Martin Graadal er ansvarlig for at ha indrykket den foran refererte meddelelse i nævnte blad som skedd, og om dette er egnet til at skade en andens gode navn og rygte eller til at utsætte ham for tap av den for hans stilling eller næring fornødne tillid, til hvilket spørsmåal er knyttet et tillægsspørsmåal gaaende ut paa, om der er ført bevis for sandheten av den i spørsmåalet nævnte beskyldning. Begge disse spørsmåal er av lagretten besvaret bekræftende.

I henhold til lagrettens kjendelse vil saksøkte bli at frifinde.

Under hensyn til lagrettens kjendelse, antages saksøkerne at maatte tilpligtes at utrede erstatning til saksøkte, idet man efter utfaldet av denne maa anta, at saksøkte ikke har git rimelig anledning til søksmålet.

Ti kjendes for ret:

Saksøkte Martin Graadal frifindes.

I erstatning til saksøkte i henhold til strfpcl. § 455 betaler saksøkerne Peder Eggen, Johan Østby og Karl Rustan *in solidum* 150 — et hundrede og femti — kroner. Dommen oplæstes i retten.

O. A. Eg.

L. A. Thue,
kst.

Chr. Randers.

Riktig utskrift.

Skaar.

Skaar,
retsskriver.

1. Hovedspørsmåal (til hvis bekræftende besvarelse utkræves mere end 6 stemmer):

Er saksøkte Martin Graadal skyldig i at ha søkt at bevirke eller at medvirke til, at noget vinder tiltro, der er egnet til at skade en andens gode navn og rygte eller at utsætte ham for hat, ringeagt eller tap av den for hans stilling fornødne tillid derved at han i bladet »Arbeidsmanden» nr. 8—9 for august—september 1911 har indrykket i eller ladet indrykke en artikel under »Den sorte tavle» saalydende:

»Følgende herrer har arbeidet under lockouten paa Røstvangen, enkelte hele tiden og mange for kortere tid:

Stiger Peder Egge fra Aalen,
materialforvalter Johan Østby fra Tydalen,
skeiderbas Karl Rustan,

Efter opfordring fra foreningen indsender jeg dette.
Med solidarisk hilsen.

Martin Graadal,
kasserer.

Retten besvarte dette med: Nei.

2. Hovedspørsmåal, til hvis bekræftende besvarelse utkræves mere end 6 stemmer:

Er saksøkeren Martin Graadal skyldig i retsstridig ved ord eller handling at ha tilføiet en anden en ærekrænkelse eller medvirket hertil — derved at han i bladet »Arbeidsmanden» nr. 8—9 for august—september 1911 — 13. aargang — har indrykket eller latt indrykke en artikel under »Den sorte tavle» saalydende:

Følgende herrer har arbeidet under lockouten paa Røstvangen, enkelte hele tiden og mange for kortere tid

Stiger Peder Eggen fra Aalen,
materialforvalter Johan Østby fra Tydalen,
skeidebas Karl Rustan,

Efter opfordring fra foreningen indsender jeg dette.
Med solidarisk hilsen.

Martin Graadal,
kasserer.

Retten svar: Nei.

3. Spørsmåal, der kun blir at besvare, saafremt lagretten besvarer det i spørsmåal 1 fremsatte spørsmåal benegtende og til hvis bekræftende besvarelse utkræves mere end halvdelen av stemmerne:

Er Martin Graadal ansvarlig for at ha indrykket eller latt indrykke følgende meddelelse i »Arbeidsmanden« nr. 8—9 for august—september 1911 under »Den sorte tavle«:

Følgende herrer har arbeidet under lockouten paa Røstvangen, enkelte hele tiden og mange for kortere tid:

Stiger Peder Eggen fra Aalen,
materialforvalter Johan Østby fra Tydalen,
skeidebas Karl Rustan,

Efter opfordring fra foreningen indsender jeg dette.
Med solidarisk hilsen.

Martin Graadal,
kasserer.

og er dette egnet til at skade en andens gode navn og rygte eller at utsætte ham for hat, ringeagt eller tap av den for hans stilling eller næring fornødne tillid?

Retten: Ja med mer end halvdelen av stemmerne.

4. Tillægsspørsmål, til hvis bekræftende besvarelse utkræves mer end halvdelen av stemmerne. Spørsmålet besvares kun, saafremt spørsmål 3 besvares bekræftende:

Er der ført bevis for sandheten av den i spørsmål 3 nævnte beskyldning?

Retten: Ja med over halvdelen av stemmerne.

Borgarting og Agders lagstol p. t. Gjøvik.
9. mai 1912.

L. A. Tue,
kst.

P. Hvamstad.

Tøris Svebye.

P. L. Vevren.

Riktig gjenpart.

Borgarting og Agders retsskriverembede.

Skaar.

Norsk centralforening for boktrykkere.

Twist om ekstragodtgjørelse for helligdagsarbeide og ret for den ene part at utgi en „veiledning“ i tariffen.

Paa et avistrykkeri i Kristiania opstod der twist om hvorvidt nattsætterne skulde ha ekstragodtgjørelse for arbeide nat til skjærtorsdag, 1. paaskedag o. l. dage. Arbeiderne undlot at utføre arbeidet før de var tilsagt ekstragodtgjørelse. Saken blev av vedk. trykkeri indbragt for Norsk boktrykkerforening. Det kom til forhandlinger styrerne imellem, og da disse ikke førte til noget resultat, forlangte boktrykkerforeningen saken avgjort ved voldgift. Mens underhandlingerne førtes om denne sak blev der av Kr.a avdeling utgit en »Veiledning i styktariffen«. Ogsaa denne gav anledning til forhandlinger; men heller ikke disse førte til noget resultat. Norsk boktrykkerforening forlangte saa disse saker undergit voldgiftsretsbehandling, hvilket Kr.a avdeling fandt ikke at kunne gaa med paa, da det var spørsmål tariffen utedkommende. For imidlertid at undgaa retssak — noget Norsk arbeidsgiverforening bebudet, efterat den av boktrykkerforeningen var blit overlatt saken — besluttet N. c. f. b. at la tvisten om, hvorvidt spørsmålene var av den art at voldgift kunde forlanges av den ene part, avgjøre ved voldgift — og den 16. juli blev av voldgiftsretten avsagt saadan

kjendelse:

Mellem Den norske boktrykkerforening, Kristiania distrikt (foreningen av arbeidsgivere i faget) og Norsk centralforening for boktrykkere (foreningen av arbeidere i faget) er der sluttet en overenskomst, kaldet »Boktrykkertarif for Kristiania«, som har gyldighet siden 1. mars 1907. Denne tarif indeholder bestemmelser om arbeidstid og arbeidsløn m. m. i faget. Den gir ogsaa regler om avgjørelse ved voldgift av nærmere

betegnede tvistigheter mellem arbejdsgivere og arbejdere eller mellem de kontraherende organisationer.

Boktrykkerforeningen har nu begjært avgjort ved voldgift efter tariffens regler følgende spørgsmål, som der er tvist om mellem den og Centralforeningen:

1. Har arbejderne ved aviserne uten fornyet overenskomst ret til at forlange ekstragodtgjørelse for arbeide nat til skjærtorsdag og 1. paaskedag eller lignende helligdage?
2. Hvis en saadan godtgjørelse negtes utbetalt, har da arbejderne ret til uten videre at nedlægge arbeidet?
3. Har nogen av parterne ret til ensidig at utsende en »veiledning« til den av parterne i fællesskap vedtagne tariff?
4. (Hvis spørsmål 3 besvares med ja). Maa ikke veiledningen tilbakesendes, naar der i den kan paavises feil?
5. Videre ønskes, hvis spørsmål 3 besvares med ja, riktigheten av veiledningens enkelte punkter prøvet av voldgiftsretten.

Centralforeningen anser sig ikke pliktig til at underkaste de nævnte tvistigheter voldgift, men samtykker i denne avgjørelsesmaate, hvis det ved voldgift efter tariffens regler findes, at boktrykkerforeningen har ret til at kræve den.

Til sakens behandling er traadt sammen en voldgiftsret, som bestaar av 3 arbeidsgiverrepræsentanter, valgt av boktrykkerforeningen, nemlig A. Grøndahl. O. Christoffersen og Marius Stamnes, og 3 arbeiderrepræsentanter, valgt av centralforeningen, nemlig Joh. Rogne, Joh.s Hulthin og Ludv. Svendsen, samt som opmand, valgt av Kr.a magistrat, assessor Herman Lie.

Saken har været behandlet av av retten i møter den 11. og 14. juni sidstl. og blev i det sidste av disse møter optat til foreløbig avgjørelse av, om boktrykkerforeningens krav paa voldgiftsbehandling av de foran nævnte tvistigheter kan gives medhold.

Avgjørelsen beror efter tariffen paa, om vedkommende tvistigheter kan *sies* at være *meningsforskjelligheter angaaende tariffen*. Kun om saadanne bestemmer nemlig tariffen, at de *skal* avgjøres ved voldgift. Ogsaa tvistigheter om andre arbeidsforhold *kan* efter tariffen avgjøres paa samme maate, men kun hvis parterne er enig i det.

Opmanden skal for hvert av de forelagte spørsmål med hensyn til adgangen til at kræve avgjørelse ved voldgift bemerke:

Til 1: I tariffens § 2 bestemmes det bl. a.: »Overarbeide fra den ordinære arbeidstids slutning og til kl. 12 aften betaales med 50 pct., efter kl. 12 med 100 pct. til vedkommendes løn. Søn- og helligdagsarbeide samt arbeide paa aftnerne for søn- og helligdage maa i henhold til fabrikloven ikke finde sted; tillates saadant, *godtgjøres* dette med et tillæg av 100 pct. indtil kl. 12 aften, efter kl. 12 150 pct.« Men i forbindelse hermed sier paragrafen følgende: »Fra disse bestemmelser undtages aviser, for hvilke særlig overenskomst maa træffes.«

Under saken er det oplyst, at flere aviser i Kristiania i medhold av den sidste bestemmelse har truffet overenskomst med sine boktrykkerarbeidere om fast ukeløn henholdsvis for dagarbeide og natarbeide. Spørsmålet er nu, om den avtalte løn for natarbeide ogsaa kan antages at omfatte arbeide nat til visse helligdage (skjærtorsdag og lignende) eller om der tilkommer arbejderne ekstragodtgjørelse herfor.

Jeg mener, at dette spørsmål ikke angaar *tariffen*, men alene de særlige overenskomster, som er truffet mellem aviserne og deres arbeidere. Saadanne overenskomster har vistnok hjemmel i tariffen, men er ikke nogen del av den. Tariffen viker netop her pladsen og overenskomsterne træder i dens sted. Tvisten faar ogsaa en egen skikkelse i tilfælder av denne art. Der spørres ikke om, hvorledes man skal *forstaa* en enkelt, skriftlig avfattet overenskomst mellem de kontraherende organisationer, men striden gjælder en række overenskomster, som er avsluttet uavhengig av hverandre mellem arbeidsgivere og deres arbeidere enkeltvis og vistnok i almindelighet ganske formløst. Av disse overenskomster kan én forstaaes paa den ene maate, en anden paa den anden. De faktiske omstændigheter, som har betydning for tvistens løsning behøver jo ikke at være de samme overalt. Det er desuten en tilfældighet, om de kan oplyses tilfredsstillende, hvis de ikke er paa det rene.

Til 2: Tariffen bestemmer bl. a.: »Enhver opstaat tvist skal behandles av forernes bestyrelser. Saalænge saadan behandling foregaar eller saafremt saken er henskudt under voldgift, maa ikke avgjørelse fremtvinges av enkelt personale ved arbeidsstansning eller lignende.«

Efter hvad der er forklart under saken, tilsigter det spørsmål, som under nærværende punkt er forelagt av boktrykkerforeningen, at faa avgjort, om den anførte

bestemmelse i tariffen er til hinder for, at arbeidere, som av vedkommende aviser negtes ekstragodtgjørelse for arbeide nat til skjærtorsdag og lignende helligdage, nedlægger arbeidet, før spørsmålet om negtelsens retmæssighet er behandlet av de kontraherende organisasjoners bestyrelser eller i tilfælde avgjort ved voldgift.

Her foreligger efter min opfatning *en meningsforskjel angaaende tariffen*, idet der likefrem spørres om anvendeligheten av en bestemmelse i tariffen paa tilfælder av den omtalte art.

Spørsmålet er imidlertid formet saaledes, at det ikke knytter sig til et enkelt tilfælde, men angaar tilfælder av vedkommende art i almindelighet. Det tør derfor være en mulighet for, at svaret ikke kan bli et almindelig ja eller nei, men vil avhænge av omstændighetene i hvert enkelt tilfælde.

Til 3: Det er oplyst, at centralforeningen har utsendt til sine medlemmer en trykt »Veiledning« om forstaaelsen av forskjellige punkter i tariffen. Spørsmålet gjælder, om en saadan forføining ensidig kan foretages av nogen av de kontraherende organisasjoner.

Boktrykkerforeningen hævder, at forføiningen strider mot tariffens begrep og aand, særlig naar veiledningen — saaledes som den paaستاes at gjøre i dette tilfælde — indeholder aapenbare og betydelige utvidelser av tariffen og tilsniker arbeiderne fordele, som tariffen ikke hjemler.

Foreningen paaberoper sig ogsaa til støtte for sin opfatning en bestemmelse i tariffen om, at »tariffen er det av arbeidsgivere og arbeidere anerkjendte uttrykk for, hvad der maa fastholdes som ret og pligt for begge parter.«

Jeg mener, at denne tvist ikke er en *meningsforskjel angaaende tariffen*.

Spørsmålet gaar i virkeligheten ut paa, om den omstændighet i og for sig, at en forening har bundet sig ved en overenskomst, som har faat et av parterne i fællesskap vedtat uttrykk, er til hinder for, at foreningen paa egen haand uavhengig av den anden part kan fremholde sin opfatning av overenskomsten overfor sine egne medlemmer i en kommentar til overenskomsten. Det er ikke en særlig retsvirkning av den her foreliggende overenskomst — tariffen — som boktrykkerforeningen gjør gjældende. Vistnok støtter foreningen sig ogsaa til en særskilt bestemmelse i tariffen. Men denne bestemmelse sier ikke noget mere end der ogsaa uten den maatte gjælde som en følge sakens natur. Foreningen mener heller ikke, at bestemmelsen bringer spørsmålet i en anden stilling end det ellers vilde ha. Tvisten gjælder altsaa en kontrahents handlefrihet i almindelighet paa det nævnte omraade. Men dette er noget andet og mere end en meningsforskjel angaaende den enkelte kontrakt, i nærværende tilfælde tariffen.

Til 4 og 5: Da disse spørsmål kun kommer til behandling, hvis spørsmål 3 besvares med ja, falder de bort sammen med dette.

Efter det anførte blir det min

konklusjon:

Saken avvises, forsaavidt angaar spørsmål 1, 3, 4 og 5, men blir at fremme, forsaavidt angaar spørsmål 2.

p. t. Blaker 18. juni 1912.

Herman Lie.

I voldgiftsrettens møte den 16. juli 1912 fremla opmanden foranstaende utkast til kjendelse. O. Christofersen og Marius Stannes voterte for den av boktrykkerforeningen under saken hævdede opfatning. Joh. Rogne, Johs. Hulthin og Ludv. Svendsen voterte for centralforeningens opfatning. Kjendelse blev derefter avsagt overensstemmende med opmandens votum.

A. Grøndahl var ved fravær fra byen hindret i at være tilside i nærværende møte.

Herman Lie.

O. Christofersen.

Marius Stannes.

Ludv. Svendsen.

Johs. Hulthin.

Joh. Rogne.

Norsk formerforbund.

Twist om berettigelsen til mindsteløn for fagarbeidere.

Den 9. mai avholdtes et forhandlingsmøte mellem De mek. verksteders landsforening og formerforbundet, efter krav fra arbeiderne. Twisten angik, hvorvidt ikke de formere der arbeider ved maskiner, bret og plater, skal ha mindsteløn som fagarbeidere naar de har staat ved den slags arbeide saalænge som i overenskomstens § 2 nævnt: 4 eventuelt 5 aar og fyldt 22 eller 23 aars alder.

Saken gjaldt i første række 2 platformere ved Kværner bruk, der indehadde ovennævnte alder og fagalder. Fremmøtt til dette møte var for De mek. verksteders landsforening kontorchef Bang, for formerforbundet L. Olsen og M. Nygaard. For parten (Kværner bruk) direktør Stub og støperiformand O. Evensen. Man kunde ikke enes om kravet, idet arbeidsgiverne ikke vilde anerkjende disse formere som fagarbeidere og kunne erholde mindsteløn som saadanne, selv om de hadde arbeidet aldrig saa mange aar dermed. Vi hævdede i motsætning hertil, at disse folk ikke er hjelpearbeidere, idet de alle utfører selvstændig formerarbeide, hvilket dog er et fag, og de er specialister i en viss gren av formerfaget, og da der i § 2 uttrykkelig staar, at de skal ha arbeidet i faget, saa skulde det synes klart, at disse efter den tids forløp kom paa mindsteløn som fagarbeidere. Da man saaledes ikke kunde bli enig herom, forlangte vi paa stedet spørsmaalet avgjort ved voldgift. I henhold hertil har vort forbund opnævnt som vore voldgiftsdommere d'hr. E. Nyhus, E. Jansen og L. Bratvold. Som part for arbeiderne møter M. Nygaard.

Følgende spørsmaal er fra vort forbund oversendt voldgiftsretten til besvarelse:

1. Naar der i apriloverenskomstens § 2 staar: Hvis ikke utdannet under lærekontrakt — enten efter fylde 22 aars alder og 5 aars arbeide i faget — eller efter fylde 23 aar og mindst 4 aars arbeide i faget blir anerkjendt som fagarbeider. Skal da ikke formere, der utfører selvstændig arbeide ved bret, plater og formemaskiner ha fagarbeiders mindsteløn efter at ha arbeidet som saadanne i det antal aar som ovenfor nævnt. Det bemerkes, at disse folk aldrig er hjelpearbeidere, men kun utfører selvstændig arbeide.

2. Hvis der efter nævnte antal aars arbeide i faget forlanges fagprøve av nogen, skal da ikke denne bestaa av arbeide, som vedkommende væsentlig har været beskjæftiget med, saaledes at der ikke skal kunne forlanges fagprøve av ham paa et stykke arbeide han aldrig har utført.

Motiver:

Ad 1. Der blev under forhandlingerne om overenskomstens oprettelse forrige aar fra formerforbundet krævet, at de formere der er beskjæftiget ved bret, plate eller formemaskiner skulde ha mindsteløn som fagarbeidere efter at ha arbeidet som saadanne i 1 aar. Dette vilde arbeidsgiverne ikke gaa med paa, men i motsætning hertil krævet disse bestemmelsen: *fagtid og alder*, som i § 2 nævnt, uten at ta nogetsomhelst særlig forbehold om, at disse formere aldrig skulde komme paa fagarbeiders mindsteløn, og da maa det vel være naturligt, at disse ikke kan sættes utenfor spørsmaalet: mindsteløn for fagarbeider. De utfører alle formerarbeide helt selvstændig, er aldrig hjelpearbeidere.

Ad 2. Da der fra enkelt hold av støperiformænd har været nævnt, at der kan kræves at de vanskeligste arbeider utføres for at bestaa fagprøve og for at kunne erholde mindsteløn som fagarbeider, saa mener vi, at der ikke kan kræves fagprøve paa andet arbeide end saadant som vedkommende væsentlig har utført i de 4 å 5 aar han har arbeidet som saadan. At forde fagprøve paa et stykke arbeide man aldrig før har utført; det vilde kunne føre til at næsten ingen formere da blev fagfolk, undtagen de der i denne paragraf hadde arbeidet under lærekontrakt.

Da vort forbund fandt, at denne sak er av meget stor principiell betydning, maatte den kræve et saa vidtrekkende spørsmaal avgjort ved voldgift, idet dette kan komme til at vedrøre hundreder av arbeidere i frentiden.

Voldgiften.

Denne voldgift traadte sammen den 28. mai. I denne deltok foruten de tidligere nævnte 3 formere for arbeidsgiverne d'herrer Chr. Holter, Chr. Wisbech og H. A. Hartner.

Da man paa møtet ikke kunde enes om rettens opmand, saa besluttedes at anmode Handels- og Industridepartementet at opnævne denne.

Nyt møte av voldgiftsretten avholdtes den 3. juni. Som formand var av departementet opnævnt og møtte hr. assessor Paal Berg.

Foruten samtlige voldgiftens medlemmer fremmøtte som parter: for Formerforbundet hr. M. Nygaard og for Norsk arbeidsgiverforening hr. ingeniør Alf Bang. Parterne fremla sine skrevne fremstillinger med deri fremsatte spørsmåal til voldgiftsretten. Efterat hr. Nygaard hadde hat ordet til fremstilling av saken blev som vidner avhørt d'hr. Lauritz Olsen, former, støperimester O. Evensen og direktør Stub, alle ved Kværner bruk. — Møtet blev derpaa utsat til mandag den 10. juni kl. 10 form. Møtet varte fra kl. 10—1.

Den 10. juni fortsatte voldgiftsretten sine forhandlinger.

Man foretok først en befaring av Kværner bruk og Myrens mek. verksted for at se paa de forskjellige arter av formning. Derpaa hadde hver av parterne ordet to ganger. Ingeniør Bang fremla overenskomsten av 1907 og 1911 samt et forslag fremsat av arbeidernes forhandlere den 16. mars 1911 under de da paagaende forhandlinger. Møtet varte fra kl. 10—3.

Den 11. juni holdt voldgiftsretten overlægningsmøte. Møtet varte fra kl. 5—8 $\frac{1}{2}$ eftermiddag.

Den 18. juni holdt voldgiftsretten møte, hvori oplæstes nedenstaaende kjendelse. Møtet varte fra kl. 7 $\frac{1}{2}$ —8 $\frac{1}{2}$ eftermiddag.

Kjendelse:

I tariffavtalen av 1911 mellem Norsk arbeidsgiverforening og De mekaniske verksteders landsforening paa den ene side og Arbeidernes faglige landsorganisation og Norsk formerforbund m. fl. paa den anden side heter det i § 3 b:

»Mindstelønnens størrelse fastsættes til:

Gruppe I. Fagarbeidere 37 øre pr. time, utlæringer 33 øre pr. time, hjelpearbeidere 31 øre pr. time.«

Der er opstaat tvist mellem Norsk formerforbund og Norsk arbeidsgiverforening om forstaaelsen av uttrykket »fagarbeidere«.

Formerforbundet har gjort gjældende, at formere ved brett-, plate- og formemaskiner har krav paa »fagarbeidere«s mindsteløn, naar de har arbeidet i faget i saadan tid, som i tariffavtalens § 2 a nævnt (henholdsvis 5 eller 4 aar). Norsk arbeidsgiverforening har hævdet, at disse arbeidere ikke gaar ind under tariffens »fagarbeidere« og derfor ikke kan kræve mere end »hjelpearbeidere«s mindsteløn. Da det ikke er lykkedes at opnaa enighet gjennom forhandling, har parterne bragt tvisten ind for nærværende voldgiftsret.

Arbeidsgiverforeningens spørsmåal er: Er brett- og plateformning (maskinformning) saadant arbeide, at de til dette oplærte arbeidere efter overenskomsten kan gjøre krav paa at bli anerkjendt som fagarbeidere?

Rettens flertal, nemlig formanden og d'herrer Hartner, Holter og Wisbech, skal bemerke:

Under forhandlingerne om ny tariffavtale fremsatte formerforbundet i møte 16. februar 1911 saadant forslag:

§ 2.

a. Betingelserne for, at en arbeider anerkjendes som fagarbeider og erholder mindsteløn er, at vedkommende har arbeidet 5 aar i faget som lærling, enten som former eller som kjernemaker. For dem, som arbeider ved plater eller formemaskiner efter at ha arbeidet 1 aar som saadanne. For at opnaa mindstelønnen som fagarbeider fremvises papirer for, at vedkommende har arbeidet saa længe i faget.

§ 3.

Ved alle støperier i saavel byer som landdistrikter fastsættes mindstelønnen til: Fagarbeidere 43 øre pr. time, hjælpearbeidere 35 øre pr. time, pudserne og beslagere 35 øre pr. time og kuppelovsmænd 40 øre pr. time.

I protokollen over møtet heter det:

§ 2 a.

»Efter nogen debat foreslog Lian, at 2. punkt utgaar og at der istedet til § 3 gjøres saadan tilføielse: »og arbeidere ved plate- eller formemaskiner efter at ha arbeidet 1 aar som saadanne, 43 øre —«. Der staar videre: »Formerforbundets repræsentanter akcepterte denne forandring.« Med denne forandring blev § 2 a foreløbig vedtat.

Om lønningssatserne efter § 3 opnaade man ingen enighet.

I møte den 16. mars blev der fra arbeidernes repræsentanter fremlagt et fellesforslag omfattende samtlige de forhandlende forbund. I dette hadde § 2 a den ordlyd, som den endelige overenskomst fik og som er hentet fra jern- og metalarbeiderforbundets overenskomst av 1907.

Der var av formerforbundet gjort saadan *anm.*: »som fagarbeidere regnes formere og kjørnemakere, der har arbeidet 5 aar i faget«, kfr. § 11.

§ 3 var saalydende:

Mindstelønnens størrelse fastsættes saaledes:

Formere og kjørnemakere: fagarbeidere 43 øre, do. ved brett-, plate- og formemaskiner efter 1 aars arbeide i faget 43 øre, kuppelovsmænd og beslagere 40 øre, pudserne og sandmalere 38 øre, hjælpearbeidere 35 øre.

Ved at sammenligne dette forslag med den endelig vedtagne overenskomst viser det sig, at den til § 2 a knyttede anmerkning er gaat ut. Videre er i § 3 de særskilte lønningssatser for formere ved brett-, plate- og formemaskiner gaat ut, likesaa satserne for kuppelovsmænd, beslagere, pudserne og sandmalere. Overenskomsten i sin endelige form har foruten utlæringer kun 2 klasser arbeidere, nemlig fagarbeidere og hjelpearbeidere.

Anm. Til § 5 er der protokollert saadan anmerkning: Det staar arbeidsgiveren frit for at benytte hvilkensomhelst arbeider til brett- plate- og formemaskiner, dog er arbeidsgiverne villig til at benytte faglærte formere forsaavidt arbeidet derved ikke fordyres.

Flertallet skal bemerke:

Formerforbundets forslag av 16. februar tok i § 2 a sigte paa at likestille brett-, plate- og maskinformerne med de virkelig fagutdannede formere. Dette krav har imidlertid aabenbart møtt motstand fra den anden side, og naar man under forhandlingerne i samme møte trak tilbake vedk. punktum i § 2 a, kan flertallet deri ikke se andet end et uttryk for, at formerforbundets forhandlere har fundet at maatte bøie sig for den motstand, som blev reist.

Ved at trække dette punktum tilbake har man opgit kravet paa at faa disse arbeidere anset som fagarbeidere i egentlig forstand. Men man har ikke villet opgi kravet paa at faa den samme mindsteløn for dem som for fagarbeiderne, og dette har fundet sit uttryk i tilføielsen til § 3.

Naar forslaget av 16. mars sees i lys av forhandlingerne den 16. februar, kan flertallet ikke finde det synderlig tvilsomt, at dette sidste forslag ved at sondre mellem »fagarbeidere« og »formere ved brett-, plate- og formemaskiner« bygger paa den forutsætning, at disse sidste ikke skal ansees som »fagarbeidere« i den betydning, som forslaget benytter denne benævnelse. Der er intet i dette forslag, som tyder paa, at man har tat op igjen kravet paa at faa plate- og maskinformerne ind under begrepet fagarbeidere. Den spesielle anmerkning om 5 aars arbeide, som formerforbundet i dette forslag stiller som betingelse for fagarbeidernavnet, tar aabenbart alene sigte paa virkelige haandformere. Saavel forslaget av 16. februar som § 3 i forslaget av 16. mars viser nemlig, at man for plate- og maskinformere mente, at 1 aars utdanning var tilstrækkelig. Efter 1 aars arbeide skulde de naa op paa samme mindsteløn som fagarbeiderne efter 5 aars arbeide.

Spørsmålet blir saa, hvilken vekt man skal lægge paa, at brett-, plate- og maskinformerne er utgaat som særskilt klasse i den endelige overenskomst. Bevisbyrden maa her paahvile formerforbundet.

I og for sig er det saa, at den, som paastaar at ha erhvervet en ret, maa bevise sin paastand, naar den anden part ikke vil erkjende rigtigheten derav. Og det maa saa meget mere gjælde i det foreliggende tilfælde, hvor det hævdes, at den anden part har gaat med paa et krav, som arbeidernes repræsentanter under de tidligere forhandlinger hadde fundet at maatte ta tilbake.

Beviset skulde efter formerforbundets mening ligge deri, at disse arbeidere ikke er hjelpearbeidere og derfor maa være fagarbeidere. Dette er dog ikke avgjørende. Forslaget av 16. mars hadde ogsaa specialsatser for kuppelovnsmand, beslagere, pudgere og sandmalere. Disse er heller ikke hjelpearbeidere i egentlig forstand. Men de er i den endelige tarif forsvundne, og det er ialfald for deres vedkommende paa det rene, at de omfattes av, hvad tariffen kalder »hjelpearbeidere«. Men naar saaledes tariffen benytter begrepet »hjelpearbeidere« i en utvidet betydning, saa kan man ikke gi formerforbundet medhold i, at denne sak maa være avgjort ved at plate- og maskinformere ikke er virkelige hjelpearbeidere. Det som for flertallet blir det avgjørende er: Saavidt som man kan dokumentere forhandlingerne, har der været sondret mellem disse arbeidere og de virkelige fagarbeidere. Og den endelige tarif indeholder intet som tyder paa, at arbeidsgiverne under de sidste forhandlinger har git efter paa dette punkt. Da § 2 a kom ind i sin nuværende lydelse, tok den aabenbart alene sigte paa utdannelsen av de egentlige fagarbeidere. Og det er ikke godtgjort, at man under *de senere forhandlinger* har lagt ind i den en videre betydning end den som den fra først av har hat.

Likeoverfor arbeidsgiverforeningens benægtelse kan man ikke finde det bevist, at formerforbundets forhandlere, da de tok kravet om høieste mindsteløn efter 1 aars arbeide tilbake, samtidig uttrykkelig gjorde opmerksom paa, at de forutsatte § 2 efter det vilde finde anvendelse paa dem. Heller ikke kan man læse dette ut av protokolltilførselen til § 5 (flertallets opfatning).

Dette bekræftes ogsaa av § 11, hvis anmerkning for formerforbundet ikke bare tar sigte paa lærlinger med *lærekontrakt*, men paa alle dem, som omhandles i § 2 a. Betingelsen for fagarbeidernavn skal efter § 2 a sammenholdt med § 11 være en viss alsidig utdanning; men det er den som netop mangler hos Brett-, plate- eller maskinformerne, selvom de har den arbeidstid bak sig, som nævnes i § 2 a. I henhold til det anførte vil det av formerforbundet fremsatte spørsmål 1 og det av arbeidsgiverforeningen fremsatte tilsvarende spørsmål — begge blir at besvare med *Nei*.

Efter denne besvarelse bortfalder formerforbundets spørsmål 2.

Mindretallet, d'herrer Bratvold, Jansen og Nyhus, finder at maatte slutte sig til den av formerforbundet hævdede forstaaelse av tariffen.

De bygger paa, at det fra arbeidernes side var en væsentlig forutsætning, at de her omhandlede arbeidere skulde ha fagarbeiders mindsteløn, og de føler sig overbevist om, at tariffen ikke vilde være blit vedtat, om man ikke hadde gaat ut fra, at tariffen ogsaa var saa at forstaa. De holder sig til, at tariffen kun taler om 2 klasser arbeidere: fagarbeidere og hjelpearbeidere, og da de arbeidere det her gjælder ikke er hjelpearbeidere, saa maa de være fagarbeidere.

De fremholder videre, at naar arbeidernes repræsentanter under forhandlingerne oppgav kravet paa fagarbeiders mindsteløn allerede efter 1 aars forløp for de her omhandlede formere, var det under den bestemt uttalte forutsætning, at de ialfald skulde opnaa den efter 5, event. 4 aars arbeide efter § 2 a. Den samme forutsætning mener de har fundet sit uttryk i protokolltilførsel til § 5.

Mindretallet vil videre fremholde: Ved aastedsbeferingerne maa det ansees godtgjort, at Brett-, plate- og maskinformere ikke alene arbeider for masseproduksjon, og at mange av dem utfører arbeide, som i vanskelighet overgaar meget arbeide utført av haandformere. Mindretallet mener, at deres arbeide maa siges direkte at gaa ind under uttrykket i § 2 a: »arbeide i faget«. Mindretallet finder derfor, at formerforbundets sp. Og arbeidsgiverforeningens sp. maa besvares med *Ja*. Efter det utfald, saken har faat ved voteringen, finder mindretallet det overflødig at indgaa paa formerforbundets sp. 2.

Sakens omkostninger er samtlige rettens medlemmer enige om bør bæres av begge parter med en halvpart paa hver.

I henhold til voteringen blev det voldgiftsrettens

Kjendelse:

Det av Norsk formerforbund fremsatte sp. 1 og det av Norsk arbeidsgiverforening fremsatte sp. besvares med *Nei*.

Det av Norsk formerforbund fremsatte sp. 2 bortfalder.

Honoraret for rettens formand ansættes til 200 kr. og for hver av rettens øvrige medlemmer 100 kr. Parterne betaler hver sin halvdel av omkostningerne.

Paal Berg. Chr. Wisbech. Kristian Holter.
H. A. Hartner. E. Jansen. E. Nyhus. L. Bratvold.

Ovenstaaende er den forte protokol ført av voldgiftsretten.

De forskjellige uttalelser, som begge parter fremkom med og hvad de indkaldte vidner uttalte, indeholder protokollen intet om.

Under formerforbundets fremstilling av saken nævnte hr. Nygaard blandt andet, at der var kun i overenskomsten nævnt 2 klasser arbeidere, fag- og hjelpearbidere. Til de sidste kan de umulig høre, da de kun utfører selvstændig formerarbeide, intet hjelpearbeide. Videre fremholdt han, at da der i jern- og metalfagene er mange hjelpearbidere, der gaar over og blir fagarbidere, saa kom den bestemmelse ind i § 2, at man skal ha arbeidet 5 eventuelt 4 aar i faget, og kan forlanges fagprove; det var saaledes ikke bare gutter, der indtages i lære, disse bestemmelser var sat for. Videre uttalte Nygaard, at den industrielle utvikling og konkurransen gaar i den retning, at der opfindes nyere og lettere arbeidsmaater og nyere konstruktioner av formemaskiner indføres, hvorpaa kan utføres meget vanskelige arbeider, og faget gaar mer og mer over til den slags arbeide. Hvem blir da tilslut fagarbidere i formerfaget?

Arbeidsgiverforeningens representant, hr. Bang, fremholdt, at disse formere maatte ha mindstelen som hjelpearbidere, det var forutsætningen fra arbeidsgivernes side, da overenskomsten blev indgaaet, *og det var man enige om,* sa han.

Formanden, hr. assessor Berg, spurte da arbeidsgivernes vidner og representant:

»Er disse folk hjelpearbidere?»

De maatte alle svare *»nei»* herpaa.

»Ja, hvad er de da?» spurte han, »der staar i § 3 kun fag- og hjelpearbidere.»

Noget ordentlig svar herpaa kunde ingen av dem gi, men de maatte erkjende, at de kun utførte selvstændig formerarbeide. Og vidnet hr. Stub maatte ogsaa paa formandens spørsmaal til ham erkjende, at man gaar mer og mer over til plateforming og bruken av maskiner for formning.

Efter alle disse erkjendelser og efter aastedsbefaringen, hvor man fik se, hvordan arbeidet foregaar, skulde man ikke ha ventet en saadan kjendelse som den der faldt i saken.

Norsk jern- og metalarbeiderforbund.

Voldgiftskjendelse ang. streikbryter Joh. Kristoffersen, Bergen.

Efterat rørlæggestreiken i Bergen var endt og overenskomst avsluttet, forlangte rørlæggersvendene sig fritat for at arbeide sammen med en av rørlæggersvendene ved navn Johan Kristoffersen, av den grund, at Kristoffersen hadde optraadt som streikbryter under rørlæggestreiken, samtidig som han herunder hadde oppebaaret streikeunderstøttelse.

Rørlæggersvendene mente, at Kristoffersen her hadde utvist en saadan utilbørlig optræden, at han efter almindelig samfundsopfatning burde kunne kræves fjernet.

Saken forholder sig i korthet saaledes:

Efterat forhandlingerne angaaende overenskomst vedrørende rørlæggerfaget i Bergen hadde paaagaat en længere tid og forblev resultatløse, besluttet hovedstyre, at rørlæggersvendene skulde nedlægge arbeidet, for derved at fremtvinge en nogenlunde akseptabel overenskomst med mesterne.

Efterat streiken hadde paaagaat ca. 6 uker, henvendte et av Rørlæggersvendenes forenings medlemmer, nr. 8575 Johan Kristoffersen sig til vort forbunds ekspeditør i Bergen hr. B. Heggem og bad om en tids permission i anledning av, at han skulde reise en tur paa landet, og om hans forlovede maatte faa lov til at hente hans tilkommende streikebidrag i den tid han var borte fra byen. Vedkommende medlem haddde stemt for streikens iverksættelse, samt faat sig utbetalt streikeunderstøttelse i hele den tid streiken hadde paaagaat.

Hr. Heggem forespurte i denne anledning Kristoffersen, om han skulde noget sted og utføre noget rørlæggerarbeide. Hertil svarte Kristoffersen: »Nei langt ifra, jeg vet ikke endnu, hvor jeg kommer til at reise hen, men jeg er kjed av at gaa her og spæse og vil gjerne reise bort en tur.«

Kristoffersens andragende om permission blev ham da efter almindelig praksis git paa den uttrykkelige betingelse, at han ikke maatte søke eller anta noget arbeide, som kunde henregnes under streikens omraade.

Tilrods for, at Kristoffersen utrykkelig var gjort opmerksom paa dette, og at han var advaret mot at befatte sig med saadant arbeide, paatok han sig at utføre et rørlæggerarbeide i Odda for rørlæggermester Chr. Nielsen i Bergen, skjønt denne mester var en av dem hvem streiken berørte, og at dette arbeide i henhold hertil var blokert for organisert arbeidskraft. Dette var Kristoffersen vel vidende om.

Allerede dagen efter at permissionen var indvilget reiste Kristoffersen til Odda og paabegyndte det her omskrevne arbeide. Til arbeiderne paa stedet opgav han et andet navn end hans virkelige. Dette beviser, at han ogsaa selv var vidende om, at hans fremgangsmaate var alt andet end hæderlig og kollegial overfor arbeidskolleger. Vore kolleger ved Odda fattet imidlertid mistanke om at her var der ugler i mosen og rapporterte det indtrufne til det stedlige styre i Bergen. Ved en foretat undersøkelse var man straks paa det rene med, at denne mand var Kristoffersen og rapporterte det oieblikkelig tilbake til Odda.

Kristoffersen forstod da, at han var opdaget, hvorfor han tilskrev sin forlovede og advarte mot at hente mere streikeunderstøttelse. Understøttelse var da allerede hentet for 3 dage av den tid Kristoffersen hadde været i arbeide.

Vore medlemmer i Odda henstillet i mellomtiden til Kristoffersen, at han skulde slutte og reise tilbake til Bergen og forsøke at ordne sit forhold til organisationen. Og dette gikk han da tilslut ind paa. Han reiste saa tilbake til Bergen, men istedetfor at ordne sig med organisationen, ordnet han sig med Chr. Nielsen saaledes, at Nielsen skulde sættes utenfor og saaledes ikke lenger skulde ha noget med arbeidet ved Odda at bestille, men at Kristoffersen skulde overta arbeidet direkte av Odda-selskapet. Der blev vistnok i den anledning opsat en kontrakt mellem selskapet og Kristoffersen, men Nielsens verktoil skulde brukes, likesom ogsaa Nielsen skulde besørge tilveiebragt det fornødne materiel. Efter at ha ordnet med dette reiser saa Kristoffersen tilbake til Odda og fortæller vore medlemmer derinde, at saken nu var tilfredsstillende ordnet og at han hadde organisationens lov til at fortsætte arbeidet.

Medlemmerne i Odda henvender sig oieblikkelig til ekspeditøren i Bergen med forespørsel, om saa var tilfælde og faar da de fornødne oplysninger. Efterat arbeiderne ved Odda saaledes for anden gang hadde faat opplysning om Kristoffersens falskhet og frækhet, blev forargelsen og bitterheten mot ham saa stor, at samtlige arbeidere opsa sine pladser, hvis ikke Kristoffersen blev fjernet. De ansaa nemlig hele Kristoffersens adfærd mot organisationen og arbeidskolleger i den grad skidden, at de ikke under nogen omstændighet vilde arbeide sammen med ham. Forhandlinger herom blev optat paa stedet og resulterte i, at Kristoffersen maatte indstille sin virksomhet og reise fra stedet.

I mellomtiden hadde det stedlige styre i Bergen anmeldt Kristoffersen for bedrageri, med begjæring om tiltale og straf, paa grund av at han efter styrets mening hadde tilvendt sig streikeunderstøttelse under falske foregivener.

Rørlæggerkonflikten blev imidlertid avsluttet, idet forhandlerne var blitt enig om et forslag til overenskomst som skulde forelægges hovedorganisationerne til approbation. Spørsmålet om hvad der nu skulde gjøres med Kristoffersen blev drøftet, idet rørlæggersvendene forlangte, at Kristoffersen ikke skulde gjenindtages paa grund av hans optræden som streikbryter under rørlæggerstreiken og hvad dermed stod i forbindelse. Under forhandlingerne herom enedes man tilslut om, at rørlæggermestrene ikke skulde anta Kristoffersen i arbeidet før dom var faldt i den straffesak som var reist mot Kristoffersen, og Kristoffersen i tilfælde hadde sonet sin straf, eller før det offentlige hadde avgitt beslutning om at saken ikke vilde bli forfulgt. Dette var en mundtlig overenskomst som ikke blev protokollert.

En 14 dages tid efter at denne overenskomst var indgaaet, forelaa der en redekjørelse fra statsadvokaten, hvori meddeltes, at der fra hans side ikke vilde bli foretat noget yderligere i saken Kristoffersen.

Efter dette var der saa intet andet at gjøre end at Kristoffersen blev antat av sin tidligere mester Chr. Nielsen.

Rørlæggersvendene i Bergen vilde imidlertid ikke arbeide sammen med en mand

av en saadan kaliber som Kristoffersen og forlangte ham fjernet i henhold til rørlæggeroverenskomstens § 8 punkt d, hvori der staar: »Arbeidere er dog ikke forpligtet til at arbeide sammen med personer, som har utvist saadan utilbørlig optræden, at de efter almindelig samfundsopfatning bør kunne kræves fjernet.»

I denne anledning blev der den 10. og 23. august d. a. avholdt forhandlingsmøter i Bergen. Som forhandlere for vort forbund møtte J. Borgen og B. Heggem. Arbeidsgiverforeningens forhandlere var Chr. Campbell Andersen og rørlæggermester Anders Grevstad. Efterat vore forhandlere hadde redegjort for vort forbunds krav om fjernelse av Johan Kristoffersen i henhold til overenskomstens § 8 d, uttalte arbeidsgiverforeningens forhandlerne som sin opfatning, at forbundet ikke nu hadde adgang til at opta spørsmålet om Kristoffersens fjernelse, da de mente at forholdet var endelig ordnet ved de mellem Heggem og arbeidsgivernes repræsentanter truffne avtaler og konferanser. Vore forhandlere fastholdt imidlertid sin tidligere opfatning, at den mundtlige avtale som var truffet kun gjaldt det bedrageri som Kristoffersen var anmeldt for, med andre ord den juridiske side av saken, og at hans forhold som streikbryter o. l. maatte behandles paa organisationsmessig maate i henhold til den indgaaede overenskomst.

Vor opfatning var, at her forelaa der et veritabelt streikbrytertilfælde av den art, at det maa karakteriseres som utilbørlig optræden, og at vi med støtte i samfundsopfatningen hadde adgang til at kræve vedkommende fjernet. Enighet herom kunde imidlertid ikke opnaaes, hvorefter saken blev henvist til at faa sin avgjørelse ved voldgift.

Som medlemmer av voldgiftsretten opnævnte hovedstyret platearbeider G. Lindahl og mekaniker A. Jonassen.

De til retten forelagte fremstillinger er saalydende:

Fremstilling til voldgiftsretten fra Norsk jern- og metalarbeiderforbund.

Da de organiserte rørlæggere i Bergen, tilhørende Norsk jern- og metalarbeiderforbund, mener at være berettiget til ifølge rørlæggernes overkomst § 8 d at forlange sig fritat for at arbeide sammen med rørlægger Johan Kristoffersen paa grund av hans opførsel under rørlæggerstreiken i Bergen avvigte vaar, og da denne arbeidernes opfatning av forholdet nu skal avgjøres ved voldgift skal vi angaaende saken gi følgende opplysninger:

Naar der ivaar skulde forsøkes opprettet ny tarif mellem rørlæggermesterne og svendene i Bergen, var man paa det rene med, at det kunde stote paa mange vanskeligheter at opnaa saavidt akseptabel overenskomst, at opsigelse av pladsene eller en skriden til streik kunde undgaaes.

Rørlæggernes fagforening i Bergen fik da i mars maaned iaar forbundets tilladelse til i samraad med det stedlige styre i Bergen, ifald det viste sig formaalstjenlig for at fremtvinge antagelige arbeidsvilkaar, da at gaa til streik.

Ved forhandlinger ført mellem de respektive parter opnaades ikke enighet om de opstillede krav, og følgen var, at der paa et medlemsmøte i Rørlæggernes forening besluttedes at gaa til streik, og der stemte rørlægger Johan Kristoffersen for samme.

Da streiken hadde paagaat ca. 6 uker og han i den tid hadde hat streikeunderstøttelse av forbundet, henvendte han sig til forbundets ekspeditor i Bergen og bad om permission en tid for at reise paa landet, og om at hans kjæreste maatte faa lov til at avhente hans tilkommende streikebidrag den tid han var borte fra byen.

Denne permission blev ham efter almindelig praksis git paa den uttrykkelige betingelse, at han ikke maatte søke eller anta noget arbeide, som kunde henregnes indunder streikens omraade.

Tiltdros for disse betingelser og tiltdros for hævdet organisationsdisciplin paatok Kristoffersen sig at utføre et rørlæggerarbeide i Odda for rørlæggermester Nielsen i Bergen, skjønt denne mester var en av dem, hvem streiken berorte, og det var Kristoffersen vidende om.

Han reiste til Odda og la an med arbeidet, men der blev han av organiserte arbeidere gjort opmerksom paa at det der utførte var streikbryterarbeide, som han ifølge organisationens love, som han var pligtig at adlyde, ikke maatte befatte sig med. Han foretok da det skridt (kan hælde av frygt for straffeloven) at tilskrive sin kjæreste i Bergen, at hun ikke maatte hève streikebidrag længer, men da var jo bidraget hævnet flere dage forlænge, selv om han hadde hat arbeide som organisationsmessig hadde været tillatt.

Kristoffersen utførte siden det for Niensens regning ved Odda værende arbeide

med den begrundelse, at arbeidet var av Oddaselskapet overdraget ham, men han brukte allikevel under arbeidets utførelse Nielsens verktøi, og arbeiderne mener derfor at denne arbeidets overdragelse kun var pro forma.

Det hele syn paa Johan Kristoffersens opførsel under rørlæggestreiken i Bergen vaaren 1912 blir da efter almindelig gjængs opfatning slik:

1. Kristoffersen stemte paa medlemsmøtet selv for streikens iverksættelse.
2. Kristoffersen har under sin permissionsstid utført det som almindelig kaldes streikbryterarbeide.
3. Kristoffersen har tilvendt sig streikeunderstøttelse i længere tid end hvad han ifølge loven hadde ret til.

Ifølge dette anser arbeiderne, at dette er et tilfælde som absolut maa rammes av overenskomstens § 8 d.

Naar nu saken skal avgjøres ad voldgiftsretslig vei stilles følgende spørsmål:

Har rørlægger Johan Kristoffersen ved sin optræden overfor sine kolleger under rørlæggerkonflikten i Bergen vaaren 1912 utvist saadan utilbørlig optræden at han efter almindelig samfundsopfatning bør kunne kræves fjernet?

Fremstilling til voldgiftsretten fra Norsk arbeidsgiverforening.

Under forhandlingerne angaaende ny overenskomst i jernindustrien i 1911 negtet arbeidernes repræsentanter at gaa med paa at bibeholde de saakaldte »almindelige bestemmelser« i den gamle overenskomst. Specielt motsatte de sig den tidligere bestemmelse om, at enhver arbeidsgiver har ret til at anvende arbeidere »uten hensyn til, hvorvidt vedkommende er medlem av en fagforening, eller ikke, og kan streiker ikke iverksættes med det formaal at tvinge nogen ind i organisationen«. Under diskussionen herom blev det av arbeidernes repræsentanter fremholdt, at arbeiderne ialfald ikke vilde være forpligtet til at arbeide sammen med »streikbrytere«, hvormed de forstod saavel organiserte som uorganiserte arbeidere, der hadde arbeidet under en konflikt. Arbeidsgivernes repræsentanter fastholdt imidlertid bestemt sin ret til selv at bestemme, hvilke arbeidere de vil ha og hvilke de ikke vil ha i sin tjeneste, og resultatet blev at forhandlingene blev avbrutt paa dette punkt. Samtlige formere opsa derefter sine pladse og tvang derved arbeidsgiverforeningen til at opsi samtlige øvrige arbeidere inden jernindustrien.

Imidlertid blev efter initiativ av statsministeren mægling optat med d'hr. stortingspræsident Halvorsen og dr. Alfred Eriksen som mæglinglingsmænd. Herunder enedes man om følgende bestemmelser:

- a. »Foreningsretten skal gjensidig respekteres.
- b. Med iagttagelse av overenskomstens bestemmelser forøvrig anerkjendes arbeidsgivernes ret til at lede og fordele arbeidet, anvende de maskiner og arbeidsmetoder de finder tjenlige, anta, beskjeftige og avskedige arbeidere, hvad enten disse er organiserte eller ikke, og skal streik, blokade eller lockout ikke kunne iverksættes for at tvinge nogen ind i eller ut av en organisation.
- c. Arbeiderne er dog ikke forpligtet til at arbeide sammen med personer, som lider av generende sygdom eller som har utvist saadan utilbørlig optræden, at de efter almindelig samfundsopfatning bør kunne kræves fjernet. Hvis tvistigheter herom opstaar skal arbeidsstans ikke finde sted, men enhver saadan tvist skal avgjøres ved forhandling eller i tilfælde av, at enighet ikke opnaaes, ved voldgift efter forhandlings- og voldgiftsoverenskomstens bestemmelser.
- d. I den gjensidige ret til opsigelse skal ingen organisation kunne gripe ind. Dog har organisationerne gjensidig paataleret forsaavidt der forekommer opsigelser, som formenes at stride mot nærværende overenskomst.«

De bestemmelser, som saaledes blev vedtat for jernindustrien, er senere indtat i omtrent alle overenskomster, saaledes ogsaa i den nye rørlæggeroverenskomst i Bergen, som blev oprettet isommer efter nogen tids streik.

Dog er i denne overenskomst ordene »som lider av generende sygdom eller« sløifet, saaledes at punkt c er blit saalydende: »Arbeiderne er dog ikke forpligtet til at arbeide sammen med personer, som har utvist saadan utilbørlig optræden« o. s. v. Dette indebærer imidlertid selvfølgelig ingen forandring av bestemmelsens indhold forøvrig.

Med hensyn til rørlægger Kristoffersen er forholdet det, at han som medlem av Rørlæggerarbeidernes forening i Bergen, der er tilsluttet Norsk jern- og metalarbeiderforbund, deltok i rørlæggestreiken i Bergen.

Under streiken reiste han til Odda og fik arbeide ved karbidfabrikken der. Han beskyldtes nu for det første for at ha utført streikbryterarbeide, idet arbeidet ved karbidfabrikken vistnok menes i virkeligheten at være utført for en bergensk rørlæggermesters regning og for det andet for urettelig at ha hævet streikebidrag fra organisationen, skjønt han samtidig hadde arbeide ved karbidfabrikken. Vi skal senere komme tilbake til berettigelsen av disse beskyldninger.

Den 11. juni mottok karbidfabrikken en skrivelse dateret s. d. og undertegnet av 33 jern- og metalarbeidere, hvori uttaltes:

»Da vi fra det stedlige styre i Bergen er gjort bekjendt med, at hr. rørlægger Kristoffersen fra hr. rørlæggermester Nielsen i Bergen under hans arbeide som arbeidsvillig under rørlæggerstreiken har gjort sig skyldig i bedrageri mot vort forbund, finder vi, hvis han ikke straks blir fjernet fra fabrikken, at maatte opsi vore pladse med vanlig opsigelse.

Opsigelsen gjælder fra idag 11. juni.«

Fabrikken gik, etterat ha bragt paa det rene at Kristoffersen virkelig var sigtet for bedrageri, under visse forbehold med paa at opsi ham. Saken blev imidlertid indrapportert til arbeidsgiverforeningen, som i en skrivelse til jern- og metalarbeiderforbundet paatalte arbeidernes optræden som et deedert brudd paa den ved fabrikkens gjældende overenskomst. Forbundet har paa sin side paatalt forholdet overfor arbeiderne.

Da rørlæggerkonflikten i Bergen tilslut skulde søkes ordnet avholdtes en konferanse, hvori deltok repræsentanten for jern- og metalarbeiderforbundets stedlige styre i Bergen, hr. Heggem, og rørlæggermestrene Kobbeltvedt og Grevstad samt sekretær i arbeidsgiverforeningens vestenfjeldske distriktsstyre, overretssakfører E. Joys. Et av de omtvistede punkter var, at forbundet forlangte at rørlægger Kristoffersen ikke skulde faa arbeide hos rørlæggermestrene.

Da arbeidsgiverforeningens representanter forespurte hr. Heggem, om forbundet vilde gi arbeidsgiverforeningen en skriftlig erklæring om, at forbundet overtok ethvert ansvar ved en avtale om, at Kristoffersen ikke skulde faa nogen ansættelse, uttalte hr. Heggem, at dette vilde han ikke, men han mente, at forholdet hermed kunde ordnes ved en stiltiende avtale. Resultatet av konferansen blev, at man blev enig om de forskjellige punkter, som stod imellem til bilæggelse av rørlæggerkonflikten — *herunder blev man ogsaa enig om, at rørlæggermestrene ikke skulde anta Kristoffersen i arbeide, for dom var faldt i saken og Kristoffersen i tilfælde hadde sonet sin straf, eller for det offentlige hadde avgitt beslutning om, at saken ikke vilde bli forfulgt.* Det var efter hr. Heggems eget ønske, at der intet skriftlig blev opsat herom.

Da der senere i begyndelsen av august maaned forelaa beslutning om, at det offentlige ikke vilde forfølge saken, og der likeledes forelaa skrivelse fra Norsk jern- og metalarbeiderforbunds advokat om, at forbundet ikke agtet at gjøre mere med straffesaken, henvendte Kristoffersen sig til formanden i arbeidsgiverforeningens vestenfjeldske distriktsstyre, fabrikeier Campbell Andersen, med forespørsel, om der var noget til hinder for, at han nu kunde faa arbeide. Campbell Andersen konfererte med hr. Heggem for at faa hans bekræftelse paa, at straffeklagen var indstillet. Under samtalen uttalte hr. Campbell Andersen uttrykkelig, at han gav Kristoffersen besked om, at han kunde faa arbeide, uten at hr. Heggem indvendte noget i den anledning. Campbell Andersen meddelte da ogsaa rørlæggermester Nielsen paa forespørsel, at han kunde ta Kristoffersen i arbeide.

Tiltrods for den saaledes trufne uttrykkelige avtale forlangte jern- og metalarbeiderforbundets stedlige styre i skrivelse av 15. august avholdt »forhandlingsmøte vedrørende rørlægger Kristoffersens ansættelse hos firmaet Chr. Nielsen«.

Forhandlingsmøte blev i den anledning avholdt den 16. august og fortsattes den 23. august. Utskrift av forhandlingsprotokollen vedlægges.

Under forhandlingerne erkjendte hr. Heggem uttrykkelig, at foranstaaende fremstilling av avtalen ved konflikten slutning, og at samtalen med hr. Campbell Andersen var korrekt. Men han vilde derimot ikke anerkjende, at den stedfundne avtale var et led i overenskomsten, likesaalitt som han vilde erkjende, at konferansen med hr. Campbell Andersen hadde nogen bindende virkning likeoverfor Norsk jern- og metalarbeiderforbund.

Forbundet har derefter i skrivelse av 17. september forlangt avgjort ved voldgift, om rørlægger Kristoffersen ved sin optræden overfor sine kolleger under rørlæggerkonflikten i Bergen vaaren 1912 har utvist saadan utilbørlig optræden, at han efter almindelig samfundsopfatning bør kunne kræves fjernet.

Arbeidsgiverforeningen har i en svarskrivelse av s. d. gjort opmerksom paa, at man overfor voldgiftsretten principalt vilde paastaa saken avgjort ved den trufne avtale ved rørlæggerkonfliktens bilæggelse.

Kopi av begge skrivelser vedlægges.

Til nærmere belysning av saken skal vi tillate os at anføre:

Naar jern- og metalarbeiderforbundets repræsentant, hr. Heggem, under forhandlingerne om rørlæggerkonfliktens avslutning trækker ind spørgsmaalet om rørlægger Kristoffersens forhold, saa har han derved knyttet denne sak sammen med rørlæggerkonflikten. Den mundtlige avtale, som blev truffet angaaende rørlægger Kristoffersen, blir derved en del av selve rørlæggeroverenskomsten i likhet med de avslutningsoverenskomster, som efter arbeidstansninger ofte træffes i tilknytning til nye tariffoverenskomster. Den saaledes trufne særavtale om, hvordan der skal forholdes overfor rørlægger Kristoffersen, gaar — som enhver særbestemmelse — efter almindelige retsregler foran de forøvrig gjældende generelle regler. Og avtalen er i og for sig ganske klar og grei. Den gaar ut paa, at hvis Kristoffersen ved retsavgjørelse frifindes, eller hvis straffesak ikke reises, skal han — uanset sin optræden under rørlæggerkonflikten — kunne faa arbeide ved rørlæggerbedrifterne, hvorav igjen følger, at han ikke etter skal kunne forlanges avskediget paa grund av denne samme optræden i henhold til overenskomstens bestemmelser forøvrig.

Den eneste indvending forbundet kan gjøre gjældende er da, at hr. Heggem ikke hadde ret til at indgaa paa nogen saadan avtale paa forbundets vegne og at forbundet ikke er bundet herav. Men heller ikke den indvending kan tilægges nogen vegt.

Ti naar jern- og metalarbeiderforbundets faste og velkjendte repræsentant i Bergen, der til stadighet optræder paa forbundets vegne, under en forhandling indgaar paa en avtale, er selvfølgelig arbeidsgiverforeningens repræsentanter berettiget til at henholde sig hertil. Det er selvindlysende, at det ikke har været meningen at træffe en avtale med hr. Heggem personlig. Ti som privatperson har han intetsomhelst med Kristoffersen-affæren at gjøre. Og saken blev jo drøftet sammen med forskjellige andre tvistespsmaal vedrørende rørlæggerkonflikten, hvor hr. Heggem netop optraadte paa forbundets vegne.

Skulde forbundet ha desavoueret hr. Heggem, maatte meddelelse herom ialfald være tilstillet den anden part samtidig med at man forøvrig utvekslet meddelelse om, at forhandlingens forslag var vedtat. Men dette er ikke skedd. Tvertimot gjør hr. Heggem ingen indvending, da Campbell Andersen senere forhører sig om Kristoffersen kan faa arbeide hos en av mestrene.

I henhold til det foran anførte skal vi tillate os at forelægge den ærede voldgiftsret følgende spørsmål:

»Har Norsk jern- og metalarbeiderforbund, efter hvad der er foregaaet mellem hr. Heggem og forskjellige av arbeidsgivernes repræsentanter, adgang til at forlange rørlægger Johan Kristoffersen fjernet i henhold til rørlæggeroverenskomsten for Bergen, dens § 8 d, paa grund av hans optræden under rørlæggerkonflikten i 1912?»

Vi vil av praktiske grunde henstille, at voldgiftsretten først avgjør dette spørsmål. Forsaavidt det besvares benegtende, vil man kunne spare sig en muligens temmelig vidtloftig bevisførsel angaaende de paastaaede forgaaelser.

Subsidiært skal vi i anledning av det av jern- og metalarbeiderforbundet stillede spørsmål tillate os at anføre:

Det er forbundet, som har den fulde og hele bevisbyrde for, at rørlægger Kristoffersen har gjort sig skyldig i saadan utilbørlig optræden, at han efter almindelig samfundsopfatning bør kunne kræves fjernet. Enhver tvil maa efter almindelige strafferetsregler komme ham tilgode. Kristoffersen benegter selv bestemt, at han har forgaaet sig paa nogen maate. Det arbeide han hadde ved karbidfabrikken overtok han ifølge skriftlig kontrakt direkte mellem ham og fabrikken. Og det var ingen- somhelst streik ved fabrikken og derfor ikke paa nogen maate i arbeidernes interesse at hindre fabrikken i at faa arbeidet utført. Det gjaldt kun for dem, at arbeidet ikke fortsattes hos nogen av de rørlæggermestre, hos hvem der var streik. Og vedkommende rørlæggermester hadde intet mere med arbeidet at gjøre efterat det var overtat av Kristoffersen. At en av de streikende rørlæggerarbeidere fik beskjeftigelse ved den trufne ordning kunde alene være en fordel for arbeiderorganisationen. Kri-

stoffersen paastaar forøvrig, at han uttrykkelig har forespurt jern- og metalarbeiderforbundets tillidsmand i Odda, om han kunde overta angjældende arbeide og faat det svar, at der intet var til hinder herfor.

Kristoffersen paastaar videre, at han ikke har hævet streikebidrag for den tid han hadde arbeide i Odda. Tvertimot har han uttrykkelig git besked til sin forlovede, som skulde ha bidraget, om ikke at kræve bidrag for denne tid. At saadan besked er mottat indrømmes ogsaa av forbundet, men den paastaaes at være kommet forsent, saaledes at der er utbetalt streikebidrag for etpar dage, hvor han har hat arbeide. Selv om dette forholder sig saaledes, hvad ikke er bevist, og hvad vi benægter, synes ialfald den saaledes begaaede forseelse at være i høieste grad ubetydelig. Da det ukentlige streikebidrag neppe har været over 9 kr., dreier det sig altsaa kun om Kristoffersen har faat ca. 2 kr. for meget i streikebidrag. Det synes heller ikke at kunne foreligge noget synderlig sterke beviser for noget bedrageri, i det oieblik statsadvokaten har latt saken falde, og forbundet uttrykkelig har erklært, at det ikke vil forfølge saken.

Forøvrig vil spørsmålet om Kristoffersens forhold eventuelt bli nærmere belyst under sakens behandling.

Selv om imidlertid rørlægger Kristoffersen ikke har optraadt i enhver henseende korrekt, ja selv om der kan rettes temmelig alvorlige bebreidelser mot ham, maa man være opmerksom paa, at der skal ganske overordentlig meget til for at en mand skal kunne sies at ha utvist saadan utilborlig optræden, at han efter almindelig samfundsofatning bør kunne kræves fjernet. Her er jo spørsmaal om fuldstændig at berøve manden hans levebrød. Paa et hvilket som helst arbeidssted han kommer skal de organiserte arbeidere kunne kræve ham fjernet.

For at arbeidernes paastand skal gives medhold, maa der derfor foreligge bevis for et særlig graverende forhold, hvis der skal bli et rimelig forhold mellem forgaelse og straf. Det maa bemerkes, at det efter overenskomstens ord ikke er spørsmaal, om Kristoffersen har gjort sig skyldig i alene en utilbørlig optræden, men om han har utvist en saadan utilbørlig optræden, at det bør medføre den meget strenge straf det her er tale om. Vi vil ogsaa fremhæve, at det *ikke* er den høist ensidige opfatning av arbeidernes solidaritetspligter, der av opportunitetshensyn er blit kunstig indpodet i de organiserte arbeidere og efterhvert blit dem en ren religion, som her skal lægges til grund. Arbeidsgiverforeningen har uttrykkelig faat fastslaa, at det er *den almindelige samfundsofatning*, som skal være avgjørende. Og det vil neppe benegtes, at den almindelige samfundsofatning ser ganske anderledes humant paa de her omhandlede forhold, end opfatningen inden opagiterte fagforeningskredse.

I henhold til ovenstaaende fremsættes principielt paastand paa, at det av os opstillede spørsmaal besvares med *nei*, hvorefter det av Norsk jern- og metalarbeiderforbund fremsatte spørsmaal bortfalder.

Subsidiært paastaaes, at det av forbundet fremsatte spørsmaal besvares med *nei*.

Under enhver omstændighet tillater vi os at fremsætte paastand paa, at der paalægges forbundet at bære voldgiftssakens omkostninger.

Voldgiftsrettens protokol.

Aar 1912 den 16. oktober avholdtes voldgiftsmøte i anledning av sak vedrørende rørlægger Kristoffersen.

Der møtte som opnævnt av Norsk jern- og metalarbeiderforbund: Platearbeider Lindahl og mekaniker Jonassen.

Som opnævnt av Norsk arbeidsgiverforenings centralstyre møtte: Boktrykker A. Grøndahl og kontorchef Alf Bang.

Som formand endes man om at vælge: Assessor D. H. Christiansen, som paa telefonforespørsel erklærte sig villig til at motta dette hverv.

Nyt møte blev at beramme av formanden.

Alf Bang.

A. Grøndahl.

G. Lindahl.

Ant. Jonassen.

Aar 1912 den 18. oktober sanmentraadte den under 16. d. m. nedsatte voldgiftsret under ledelse av den valgte formand, assessor Christiansen.

Der foretoges voldgiftstvist ang. rørlægger Kristoffersens forhold under streiken 1912.

Ved lodtrækning bestemtes medlemmernes plads saaledes: 1 Jonassen, 2 Lindahl, 3 Bang, 4 Grøndahl, i hvilken orden votering vil foregaa.

Som repræsentant for Norsk jern- og metalarbeiderforbund møtte forretningsfører H. Kristiansen og for Norsk arbeidsgiverforening overrettsakfører G. Paus.

Formanden fremla og refererte de retten tilstillede dokumenter: 1. Utskrift av forhandlingsmøte 16. august 1912. 2. Utskrift av forhandlingsmøte 23. s. m. 3. Norsk jern- og metalarbeiderforbunds skrivelse av 17. september 1912. 4. Arbeidsgiverforeningens svarskrivelse av s. d. 5. Forbundets fremstilling til voldgiftsretten. 6. Arbeidsgiverforeningens fremstilling til samme.

Efter endel forhandling enedes retten om, at parterne gaves anledning til at fremstille vidner.

Saken utsattes til onsdag den 30. oktober kl. 5. eftm.

D. H. Christiansen. Ant. Jonassen. G. Lindahl. Alf Bang. A. Grøndahl.

Aar 1912 den 30. oktober fortsattes voldgiftsforhandlingerne for samme voldgiftsret.

Der avhørtes følgende vidner: Overrettsakfører Joys, ekspeditør Heggem, rørlæggermestrene Kobbeltvet og Grefstad samt fabrikerier Campbell Andersen, Bergen.

Efter vel tre timers møte blev forhandlingen utsat til onsdag 6. november førstk. kl. 5 eftermiddag.

*D. H. Christiansen. Ant. Jonassen. G. Lindahl.
Alf Bang. A. Grøndahl.*

Aar 1912 den 6. november fortsattes voldgiftsforhandlingerne for samme voldgiftsret.

Som vidne avhørtes fuldmægtig Borgen. Efter 2½ times møte blev forhandlingerne utsat til torsdag kl. 5 eftermiddag.

*D. H. Christiansen. Ant. Jonassen. G. Lindahl.
Alf Bang. A. Grøndahl.*

Aar 1912 den 11. november fortsattes voldgiftsrettens forhandlinger for samme voldgiftsret, idet det til 7. november berammede møte blev indstillet paa grund av Jonassens sygdomsforfald, efter at de øvrige voldgiftsmedlemmer var fremmøtt.

Efter stedfunden forhandling og votering avsaedes saadan

Voldgiftskjendelse:

Forut for den mellem Norsk arbeidsgiverforening og Rørlæggermesternes forening i Bergen paa den ene side og Norsk jern- og metalarbeiderforbund og Rørlæggerne forening i Bergen paa den anden side under 11. juni 1912 endelig indgaaede overenskomst gik der en længere streik. Denne blev besluttet paa et møte i Rørlæggerne forening i mars 1912, hvori ogsaa deltok den hos rørlæggermester Nielsen arbeidende rørlægger, Johan Kristoffersen, der stemte for beslutningen. Senere under streiken reiste Kr. til Odda, hvor han paatok sig utførelsen av et arbeide ved karbidfabrikken. De streikende rørlæggerne i Bergen mente imidlertid, at dette arbeide i virkeligheten skulde utføres for rørlæggermester Nielsen, Bergen, og underrettet de ved karbidfabrikken arbeidende organiserte jern- og metalarbeidere herom. Disse betydet ham ogsaa at det var streikbryterarbeide, som han efter organisationens love ikke maatte overtå. Kr. hadde imidlertid oppebaaret vanlig streikebidrag. I denne anledning blev han av forbundets vedkommende anmeldt for bedrageri og efterforskning foretat. Tiltale blev dog ikke reist og i skr. av 2. aug. 1912 uttalte forbundets advokat til Kr.s sakfører, at straffeklagen maatte betragtes som endelig avgjort, da forbundet heller ikke agtet at gjøre mere dermed. Imidlertid hadde rørlæggerne i henhold til den indgaaede overenskomst gjenoptat arbeidet hos de forskjellige mestre, og da det som nævnt ogsaa var paa det rene, at forbundet hadde frafaldd sin straffeklage mot Kr., blev ogsaa han gjenindtat hos rørlæggermester Nielsen. Kr.s arbeidskamerater vilde imidlertid efter det passerte ikke arbeide sammen med ham og i skr. av 15. aug. forlangte forbundets stedlige styre i Bergen avholdt forhandlingsmøte vedrørende Kr.s ansættelse hos rørlæggermester Nielsen. Forhandlingsmøter avholdtes i Bergen 16. og 23. aug. Fra forbundets side forlangtes Kr. fjernet i henhold til bestemmelsen i den netop vedtagne overenskomst § 8 d om, at »arbeidere ikke er forpligtet til at arbeide sammen med personer, som har utvist saadan utilbørlig optræden, at de efter almindelig samfundsopfatning bør kunne kræves fjernet«. Fra arbeidsgiverforeningens forhandlere blev imidlertid gjort gjældende, at forbundet ikke nu hadde adgang til at optå spørsmålet om Kr.s fjernelse, da dette forhold var endelig ordnet ved de mel-

lem arbeidsgiverforeningen og forbundet truffe avtaler. Da enighet ikke opnaades, blev tvisten henvist til nærværende voldgiftsret, for hvilken *forbundet* har fremsat følgende sporsmaal:

«Har rørlægger Johan Kr. ved sin optræden overfor sine kolleger under rørlæggerkonflikten i Bergen vaaren 1912 utvist saadan utilborlig optræden, at han efter almindelig samfundsopfatning bør kunne kræves fjernet?»

Arbeidsgiverforeningen har fastholdt sin opfatning fra forhandlingsmøterne at sporsmaalet Kr. allerede er endelig ordnet, og stillet saadant sporsmaal:

«Har Norsk jern- og metalarbejderforbund efter hvad der er foregaaet mellem hr. Heggem og forskellige av arbeidsgivernes repræsentanter adgang til at forlange sit sporsmaal besvaret av voldgiftsretten?»

Hr. Heggem, der er forbundets ekspeditor i Bergen og formand i dets stedlige styre, har likesom forbundets forhandler, inspektør Borgen, samt formanden og sekretæren i arbeidsgiverforeningens vestenfjeldske distrikt, Campbell Andersen og overretssakfører Joys, tillikemed rørlæggermestrene Grevstad og Kobbeltvedt i denne anledning avgit forklaring for voldgiftsretten.

Det fremgaar av disse forklaringer, at der efter forskellige forangaende konferanser den 15. juni blev afholdt et møte mellem Heggem paa den ene side og Joys, Grevstad og Kobbeltvedt paa den anden side. I dette møte kom man til enighet om de faa tvistepunkter som da skilte. Likeledes enedes man om, at alle streikende rørlæggere skulde gjenindtages. Endelig blev der ogsaa truffet en ordning med hensyn til Kr. gaaende ut paa, at Kr. ikke skulde antages i arbeide, for dom var faldt i saken og straffen i tilfælde sonet, eller før det offentlige hadde avgit skriftlig beslutning om, at saken ikke vilde bli forfulgt. Likeledes er det forklaret, at Kr. efter mottagelsen av ovennævnte skrivelse av 2. aug. fra forbundets advokat henvendte sig til Campbell Andersen med forespørsel, om han ikke nu kunde begynde at arbeide igjen hos Nielsen og fik et bekræftende svar. For ordens skyld telefonerer dog C. A., efter hvad han forklarer, til Heggem, der svarte, at han nu intet hadde imot, at Kr. fik arbeide. Heggem bemærket bare — forklarte C. A. — at Kr. skulde tilbakebetale forbundet endel penge, som dog ikke vedkom dette. Rigtigheten herav er ikke bestridt av Heggem, der alene fremhæver, at hans svar til C. A. gik ut paa, at der fra *hans side* intet var til hinder o. s. v. Heggem har ogsaa forklaret, at naar han indlot sig paa overenskomst om Kr.s forhold, var det fordi der fra Kr.s side gjennom sakfører var budet ansvar mot forbundet i tilfælde av, at Kr. utelukkedes fra arbeide, og at Joys hadde gjort opmerksom paa, at ogsaa arbeidsgiverforeningen kunde bli drat til ansvar, saafremt den gik med paa overenskomst om en saadan utelukkelse.

I møtet var man enig om, at avtalen foreløbig ikke skulde meddeles Kristoffersen.

Retten gaar enstemmig ut fra den forutsætning, at den ovenomhandlede avtale ang. Kristoffersens forhold i og for sig er bindende for parterne, uanset at den ikke var skriftlig nedtegnet. Sporsmaalet blir derfor, om avtalen har det indhold, som arbeidsgiverne hævder, nemlig at den angaar Kristoffersens hele forhold, eller om den maa forstaaes alene gjældende det bedragerske forhold, som Kr. av forbundet var beskyldt for.

Retten flertal finder at maatte tiltræde arbeidsgivernes opfatning. Det maa her haves for øie, at avtalen knytter sig til en tarifoverenskomst, der skulde bilægge en længere streik og i det hele tilveiebringe ro og orden i rørlæggerfaget. Det maa derfor ha formodningen for sig, at det gjaldt at ordne alle tvistepunkter. Blandt disse var ogsaa Kr.s forhold, der efter den mot ham reiste beskyldning angik det angivelig baade bedragerske og ukollegiale forhold (streikbryterforholdet). Det er ogsaa indlysende, at det for arbeidsgiverne ingensomhelst betydning vilde ha at faa en avtale om, at Kr. skulde gjenindtages i arbeide, saasnt hans angivelige strafferetsforhold var ordnet, idet han jo ikke kunde negtes arbeide paa det grundlag, saasnt dette var op- og avgjort. Det var derfor intet behov for nogen overenskomst herom. Anderledes derimot med det angivelige ukollegiale forhold. Dette maatte ordnes ved en speciel overenskomst, idet arbeiderne ellers, efter hvad der allerede fra dem var antydnet, vilde negte at arbeide sammen med ham og derved atter frembringe uro og tvist. Forhandlerne var nemlig fuldt paa det rene med, at avtalen om de streikende arbeideres gjenindtagelse ikke omfattet Kr., hvis forhold særlig hadde været gjenstand for forhandling for møtet 15. juni. Arbeidsgivernes forhandlere maatte efter dette være berettiget til at gaa ut fra, at det ogsaa var Heggems mening, at avtalen hadde det her hævdede videre forhold, og Heggem burde ogsaa ha forstaaet dette og sagt fra, hvis han mente den skulde ha det av forbundet senere forfegtede indskrænkede for-

hold. Naar han ikke har gjort det, og overenskomsten i sin helhet er godtat av forbundet, maa det ansees godtat med den her hævdede forstaaelse.

Det av arbeidsgiverforeningen stillede spørsmål bør derfor efter flertallets mening bli at besvare med nei.

Mindretallet, Jonassen og Lindahl, fremholdt, at der efter deres mening ikke kunde lægges nogen vegt paa, at Heggem ved den munttlige avtale om Kr. ikke uttrykkelig sa, at det kun var det strafferettslige forhold avtalen gjaldt, da den almindelige opfatning inden alle organisationer er den, at man ikke har fragit sig retten til at paatale en persons formentlig ukollegiale opførsel likeoverfor hans egen organisation, selv om denne opførsel ikke rammes av straffeloven. Forbundet er da i sin fulde ret til at kræve spørsmålet om det formentlige ukollegiale forhold avgjort ved voldgift. Mindretallet finder derfor, at arbeidsgiverforeningens spørsmål maa besvares med ja.

Omkostningerne, der antages alene at burde omfatte godtgjørelse til voldgiftsrettens medlemmer, findes enstemmig efter omstændighetene at burde bæres av parterne med en halvdel hver.

Salærerne fastsættes med 150 kr. til hver av de opnævnte voldgiftsmedlemmer og 250 kr. til formanden.

D. H. Christiansen. Ant. Jonassen. G. Lindahl. Alf Bang. A. Grøndahl.

Norsk litografisk forbund.

Aar 1912 den 7. november sammentraadte følgende voldgiftsmænd i anledning av en tvist mellem Norsk litografisk forbund og Norsk arbeidsgiverforening angaaende anvendelse av kontrolure ved de litografiske anstalter i Stavanger m.m.:

D'hr. advokat O. Solnørdal og forretningsfører Ole O. Lian som valgt av Norsk litografisk forbund, og d'hr. advokat Jens P. Heyerdahl og direktør E. Heiberg som valgt av Norsk arbeidsgiverforening.

Samtlige herrer enedes om at vælge hr. høiesteretsassessor Arne Vogt som voldgiftsrettens formand. Denne erklærte sig paa telefonhenvendelse rede til at overta hvervet.

Ole O. Lian. O. Solnørdal. E. Heiberg.

Aar 1912 den 19. novbr. sammentraadte voldgiftsretten i den foran under 7. novbr. omhandlede sak under ledelse av høiesteretsassessor Vogt, der har overtat hvervet som voldgiftsrettens formand.

Der fremlagdes:

1. Skrivelse av ²⁹/₁₀ d. a. til centralstyret for arbeidsgiverforeningen fra Norsk litografisk forbund, indeholdende bl. a. meddelelse om, at d'hr. Solnørdal og Lian er av forbundet opnevnt som voldgiftsmænd.
- 2 og 3. Skrivelser fra nævnte centralstyre til d'hr. Heyerdahl og Heiberg av 4. s. m., indeholdende lignende opnævnelse.

Som repræsentanter for resp. arbeidsgiverforeningen og litografisk forbund møtte sekretær Paus og forretningsfører Kopp, der erklærte, at parterne var enige om, at voldgiftsretten i nærværende sak skulde bestaa alene av 5 medlemmer.

Man besluttet, at voldgiftsrettens forhandlinger indtil videre skal være offentlige, dog saaledes at referat av disse forhandlinger ikke tillates meddelt, inden retten har avsaagt sin endelige kjendelse i saken. Paa ethvert trin av denne blir rettens raadslagninger hemmelige.

Sekretær Paus fremla skr. av ²⁵/₁₀ d. a. fra arbeidsgiverforeningen til lit. forbund.

Paus fremstillet som vidner:

1. Disponent Sundt Hansen. 2. Disponent Bye. 3. Major Hjorth. 4. Disponent Hagen. 5. Ingeniør Swensen.

Som 1. vidne fremstod Hans Gabriel Sundt Hansen, 61 aar, formand i best. for Vestl. lit. anstalters forening. V. avgav forklaring. Under v.s forklaring fremlagdes bedrifternes forslag av ¹⁵/₁ 12 til lønstarif for det litografiske fag.

Som 2. vidne fremstod disponent Martin Eggen Bye, 60 aar, formand i Lit. anstalters forening. V. avgav forklaring.

Som 3. vidne fremstod major Oscar Hans Johnsen Hjorth, 51 aar. Avgav forkl.
Som 4. vidne Harald Hansen Hagen, indeh. av Hagen & Kornemann. Avgav forkl.
Som 5. vidne Nils Thomas Swensen, sekr. i arbeidsgiverforening. Avgav forkl.

Det bemerkes, at rettens medlemmer underhaanden har faat sig tilstillet:

1. Skrivelse fra arbeidsgiverforeningens centralstyre av ⁸/₁₁ 12 med deri paaberopete bilag, hvoriblandt fremstilling av ⁸/₁₀ sidstl., der indeholder foreningens paastand og det spørsmaal, der ønskes besvaret av voldgiftsretten.
2. Skrivelse fra Norsk lit. forbund av 8. d. m. med bilag, hvoriblandt saadan fremstilling som foran nævnt.

Man besluttet at fortsætte rettens forhandlinger torsdag den 5. decbr. forstk. kl. 5¹/₂ eftermiddag.

Arne Vogt. *Ole O. Lian.*
E. Heiberg. *Jens P. Heyerdahl.* *O. Solnørdal.*

Aar 1912 den 5. decbr. fortsatte voldgiftsretten sine forhandlinger i samme lokale. Samtlige rettens medlemmer tilstede likesom parternes retsfuldmægtige.

Arbeidsgiverforeningens repræsentant hr. Paus fremla:

1. Erklæring av ¹¹/₁₁ d. a. fra Alf Grieg.
2. Erklæring av ¹²/₁₁ d. a. fra A. Barstad.
3. Erklæring av ³⁰/₁₁ d. a. fra A. Barstad.
4. Skrivelse av ³/₁₂ d. a. fra Alf Grieg.

Lit. forbunds repræsentant, hr. Kopp, fremla:

5. Erklæring av ²⁴/₂ 1910 fra Fritjof Sørensen m. fl.
6. Skrivelse av novbr. 1912 fra Stavangeravd. bestyrelse under Norsk lit. forbund.
7. Erklæring fra arbeider ved Stavanger Etikettfabrik, dat. novbr. 1912.
8. Erklæring fra arbeider ved Vest. lit. Kunstanstalt, Stavanger, dat. novbr. 1912.
9. Erklæring fra arbeider ved Stavanger Bliktrykkeri, dat. novbr. 1912.
10. Tarif for det litografiske fag i Norge, vedføiet anmerkninger, forsaavidt samme adskiller sig fra, hvad der indeholdtes i arbeidsgivernes oprindelige tilbud.

Samtlige erklæringer og skrivelser oplæstes.

Paus hadde derefter ordet, hvorunder han fremla:

11. Skrivelse av ¹²/₁₀ d. a. fra G. Hartmann med 1 bilag.
12. Skrivelse av ¹⁷/₁₀ d. a. fra Imerslund & Co.

Kopp oplæste et skriftlig indlæg.

Paus hadde atter ordet. *Kopp* likesaa.

Parternes repræsentanter fratraadte, hvorefter retten foretok raadslagning.

Næste møte besluttedes avholdt onsdag 11. decbr. kl. 5 em.

Arne Vogt. *Ole O. Lian.*
Jens P. Heyerdahl. *E. Heiberg.* *O. Solnørdal.*

Aar 1912 den 11. decbr. holdt voldgiftsretten møte.

Formanden fremla sit votum, hvis konklusion gaar ut paa avsigelsen av saadan

kjendelse:

Stavangerlitografernes negtelse av at anvende kontrolur ansees ikke stridende mot overenskomsten av 15. mars 1912 eller dennes bindende forutsetninger.

Av de med voldgiftssaken forbundne omkostninger betaler hver av parterne en halvdel.

Dette votum tiltraadtes i det væsentlige og i resultatet av rettens medlemmer Heyerdahl, Lian og Solnørdal, idet dog Heyerdahl for sin part og Lian og Solnørdal i fællesskap gjorde en del bemerkninger, som fremlagdes i skriftlig form, og som blir at indta i middelbar fortsættelse av formandens votum.

Rettens 5te medlem, Heiberg, fremlagde sit skriftlige votum, der konkluderer med, at det fremsatte spørsmaal besvares bekræftende.

Efter den saaledes stedfunde votering blev med 4 mot 1 stemme avsagt saadan kjendelse som foran refereret.

Honorarerne til voldgiftsrettens medlemmer bestemmes til: For formanden kr. 250.— og for hver av de øvrige medlemmer kr. 125.—.

Arne Vogt. *Jens P. Heyerdahl.*
E. Heiberg. *Ole O. Lian.* *O. Solnørdal.*

Formandens votum i voldgiftsak:

Norsk arbeidsgiverforening
mot
Norsk litografiske forbund.

Den foreliggende sak er foranlediget ved, at spesielt arbeiderne ved Stavanger Etikettefabrik har negtet at benytte det ved fabriken installerte kontrolur, hvis hensigt er at kontrollere, at arbeiderne nøiaktig overholder den fastsatte arbeidstid. Den herved opstaaede tvist er i henhold til den overenskomst, der under 15. mars 1912 er indgaaet mellem paa den ene side Norsk arbeidsgiverforening, Litografiske Anstalters Forening og Vestlandske Litografiske Anstalters Forening og paa den anden side Norsk litografisk forbund og dets avdelinger, forsøkt bilagt ved det i overenskomsten innsatte forhandlingsutvalg. Da enighet ikke opnaades, er saken indbragt for voldgiftsretten, til hvis avgjørelse av Arbeidsgiverforeningens centralstyre er opstillet saadant spørsmål:

»Er Stavanger-litografernes negtelse av at anvende kontrolure stridende mot overenskomsten av 15. mars 1912 eller dens bindende forutsætninger?»
mens hovedstyre for Litografisk forbund har formet tvistspørsmålet saaledes:

»Er kontrolspørsmålet tariffmæssig avgjort i overenskomsten av 15. mars 1912?»

Spørsmålene antas i det væsentlige at dekke hinanden, idet begge forutsættes at tilsigte at erholde voldgiftsrettens avgjørelse av hvorvidt litografernes omhandlede negtelse findes at staa i strid med overenskomsten av 15. mars, enten dens uttrykkelige indhold eller begge parter forutsætninger med hensyn til dens betydning og forståelse for det foreliggende tilfælde. Det paaligger folgelig retten at avgjøre, hvorvidt anvendelsen av kontrolure i og for sig kan ansees som en rimelig og hensigtsmæssig foranstaltning, eller hvorvidt arbeiderne under hensyn til forholdet forsaavidt ikke burde ha negtet at medvirke til urens benyttelse. Voldgiftsretten har alene at avgjøre, om arbeidernes negtelse indeholder en overtrædelse av den indgaaede overenskomst. Arbeidsgivernes paastand om, at det saa forholder sig, er støttet dels til at overenskomsten antas efter sit eget indhold at medføre en forpligtelse som den omhandlede, dels til, at arbeidernes negtelse maa ansees at være i strid med de forutsætninger og tilsagn, som blev opstillet og avgit under de forut for overenskomstens istandbringelse førte forhandlinger. I førstnævnte henseende paaberopes særskilt overenskomstens § 11 b., der bestemmer:

»Med iagttagelse av overenskomstens bestemmelser forøvrig anerkjendes arbeidsgivernes ret til at lede og fordele arbeidet m. v.«

I den arbeidsgiverne her uttrykkelig tilstaaede ret til at lede arbeidet, finder arbeidsgiverne uttrykt, at de overhodet har i sin haand den arbeidets administration, der ogsaa maa omfatte anordning av en hensigtsmæssig kontrol med overholdelse av arbeidstiden, naar anordningen ikke sker paa en for arbeiderne krænkende maate, hvilket ikke kan sies om benyttelse av kontrolure, der meget almindelig og i stigende utstrækning benyttes paa arbeidsstederne. Jeg antar imidlertid, at om man gir arbeidsgiverne medhold heri, om man altsaa indrommer, at § 11 b., seet for sig, medfører saadan myndighet for arbeidsgiverne, vil dette ikke være avgjørende for det foreliggende tilfælde, hvor der er tilstede særlige omstændigheter, som maa tillægges en avgjørende vekt ved spørsmålets bedømmelse, og som ikke fra bestemmelsen i § 11 b. tillater en slutning som den anførte. I saa henseende bemerkes: Overenskomsten av 15. mars 1912 er resultatet av forhandlinger, der paabegyndtes 15. januar 1912. I disse forhandlinger deltok fra begyndelsen av repræsentanter for Norsk litografisk forbund paa den ene side og paa den anden side repræsentanter for Litografiske Anstalters Forening, Vestlandske Lit. Anstalters Forening og Norsk arbeidsgiverforening. Ved forhandlingernes aapning fremlas bl. a. et forslag fra arbeidsgiverne. I dette var som § 13. indtat:

»Hvor principalen forlanger det, pligter arbeiderne at benytte kontrolur eller andet kontrolapparat, mens § 14 b., første led, hadde en bestemmelse helt overensstemmende med oven citerte § 11 b. i den endelige overenskomst. Under forhandlingerne motsatte Lit. forbunds repræsentanter sig bl. a. optagelse i overenskomsten av nævnte § 13, og i møte 18. januar er bl. a. saaledes protokollert: »Arbeidsgivernes forhandlere tilføiet, at naar de var gaaet med paa de foreslaaede indrømmelser, saa var det paa den uttrykkelige betingelse, at forslaget i sin helhet vedtokes, idet arbeidsgivernes forhandlere dog var villige til at la § 13 utgaa«. Det kom ikke den gang til enighet om overenskomsten, men efter at forhandlingerne var avbrutt 20.

februar, gjenoptokes de den 6. mars næstefter med det resultat, at overenskomst avsluttedes 12. mars og nærmere utformedes 1. april. Under de gjenoptagne forhandlinger var ikke kontrolspørsmålet under drøftelse, og § 13 i arbeidsgivernes forslag eller nogen dertil svarende bestemmelse kom ikke ind i overenskomsten.

Forholdet er altsaa det, at arbeidsgiverne hadde foreslaat, at i overenskomsten skulde — ved siden av bestemmelsen om arbeidsgiverens ret til at lede arbeidet — indtages en uttrykkelig bestemmelse, i en egen §, om arbeidernes pligt til at benytte kontrolure eller andet kontrolapparat, men at denne bestemmelse utgik av den avsluttede overenskomst, fordi arbeidernes repræsentanter motsatte sig dens optagelse. Herav maa efter min opfatning drages den slutning, at overenskomsten ikke paabinder arbeiderne nogen kontraktmessig forpligtelse til at benytte kontrolur. En slutning i motsat retning vilde, saavidt jeg forstaaer, staa i likefremt strid med, hvad parterne er blit enige om. Man kan her ikke falde tilbake paa overenskomstens § 11 b, og bortse fra, at denne allerede forelaa i det oprindelige forslag, som ved siden derav paabød arbeiderne den pligt at benytte kontrolur, hvilket paabud av arbeidernes repræsentanter blev negtet godkjendt til optagelse i overenskomsten og derefter frafalt av arbeidsgiverne.

Jeg er fuldt opmerksom paa, at den av mig fra de passerte forhandlinger utledede slutning ikke vilde være bindende, hvis det kunde antages, at den foreslaaede § 13 var utgaat av den endelige overenskomst av den grund, at den deri indeholdt bestemmelse av parterne ansaaes, enten i sig selv overflødig eller selvfølgelig eller i virkeligheten at fremgaa av overenskomstens øvrige indhold, specielt § 11 b, — eller hvis det kunde ansees oplyst, at parterne, utenfor den skriftlig formulerte overenskomst hadde uttrykkelig vedtat eller erklært sig enig om, at arbeiderne hadde den omhandlede pligt. Imidlertid kan efter de foreliggende oplysninger ingen av disse forutsetninger antages at være tilstede. Der er mellem parterne ikke enighet om, hvad der i heromhandlede henseende passerte under de nævnte forhandlinger. Fra arbeidernes fire repræsentanter ved denne anledning foreligger en erklæring, der bl. a. gaar ut paa, at ved behandlingen av den vedtatte § 11 ikke var tale om kontrol eller kontrolapparat, men at spørsmålet derom diskutertes under behandlingen av § 4, der handler om forsømmelse i den ordinære arbeidstid og om følgerne derav. Under diskussionen herom blev det paa foranledning fra arbeidsgivernes side fremholdt fra den anden side, at arbeiderforbundets hovedstyre ikke negtet sine medlemmer at benytte kontrolur, idet hovedstyret stiltiende hadde godkjendt saavel arbeidernes benyttelse derav som deres negtelse forsaavidt. Noget bestemt standpunkt kunde hovedstyret ikke ta, da spørsmålet aldrig hadde været fællesbehandlet, hvorfor dette maatte overlates de forskjellige arbeidspersonaler. Hadde arbeidsgiverne fastholdt sit forslag, maatte det være protokollert og realitetsbehandlet, forat saken kunde bli forelagt forbundets medlemmer. Efter forhandlingernes gjenoptagelse 6. mars var kontrolspørsmålet overhodet ikke paa tale, og de da foretagne forhandlinger maa efter disse erklæringsutstederes mening betragtes som grundlaget for overenskomsten av 15. mars. Av de under forhandlingerne i januar deltagende 7 repræsentanter for arbeidsgiverne har de 5 avgit forklaring for voldgiftsretten og de 2 andre meddelt skriftlige erklæringer. — Disse vidnesbyrd gaar bl. a. ut paa, at diskussionen om kontrolapparater foregik ved behandlingen av den oprindelig foreslaatte § 13 og videre dels paa, at saadan bestemmelse fandtes overflødig, idet forholdet antokes at rammes av § 14 b (§ 11 b i den endelige overenskomst), dels paa at en saadan bestemmelse antokes nærmest at høre hjemme i arbeidsreglementet for hver enkelt bedrift (jfr. lov 10. september 1909 om tilsynet med arbeide i fabrikker § 34 flg.). Vidnerne fik gjennemgaaende det indtryk, at Lit. forbund ikke vilde stille sig imot indførelse av kontrolure, om end dets repræsentanter, under erkjendelse av det rimelige i, at saadan kontrol indførtes, ikke vilde ha bestemmelse derom indtat i overenskomsten. Naar arbeidsgiverne gik ind paa at utelate den, var det bl. a. foranlediget ved, at der syntes at være enighet om, at fornøden bestemmelse kunde av enhver arbeidsgiver indtages i reglementet.

Efter de saaledes foreliggende forklaringer kan det som anført ikke ansees godtgjort, at der under forhandlingerne var enighet om, at arbeiderne skulde være kontraktmessig forpligtet til at benytte kontrolur, eller at dette var en fra begge parter side tiltraatt forutsetning for overenskomstens forstaaelse i saa henseende. Og da maa som tidligere bemerket, det avgjørende for besvarelsen av det voldgiftsretten forelagte spørsmål være, at den § i arbeidsgivernes forslag, som indeholdt den omhandlede forpligtelse, utgik under forhandlingerne, idet dette blev forlangt av arbeiderne, og med uttrykkelig samtykke fra arbeidsgiverne.

I henhold til det anførte voterer jeg for, at det opstillede spørsmål besvares benegtende.

Med hensyn til utredelsen av de med voldgiftssaken forbundne omkostninger finder jeg, at disse efter omstændighetene bør tilsvares av Arbeidsgiverforeningen og Lit. forbund med en halvdel hver.

Jeg foreslaar avsagt saadan

kjendelse:

Stavangerlitografernes negtelse av at anvende kontrolur ansees ikke stridende mot overenskomsten av 15. mars 1912 eller dennes bindende forutsetninger.

Av de med voldgiftssaken forbundne omkostninger betaler hver av parterne $\frac{1}{2}$ — en halvdel —.

Arne Vogt.

Heyerdahl: Jeg har været i adskillig tvil om, hvorvidt man i den omstændighet, at arbeidsgiverne frafaldt sit oprindelige krav paa indtagelse i overenskomsten av en uttrykkelig bestemmelse om adgang til at anvende kontrolure, er berettiget til at lægge andet eller mere end det, at forhandlerne skjøt spørsmålet fra sig, og at man saaledes staar likesaa frit ved bedømmelsen av, om arbeidernes negtelse av at anvende *kontrolure* indeholder et brud paa overenskomsten, som hvor spørsmålet gjælder en hvilkensomhelst *anden* kontrolmaate.

Imidlertid finder jeg at maatte indrømme vegten av de betragtninger, som er fremholdt av rettens formand. Særlig tør jeg ikke se bort fra, at ialfald Litografisk forbunds forhandlere synes at ha gaat ut fra, at naar forslagets bestemmelse om kontrolure blev strøket, saa laa heri, at spørsmålet ikke skulde avgjøres i tariffoverenskomsten, men overlates til avgjørelse i forbindelse med hver enkelt bedrifts arbeidsreglement. Men kan arbeidernes pligt til at benytte kontrolure ikke utledes av selve overenskomsten, saa kan heller ikke deres negtelse av at benytte saadanne være i strid med *denne*.

Ogsaa jeg finder saaledes at maatte besvare de stillede spørsmål med nei, omendskjønt jeg finder det ganske klart, at arbeidsgiverne har en — ogsaa i overenskomsten hjemlet — ret til at kontrollere arbeidstidens overholdelse, og endskjønt arbeidernes negtelse av at benytte kontrolure efter det oplyste forekommer mig litet begrundet.

Jeg slutter mig altsaa i det væsentlige og resultatet til rettens formand.

Jens P. Heyerdahl.

Solnørdal og Lian tiltrær formandens votum i dets konklusjon og i dets hovedsaklige begrundelse, idet vi dog finder at burde tilføie, at § 11 b i tariffoverenskomsten ikke antages at gi arbeidsgiveren en ret som kan kræves respektert og fastslaat i henhold til tariffoverenskomsten, men kun en ret ifølge de individuelle arbeidsavtaler.

O. Solnørdal. Ole O. Lian.

Direktør Heiberg kunde ikke være enig i flertallets avgjørelse. Ut fra sit kjendskap til saadanne forhandlinger mellem arbeidernes og arbeidsgivernes organisationer fandt han det uriktig at lægge avgjørende vekt paa, at et forslag om kontrolure var fremsat under forhandlingerne og atter tat tilbake. Dette behovet aldeles ikke at indubære, at enhver tvist om anvendelsen av kontrolure var overenskomsten uvedkommende. Man maatte først undersøke, paa hvilke premisser forslaget var trukket tilbake. Han ansaa det godtgjort, at dette var skedd ut fra den tydelige forutsetning, at spørsmålet om kontrolordningen helt skulde være overlatt til arbeidsgiveren, hvis ret til at lede og fordele arbeidet var anerkjendt i overenskomsten. Arbeidsgiveren maatte derfor være berettiget til paa egen haand at fastsette enhver rimelig kontrolordning, deriblandt ogsaa ved kontrolure, og en negtelse fra arbeidernes side av at etterkomme arbeidsgiverens paabud herom vilde indubære et brud paa ovennævnte forutsetning. Han maatte derfor besvare det fremsatte spørsmål bekræftende.

E. Heiberg.

At foranstaaende vota er rigtig indført fuldt overensstemmende med originalerne bekræftes.

13/12 1912.

Arne Vogt.

Norsk malerforbund.

Byretsak i anledning av verkstedsreglement.

Paa malerverkstederne i Kristiania hadde malermesternes forening opslaat et verkstedsreglement, som har til underskrift: J. T. Iversen, formand i landsforeningen, P. Myhre, viceformand i forbundstyret, Ole S. Næss, formand i Norsk malerforbund. Arbeidernes tillidsmænd, som ikke hadde vedtat eller underskrevet noget saadant reglement, forlangte dette fjernet, og da malermesternes organisation ikke efterkom dette krav, blev saken indbragt for Kristiania byret, som den 17 febr. 1912 avsa følgende dom:

Retssaker:

I den i 1910 mot Malermesternes forening i Kristiania anlagte byretssak ang. det tidligere omtalte verkstedreglement faldt dom den 17. februar.

Dommen med præmisser indtas i sin helhet og lyder:

Aar 1912 den 17. februar blev ved Kristiania byret i sak nr. 923—10

Norsk malerforbund
mot
Malermesternes forening

avlæst saadan

dom:

Paa malerverkstederne her i byen staar følgende opslag.

»Verkstedreglement

til opslag paa alle foreningsmedlemmers verksteder.

1. Enhver arbeider er ansvarlig for det arbeide og de materialier som han ved ukyndighet eller grov uforsigtighet ødelægger.

2. Hvis en arbeider ikke tror at kunne utføre et ham betrodd arbeide, pligter han øieblikkelig at underrette mesteren eller dennes stedfortræder herom. Undlater han dette, skal han, hvis arbeidet av den grund ikke kan godkjendes, yde mesteren erstatning for det forvoldte tap.

3. Enhver arbeider er ansvarlig for det verktøi, han faar utlevert.

4. Omklædning og vask skal finde sted før og efter arbeidstidens begyndelse og slut, saa enhver arbeider er i arbeide til den i overenskomsten fastsatte tid.

5. Enhver arbeider skal være i besiddelse av ombytte i arbeidstøi, saa at han til enhver tid kan være iført et rent og sømmelig antræk.

Vedtatt i forhandlingsmøte 7. juni 1910.

J. T. Iversen,
form. i landforeningen.

P. Myhre,
viceform. i forbundsstyret.

Ole S. Næss,
form. i Norsk malerforbund.*

For dette opslag har malermesternes forening i Kristiania overtatt ansvaret.

Under nærværende sak kræver Norsk malerforbund, som er malerarbeidernes landorganisation, dom for, at malermesternes forening tilpligtes under løpende mulkt at fjerne opslaget fra alle verksteder i Kristiania og andetsteds, hvor det maatte staa og tilbakekalde det som uriktig i malermesternes organisations og Norsk malerforbunds respektive fagblade samt betale saksomkostninger.

Malermesternes forening paastaar sig frifundet og tilkjendt saksomkostninger.

Det er oplyst, at der vaaren og sommeren 1910 var konflikt mellem mestere og arbeidere i en række bygningsfag her i byen. Under denne konflikt blev der ført forhandlinger av de interesserte om tilveiebringelse av nye overenskomster mellem mesterne og arbeiderne i fagene om løn, arbeidstid m. v. Bl. a. blev der holdt særskilte forhandlingsmøter i malerfaget den 6. og 7. juni. Ved disse møter var mesterne repræsenteret ved 3 mestere, arbeiderne ved 3 svende. Desuten deltok en mester som sekretær.

Efter hvad malermesternes forening gjør gjældende, behandlet man i begge møter bl. a. et utkast til verkstedreglement med det resultat, at reglementet blev vedtat i den foran gjengivne skikkelse av saavel arbeidernes som mesteres repræsentanter. Derefter blev reglementet, anføres det, underskrevet i møtet den 7. juni av en mesterrepræsentant — J. T. Iversen som formand i malermesternes landforening — og en arbeiderrepræsentant — P. Myhre som viceformand i Norsk malerforbund —

mens man ved en forglemmelse ikke fik det underskrevet av en anden av arbeiderrepræsentanterne, som efter den trufne aftale skulde medunderskrive paa arbeidernes vegne, nemlig Ole S. Næss som formand i Norsk malerforbund, men den sidstes underskrift blev senere paaført av sekretæren, som fandt, at han efter det passerte kunde gjøre dette uten videre.

Overfor det her fremholdte hævder Norsk malerforbund, at reglementet ikke engang er behandlet i møterne den 6. og 7. juni og hverken da eller ved nogen anden leilighet vedtat av arbeidernes repræsentanter. Det er mulig, sier forbundet, at Myhre har underskrevet reglementet, men isaafald har han gjort det uten bevissthet om, at det var et saadant dokument han underskrev.

Ved møterne den 6. og 7. juni blev der ført forhandlingsprotokol likesom ved de andre særmøter, som malerne hadde hat under konflikten og ved forhandlingsmøterne under konflikten i almindelighet. Det fremgaar av denne protokol, at der paa møterne den 6. og 7. juni blev behandlet og vedtat en »akkordtarif«. Derimot nævnes der ikke noget i protokollen om, at ogsaa verkstedreglementet blev behandlet i disse møter. Til forklaring av protokollens taushet herom anfører malermesternes forening, at den skyldes en særlig beslutning i henhold til arbeiderrepræsentanternes ønske. Hvad det nu end kommer av, er stillingen imidlertid blit den, at hvis reglementet er behandlet og vedtat, kan man ikke paa regelmæssig maate, nemlig ved eftersyn av forhandlingsprotokollen overbevise sig om, hvad der er passert forsaavidt.

Til sakens opplysning er der foretat en utførlig dokumentation og vidneførsel. Bl. a. har de mestre og svende, som deltok i møterne den 6. og 7. juni, forklart sig om, hvad der foregik. Jeg finder ikke, at der ved det som foreligger for retten, er skaffet klarhet over det omstridte. Hvad særlig angaar de forklaringer som deltagerne i møterne har avgitt, er der en avgjort forskjell mellem mesternes paa den ene side og svendenes paa den anden side. Svendene prøver med stor bestemthet, at reglementet overhodet ikke blev behandlet paa møterne. Mesterne sier derimot, at det baade blev behandlet og vedtat. Efter opplysningernes stilling anser jeg det umulig at avgjøre, hvad der i saa henseende er sandhet. Men selv om man lægger mesternes vidnesbyrd til grund, kan man ikke med tryghet slutte mere end, at reglementet har været omsnakket i møtene og av mesterne er opfattet som vedtat. Derimot synes det ikke utelukket at svendene i virkeligheten hverken har vedtat reglementet eller hat forstaaelsen av, at mesterne opfattet det saaledes, at de hadde gjort det. Skal man tro mesterne, er saken nemlig blit behandlet paa en overmaade fornøls maate. For det første er det ikke foretat nogen egentlig avstemning om reglementet. Mesterne forklarer, at forskjellige av reglementets bestemmelser blev diskutert og at der paa foranledning av svendene blev gjort forskjellige forandringer deri, men saa kom der ikke flere indvendinger mot reglementet fra svendene eller nogen bemerkning, som kunde tyde paa, at de ikke vedtok det, og derfor gik mesterne — sier disse — ut fra og hadde al grund til at tro, at reglementet var vedtat ogsaa av svendene. Videre kan nævnes, at mesterne vistnok paaberoper sig en særlig beslutning om, at reglementet ikke skulde omtales i forhandlingsprotokollen, men underskrives som et særskilt dokument av Iversen, Myhre og Næss. Imidlertid har man ingen opplysning om, hvorledes denne »beslutning« er fattet, og det sees ialfald, at selv en av mesterrepræsentanterne, nemlig malermester Storm efter hvad han forklarer som vidne ikke kan ha forstaaet, at det var besluttet, at bare Iversen, Myhre og Næss skulde underskrive reglementet. Han gik nemlig, siger han, hen og spurte Iversen — da Myhre hadde underskrevet — om han (vidnet) skulde underskrive, men fik da det svar, at det bare var Iversen, Myhre og Næss, som skulde gjøre det. Fremdeles bør bemerkes, at det reglement som er underskrevet av Iversen og angivelig av Myhre, ser litet formelig ut. Man har nemlig benyttet det utkast til reglement, som forelaa fra mesternes side, og de forandringer, som angivelig blev vedtat i utkastet, fremtræder som strykninger og tilføielser med blyant, mens utkastet forøvrig er skrevet med blæk. Endog ordene: »Vedtatt i forhandlingssmøte 7/6 1910« staar anført med blyant. Oprindelighar der staat »Anbefales« med blæk. En del av utkastet er ogsaa klippet bort og den angivelig vedtagne overskrift paa reglementet er tilføiet med blyant paa baksiden av dette. Tillike skal fremhæves, at man har tat det meget letvindt med underskrivelsen av reglementet — hvad der dog skulde være en viktig akt, naar der ikke blev anført noget om reglementet i forhandlingsprotokollen. For eks. blev det først opdaget efter møtet, at Næss ikke hadde underskrevet, og da satte sekretæren paa egen haand hans navn under. Endelig maa det komme i væsentlig betragtning, at der ikke foreligger nogen av deltagerne i møterne kontrollert og godkjendt gjengivelse av de angivelige forhandlinger

om reglementssaken. Herved savner man en opplysningskilde, som det var en stor forsømmelse av mesterne ikke at sikre sig i dette tilfælde, hvor det gjaldt at ordne en konflikt mellom to organisationer og den angivelig trufne avtale skulde være bindende for samtlige medlemmer av begge organisationer. Det er selvsagt, at der under de givne omstændigheter maa paahvile malermesternes forening en bevisbyrde, som ikke kan bli let, og denne bevisbyrde er ingenlunde fyldestgjort. Av de forklaringer, som deltagerne i møterne har avgitt, er der liten hjelp at faa. Her staar parti mot parti og der er ikke mere som taler for, at det ene parti har ret end for, at det andet parti har ret. Det eneste, som egentlig med en viss vekt kan paaberopes til fordel for, at reglementet er vedtat, er at Myhre har underskrevet det, hvad man maa gaa ut fra, at han har gjort. Selv dette forekommer mig imidlertid litet overbevisende. Myhre forsikrer nemlig, at han ikke er sig bevisst, at han har underskrevet reglementet. Hvis han har gjort det, sier han, maa han ha trodd, at det var noget andet det gjaldt. Dette utsagn finder jeg efter den formløse maate, paa hvilken det er gaaet for sig i møterne, ikke at kunne forkaste. Det er efter min mening let tankelig, at Myhre har ment at underskrive et av de dokumenter, som det er paa det rene, at han skulde underskrive, efter hvad der var passert i møterne. En omstændighet, som positivt tyder paa, at der kan foreligge en saadan forveksling, er den, at da underskrivelsen fandt sted, gikk ogsaa en anden av svendene, G. Gulbrandsen, bort for at underskrive, men blev stanset. Dette viser, at han enten ikke har forstaat «beslutningen» om at reglementet bare skulde underskrives av Iversen, Myhre og Næss eller har trodd, at det var et andet dokument, som det gjaldt at underskrive. Er det mere usandsynlig, at Myhre her paa en eller anden maate har tat feil?

Efter det anførte maa jeg anse det som uhjemlet, at reglementet fremtræder som vedtat av malerarbeidere. Nogen særlig indsigelse mot den paastand, hvori Norsk malerforbund har git uttrykk for sin besværing over reglementets opslag, er ikke fremset. Jeg antar, at dom bør gives i det væsentlige i overensstemmelse med denne paastand. Det bemerkes, at der ikke foreligger opplysning om, at reglementet er opslaat andetsteds end paa malerverksteder i Kristiania. I forliksklagen ankes der ogsaa blot over reglementets opslag paa malerverksteder i Kristiania.

Sakens omkostninger finder jeg grund til at ilægge malermesternes forening. Jeg mener vistnok, at der ikke er bragt klarhet over, om reglementet er vedtat eller ikke. Men naar den angivelige behandling av reglementet er skedd saa formløst som i dette tilfælde og særlig naar det passerte ikke kan opplyses paa regelmæssig maate av forhandlingsprotokollen, burde ikke malermesternes forening ha fortsat med gjennom opslag at demonstrere reglementet som godkjendt av malerarbeidernes organisation, efterat denne hadde protestert mot, at der forelaa en saadan godkjendelse.

Malermesternes forenings retsfuldmægtig har procedert saken med en høist utilbørlig vidtløftighet, for hvilken jeg anser det uundgaelig at mulkere ham. Hvis bare en liten del av hans brede omstændelighet var blit ofret av malermesternes representanter paa fornerne for forhandlingerne i møterne den 6te og 7de juni, vilde meget ha været vundet.

Konklusjon:

Malermesternes forening i Kristiania bør under en løpende mulkt til Kristiania bykasse av 5 — fem — kroner for hver dag, som gaar uten at paalægget efterkommes, fjerne det i saken omhandlede verkstedsreglement fra de malerverksteder i Kristiania, hvor det er slaat op, og gi meddelelse om fjernelsen i malermesternes landorganisations og Norsk malerforbunds respektive fagblade.

I saksomkostninger betaler malermesternes forening til Norsk malerforbund 250 — to hundrede og femti — kroner.

At efterkommes inden 15 — femten — dage efter dommens forkyndelse under adfærd efter loven.

For utilbørlig vidtløftighet ved sakens procedyre dommes overretts sakfører George Paus til en bot av 50 — femti — kroner. Hvis boten ikke betales træder i dens sted fængsel i 2 — to — dage.

9 — 12 — 1911.

Herman Lie.

Enig i det væsentlige og resultatet.

28 — 12 — 1911.

Siewers.

Likesaa. Mængden av andre domsaker har hindret mig fra tidliger at votere i denne sak.

E. Kjerschow.

Efter voteringen

kjendes for ret:

Malermesternes forening i Kristiania bør under en løpende mulkt til Kristiania bykasse av 5 — fem — kroner for hver dag, som gaar, uten at paalægget efterkommes, fjerne det i saken omhandlede verkstedreglement fra de malerverksteder i Kristiania, hvor det er slaat op, og gi meddelelse om fjernelsen i malermesternes landsorganisations og Norsk malerforbunds respektive fagblade.

I saksomkostninger betaler malermesternes forening til Norsk malerforbund 250 — to hundrede femti — kroner.

At efterkommes inden 15 — femten — dage efter dommens forkyndelse under adfærd efter loven.

For utilbørlig vidtløftighet ved sakens procedyre dommes overrettsakfører George Paus til en bot av 50 — femti — kroner. Hvis boten ikke betaales, træder i dens sted fængsel i 2 — to — dage.

E. Kjerschow.

Norsk murerforbund.

Tvist angaaende arbeidet hos murmester Michalsen, Centralslagteriet i Kristiania.

Der er avsagt kjendelse i to voldgiftssaker i aaret, den ene vedrørende tvist ved Centralslagteriet i Kristiania og den anden angaaende offentliggjørelse av streikebryteres navne. Den sidste voldgiftssak blev ført for fælles regning av vort forbund og Arbeidsmandsforbundet og er indtat i nærv. beretn. paa side 122.

Dokumenterne vedr. Centralslagteriet hitsættes:

Aar 1912 den 25. juni avholdtes møte i voldgiftsretsak vedrørende tvist ved Centralslagteriet i Kristiania.

Som medlem av voldgiftsretten møtte som opnævnt av Norsk murerforbund:

Forretningsfører R. Hansen og A. Magnussen.

Norsk arbeidsgiverforening:

Murmester P. Kristensen og ingeniør Alf Bang.

Som formand enedes man om at vælge advokat Kristen Johanssen.

Da noget telefonsvar fra denne ikke kunde erholdes straks, bemyndigedes Kristensen til at indhente uttalelse herom.

Forsaavidt han viste sig forhindret fra at overta hvervet, enedes man om at forespørre høiesteretsassessor M. C. Backer om at overta hvervet.

Aar 1912 den 5. juli blev voldgiftsret sat i anledning tvist mellem Norsk murerforbund og Arbeidsgiverforeningen angaaende arbeidet hos Murmester Michalsen ved Centralslagteriet.

Som voldgiftsmænd var opnævnt:

Av Norsk arbeidsgiverforening ingeniør Alf Bang og murmester P. Kristensen og av Norsk murerforbund forretningsfører Rieh. Hansen og murer A. Magnussen, hvilke i fællesskap hadde valgt adv. Kristen Johanssen som formand.

For Norsk murerforbund møtte forretningsfører Axel Sehultz og for Arbeidsgiverforeningen sekretær G. Paus.

Paa forespørsel erklærte samtlige tilstedeværende, at der ikke reistes formelle indsigelser mot sakens behandling.

Parterne hadde tilstillet hinanden saavel som voldgiftsrettens medlemmer skriftlige fremstillinger og gav derefter mundtlig tillægforklaringer.

Forhandlingerne utsattes derpaa til lørdag den 6. ds. kl. 12.

Aar 1912 den 6. juli kl. 12 fortsattes forhandlingerne.

Sehultz fremstillet til avhørelse Emil Karlsen, Karl Markussen og forretningsfører H. Dahlstrøm. Paus fremstillet til avhørelse murmester Michalsen. Vidnerne avgav forklaring.

Motet utsattes til førstkommende tirsdag den 9. ds. kl. 11.

Aar 1912 den 9. juli kl. 11 fortsattes forhandlingerne.

Parternes repræsentanter hadde begge ordet to ganger. Raadslagning fandt deretter sted.

Aar 1912 den 10. juli kl. 11 samledes voldgiftsretten til raadslagning. Efter at denne var endt besluttedes skriftlige vota istandbragt og møte til forfattelse av den en endelige dom avholdt forstk. fredag den 12. ds. kl. 12.

Aar 1912 den 12. juli holdtes møte.
Der avsagdes saadan

kjendelse:

2. april 1912 anmodet det overveiende antal av de ved murmester Michalsens arbeide paa Centralslagteriet beskjæftigede murere gjennom sin tillidsmand om 5 øres tillæg til den i tariffen nævnte timebetaling 65 øre. Anmodningen var ikke ledsaget av samtidig trusel om arbeidsnedleggelse. Murmester Michalsen svarte, han ikke kunde gaa med paa kravet, da det stred mot overenskomsten; tillidsmanden svarte, at han skulde forebringe dette.

Næste dag — som var lønningsdag før paaske — fik Michalsen paa forespørsel av en av formændene meddelelse om, at alle paa to nær vilde slutte, naar de ikke fik det ansøkte paalæg. Ialfald et par mand ansees at ha uttalt direkte til Michalsen, at de vilde slutte, hvis tillægget ikke indrømmedes. Det maa ogsaa ansees paa det rene, at en formand paa forespørsel fra en murer til denne uttalte, at det var slut for alle samme aften. At ialfald flertallet vilde slutte naar de ikke fik paalæg, maa ansees paa det rene.

Michalsen utlønnet personlig folkene om aftenen og overgav dem deres sykekassebøker. Under denne utlønning sa Michalsen, at naar det skulde være stans, var det bra at det kom nu. Arbeidet kunde gjerne staa en maaned, uten at det skadet ham. De to murere, som ønsket at arbeide, fik besked om, at de fik vente litt med at komme.

Over paaske arbeidet da — foruten læregutter — alene de to formænd, hvilke begge er organiserte murere, samt endnu en organisert murer, som ikke hadde været tilstede den foregaaende onsdag. Full styrke opnaades ikke i april maaned.

Murmester Michalsen henvendte sig allerede den 2. april til Arbeidsgiverforeningen, som samme dag tilskrev Murerforbundet om saken. Paa grund av, at dettes forretningsfører var fraværende, tok det nogen tid, inden saken kom til behandling. 12. april blev der avholdt forhandlingsmøte av repræsentanter for Norsk murerforbund og Norsk arbeidsgiverforening. Paa dette møtedes man om, at det av arbeiderne ved Centralslagteriet reiste krav blir at behandle av den i mureroverenskomsten § 8 nævnte komite, og at Norsk murerforbund og Murernes union med de midler som staar til deres raadighet bidrar til at arbeidet gjenoptages og fortsættes, mens forhandlingerne paagaar.

Efter veksling av forskjellige skrivelser angaaende den videre utvikling av forholdet blev der den 10. mai avholdt et forhandlingsmøte mellem Norsk murerforbund og Norsk arbeidsgiverforening i anledning av, at sidstnevnte fandt at Murerforbundet ikke hadde gjort, hvad det kunde for at faa ordnet forholdene ved Centralslagteriet. Enighet opnaades ikke, hvorfor saken gik til voldgift.

Under voldgiftssaken er av Arbeidsgiverforeningen fremsat følgende spørsmaal:

1. Var murernes optræden overfor murmester Michalsen ved i fællesskap at forlange en timeløn av 70 øre, og da dette blev negtet kollektivt at nedlægge sit arbeide, stridende mot den gjældende mureroverenskomst og den i forbindelse dermed vedtagne forhandlings- og voldgiftsoverenskomst?
2. Har Norsk murerforbund og Murernes union under nævnte konflikt opfyldt de pligter, der paahviler dem i henhold til mureroverenskomsten og avtale av 12. april?
3. Er Murerforbundet og Murernes union økonomisk ansvarlig for det tap som murmester Michalsen har lidt ved deres eventuelle pligtforsømmelse?

Norsk murerforbund har paastaat det første spørsmaal avvist og subsidiært til dette stillet følgende motspørsmaal:

1. Var murmester O. Michalsens optræden rigtig, idet han erklærte, at det skulde være slut med arbeidet paa Centralslagteriets hovedbygning uten at forsøke at faa arbeidet igang med de murere som ikke hadde stillet noget krav og de murere, som vistnok hadde stillet krav, men som ikke hadde ledsaget kravet med nogen erklæring om at ville slutte?
2. Kan det betragtes som en arbeidsstans i kontraktens forstand, naar endel av de paa pladsen beskjæftigede murere blir staaende igjen, og der end yderligere er

nogen som er villig til at fortsætte, i paavente av, at der kan hverves nye folk til at gjenopta arbeidet?

Voldgiftsretten skal bemerke:

Til avvísning av spørsmål 1 findes ikke grund. — Det ansees paa det rene, at der forut for anmodningen om tillæg i timebetalingen ikke var avholdt møte av arbeiderne eller fattet formel beslutning, likesom at organisationen stod helt utenfor hvad der blev foretat. Det maa videre ansees paa det rene, at den i overenskomsten av 22. juni 1910 nævnte timeløn av 65 øre er den standardløn, som det vistnok ikke er nogen forment at overskride, men som ialfald ikke ved arbeidsstans eller trusel med arbeidsstans kan fremtvinges forhøiet. — Voldgiftsretten finder, at det som forefaldt paa Centralslageriet den 2. og 3. april 1912 maa betegnes som en arbeidsstansning, og da saadan efter overenskomsten ang. forhandlinger og voldgiftsretter § 2 ikke maa finde sted forinden forhandling har været forsøkt, blir spørsmål 1 at besvare bekræftende. Dog bemerkes det, at en »kollektiv« arbeidsnedleggelse ikke har fundet sted, hvis heri skal lægges, at organisationen har hat nogen befatning med den eller har hat noget ansvar for den.

Med hensyn til det andet spørsmål blir avgjørelsen at begrænse til det som er skedd efter 12. april. Ved den denne dag indgaaede ordning maa det som ligger forut ansees opgjort. Det er paa det rene, at arbeidet hos murermeister Michalsen ikke av organisationen har været blokert, og at det har staat enhver organisert arbeider frit for at arbeide der. Det er likeledes paa det rene, at Murerforbundet eller dettes Kristiania-avdeling, Murernes union, har sammenkaldt møte med de arbeidere som forlot arbeidet hos Michalsen og indstændig henstillet til dem at gaa tilbake til dette arbeide, forsaavidt de ikke alt hadde forlatt byen. — Denne henstilling er ialfald fulgt av et par mand. — Endelig maa det ansees paa det rene, at Murernes union har sendt ledige murere til arbeidspladsen og at Michalsen efterhvert har faat organisert arbeidskraft. Det er endelig paa det rene, at Michalsen en av de sidste dage av april avviste en pladssøkende murer under angivende av at han for tiden ikke trængte folk.

Spørsmål 2 tilspidser sig derfor til at gjælde hvorvidt Murernes union (Murerforbundet) har misligholdt sine forpligtelser ved ikke at ekskludere de murere, som negtet at gaa tilbake til arbeidet paa Centralslageriet.

Hjemmelen til at benytte denne straf vil være at søke i Norsk murerforbunds love VIII nr 9, der gir anledning dertil naar et medlem har »grovt forbrutt sig mot sin forening.«

Det er fra Murerforbundets side gjort gjældende, baade at denne bestemmelse ikke hjemler eksklusion i et tilfælde som nærværende, og at en eksklusion i nærværende tilfælde bare vilde gjort ondt værre og derfor ikke fremmed øiemedet, som var at faa arbeidet optat og fortsat.

Majoriteten, Johanssen, Hansen og Magnussen, kommer til det resultat, at der ikke er tilstrækkelig grund til at laste Murerforbundet for at det ikke i nærværende tilfælde har grepet til dette yderste middel. Uten at gaa ind paa det principielle spørsmål om, hvorvidt der i et tilfælde som nærværende er formel adgang til at anvende eksklusion, bygger den sin avgjørelse dels paa at det neppe er tvilsomt, at en eksklusion i nærværende tilfælde ikke vilde føre til et resultat, hvormed Michalsen kunde være tjent, dels — og væsentlig — paa, at der blev forholdt paa en maate fra murermeister Michalsens side, som i væsentlig grad tilspidset situationen. Han sørgtet ikke for at der blev nedsat en komite overensstemmende med mureroverenskomstens § 8 (hvilken efter avtalen av 12. april maa antas at ha anvendelse paa et tilfælde som nærværende), og foreholdt ikke murerne at deres optræden var ulovlig, som stridende mot hvad deres organisation hadde vedtat. Det er en nærliggende mulighet for at murerne, om saa var skedd, ialfald for en væsentlig del var blit paa paa sine pladse. Der er ogsaa avgit vidneforklaring om, at ialfald nogen av murerne ikke hadde agtet at slutte, selv om lønstillægget ikke var git. Dette i forbindelse med den noget eiendommelige stilling, som ialfald en av formændene har indtat, har skapt saa megen uklarhet, at det synes ganske tvilsomt, hvorvidt det yderste straffemiddel i nærværende tilfælde kunde og burde anvendes. I saa fald bør spørsmålet besvares med ja. Inden rimelighetens grænser maatte nemlig Murerforbundet efter overenskomsten av 12. april være berettiget til at træffe et valg angaaende hvilke midler de fandt anvendelige.

Minoriteten, Bang og Kristensen, skal uttale:

I forhandlingsmøte den 12. april lovet Norsk murerforbund at søke arbeidet gjenoptat med alle de midler, som stod til dets disposition.

Av vidneførselen er fremgaat, at det har rettet en henstilling til de streikende murere om at gjenopta arbeidet, men da dette ved votering blev forkastet, har det ikke gjort nogen yderligere anstrengelse for at faa de tidligere arbeidere til at vende tilbake til sin arbeidsplads.

De streikende arbeideres optræden er i avgjort strid med Murerforbundets love § 7, punkt 3, og efter samme love § 8, punkt 9 kan medlemmer ekskluderes, naar de grovt har forbrutt sig mot sin forening.

Murerforbundet maatte altsaa være forpligtet til som sidste middel at benytte eksklusion, og det kan derfor ikke høres med den undskyldning, at heller ikke dette middel vilde ha ført til maalet, idet ingen under de foreliggende forhold kunde ha visshet for, hvilke følger anvendelsen av dette middel i tilfælde vilde ha hat.

Da Murerforbundet saaledes ikke har opfyldt sine i møte den 12. april indgaaede forpligtelser, finder minoriteten, at spørsmaal 2 maa besvares med nei.

Ad 3. Da man efter hr. Michalsens egen uttalelse til murerne og efter hvad der forøvrig foreligger ikke kan anse det bevist at skade er skedd, blir spørsmaalet at besvare med nei. Man finder derhos ikke at hr. Michalsen har foretat hvad han kunde for at avverge skaden.

Med hensyn til de av Murerforbundet opstillede spørsmaal bemerkes:

Ad 1. Som det fremgaar av foranstaaende, finder man ikke at muremester Michalsen har handlet klokt ved at sætte tingen paa spidsen istedetfor at søke at bringe murerne tilbake til deres pligt. Dette kan imidlertid ikke stilles i klasse med og derfor heller ikke ophæve følgerne av murerens optræden i strid med overenskomsten. Spørsmaalet vil bli at besvare med, at Michalsens optræden ikke var i strid med overenskomsten.

Ad 2. Dette spørsmaal er for almindelig holdt til at kunne besvares.

Voldgiftsretten maa holde sig til det foreliggende tilfælde og finder at der her forelaa en arbeidsstansning.

Efter de resultater hvortil retten er kommet, blir omkostningerne at fordele med en halvdel paa hver av parterne.

Salæret fastsættes til kr. 140,00 til hver av voldgiftsmændene og til kr. 200.00 til opmanden.

Kristen Johanssen. Alf Bang. P. Kristensen. Rich. Hansen. A. Magnussen.

Norsk trøarbeiderforbund.

Twist om overtidsbetaling ved Drammens trøvarefabrik.

Aar 1912 den 16. januar sammentraadte følgende herrer som voldgiftsmænd i anledning av twist om overtidsbetaling ved a/s Drammens trøvarefabrik:

D'hr. direktør Harald Bjerke og disponent B. M. Kopperud som valgt av Norsk arbeidsgiverforening og d'hr. forretningsfører Ole O. Lian og D. Jensen som valgt av Norsk trøarbeiderforbund.

Man enedes om at henvende sig til herr advokat Fr. Stang-Lund, der paa henvendelse erklærte sig villig til at overta hvervet som rettsens formand.

Næste møte besluttedes avholdt onsdag den 24. januar kl. 5 efterm.

B. M. Kopperud. Ole O. Lian. Harald Bjerke. D. Jensen.

Aar 1912 den 25. januar sammentraadte voldgiftsretten i sak angaaende twist om overtidsbetaling ved a/s Drammens trøvarefabrik. For arbeidsgiverforeningen møtte sekretæren, Paus, og for Norsk trøarbeiderforbund formanden, H. Pettersen. Fra

begge parter var omdelt skriftlig fremstilling til voldgiftsrettens medlemmer. Direktør Bjerke bad tilført protokollen:

Norsk arbeidsgiverforening har tidligere altid hævdet, at de for dommere gjældende habilitetsregler maa forutsættes ogsaa at gjælde voldgiftsdommere, og at derfor ikke bare styremedlemmer i det fagforbund (av arbeidere) eller den fagsammenslutning (av arbeidsgivere), voldgiftssaken gjælder, men ogsaa styremedlemmerne i begge hovedorganisationer er avskaaet fra at møte som voldgiftsdommere. Arbeiderne har imidlertid gjort gjældende en anden opfatning og har ved flere voldgiftskjendelser (bl. a. av 8. november 1910 og av 30. september 1911) faat godkjendt medlemmer av sekretariatet for Arbeidernes faglige landsorganisation som voldgiftsdommere i saker, hvor et landsorganisationen tilsluttet forbund var part, og det tiltrøds for, at sekretariatet i det ene tilfælde endog var part i den overenskomst, hvis forstaaelse saken gjaldt. Arbeidsgiverforeningen, som altid tidligere kun har valgt dommere, der ogsaa efter dens opfatning er fuldt habile, finder ikke lenger at kunne opretholde denne praksis, hvorved arbeider og arbeidsgiver ikke blir helt likestillet under voldgiftsretterne. Skjønt principielt av den opfatning, at sekretariatets og eentralstyrets medlemmer ikke bør sitte som voldgiftsdommere i saker, der angaar organisationernes medlemmer, har arbeidsgiverforeningen nu fundet at maatte ta konsekvensen av de faldne avgjørelser. Efter at ha bragt i erfaring, at arbeidernes landsorganisations formand var valgt til voldgiftsdommer fra arbeidernes side i nærværende voldgiftssak, har man derfor fra arbeidsgivernes side valgt arbeidsgiverforeningens formand.

Arbeidsgiverforeningens repræsentant fremla:

1. Overenskomst mellem Norsk arbeidsgiverforening og Norsk trærarbeiderforbund vedkommende a/s Drammens trævarefabrik datert 1. oktober 1910.
2. Ældre overenskomst av 7. juni 1907 vedkommende nævnte fabrikk.
3. Skrivelse fra Norsk arbeidsgiverforening til snekkermester A. Berger av 12. oktober 1911 med dennes paategning av samme dato.
4. Erklæring fra A. Berger av 24. januar 1912.
5. Et Notat angaaende akkordarbeide utført hos endel snekkerfirmaer i Kristiania.

Trærarbeiderforbundets repræsentant fremla endel overenskomster efter fortegnelse. Fra begge parters side blev der begjæret vidneførsel. Vidneavhørelsen paabegyndte. Møtet varte fra kl. 5—8.

Aar 1912 den 26. januar fortsattes og avsluttedes vidneførselen. Møtet varte fra kl. 2 $\frac{1}{2}$ —5.

Aar 1912 den 27. januar hadde parternes repræsentanter ordet 2 ganger og derunder dokumentertes yderligere forskjellige overenskomster. Derefter optokes saken til voldgiftsrettens avgjørelse. Sakens gjennomgaaelse og drøftelse paabegyndtes av voldgiftsmændene. Møtet varte fra kl. 2—5 $\frac{1}{2}$.

Aar 1912 den 5. februar fortsattes sakens drøftelse mellem voldgiftsmændene, hvorefter der avsagdes saadan

Kjendelse:

Den 1. oktober 1910 blev der indgaaet en overenskomst mellem Norsk arbeidsgiverforenings centralstyre og Norsk trærarbeiderforbund angaaende løn og arbeidsvilkkaar ved a/s Drammens trævarefabrik. Denne overenskomst indeholder i § 8 en bestemmelse om overtidsarbeide saalydende:

»Overtidsarbeide kan forlanges utført i den utstrækning, fabrikkens rationelle drift eller specielle arbeiders utførelse nødvendiggjør. Overtidsarbeide bør dog indskrænkes til det mindst mulige og maa ikke overdrives overfor den enkelte arbeider. Overtidsarbeide betales ved dagarbeide med følgende tillægsproeenter:

For de to første timer 25 pct. For arbeide utover denne tid og lørdag efter kl. 2 samt nat og helligdagsarbeide 50 pct.»

Den 5. september ifjor mottok fabrikken en skrivelse saalydende:

»Samtlige snekkere ved Drammens trævarefabrik besluttet ved sammenkaldt møte i september ikke at arbeide overtid medmindre overtidsproeent blev betalt.»

Snekkerne arbeidet paa akkord. Fabrikkens bestred, at der skulde betales nogen tillægsproeent for overtidsarbeide til akkordarbeiderne, idet overenskomstens bestemmelse om tillægsproeent kun gjaldt arbeidere, som hadde dag- eller timeløn. Da fabrikken ikke vilde risikere stans i alt overtidsarbeide, meddelte den som svar paa snekkernes henvendelse, at overtidstillæg vilde bli betalt dem med forbehold av tilbakebetaling, forsaavidt hovedorganisationerne senere skulde gi fabrikken medhold i dens opfatning.

Arbeidsgiverforeningen har forelagt voldgiftsretten følgende spørsmål:

1. Er arbeiderne ved a/s Drammens trævarefabrik efter den gjældende overenskomst berettiget til at kræve noget overtidstillæg til den vedtagne akkordpris, naar vedkommende arbeide maa udføres paa overtid?
2. Er nævnte arbeidere efter den gjældende overenskomst berettiget til at negte overtidsarbeide for derigjennem at fremtvinge forandring i sine løns- og arbeidsvilkår?

Til spørsmål 1.

Partere er enige om, at de to første punktumer i § 8 gjælder arbeiderne ved fabriken uten hensyn til om de har akkord eller de har dag- eller timeløn.

Derimot omhandler bestemmelsens 3dje punktum om godtgjørelse for overtidsarbeide uttrykkelig kun »dagarbeide«. Voldgiftsretten er enstemmig av den opfatning, at der med uttrykket »dagarbeide« i almindelighet kun menes arbeide utført for dagløn, og at uttrykket ogsaa i den heromhandlede overenskomst maa forstås saaledes, naar man blot henser til ordlyden.

Det er imidlertid fra arbeidernes side hævdet, at man i det foreliggende tilfælde ikke kan holde sig til bestemmelsens ordlyd. Det anføres i saa henseende, at den tidligere overenskomst hadde en uttrykkelig bestemmelse om, at overtidstillægget skulde gjælde saavel for akkord- som for dagløn. Overensstemmende hermed hadde ogsaa arbeiderne formet sit forslag til ny overenskomst. Under forhandlingerne blev spørmaalet om betaling for overtidsarbeide ikke særlig drøftet. Man indskrænket sig til en uttalelse fra begge sider om, at der for overtidsarbeide skulde gjælde de regler, som maatte blive avtalt for Kristiania-snekkerne, hvis overenskomst den gang ogsaa var under revision.

2 repræsentanter for arbeiderne, hvorav den ene deltok i samtlige forhandlingsmøter, har forklaret dette, og 3 andre av arbeidernes repræsentanter har med bestemthet erklæret, at spørmaalet om, at overtidstillægget ikke skulde gjælde for akkordarbeidere, overhovedet ikke blev drøftet i de forhandlingsmøter, hvori de deltok.

Efter dette finder voldgiftsrettens medlem, *Lian*, at det maa bero paa en inkurie, naar bestemmelsen i den nye overenskomst kun er kommet til at gjælde dagarbeide. Han mener, at forhandlingerne viser, at arbeiderne ikke har villet opgi noget av den ret, som utvilsomt har tilkommet dem efter den ældre overenskomst, og at arbeiderne derfor ikke kan ha været opmerksom paa, at overenskomsten efter sin ordlyd kun omfatter dagarbeide, idet de maa forutsættes at ha kjendt betydningen av uttrykket, og derfor i tilfælde vilde ha protestert mot det. Han peger ogsaa paa, at akkordarbeiderne første gang arbeidet paa overtid, efterat den nye overenskomst var traadt i kraft, fik sig utbetalt tillægsprocenter. Da den indløpne inkurie ikke bør komme arbeiderne til skade, voterer han for, at spørsmål i besvares bekræftende.

Voldgiftsrettens medlem *Jensen* kommer til samme resultat. Han mener, at uttrykket »dagarbeide« — uten hensyn til hvad det ellers betyder — i denne overenskomst maa opfattes slik, at det ikke utelukker akkordarbeiderne fra at nyde godt av de fastsatte tillægsprocenter. Han vil i denne forbindelse bemerke, at da man er enig om, at ved »dagarbeide« i almindelighet forstås arbeide paa dagløn, og da saadant arbeide ikke utføres ved Drammens trævarefabrik, blir uttrykket ikke lenger utvilsomt, saa man kan ikke vilkaarlig bestemme dets mening, men maa ta hensyn til de omstændigheter, som staar i nær forbindelse med saken.

Disse finder han at være:

1. at Træarbeiderforbundet, som har forelagt retten alle sine overenskomster med arbeidsgivere, ikke i noget tilfælde har gaat med paa at fraskrive arbeiderne retten til overtidstillæg paa almindelig akkord- og stykpriser.
2. at Drammens trævarefabrik fra først av har praktisert overenskomsten i overensstemmelse dermed, og, at disponenten finder det rimelig, at stykarbeiderne der bør ha overtidstillæg.
3. at, da den forrige overenskomst sikret stykarbeiderne overtidstillæg uten at de var pliktig til overtidsarbeide, er det saameget mer naturlig, at de skal ha denne ret, naar de efter den nye overenskomst skal være forpligtet til at utføre overtidsarbeide.

Voldgiftsrettens flertal mener, at der ikke er adgang til at utvide den betydning av uttrykket »dagarbeide« som man er enig om som den i sig selv rigtige, medmindre det kan godtgjøres, at begge parter i det foreliggende tilfælde har villet, at det skulde ha en mere omfattende mening.

Dette kan flertallet ikke anse godtgjort.

Likesom der — som nævnt — fra arbeidernes side forelaa forslag til ny overenskomst, hvori det uttrykkelig stod, at overtidstillægget skulde gjælde saavel akkord — som timelønsarbeide, forelaa der ogsaa under forhandlingerne fra arbeidsgivernes side et forslag, hvori det alene var sagt, at overtidstillægget skulde gjælde dagarbeide. Der forelaa altsaa under forhandlingerne avvigende forslag fra parterne netop i dette punkt.

Fabrikens disponent og en av dem, som forhandlet paa arbeidsgivernes vegne har for retten forklaret, at arbeiderne under forhandlingerne særskilt fremholdt, at de maatte kræve, at tillægsprocenten overensstemmende med den ældre overenskomst ogsaa skulde gjælde akkordarbeide, men at det dertil blev svaret, at arbeidsgiverne under ingen omstændigheter kunde indlate sig herpaa. Derhos foreligger der en skriftlig erklæring av samme indhold fra en anden repræsentant for arbeidsgiverne under forhandlingerne.

Fra arbeidsgivernes side er det hævdet, at henvisningen under forhandlingerne til Kristianiaoverenskomsten kun gjaldt procentsatserne. Endelig er det oplyst, at forklaringen til, at der første gang efter den nye overenskomst ikrafttræden blev betalt tillægsprocenter ogsaa til akkordarbeidere, ligger deri, at disponenten da var fraværende, og at man ikke hadde været opmerksom paa den ved den nye overenskomst indtraadte forandring. Senere er der to ganger arbeidet av akkordarbeidere paa overtid, uten at de har erholdt tillægsprocenter.

Voldgiftsrettens flertal kan efter disse oplysninger og de motstridende forklaringer ikke anse det godtgjort, at det under forhandlingerne fra begge parter side skulde være ment, at overtidstillægget ogsaa skulde gjælde akkordarbeiderne. Tvertimot gaar de forklaringer, som arbeidsgivernes forhandlere har avgitt bestemt i motsatt retning. Voldgiftsrettens medlem *Bjerke*, anser det efter sit kjendskap til forhandling av denne art givet, at sporsmaalet har været drøftet. Hvad Kristianiaoverenskomsten angaar, sees den at ha de samme *procentsatser*, mens bestemmelsen om overtidsarbeide forovrig er av et avvigende indhold. Dette synes efter flertallets mening at styrke, at det kun procentsatserne man har hat for øie, naar man under forhandlingerne har henvist til denne overenskomst.

Der er fra hver av parterne til støtte for deres opfatning henvist til bestemmelser om overtidsarbeide i andre overenskomster. Av disse har kun de betydning til sammenligning, som bruker samme uttrykk som den foreliggende overenskomst. Det er paa det rene, at for flere bedrifters vedkommende er dette uttrykk fastslaaet at skulle forståes saaledes, at overtidsprocenten kun tilkommer arbeidere paa dag- eller timeløn og ikke akkordarbeidere. Paa dette sidste maa voldgiftsretten forsaavidt lægge vekt, som det tjener til at gjøre det sandsynlig, at arbeidsgivernes forhandlere i dette tilfælde har hat samme mening med uttrykket.

Kan man saaledes efter voldgiftsrettens flertals mening ikke anse de for dagarbeide fastsatte tillægsprocenter som ogsaa omfattende akkordarbeide, er der for slikt arbeide overhodet ikke fastsat nogen tillægsprocent, og sporsmaalet blir dernæst, hvad folgen herav skal være.

Fra arbeidernes side anføres det, at det er en almindelig gjældende forutsætning, at der for overtidsarbeide maa gives en tillægsgodtgjørelse, hvis ikke andet uttrykkelig er avtalt, og at denne godtgjørelse — naar den ikke er fastsat i den almindelige overenskomst — maa bli at bestemme ved særskilt avtale. I dette tilfælde har akkordarbeiderne ikke forlangt hoiere tillægsprocenter end de for dagarbeide bestemte.

Fra fabrikkens side bestrides det, at der gjælder en saadan almindelig forutsætning om tillæggsbetaling for overtidsarbeide.

Retten flertal finder ikke grund til i nærværende tilfælde at indlate sig paa dette sporsmaal, idet den foreliggende overenskomst efter flertallets mening maa forståes slik, at meningen har været, at akkordarbeiderne ikke skulde ha tillægsgodtgjørelse for overtidsarbeide.

Naar fabrikken under forhandlingerne om den nye overenskomst har fremlagt et forslag, hvor den tidligere bestemmelse om tillæggsbetaling for overtid for akkordarbeiderne er utelatt, og dette forslag er optatt i overenskomsten, uagtet der forelaa et avvikende forslag fra arbeiderne, maa man gaa ut fra, at det er fabrikkens opfatning, som er lagt til grund for denne. Avgjørende maa det under enhver omstændighet være, at der efter den opfatning, som arbeiderne hævder i virkeligheten ikke vilde være nogen pligt for akkordarbeiderne til at arbeide paa overtid, idet de altid vilde kunne negte dette, saalænge de ikke i hvert enkelt tilfælde var blitt enig med fabrikken om betalingen.

Overtidsarbeidet vilde med andre ord bli en frivillig sak for akkordarbeiderne, men dette vilde komme i strid med den pligt til saadant arbeide, som kontrakten fastsaaer for *alle* arbeidere.

Voldgiftsrettens medlemmer d'herrer Jensen og Lian finder i anledning herav at maatte pointere, hvad der foran er anført om, at det er almindelig gjældende forutsetning, at der for overtidsarbeide maa betales tillægsgodtgjørelse. Naar voldgiftsrettens flertal er kommet til det resultat, at der i overenskomsten overhodet ikke er fastsat nogen tillægsprocent for overtidsarbeide utført av akkordarbeidere, maa derfor følgen være, at akkordarbeiderne staar frit baade med hensyn til tillæggets størrelse og med hensyn til pligten til ifølge overenskomsten at utføre overtidsarbeide. Det ansees dog rimelig og efter mindretallets mening ogsaa stemmende med forutsetningerne for overenskomstens indgaaelse, at tillægget blir som for dagarbeidere bestemt.

Til spørsmaal 2.

Det har for voldgiftsretten været tvilsomt, om dette spørsmaal med ordene »forandring i sine løns- og arbeidsvilkaar« sigter til de vilkaar, som faktisk blev praktisert ved fabrikken eller til de i kontrakten bestemte vilkaar. Forsaavidt spørsmålet tar sigte paa de lønsvilkaar, som praktisertes ved fabrikken, da konflikten opstod, skal retten innskranke sig til å bemerke, at den ikke kan finde, at der ved den tid forelaa nogen fastsatt praksis med hensyn til tillæggsbetalingen for akkordarbeideres overtidsarbeide, idet der efter den nye overenskomsts oprettelse kun hadde foreligget 3 tilfælde av overtidsarbeide, og i disse var der blit praktisert forskjellig — den første gang *med*, og de andre to ganger *uten* tillæg.

Forsaauidt spørsmålet tar sigte paa de i overenskomsten fastsatte lønsvilkaar, maa retten besvare det stillede spørsmaal med nei.

Imidlertid maa det i denne forbindelse bemerkes, at snekkerne efter rettens mening ikke har søkt gjennom sin negtelse av å utføre overtidsarbeide å fremtvinge nogen *forandring* i overenskomstens lønsvilkaar. Tvertimot har begge parter gaat ut fra, at overenskomsten skulde respekteres, idet tvisten har dreiet sig om dens *indhold*.

Der kan spørges, om snekkerne var pligtige til å arbeide overtid, indtil tvisten om betaling for saadant arbeide var løst ved voldgift.

Herom skal retten bemerke: I almindelighet vil hver av parterne i en overenskomst ha adgang til å indrette sig efter sin egen forstaaelse av denne og ikke være pligtig til å handle ut fra den anden parts forstaaelse, men selvfølgelig med risiko av erstatningspligt, hvis hans opfatning blir underkjendt av domstolene eller av en voldgiftsret.

Imidlertid gjælder ikke dette ubetinget, naar talen er om overenskomster angaaende arbeidsleie. Her kan det efter omstændighetene være begge parters forutsetning, at arbeidet ikke maa stanses paa grund av uenighet om de avtalte vilkaar, men at det skal utføres, mens uenigheten om vilkaarene løses ad lovlig vei. Efter omstændighetene vil det kunne forlanges, at arbeidsgiveren deponerer det beløp, som utgjør den omstridte differance.

I nærværende tilfælde mener retten, at snekkerne ikke har handlet riktig ved å negte å utføre overtidsarbeidet, indtil tvisten var løst ved voldgift. Ved overenskomsten hadde arbeiderne overtatt pligt til å utføre overtidsarbeide, og det maatte da være en forutsetning, at dette arbeide skulde utføres, selv om der maatte oppstaa uenighet om betaling for det, idet denne uenighet efter overenskomstens eget indhold vilde være å løse ved voldgift. Heri var ikke D. Jensen og Ole O. Lian enige.

Imidlertid synes ikke arbeidernes negtelse i nærværende tilfælde å ha ført til nogen akut strid, fordi fabrikken har foretrukket å betale akkordarbeiderne tillæg for overtid i den tid, som maatte medgaa for voldgiftsrettens avgjørelse, med forbehold om tilbakebetaling, hvis avgjørelsen gikk arbeiderne imot, og derpaa har disse gaat ind.

Da voldgiftsretten har git fabrikken medhold i dens forstaaelse av overtidsbestemmelsen, har fabrikken selvfølgelig nu krav paa saadan tilbakebetaling.

Voldgiftsretten svarer:

Til spørsmaal 1: »nei«.

Til spørsmaal 2: »nei«, men arbeiderne har ikke negtet overtidsarbeide for derigjennem å fremtvinge forandring i sine løns- og arbeidsvilkaar efter overenskomsten.

Man er enig om, at omkostningerne ved nærværende voldgiftssak skal bæres av hver av parterne med en halvdel.

Formandens salær sættes til kr. 250.00, og de øvrige medlemmers salær til kr. 100.00 for hver.

Fr. Stang-Lund. B. M. Kopperud. Ole O. Lian. Harald Bjerke. D. Jensen.

Overtrædelse av tariff for bødkerarbeide i Haugesund.

Voldgiftskjendelse.

Bødkersvendenes fagforening har anmeldt bødkermesterne T. A. Mydland, Osmund Hamre og Elias Gausdal for overtrædelse av tariff for bødkerarbeide i Haugesund av 20/5 1911 § 3, idet der paa nævnte mestres verksteder er arbeidet utover fastatte tid.

Foranlediget herved blev tariff-voldgiftsret sat paa S. Staalesen's kontor i Haugesund lørdag den 13de april 1912.

Som voldgiftsmænd mødte S. Staalesen, A. Hauge, Lars Tedaker og S. Egge, som i fællesskap hadde valgt Jacob J. Oddenæs til opmand.

Bødkermesterne Staalesen og A. Hauge voterte for, at der i dette tilfælde ikke paalagdes de anmeldte nogen mulkt, men at det paalægges mestrene ved skriftlig opslag paa sine verksteder at paalægge svendene, at de maa holde sig tariffen efterrettelig. Likeledes voterte nævnte mestre for, at utgifterne vedrørende denne voldgift ophæves, idet hver part bærer sine omkostninger.

Bødkersvendene voterte for, at mestrene skal opsi og avskedige de svende, som ikke vil holde sig tariffen efterrettelig, samt at utrede en halvdel av utgifterne til opmanden og den av svendene brukte sakførerhjælp med kr. 20.—.

Opmanden sluttete sig til svendenes votering.

Haugesund, 13 april 1912.

S. Staalesen.

Jacob J. Oddenæs.

A. Hauge.

S. Egge.

L. O. Tedaker.

S. Staalesen og A. Hauge vedlægger særskilt vota.

Bødkerens fagforening har anmeldt bødkermestrene T. A. Mydland, Osm. Hamre og Elias Gausdal for overtrædelse av «tariff for bødkerarbeide i Haugesund» av 20/5 1911 § 3, idet der paa deres verksteder er arbeidet utover den fastsatte tid.

Vi finder, at der paa anmeldtes verksteder vistnok har været **endel** overskridelser av arbeidstiden, men paa grund av, at der under forhandlingerne om vedkommende tariff fra nogen av mestrene blev fremholdt, at de nok ikke kunde gaa med paa bestemmelsen om arbeidstid, men vilde de intet ansvar ha for overholdelse av paragrafen. Svendene fik selv paase, at denne blev befulgt. Herimot blev der fra svendenes forhandleres side ikke nedlagt nogen bestemt protest.

Tiltrods for, at de anmeldte mestre har undertegnet tariffen finder vi i henhold til ovenanførte ikke at kunne dømme disse til nogen mulkt denne gang. Derimot mener vi, at det bør paalægges svendene, at de maa holde sig § 3 etterrettelig.

Denne voldgiftskjendelse gjælder kun dette tilfælde og er uten følger for eftertiden. Utgifterne vedrørende denne voldgift ophæves, idet hver part bærer sine omkostninger.

S. Staalesen.

A. Hauge.

Twist ang. lønstariffen for tømmer- og bygningssekkere i Kr.sund N.

Voldgiftskjendelse i twist mellem Norsk trærarbeiderforbunds aveling 37, Kristiansund og bygmester Edv. Kvistvik.

Norsk trærarbeiderforbunds aveling i Kr.sund, og sammesteds bygmestrene, hvoriblandt Edv. Kvistvik, indgik i juni 1909 lønstariff for tømmer- og bygningssekkerarbeide i Kristiansund N. I nævnte tariffs § 5 heter det:

«Til arbeidets utførelse skal fortrinsvis benyttes fagforeningens medlemmer; og er de paa stedet boende fortrinsberettiget. Til gjengjæld skal fagforeningens medlemmer fortrinsvis arbeide for mestre, der har undertegnet denne tariff, og vil det betragtes som tariffbrudd om svende optar konkurranse med bygherrer.»

I december 1910 fremkom der fra ovennævnte aveling nr. 37 (tømmer- og bygningssekkernes forening) paastand paa, at hr. Edv. Kvistvik hadde begaaet brudd mot tariffens § 5, idet han arbeidet omtrent utelukkende med uorganiserte svende, tiltrods for at organiserte saadanne her paa stedet gik ledige og hadde meldt sig til arbeide. Hr. Edv. Kvistvik benegter, at brudd var begaaet fra hans side og mente sig uforpligtet til at opnævne de i § 8 i tariffen omhandlede voldgiftsmænd. Saken kom for herværende byting og ved Kristiansunds byfogddom av 9. mai 1911 blev Edv. Kvistvik under daglig løpende mulkt tilpligtet at foreta saadan mandsopnævnelse.

Av Kvistvik blev derefter opnævnt d'hr. skibsbygmester P. Erikson og snekker og bygmester O. Søvik og av afdeling nr. 37 d'hr. skomaker Olaf Gotteberg og stenhugger Joh. Andresen til at forhandle overensstemmende med tariffens § 8. Enighet mellem disse opnaades imidlertid ikke, hvorefter overretssakfører Haakon Dahl opnævntes til opmand.

Den samlede voldgiftsret sammentraadte derefter den 30. august 1911. Forannævnte saks dokumenter var oversendt voldgiftsretten og paa grund av den realitetsprocedure med bl. a. vidneførsel, som i denne var ført, fandt voldgiftsretten det nødvendig at indhente nærmere oplysninger hos parterne angaaende forskjellige forhold, specielt angaaende de mundtlige forhandlinger under tariffens oprettelse.

I voldgiftsrettens møte 9. oktober næstefter møtte — efter tilsigelse — saavel bygmester Edv. Kvistvik som træarbejderforbundets afdeling nr. 37 ved hr. Rasmus Løken.

I dette møte hævdede Edv. Kvistvik, at tariffens § 5 ikke tilpligdet ham til at avskedige ældre uorganiserte svende, som han maatte ha i sit arbejde, om der kom organiserte svende og meldte sig arbeidsledige. Han fremholdt videre, at han i denne sin forstaaelse av § 5 hadde støtte i de mundtlige forhandlinger, som fandt sted forut for tariffens oprettelse og henviste til de i den foregaaende proces avhorte vidners prov, specielt hr. bygmester Alb. Iversens vidneforklaring.

Rasmus Løken fremholdt, at uttrykket i § 5 »fortrinsvis benyttes fagforeningens medlemmer« kun kunde forstaaes derhen, at en mester pligdet at avskedige uorganiserte arbeidere til fordel for organiserte, naar saadanne meldte sig til tjeneste.

Efterat et tillægsspørsmål fra voldgiftsretten til hr. Alb. Iversen var besvaret, indkaldtes de 4 svende, der hadde undertegnet tariffen paa avdelingens vegne, nemlig Iver Kvalvaag, Knut Ødegaard, J. Leonhardsen og Lars Aasprang. Disse avgav saadan forklaring:

»Paa møtet fremsatte først svendene krav paa, at der *kun* skulde benyttes organiserte arbeidere; dette gik mesterne ikke med paa og efter disses paastand fik paragrafen den ordlyd, den nu har i tariffen«. Ingen av svendene kunde erindre en uttalelse som bygmester Iversen omprovet; om uttalelsen var faldt, maatte dette være skedd paa en maate, hvorved den var undgaat deres opmerksomhet.

Denne svendenes forklaring blev tilstillet Edv. Kvistvik, der ikke vilde godta den som beediget, hvorefter afdeling nr. 37 under 25. januar d. a. optok et tingsvidne ved herværende byting til avhørelse av de under tariffens oprettelse tilstedeværende svende, hvorav Knut Ødegaard paa den tid stod utenfor fagforeningen. Under tingsvidnet bekræftet nævnte 4 svende sin for voldgiftsretten avgivne mundtlige forklaring.

Voldgiftsretten skal bemerke følgende:

Det kan ikke ansees bevist, at der ved tariffens oprettelse paa en for svendene bindende maate var tat noget mundtlig forbehold m. h. t. fortolkningen av det i § 5 benyttede uttryk: »fortrinsvis«. De 4 svende, som underskrev tariffen, har under tingsvidnet provet, at der under forhandlingerne ved tariffens oprettelse ikke av mesterne blev fremholdt som forutsætning, at uorganiserte arbeidere ikke skulde opsiges til fordel for organiserte arbeidere.

I sin besvarelse av voldgiftsrettens tillægsspørsmål har Albert Iversen uttalt, at han av forskjellige grunde — bl. a. fordi han som boende paa Nordlandet var uheldigere stillet end de andre mestre — for sin »personlige del« tok det av ham omprovet og Edv. Kvistvik paaberopte forbehold. Dertil kommer, at Edv. Kvistvik erkjendt ikke var tilstede i det møte, hvori Alb. Iversens forbehold skulde være fremkommet.

Voldgiftsretten finder derfor at maatte lægge § 5's egen ordlyd til grund for sin avgjørelse.

Nævnte § indeholder forpligtelse for mesterne til *fortrinsvis at benytte* fagforeningens medlemmer og for svendene til *fortrinsvis at arbeide* hos de mestre, som har undertegnet tariffen.

Det er paa det rene, at svendene først gjorde krav paa at mesterne *kun* (utelukkende) skulde benytte organiserte svende, i likhet med hvad tilfældet er f. eks. i forholdet mellem organiserte skomakersvende og mestre. Dette vilde de motende mestre ikke gaa med paa, hvad let kan forklares ved, at de derved i den travle tid kunde risikere at mangle fornoden arbeidshjelp. — Derimot gik de med paa uttrykket fortrinsvis at *benytte*, hvilket kun kan siges at finde sted, naar en mester avskediger saa mange av sine uorganiserte svende som er nødvendig for at skaffe arbejde til ledige organiserte svende, der melder sig.

Naar en svendeforening (fagforening) ved en overenskomst skal opnaa noget i den retning, som nævnte § 5 i tariffen omhandler, kan dette i almindelighet kun ske paa en av 3 maater:

1. at mestrene *kun* skal benytte organiserte svende,
2. at mestrene *fortrinsvis* skal *benytte* organiserte svende, eller
3. at mestrene ved leilighet *fortrinsvis skal indta* organiserte svende.

Den sidstnævnte maate maatte da nærmest være den, som Edv. Kvistvik har ment at § indeholdt. — Men dette er absolut utelukket efter § 5's ordlyd, hvis naturlige og logiske fortolkning er den av avdeling nr. 37 hævdede. — At Edv. Kvistvik har opfattet tariffen anderledes kan ikke befri ham for at ta følgerne av et brudd paa bestemmelsen, slik som den virkelig staar, av ham uten kommentar er underskrevet, og naturligen maa fortolkes.

Voldgiftsretten kommer saaledes enstemmig til det resultat, at Edv. Kvistvik har begaaet brudd mot § 5 i lønstarif av 4. juni 1909.

Paa den ene side tat i betragtning, at Edv. Kvistvik visstnok har misopfattet § 5 og saaledes har ment at være i sin ret, naar han ikke vilde avskedige sine uorganiserte svende til fordel for ledige organiserte saadanne, og paa den anden side under hensyn til, at han — ved denne sin misforstaaelse, for hvilken han er ene ansvarlig — og ved under voldgiftsforhandlingerne at fremtvinge optagelse av tingsvidne, — har paaført avdeling nr. 37 ikke ubetydelige utgifter, finder voldgiftsretten enstemmig at maatte ansætte boden til kr. 25.00 — fem og tyve kroner —.

Voldgiftsretten har holdt otte tildels meget langvarige møter, likesom sakens behandling har foranlediget en del korrespondance for voldgiftsrettens opmand. Godtgjørelsen til opmanden bestemtes til 50 — femti — kroner, og til hver av rettens øvrige medlemmer til 25 — fem og tyve — kroner.

Tariffen indeholder ingen bestemmelse, hvorved aapnes adgang for voldgiftsretten til at tilkjende nogen av parterne omkostninger eller at paalægge den ene større andel i voldgiftsomkostningerne end den anden; disse maa derfor bli at fordele likelig mellem parterne.

I henhold til ovenstaaende avsauges saadan enstemmig

voldgiftskjendelse.

»Bygmester Edv. Kvistvik erlægger — for brud mot lønstarif av 4 juni 1909 § 5 — til Norsk Trærarbeiderforbunds avdeling no. 37, Kristiansund N. en bod av 25 — fem og tyve — kroner.«

I omkostningerne til voldgiftsretten erlægger hver av parterne 75 — sytti fem — kroner —.

Kristiansund N, 7 oktober 1912.

Haakon Dahl, sign.
opmand.

O. Sovik, sign.   *P. Eriksen*, sign.   *Olaf Gotteberg*, sign.   *Johan Andresen*, sign.

IN FIDEM

Haakon Dahl, sign.
overretssakfører.

Twist om utstedelse av fagarbeiderbevis.

Aar 1912 den 12 juni avholdtes voldgiftsret i Bergen efter begjæring av Bygningstømmermændenes fagforening i skrivelse av 11 mai 1912 i anledning av tvisten mellem denne forening og Byg- og tømmermestrenes forening angaaende utstedelse av fagarbeiderbevis i henhold til overenskomsten av 19 juni 1909 dens § 4 p. d.

Som voldgiftsrettens medlemmer fungerte d'herrer advokat Knudsen, ekspeditor Heggen og malermester P. A. Hofseth. Som repræsentant for Bygningstømmermændenes fagforening var tilstede hr. Knut Hatland og for Byg- og tømmermestrenes forening hr. bygmester B. Olsen.

Man hadde tilstede forannævnte skr. og utskrift av forhandlingerne i anledning av tvisten samt den mellem foreningerne sluttede overenskomst.

Hr. Knut Hatland og B. Olsen uttalte sig angaaende tvistens gjenstand.

Campbell Andersen, Tvedte og Greve forklarte sig paa anmodning.

Parterne hadde derefter ordet. Tvistens videre behandling utsattes til følgende dag.

Den 13 juni sammentraatte voldgiftsretten paany.

Der avgaves saadan enstemmig voldgiftskjendelse: Voldgiftsretten finder, at maatte gi Bygningstømmermændenes fagforening medhold.

Overenskomsten indeholder ingen uttrykkelig bestemmelse om hvem, der har at utstede fagarbejderbeviserne. Det sier sig imidlertid selv, at i det i overenskomstens § 4 a. nævnte tilfælde, blir fagarbejderbeviset at utstede av vedkommende mester. Paa samme maate synes det at være den naturlige forstaaelse av overenskomstens § 4 b. at fagarbejderbeviset utstedes av den mand, som anerkjender arbeiderne værdig til at erholde et saadant bevis.

Iflg. § 4 d. skal der optas en fortegnelse over den, der ved overenskomstens ikrafttræden erholder fagarbejderbevis uten at legitimere sin dygtighet. Denne fortegnelse maa nødvendigvis bli til efter forhandling mellem Bygningstømmermændenes fagforening og Byg- og tømmermestrenes forenings styrer. Naar en saadan fortegnelse er kommet istand, finder man det at være den logiske konsekvens herav, at fagarbejderbeviset d. v. s. bevidnelsen for, at vedk. er optat paa omhandlede fortegnelse, utstedes av mesterforeningen, og det saa meget mere som det av bygningstømmermændenes repræsentant er fremholdt, at hvis ikke mesterforeningen i disse tilfælde skal utstede fagarbejderbevisene, vilde mange arbeidere, nemlig de, som arbeidet hos ikke organiserte mestre, eller for sig selv ikke kunne erholde fagarbejderbevis, uten at Byg- og tømmermestrenes repræsentant har svaret andet hertil end, at der maatte vel kunne findes en form for disse tilfælder ogsaa. Paa den anden side har denne repræsentant ikke paavist nogen praktisk ulempe for mestrene ved den av Bygningstømmermændene paastaaede fremgangsmaate.

De blanketter til fagarbejderbevis, som mesterforeningen i anledning av overenskomst har lat trykke, tyder ogsaa paa, at man har hat tanke for at fagarbejderbevis, i visse tilfælder ialfald blir at utstede av mesterforeningen, likesom det ogsaa findes bedst stemmende med den form for fagarbejderbevis, parterne er blit enig om, at disse undertegnes av sidstnævnte.

I henhold til foranstaaende blir voldgiftsrettens avgjørelse denne:

De arbeidere, som parterne er blit enige om skal staa paa den i overenskomstens § 4 d. omhandlede fortegnelse, blir at meddele fagarbejderbevis av Byg- og tømmermestrenes forening.

Voldgiftsrettens omkostninger ansattes til 130 kr.

K. Knudsen, sign.

P. A. Hofseth, sign.

B. Heggen, sign.

Lønsbevægelser og konflikter.

Sammenlignet med fjoraaret har 1912 været et forholdsvis fredeligt aar i faglig henseende. Aaret 1911 var jo længe før det saa dagens lys indvarslet som et kampens aar, hvilket det ogsaa i høi grad blev for vort lands vedkommende. Men det aar, som nu er avsluttet, har ikke git sin forgjænger stort efter med hensyn til faglig virksomhet, og naar det ikke i aarets løp er kommet til mere alvorlige konflikter mellem arbeidernes og arbeidsgivernes organisationer, saa skyldes ikke dette, at virksomheten har været mindre. En mængde overenskomster er opsagt i aarets løp og en række krav om nye overenskomster er godkjendt. Ialt er gennemført 289 overenskomster omfattende 29,262 arbeidere. I 67 tilfælder er arbeidstans indtraadt omfattende 8770 arbeidere.

Naar aaret har været forholdsvis fredeligt m. h. t. konflikter, saa maa dette i første række tilskrives de opadgaaende konjunkturer. Det opsving, som begyndte ifjor, har fortsat, og handel og industri florerer. Efterspørselen efter arbejdskraft er stigende, arbeidsløsheten føles mindre og dette styrker arbeidernes stilling paa arbejdsmarkedet. Det er ogsaa rimeligt at arbeidsgiverne, som aldrig glemmer at ta konjunkturerne med i sine beregninger, har hat mindre lyst til at gaa i kamp med arbeiderne under de raadende forhold. Og heri kan man vel for en del se forklaringen paa, at der i aarets løp er vundet ganske betydelige fordele for arbeiderne, uten at det har ført til store og omfattende kampe.

Av de efterfølgende utførlige tabeller og dertil knyttede bemerkninger vil man faa et levende indttryk av den stadig stigende virksomhet paa lønsbevægelsernes omraade. Ifølge den foretagne beregning er der opnaadd en lønsforbedring i aaret av kr. 3,459,267.00 eller gjennemsnitlig kr. 116.75 paa hver arbeider. Arbeidstiden er samtidig forkortet med ialt 26,042 timer pr. uke eller gjennemsnitlig 2.18 time pr. uke paa hver arbeider.

Som allerede meddelt i forrige beretning paabegyndtes forhandlinger mellem vedk. forbund og arbeidsgiverforeningen ang. overenskomster i cellulose-, papir- og træmasseindustrien i august maaned ifjor. Da de ikke blev tilendebragte inden utgangen av aaret, fortsattes de i 1912.

Efterat en række forhandlinger var ført, delvis med flere avbrytelser, blev saken omsendt til endelig avstemning. Ifølge avstem-

ningsresultatet stemte 2074 for overenskomstens vedtagelse og 1845 imot. Av de 5 forbund hadde de 3 vedtat og de 2 forkastet overenskomsterne, for Jern- og metalarbeiderforbundets vedk. med 119 st. mot 27 og for trøarbeiderforbundet med 19 mot 4 stemmer. Overenskomsterne omfattet ialt ca. 8500 arbeidere.

En konflikt av længere varighet var *guldsmedarbeiderkonflikten* som paagik i 3 maaneder. Guldsmedarbeiderforbundet var ikke mere end 2 aar gammelt og nogen tarifoverenskomst fandtes ikke i faget. Arbeiderne fremsatte krav om landstarif med bestemmelser om mindsteløn etc. Guldsmestrene syntes litet tilbøielige til idetheletat at ville indlate sig paa tarifprincippet. Vistnok optok de en forhandling, men de tilbud som fremkom var saadanne, at det ialfald saa ut som de helst vilde slippe idetheletat at ha noget med *organisationen* at gjøre. Der fremkom under konflikten uttalelser fra fremtrædende repræsentanter for mestrene, som tydet paa, at det egentlig var her hunden laa begravet. I virkeligheten var derfor guldsmestreiken i første række en kamp for at skaffe det unge forbund respekt og anerkjendelse som medbestemmende part i arbeidsforholdet. Den oprettede overenskomst omfatter alle fagets utøvere, undtagen lærlinge. *Mindstelønssatser* er fastsat for faglærte, specialister, hjælpearbeidere og kvinder. For faglærte er mindstelønnen sat til 46 øre pr. time over det hele land. Specialister (med kortere læretid) 42 øre, hjælpearbeidere 35 øre, kvinder 25 øre. *Arbeidstiden* er sat til 54 timer pr. uke. Tidligere var den forskjellig paa de forskjellige steder og varierte mellem 60—55 timer. Den gjennemsnittlige arbeidstid landet rundt var ca. 57 timer, — der er altsaa opnaadt en forkortelse av ca. 3 timer pr. uke. I samme forhold som arbeidstiden er forkortet er *lønnen forhøiet*. For *overtidsarbeide* betales 25 pct. tillæg de 2 første timer, derefter 50 og 100 pct. Ved *styrarbeide* er arbeideren garantert sin timeløn.

Konflikten ved statens jernbaneanlæg. Den 7. juni 1911 avsendte Norsk arbeidsmandsforbund med sekretariatets godkjendelse følgende skrivelse til styrelsen for Norges statsbaner:

«Som bekjendt blev der for ca. 9 aar siden av en departemental komite utarbeidet en indstilling angaaende arbeidsordningen og lønningerne ved statens anlæg. Denne indstilling hviler fremdeles i arkiverne, og forholdene er ogsaa siden den tid saa forandret, at dette materiale knapt nok er brukelig længere. Imidlertid har arbeiderne ved private anlæg i den senere tid faat sine løns- og arbeidsvilkaar tarifmæssig fastsat. Dette er skedd ved forhandling mellem arbeiderne og vedkommende bedrift. Ved en saadan forhandling faar begge parter anledning til at fremholde sine synsmaater og begrunde sine krav. Anlægsarbeiderne søker sin beskæftigelse baade ved statens jernbaneanlæg som ved private bedrifter, og spørsmålet om tarifmæssig overenskomst har derfor ogsaa kommet op blandt arbeiderne ved statens jernbaneanlæg. Den 28. januar d. a. avholdtes et møte av repræsentanter fra jernbaneanarbeidernes foreninger til utarbeidelse av forslag til overenskomst for arbeiderne ved statens jernbaneanlæg. Dette forslag er omsendt og tiltraadt av de interesserte foreninger og oversendt forbundet til videre forøining.

Vedlagt tillater vi os at oversende forslaget i 2 eksemplarer, idet vi vil anmode om, at forhandling kan bli optat i den nærmeste fremtid angaaende dette forslag.

Styrelsens ærede svar paa denne vor anmodning imøtesees.»

Paa denne skrivelse indløp intet svar, hvorfor forbundet paany tilskrev styrelsen den 28. august 1911 saalydende:

«Styrelsen for Norges statsbaner.

Den 7. juni d. a. oversendte vort forbund den ærede styrelse et forslag til overenskomst for arbeiderne ved statens jernbaneanlæg. Paa samme har vi ikke erholdt noget svar, hvorfor vi tillater os at rette en fornyet henvendelse i sakens anledning.»

Som svar paa denne skrivelse mottok forbundet den 5. septbr. følgende fra styrelsen for Norges statsbaner:

«I anledning av forbundets skrivelse senest av 28. august sidstl. vedk. forslag til overenskomst for arbeidere ved statens jernbaneanlæg, tillater man sig at meddele, at nævnte forslag vil bli forelagt arbeidsdepartementet i forbindelse med en uttalelse, som av departementet er begjært angaaende det i sin tid for stortinget forelagte utkast til reglementariske bestemmelser angaaende arbeidsordningen ved de offentlige anlæg m. v.

Styrelsens nævnte uttalelse vil bli avgitt i den nærmeste fremtid.»

Siden hørte man intet til hverken jernbanestyrelsen eller departementet, og da det nu lakket mot vinteren, blev der heller ikke fra forbundets side gjort flere henvendelser for den 15. mars 1912, da følgende skrivelse avsendtes:

«Til
arbeidsdepartementet, Akersgaten 42, hersteds.

Den 7. juni 1911 blev der fra vort forbund oversendt jernbanestyrelsen et forslag til overenskomst mellem statens jernbaneanlæg og Norsk arbeidsmandsforbund med anmodning om forhandling. Ved henvendelse til det ærede departement er vi gjort bekjendt med, at forbundets forslag er departementet oversendt, og vi vil derfor overfor det ærede departement gjenta vor anmodning om forhandling angaaende det av os indsendte forslag.

Vi kjender ikke til, i hvilken forbindelse forslaget nu foreligger i departementet; men i jernbanestyrelsens skrivelse til os av 5. september staar det, at forslaget vil bli forelagt departementet i forbindelse med en uttalelse angaaende det i sin tid for stortinget forelagte utkast til reglementariske bestemmelser angaaende arbeidsordningen ved de offentlige anlæg m. v.

Hvis forutsætningen er, at saken skal behandles paa den maate, saa skal vi dertil bemerke, at reglement og lønstarif pleier at være to adskilte saker, som behandles hver for sig.

I private bedrifter behandles reglementerne paa den i fabriktilsynsloven foreskrevne maate. Lønstariffen behandles uavhengig derav ved forhandling mellem organisationerne. Et reglement forutsættes i almindelighet at gjælde for længere tid, hvis ikke lovforandring gjør en forandring nødvendig. En lønstarif er i almindelighet paa en mere begrenset tid.

Vi er ogsaa bekjendt med, at ved flere av statens virksomheter som for eksempel jernbaneverkstederne, Kongsberg osv. er reglement utarbeidet og behandlet i henhold til fabriktilsynslovens bestemmelser. Nogenlunde den samme fremgangsmaate vil vi anbefale blir befulgt med hensyn til reglement for statens jernbaneanlæg.

Vi vil heller ikke undlate at bemerke, at denne side av saken vel ogsaa faar forbindelse med fabriktilsynslovens § 1 II d. Av disse og flere grunde finder vi, at spørsmålet om reglement og lønstarif bør skilles ut fra hinanden og behandles hver for sig.

Vort forslag til overenskomst er utarbeidet med Rjukantarifferne som mønster. Disse tariffer, som i sin tid blev bragt istand ved bistand av daværende chef for arbeidsdepartementet gjælder for anlægsarbeide, der væsentlig er av samme slags som arbeidet ved statens jernbaneanlæg og i stor utstrækning de samme arbeidere, idet anlægsarbeiderne til sine tider arbeider ved staten og til andre tider ved private anlæg.

Tilslut skal vi bemerke, at arbeidernes lønskrav blev indsendt den 7. juni ifjor, og jernbanearbeiderne forlanger derfor nu en avgjørelse paa organisationsmessig maate, hvorfor vi forventer det ærede departements meddelelse om, at forhandling kan optages angaaende lønsoverenskomst for statens jernbaneanlæg.

Paa denne skrivelse svarer departementet den 27. april, at det fandt at burde forelægge saken for stortinget paa grund av de store økonomiske interesser, som her omhandlede spørsmåal hadde for statens arbeidsdrift, hvorom departementet hadde latt anstille undersøkelser. Departementet vilde træffe forföining til, at foreleggelse for stortinget kunde ske i den nærmeste fremtid. Det tilføiedes, at det likeledes var departementets agt for det nu forsamlede storting at indbringe spørsmålet om utfærdigelse av reglementsmaessige bestemmelser angaaende arbeidsordningen ved de offentlige anlæg i det hele.

Efter dette var det tydelig at forstaa, at departementet ikke vilde indlate sig i forhandling med forbundet om en ordning av løns- og arbeidsforholdene ved statens anlæg, og forbundet hadde saaledes intet andet valg end at benytte den fuldmagt det hadde faat fra samtlige jernbanearbeiderforeninger og gi ordre til arbeidsstans fra 1. mai. Herom underrettedes departementet i en skrivelse av 29. april saalydende:

«Til

Det kongelige departement for de offentlige arbeider.

Det ærede departements skrivelse av 27. ds. er i vor besiddelse og vi maa beklage, at departementet ikke har fundet at kunne gaa ind paa vort forslag om optagelse av forhandling angaaende lønstarif for arbeiderne ved statens jernbaneanlæg. Vort forslag er oversendt som forhandlingsgrundlag og omfatter en bestemt gruppe, nemlig anlægsarbeiderne.

I den eneste svarskrivelse det ærede departement har git os angaaende denne sak gaar det utenom vor anmodning om forhandling. Samtidig meddeles, at saken vil bli forelagt stortinget, men naar og i hvilken form kjender vi ikke til.

De forutsætninger for undgaaelse av en arbeidsstans, som vi nævnte i skrivelse av 17. ds., er saaledes ikke tilstede i det ærede departements skrivelse og arbeidet vil derfor, i henhold til tidligere fattede beslutninger, stans 1. mai ved jernbaneanleggene.

Samme dag som denne skrivelse avsendtes, benyttet stortingsmand Magnus Nilssen anledningen til at interpellere arbeidsdepartementets chef, hr. statsraad Brønne, om hvad der vilde bli foretat fra departementets side i anledning jernbanearbeidernes lønskrav. Som svar herpaa holdt nævnte statsraad et længere foredrag om det uhorste i, at staten skulde indlate sig i forhandling med nogen organisation om arbeidernes lønninger og fremhævet desuten som sædvanlig, naar det gjælder krav fra arbeiderne, hensynet til budgettet.

Magnus Nilssen stillet tilslut følgende forslag:

«Regjeringen anmodes om at træffe de nødvendige forføininger til at aapne forhandlinger med Norsk arbeidsmandsforbund om jernbaneanlægsarbeidernes lønskrav.»

Dette forslag utsattes og kom først op til behandling den 6. mai. Magnus Nilssens forslag forkastedes, hvorefter følgende av Odmund Vik fremsatte forslag vedtoges:

«Stortinget gaar over til dagsordenen, idet det forutsætter, at regjeringen vil træffe de nødvendige forføininger til at søke løst den ved statens jernbaneanlæg opstaaede arbeidskonflikt, og at der gives stortinget meddelelse om resultatet.»

Der blev derpaa nedsat en departemental komite til at fremkomme med indstilling. Det lykkedes komiteen at bli enig om de reglementariske bestemmelser, men i spørmaalene mindsteløn og arbeidstid delte komiteen sig i et flertal paa 4 medlemmer og et mindretal paa 2 medlemmer. Flertallet foreslog en forskudsbetaling, der skulde gjælde for hver dag der arbeidedes i akkord (altsaa i virkeligheten mindsteløn) 32 øre pr. time og en ukentlig arbeidstid av 57 timer. Mindretallet foreslog en mindsteløn av kr. 4.00 og 4.50 pr. dag à 9 timer. Saken blev nu gjort til gjenstand for **behandling** i stortingets jernbanekomite, der avgav sin indstilling den 15. juli, hvorpaa den endelig behandledes i stortinget den 24. juli. Her blev flertallets forslag i sin helhet vedtat mot socialisternes stemmer, hvilke avgaves for komiteens mindretals forslag.

Samme dag som stortinget avgjorde saken, var efter initiativ av arbeidsmandsforbundet endel repræsentanter for arbeiderne ved de forskjellige baneanlæg samlet i Kristiania for at drøfte situationen. Spørsmålet var om streiken skulde avblaases foreløbig eller om den skulde fortsættes. Et flertal av møtets deltagere var stemt for at fortsætte streiken, mens mindretallet sterkt fremholdt nødvendigheten av at hæve streiken foreløbig. Tilslut vedtoges følgende forslag:

«Spørsmålet om hvorvidt streiken midlertidig bør hæves forelægges til avstemning i samtlige jernbanearbeiderforeninger før forretningsutvalget og sekretariatet træffer sin endelige bestemmelse om streikens avslutning. Samtidig henstilles til forbundet at gjøre endnu en henvendelse til arbeidsdepartementet for om mulig at opnaa nogen forbedring av det nu vedtagne forslag.»

I henhold til denne beslutning omsendte forbundet et cirkulære til samtlige avdelinger ved jernbaneanlæggene, hvori disse anmodedes om at stemme over følgende forslag:

«Streiken ved jernbaneanlæggene hæves og arbeidet gjenoptages indtil videre paa de betingelser som er vedtat av stortinget.»

Dette forslag fik ved avstemningen i samtlige foreninger ialt 325 stemmer, mens 548 stemte imot. Imidlertid var der inden flere foreninger en saa sterk stemning for at gjenopta arbeidet og presset fra forskjellige hold gjorde sig saa sterkt gjældende, at forbundet paa trods av denne avstemning saa sig nødt til at hæve streiken. Streiken blev derfor hævet fra den 14. august. Paa forhaand var

der gjort forsøk paa at faa departementet til at strække sig noget længere i indrømmelser, men forgjæves, det holdt sig til hvad stortinget hadde vedtat. Det eneste vilkaar de gik med paa var, at alle de streikende skulde ha fortrinsret til arbeidet.

Statistisk avdeling.

I efterfølgende avsnit er git en samlet og detaljeret oversigt over aarets virksomhet statistisk belyst. I hovedavsnit er behandlet tarifoverenskomsterne, lønsbevægelser og konflikter, avdelings- og medlemsforholdet, organisationernes økonomiske virksomhet, administration og andre forhold.

Tarifoverenskomsterne.

I tabel I og II er git en oversigt over forholdet. I tabel I over hvordan utløpstiden fordeler sig pr. aar og maaned og tabel II hvorledes de fordeler sig efter bedriftsgrupper og organisationer.

Tariffællesskapet utvikler sig jevnt med organisationens stigende evne til at øve indflydelse paa arbeidsforholdet.

I de 4 aar landsorganisationen har hat en samlet oversigt over tariffene stiller forholdet sig saaledes:

Aar	Antal overenskomster	Antal arbeidere	Aar	Antal overenskomster	Antal arbeidere
1909 . . .	453	48917	1910 . . .	497	53001
1911 . . .	590	61454	1912 . . .	705	72887

Som man ser, er saavel antallet av overenskomster som de arbeidere de omfatter øket med henholdsvis 115 og 11,433 fra 1911. I arbeiderantallet er medregnet saavel organiserte som uorganiserte, idet overenskomsterne omfatter alle. Antallet er som regel det der opgives av vedkommende organisation naar krav om opsigelse eller gjennomførelse av ny overenskomst foreligger. Under varighetsperioden kan det selvfølgelig variere sterkt.

Lønsbevægelsen i 1912.

a. Oprettede tarifoverenskomster.

Disse er behandlet i tabel III, hvor der er git en spesifisert oversigt over hver enkelt overenskomst ordnet forbundsvis.

Tabellen er utarbeidet paa grundlag av forbundens opgaver over lønsbevægelser i aaret, men er jo ikke disse opgaver altid helt uttømmende, det kommer ofte an paa hvor længe der er ventet med at indsende opgaven.

I rubrik 3, antal arbeidere, har vi holdt os til forbundenes opgaver. Hvad antallet uorganiserte angaar er oftere opgaven skjønsmæssig, og undertiden mangler den helt; i sidstnævnte tilfælde er tallene fra rubrik 4 ogsaa anvendt i rubrik 3.

I rubrik 5 og 6 er som regel anført høieste og laveste tariffmæssig fastsatte mindsteløn (eller gjældende løn), og imellem ligger flere satser som ikke lar sig skematisk opstille.

Den samlede lønsforhøielse er dels beregnet av vedkommende forbund og dels av os.

Som utgangspunkt er anvendt helt arbeidsaar à 50 uker — 300 dage. Merindtægten ved økede akkordpriser har vi i de fleste tilfælder maattet se bort fra, da der ikke har været noget fast holdpunkt for beregningen. Derimot er medregnet den tariffmæssig sikrede lønsforhøielse i *perioden*, for hvert tilfælde anmerkning i tabellen.

Denne beregningsmaate har været anvendt i alle landsorganisationens beretninger og gir det sikreste beregningsgrundlag baade sammenligningsvis og absolut. Tarifferne varer jo som regel længere end et aar, og tidligere aars resultat i lønsstigning burde jo tillægges aarets resultat, saalænge overenskomsten gjælder hvis tariffens værdi helt skulde beregnes; dette er ikke gjort, da det sikkert vilde lede til misforstaaelser.

Resultatet av aarets lønsbevægelser viser at der er avsluttet 289 overenskomster omfattende 29,629 arbeidere, hvorav 21,832 organiserte. I 1911 oprettedes 193 overenskomster omfattende 25,904 arbeidere, hvorav 18,485 organiserte.

Den opnaade lønsforhøielse er anslaat til kr. 3,459,267.00 (1911 kr. 2,067,962.00), hvilket gjør gjennemsnitlig kr. 116.75 pr. arbeider (kr. 79.83 i 1911).

Arbeidstiden er forkortet for 11963 arbeidere, hvorav 7670 medlemmer, med ialt 26,042½ timer pr. uke, hvilket utgjør 2.18 timer pr. arbeider pr. uke.

I 1911 fik 19,795 arbeidere, hvorav 13,474 medlemmer, arbeidstiden forkortet med 33,711 timer, hvilket gjorde 1.70 timer pr. uke og arbeider.

Ferier med fuld løn er opnaadd i 36 tariffer omfattende 2340 arbeidere, hvorav 1800 organiserte, hvilket gjennemsnitlig pr. arbeider blir 6.11 dage i ferie pr. aar. I 1911 var tallene 36 overenskomster, 1350 arbeidere, hvorav 819 organiserte, feriedage 5.38 pr. arbeider.

Trækker man en sammenligning med tidligere aars resultater, springer det i øinene, at resultatene i 1912 staar langt foran baade talmæssig og absolut. En undtagelse danner arbeidstidsforkortelsen, der i 1911 omfattet 8000 arbeidere mer end i 1912. Det er cellulose-, papir- og træmasseindustrien samt sjøfolkene som trækker ned her, idet der ikke i nogen av disse grupper har fundet nogen arbeidstidsregulering sted i forbindelse med tarifferne, men regner man gjennemsnitlig for de arbeidere der omfattes av arbeidstidsforkortelsen, er gevinsten 2.18 timer pr. arbeider og uke i 1912 mot 1.70 i 1911. De gode resultater i 1912 kommer som en naturgiven følge av organisationens evne til at hævde sin magtstilling under stor-

lockouten i 1911 og derigjennem nu kunne nyttiggjøre de rummeligere konjunkturer til arbeidernes fordel.

b. Arbeidsstansninger.

I tabel IV er opført alle arbeidsnedlæggelser i aaret, baade de der paagik fra 1911 og de som paagik ved dette aars utgang.

De arbeidsstansninger som førte til overenskomst er tillike opført i tabel III.

Tabellen er opsat paa samme maate i tidligere beretninger. Antallet arbeidere og medlemmer er efter forbundenes opgave i alt væsentlig og dermed beregningen over streikedagenes antal.

Datoerne for konflikters begyndelse og slutning er inklusive, altsaa første og sidste streikedag.

Tabellen omfatter 67 arbeidsnedlæggelser omfattende 8770 arbeidere, hvorav 6376 medlemmer. De tilsvarende tal ifjor var 50, 41,566, 27,047. Den sterke forandring i tallene skyldes at 1911 var det ekstraordinære kampaar, da alt stod i lockoutens tegn. Sammenligner man derimot med 1910, viser antallet arbeidsnedlæggelser og streikende en betydelig økning. Tallene var da 45, 4046, 3600.

Antallet tapte arbeidsdage og ydet understøttelse viser den samme kurve som antallet arbeidsnedlæggelser. Tabellen viser 331,861 tapte arbeidsdage, i 1911 var det 1,041,254 dage.

I understøttelse er utbetalt kr. 460,866.03, hvorav fra landsorganisationen kr. 311,277.59. I 1911 var tallene henholdsvis kr. 1,003,328.95 og kr. 477,393.75.

Noget anderledes ser forholdet ut om man holder sig til de gjennemsnittlige tal. Gaar man ut fra, at antallet tapte arbeidsdage kun omfatter organiserte, og det tør man, da det her kun bygges paa forbundenes opgaver, saa falder der i 1912 52.05 tapte arbeidsdage pr. deltagende medlem mot 38.50 i 1911, mens understøttelsen utgjorde kr. 72.28 i 1912 og kr. 37.10 i 1911. I 1912 betaltes i understøttelse kr. 1.39 pr. tapt arbeidsdag mot kr. 0.96 i 1911. For lettere at gi oversigt hitsættes i smaatabeller.

c. Hovedresultaterne.

Her er i sammendrag lønsbevægelseres antal og omfang de sidste 5 aar:

Aar	Uten arbeidsstans		Med arbeidsstans		Tilsammen		Betalte understøttelse	
	Bevægelser	Arbeidere	Bevægelser	Arbeidere	Bevægelser	Arbeidere	Ialt kr.	Herav av landsorg. kr.
1912 . . .	189	23066	67	8770	256	31836	460866.03	311277.59
1911 . . .	151	8534	50	41566	201	50100	1003328.95	477393.75
1910 . . .	71	6054	45	4375	116	10429	239475.87	151758.00
1909 . . .	88	6209	76	3640	164	9849	219713.59	138231.50
1908 . . .	112	7958	61	9643	173	17601	528560.37	173157.00

Arbeidsstansningernes omfang vil sees av følgende oversigt over streikeutgifterne og deres fordeling pr. medlem:

Aar	Streikeutgifter ialt kr.	Pr. medlem kr.	Bidrag fra landsorganisasjonen kr.	Pr. medlem kr.
1912	460866.03	7.93	311277.59	5.36
1911	1003328.95	20.25	477393.75	9.63
1910	239475.87	5.38	151756.00	3.41
1909	219713.59	4.76	138231.50	3.00
1908	528560.37	11.76	173157.00	3.84

For 1908 er medregnet *alle* utgifter ved arbeidsstansninger, fra 1909 kun streikeunderstøttelse. Paa samme maate gives i sammendrag av tabel III en fremstilling av opnaatte resultater med hensyn til lønsforhøielse og arbeidstidens forkortelse sammenstillet med 3 foregaaende aar. For ferispørsmålet dog kun med foregaaende aar.

Lønsforhøielse:

	Antal overensk.	Antal arbeidere	Derav medlemmer	Opnaadd lønsforhøielse		Understøttelse kr
				ialt kr.	pr. arb. kr.	
Uten stans	239	23066	17578	2641153.00	114.50	—
Med stans	50	6563	4254	818114.00	124.66	236614.55
ialt	289	29629	21832	3459267.00	116.75	236614.55
1911	193	25904	18485	2067962.00	79.83	67703.01
1910	98	9426	7053	841390.00	89.26	138266.69
1909	119	9087	7793	635598.00	70.00	87809.36

Arbeidstidens forkortelse:

	Antal overensk.	Antal arbeidere	Derav medlemmer	Arbeidstidsforkortelse timer pr. uke	
				ialt	pr. arbeider
Uten stans	93	7027	4706	15494	2.20
Med stans	30	4936	2964	10548 ¹ / ₂	2.14
ialt	123	11963	7670	26042¹/₂	2.18
1911	111	19795	13474	33711	1.70
1910	28	1468	1137	4476 ¹ / ₂	3.05
1909	35	2511	2052	8350	3.33

Ferie med fuld løn:

	Antal overensk.	Antal arbeidere	Derav medlemmer	Feriendage pr. aar	
				ialt	pr. arbeider
1912	36	2340	1800	14303	6.11
1911	14	1350	819	7264	5.38

Det er saaledes noget høiere lønsgstigning i gennemsnit ved overenskomster gennemført ved arbejdsstans end uten. For arbejdstidsforkortelsen er det omvendt. I 1911 var forholdet akkurat det motsatte. Tilfældige faktorer spiller her ind, saa det er ugjorlig ved hjælp av tallene at trække en følgeriktig slutning; i begge tilfælder er det organisationens relative styrke som er det avgjørende.

En undersøkelse av konflikters aarsak, karakter og resultat har adskillig interesse.

Det er kravet om at faa tarifoverenskomst som har været den sterkeste konfliktsaarsak. Det er ganske karakteristisk, at av de 50 overenskomster, der er istandbragt efter arbejdsstans, er de 27 tilfælder hvor, der ikke før var overenskomst ved bedriften eller faget.

Konflikter i andre fag har denne gang faat en høi plads; det er 16 konflikter, men omfatter forholdsvis faa mand. Det er væsentlig haandverkere og fagarbeidere der er sysselsat i industrien, men som staar i sine fagforbund, der er trukket med ind i streiken.

Konflikternes aarsak:

Aarsak	Antal konflikter	Antal arb.	Derav medl.	Tapte arbejdsdage	Utbetalt understøttelse kr.	Herav av landsorganisationen kr.
Krav om overenskomst	27	3805	3104	213636	329999.14	216195.16
Fornylelse av overenskomst	17	4545	2881	101026	104673.86	77739.50
Konflikt i andre fag	16	122	115	4729	8756.83	4164.50
Foreningsret, avskedigelses m. v.	4	206	189	10050	14982.40	10731.43
Forsøk paa lønsnedslag	3	92	87	2420	3353.80	2447.00
Ialt	67	8770	6376	331861	460866.03	311277.59

Konflikternes karakter sees av følgende:

Karakter	Antal konflikter	Antal arb.	Derav medl.	Tapte arbejdsdage	Utbetalt understøttelse kr.	Herav av landsorganisationen kr.
Streik	45	8231	5959	313086	432116.02	291948.59
Sympatistreik	16	122	115	4729	8756.83	4164.50
Lockout	6	417	302	14046	19993.18	14079.50
Andre	—	—	—	—	—	1085.00
Ialt	67	8770	6376	331861	460866.03	311277.59

Konflikterne avsluttet paa følgende basis:

Avslutningsbasis	Antal konflikter	Antal arb.	Derav medl.	Tapte arbeidsdage	Utbetalt understøttelse kr.	Herav av landsorganisa- tionen kr.
Konflikter avsluttet med overenskomst	42	6193	4341	187611	236614.55	157310.66
Konflikter avsluttet uten overenskomst	19	2521	1994	142393	221214.01	153079.43
Konflikter som paagik ved aarets utgang	6	56	41	1857	3037.47	887.50
Ialt	67	8770	6376	331861	460866.03	311277.59

Konflikternes resultat:

Resultat	Antal konflikter	Antal arb.	Derav medl.	Tapte arbeidsdage	Utbetalt understøttelse kr.	Herav av landsorganisa- tionen kr.
Arbeidernes fordringer væ- sentlig gjennomført eller kompromis	57	6535	4657	203030	259535.61	173922.09
Intet væsentlig opnaadd	4	2179	1678	126974	198292.95	136468.00
Paagik ved aarets utgang	6	56	41	1857	3037.47	887.50
Ialt	67	8770	6376	331861	460866.03	311277.59

Fra 1911 paagik 1 konflikt omfattende 22 arbeidere, hvorav 12 organiserte.

Av de oprettede 289 overenskomster indeholder 221, omfattende 24316 arbeidere, hvorav 17738 medlemmer, bestemmelser om forhandlinger og voldgift og 156, omfattende 22361 arbeidere, hvorav 16294 medlemmer, «almindelige bestemmelser».

Foruten de i tabeller III og IV omhandlede oprettede overenskomster og arbeidsstansninger har der i aarets løp været behandlet nedenstaaende saker vedrørende konflikter og lønsbevægelser.

d. Avsluttet uten overenskomst, bortfaldt eller utsat.

Arbeidsmandsforbundet:

1. *L. A. Meyer, Mo i Ranen.* Godkjendt lønskrav for 8 arbeidere, alle organiserte. Ikke fremmet.
2. *Sten-, jord- og cementarbeiderne i Bærum.* Godkjendt lønskrav omfattende 50 arbeidere, hvorav 26 org. Ikke fremmet.
3. *H. M. Baches utstyrsforretning, Kristiania.* Godkjendt lønskrav omfattende 5 arbeidere, samtlige organiserte. Pladsene blev op-sagt til utløp 17. juli, men bedriften skaffet streikbrytere, hvorfor saken blev opgit.

4. *Byglandsfjord dampsgag og hovleri.* Godkjendt lønskrav omfattende 35 arbeidere, hvorav 21 org. Arbeiderne fik sit krav om lønsforhøielse indrømmet. Timeløn fra 30—35 øre og akkordpriserne forhøiet med ca. 20 %, indrømmet uten at **noen** overenskomst blev opprettet.
5. *Enge bruk, Nordmøre.* Godkjendt lønskrav for arbeiderne ved damanlægget. Omfatter 15 mand, hvorav 11 organiserte. Ikke fremmet.
6. *Sannesunds feldtspatmølle.* Godkjendt lønskrav. Omfatter 11 arbeidere, hvorav 9 organiserte. Ikke fremmet grundet organisationsforholdene.
7. *Kongsagene bruk.* Godkjendt lønskrav. Omfatter 26 arbeidere, hvorav 25 organiserte. Kravet gjaldt gaardsarbeidet, hvortil brukets arbeidere sysselsættes. Arbeiderne fik lønnen forhøiet fra 2.00—2.50 kr. pr. dag.
8. *Skarbo isbedrift ved Kragerø.* Godkjendt lønskrav. Omfatter 55 arbeidere, samtlige organiserte. Grundet forskjellige forhold er kravet ikke fremmet.
9. *Tran- og saapearbeiderne i Kristiania.* Lønskrav ordnet ved flere bedrifter. Godkjenntes eventuel opsigelse av pladsene ved Didrichsen & Mois tran- og saapeforretning, omf. 14 arbeidere, hvorav 8 organiserte. Ikke fremmet grundet forskjellige forhold.
10. *Ofothbanens ekstraarbeiderforening.* Krav om opsigelse av pladsene. Omfattende 80 arbeidere, hvorav 60 org. Arbeiderne fik personlig lønstillæg. Krav om overenskomst ikke fremmet grundet den fremskredne aarstid.
11. *Brolæggerne i Kristiania.* Godkjendt lønskrav. Omfatter 29 arbeidere, samtlige organiserte. Ved forhandling med overingeniøren for veivæsenet opnaaddes tillæg i akkordpriserne med fra 10—20 %.. Ingen overenskomst.
12. *Strindens vandverk.* Godkjendt lønskrav, omf. 50 arbeidere, samtlige org. Ikke fremmet.
13. *Fyrboterne ved Mustads jernstøperi, Lysaker.* Godkjendt lønskrav og opsigelse av pladsene. Omf. 3 arbeidere, samtlige org. Arbeiderne krævet yderligere tilsat 1 mand ved ovnstrillingen og akkordpriserne forhøiet i forhold hertil. Arbeidernes krav indrømmet. Ingen overenskomst.
14. *Sannesunds melkefabrik.* Godkjendt lønskrav. Omfatter 120 arbeidere, hvorav 62 organiserte. Arbeiderne erholdt personlig uten overenskomst.
15. *Hamar melkefabrik.* Godkjendt lønskrav. Omf. 47 arbeidere, samtlige organiserte. Arbeiderne erholdt personlig lønstillæg. Ingen tarif.
16. *Modum sten-, jord- og skogarbeideres forening.* Godkjendt lønskrav. Omf. 53 org. arbeidere. Ikke fremmet.
17. *Kjøli gruber i Aalen.* Godkjendt lønskrav. Omf. 58 arbeidere, hvorav 44 org. Arbeiderne fik regulert akkordpriserne, saa de skulde kunne tilsikres en fortjeneste fra 4—5 kroner pr. skift.

Taugbanearbeiderne 25 øres tillæg pr. dag fra 3.75 til 4 kr. Arbeidstiden 8 timer som regel. Krav om overenskomst ikke fremmet.

Baker- og konditorforbundet:

18. *Bakersvendene Saaheim—Vestfjorddalen.* Godkjendt lønsbevægelse og opsigelse av pladsene. Omf. 14 arbeidere, hvorav 13 org. Ikke fremmet grundet stedlige forhold.

Centralforeningen for boktrykkere:

19. *Typograferne i Kristiania.* Godkjendt adgang til blokade av boktrykkerier i Kristiania, der utfærdiger lærekontrakter, hvori gutterne maa forpligte sig til ikke at melde sig ind i nogen fagforening saalænge de er i lære. Kontrakterne ansaaes stridende mot foreningsfriheten.
20. *Halvorsen & Larsen, Kristiania.* Personalet — 28 arbeidere, samtlige organisert — krævet lønsforhøielse. Da dette ikke indvilgedes opsagdes pladsene. Ved forhandling mellem hovedorganisationerne indvilgedes lønsforhøielse for 23 arbeidere. Før endel av personalet kom det til en kortvarig arbeidsstans.
21. *Mallingske boktrykkeri, Kristiania.* Godkjendt opsigelse av pladsene ianledning trakasserier fra bedriftsledelsen og negtelse av at anerkjende arbeidernes tillidsmand ved trykkeribedriften. Omfattende 80 arbeidere, samtlige organiserte. Der opnaades enighet under opsigelsesfristen. Arbeidernes tillidsmand blev anerkjendt av bedriften.

Havne- og transportarbeiderforbundet:

22. *Aalesunds bryggearbeiderforening.* Godkjendt lønskrav og eventuell opsigelse av pladsene. Omf. 84 arbeidere, alle organiserte. Ikke fremmet grundet stedlige forhold.

Jern- og metalarbeiderforbundet:

23. *Flekkelfjords mek. verksted.* Godkjendt krav om arbeidsnedleggelse for at værges sig mot forringet arbeidsvilkaar. Omf. 11 arbeidere, samtlige organiserte. Arbeiderne hadde altid hat fri færgning underveis til arbeidsstedet, nu krævet bedriften at arbeiderne skulde bekoste $\frac{1}{5}$ av utgifterne med færgen. Ved forhandling opnaades enighet om at beholde den gamle ordning.

Malerforbundet:

24. *Malerne i Haugesund.* Godkjendt lønskrav. Omf. 25 arbeidere, hvorav 20 org. Opgit grundet stedlige forhold.

Matros- og fyrbaterunion:

25. *D/s. «Skien», Skien.* Godkjendt lønskrav. Omf. 20 arbeidere, hvorav 15 org. Ikke fremmet.

Sag-, tomt- og høvleriarbeiderforbundet:

26. *Valle bruk, Fredrikstad.* Godkjendt lønskrav og arbeidsnedleggelse. Omf. 62 arbeidere, hvorav 54 organiserte. Streik paagik fra 14. august til 16. oktober. Arbeiderne fik lønnen forhøiet fra 35 og 25 øre til 40 og 30 øre. Tillæg for overtid 25—50—100 %, tidligere intet. Arbeiderne aksepterte videre brukets tilbud om 3 maaneders prøvedrift paa høvleriet. Efter prøvedriftens avslutning blir forhandling om endelig overenskomst at opta.
27. *Nøsted bruk, Drammen.* Godkjendt lønsbevægelse. Omf. 82 arbeidere, hvorav 69 org. Tidligere løn 40, 35 og 20 øre forhøiedes til 45, 40 og 25 øre. Tillæg for overtid forhøiedes til 25, 50 og 100 %, tidligere 25—50. Likeledes forhøiedes endel endel akkordsatser. Ingen overenskomst.

Skind- og lærindustriarbeiderforbundet:

28. *Logarverne i Bergen.* Godkjendt lønskrav. Omf. 61 arbeidere, hvorav 40 org. Ikke fremmet. Avdelingen nedlagt.
29. *Logarverne i Lillestrøm.* Godkjendt lønskrav. Omf. 10 arbeidere, hvorav 9 org. Ikke fremmet grundet stedlige forhold.

Skog- og jordbruksarbeiderforbundet:

30. Avsluttet 3 lønsavtaler om spesielt angivne kortvarige arbeider. Omf. 60 arbeidere, hvorav 46 org. Daglønningerne forhøiet fra kr. 3.50 til 3.75. Akkordpriserne forhøiet med ca. 20 %. Indvundet merindtægt ca. 600 kr.

Skotoiarbeiderforbundet:

31. *Als. Skiensfjordens skofabrik.* Godkjendt lønskrav. Omf. 70 arbeidere, hvorav 52 org. Ikke fremmet.

Sporveisforbundet:

32. *Kristiania elektriske sporvei.* Tvist paa grund av at selskapet lot enkelte funktionærer underskrive lønsregulativet som personlig kontrakt. Ved forhandling mellem hovedorganisationerne enedes man om at ansættelseskontrakterne skulde bibeholdes som før. Ved selskapet er 95 org. arbeidere.

Træarbeiderforbundet:

33. *Kristiansund N., skibstømmerne.* Godkjendt lønskrav og eventuel arbeidsnedleggelse. Omfattet 42 arbeidere, hvorav 30 organiserte. Arbeiderne erholdt 5 øres tillæg pr. time, fra 35 til 40 øre. Tillæg for overtid 25—50 %. Ingen overenskomst.

Tilsammen 33 saker omfattende 1403 arbeidere, hvorav 1162 organiserte.

e. Godkjendte krav om gjennomforelse av eller opsigelse av overenskomster; ikke færdigbehandlet ved aarets utgang.

<i>Arbeidsmandsforbundet:</i>		Antal arb.	Hvorav org.
1.	Fauske marmorbrud, krav om overenskomst	57	44
2.	Meraker smelteverk, overensk. opsagt av arb.	90	64
3.	Trondhjems ingeniør- og havnevæsen, krav om overenskomst	100	70
4.	Fosgruben i Dalsbygden, krav om overenskomst	25	23
5.	Halden fyrstikfabrik, overensk. opsagt av arb.	147	62
6.	Løitens veivogterforening, krav om overensk.	9	9
7.	Sannesund melkefabrik, do.	120	62
8.	Skorstensfeierne i Kristiania, do.	24	17
9.	Fredrikshalds losse- og lasteforening, overenskomst opsagt av arbeiderne	69	69
10.	Vestfossen cellulosefabrik, krav om overensk.	120	102
11.	Bøhnsdalens papirfabrik, do.	172	138
12.	Notoddens salpeterfabrik, overensk. ops. av arb.	180	180
13.	Høitorp og Trøgstad befæstningsanlæg, krav om overenskomst	101	81
14.	Hafslund karbidfabrik, overensk. opsagt av arb.	150	135
15.	Kularbeiderne i Kristiania, do.	400	250
16.	Kaffebrønderne i Kristiania, krav om overensk.	25	16
17.	Graastensmurerne i Fredrikstad, do.	15	15
18.	Vestlandske petroleumskomp., Tr.hjem do.	13	10
Tilsammen		1817	1347
<i>Baker- og konditorforbundet:</i>			
19.	Bakerne i Kristiania, overenskomst ops. av arb.	400	351
<i>Centralforeningen for boktrykkere:</i>			
20.	Boktrykkere hele landet, overensk. ops. av arb.	2715	2715
<i>Havne- og transportarbeiderforbundet:</i>			
21.	Kristiania lossearbeiderforening, overenskomst opsagt av arbeiderne	180	180
22.	Tranarbeiderne i Aalesund, krav om overenskomst	35	35
Tilsammen		215	215
<i>Jern- og metalarbeiderforbundet:</i>			
23.	Hafslunds karbidfabrik, overensk. opsagt av arb.	41	31
24.	Rørlæggerne i Trondhjem, do.	50	45
25.	A/s. De n. saltpeterf., Notodden, do.	155	129
26.	Joh. Olsens pengeskapfabr., Kr.a, do.	40	28
Tilsammen		286	233

<i>Malerforbundet:</i>		Antal	Hvorav
		arb.	org.
27.	Malerne Aalesund, overensk. opsagt av arb. . .	21	14

<i>Møbelsnekkerforbundet:</i>			
28.	Møbelsnekkerne i Stavanger, overensk. opsagt av arbeiderne	49	49
29.	Billedskjærerne i Kr.a, overensk. opsagt av arb.	26	20
Tilsammen . . .		75	69

<i>Slagter- og pølsemakerforbundet:</i>			
30.	Slagtere og pølsemakere i Trondhjem, krav om overenskomst	48	38

<i>Skotøiarbeiderforbundet:</i>			
31.	Stavanger 4 skofabrikker, overensk. opsagt av arbeiderne	85	66
32.	Aalesund haandskomakere, overensk. ops. av arb.	33	33
33.	Skotøiarbeiderne Sandnæs, do.	25	25
34.	Haandskomakerne i Bergen, do.	85	65
35.	Haandskomakerne i Haugesund, do.	27	17
36.	Haandskomakerne i Horten, do.	20	15
37.	Haandskomakerne i Fredrikstad, do.	18	12
38.	Hemperskene i Kristiania, krav om overensk. .	28	13
39.	Skotøiarbeiderne i Kristiansund N., overenskomst- sten opsagt av arbeiderne	33	33
Tilsammen . . .		354	279

<i>Skrædderforbundet:</i>			
40.	Skrædderne i Kristiania, overenskomst opsagt av arbeiderne	340	276
41.	Skrædderne paa Notodden, overensk. opsagt av arbeiderne	20	20
42.	Skrædderne i Skien, overensk. opsagt av arb. .	35	33
Tilsammen . . .		395	229

<i>Stenhuggerforbundet:</i>			
43.	Kristiania og Tønsberg monumenthugning, overenskomsten opsagt av arbeiderne	50	50

<i>Træarbeiderforbundet:</i>		Antal arb.	Hvorav org.
44.	Bødkerne, Kristiansand, krav om overenskomst	20	10
45.	Tømmermænd, Hønefoss, do.	31	17
46.	Tømrere og snekkere i Skien, do.	50	35
47.	Bygningsnekkerne i Bergen, overensk. opsagt av arbeiderne	86	57
48.	Tømrerne i Bergen, overenskomst opsagt av arb.	220	160
49.	Bygningsssn. paa Lillehammer, do.	29	23
50.	Tømrere og snekkere i Larvik, do.	60	57
51.	Tømrere og snekkere i Kr.sund N., do.	72	64
52.	Tømrere og snekkere i Sandefjord, do.	30	20
53.	Salpeterfabrikken paa Notodden, træarbeiderne, overenskomst opsagt av arbeiderne	20	18
Tilsammen		618	461
<i>Fredriksvørn repslugerforening:</i>			
54.	Repslugerne, Fredriksvørn, overensk. opsagt av arbeiderne	30	23
<i>Korkeskjærernes forening, Kristiania:</i>			
55.	Korkeskjærerne i Kristiania, overensk. opsagt av arbeiderne	54	54
Ialt		7024	6124

Tabel I. Tarifoverenskomsternes utløpstid.

Maaned	1913		1914		1915		1916		1917		1918		Ubestemt utløpstid		Tilsammen	
	Tariffer	Arbejdere	Tariffer	Arbejdere	Tariffer	Arbejdere	Tariffer	Arbejdere	Tariffer	Arbejdere	Tariffer	Arbejdere	Tariffer	Arbejdere	Tariffer	Arbejdere
Januar	18	909	9	941	7	981	15	3409	3	541	2	109	—	—	—	—
Februar	3	233	1	43	—	—	2	87	1	55	—	—	—	—	—	—
Mars	62	4042	3	112	6	772	66	17473	1	505	—	—	—	—	—	—
April	38	1317	27	1047	41	5912	19	2788	1	56	—	—	—	—	—	—
Mai	42	2299	24	651	16	978	6	1105	4	1188	—	—	—	—	—	—
Juni	23	1533	10	390	13	1984	2	122	4	540	—	—	—	—	—	—
Juli	13	610	5	155	15	1538	8	2174	4	609	—	—	—	—	—	—
August	18	2594	6	92	8	428	1	20	2	26	—	—	—	—	—	—
September	17	854	6	234	5	405	76	7742	1	10	—	—	—	—	—	—
Oktober	11	334	4	59	1	20	—	—	1	832	—	—	—	—	—	—
November	4	321	3	80	1	12	1	185	—	—	—	—	—	—	—	—
December	7	393	—	—	1	39	—	—	1	130	—	—	—	—	—	—
Ubestemt utløpstid	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	16	869	—	—
Tilsammen	256	15439	98	3804	114	13069	196	35105	23	4492	2	109	16	869	705	72887

Tabel II. Bestaaende overenskomster pr. 31. december 1912,

Nr.	Bedriftsgrupper	Arbejdsmandsforbundet		Bøker- og konditorforbundet		Bokbinderforbundet		Centralforening for boktrykkere		Formerforb.		Guldsmedarb forbundet		Havne- og transportarb forb.		Jern- og metalarbejderforb.		Litografisk forbund		Malerforbundet		Matros- og tyrboterunion		
		antal	antal	antal	antal	antal	antal	antal	antal	antal	antal	antal	antal	antal	antal	antal	antal	antal	antal	antal	antal	antal	antal	antal
		tariffer	arbejdere	tariffer	arbejdere	tariffer	arbejdere	tariffer	arbejdere	tariffer	arbejdere	tariffer	arbejdere	tariffer	arbejdere	tariffer	arbejdere	tariffer	arbejdere	tariffer	arbejdere	tariffer	arbejdere	tariffer
1	Anlægsarbejde m. v.	16	2271	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	1	200	—	—	—	—	—	—
2	Bakerier og konditorier	—	—	32	1405	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
3	Bergverker	22	4078	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	6	405	—	—	—	—	—	—	—
4	Blikkenslagerverksteder	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	9	351	—	—	—	—	—	—	—	—
5	Bokbinderier	—	—	—	—	6	650	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
6	Boktrykkerier og lit. anst.	—	—	—	—	—	—	48	2730	—	—	—	—	—	—	—	—	—	2	575	—	—	—	—
7	Bryggerier, brønderier m. v.	6	300	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
8	Bødkerwerksteder	1	6	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
9	Elektrokem. og kem. ind.	19	2052	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	2	28	7	682	—	—	—	—	—	—	—
10	Fyrstikfabrikker	4	535	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
11	Gas- og elektricitetsværk	3	350	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	1	47	—	—	—	—	—	—	—
12	Glas-, sten- og teglindustri	9	650	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
13	Guldsmedwerksteder	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	3	846	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
14	Havne- og transportarb.	20	1539	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	14	1324	1	47	—	—	—	—	—	—	—
15	Illernetikfabrikker	6	1787	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
16	Malerwerksteder	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	16	1379	—	—
17	Mekaniske verksteder	6	786	—	—	—	—	—	—	14	1222	—	—	—	—	49	12477	—	—	—	1	38	—	—
18	Murerfaget	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
19	Murmøstre, murarbejdere	13	588	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
20	Møbelsuekkerverksteder	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
21	Molleindustri	2	92	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
22	Rørløggerwerksteder	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	3	271	—	—	—	—	—	—	—
23	Sagbruk og hovlerier	6	348	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
24	Sjofart	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
25	Skind- og læderindustri	2	162	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
26	Skogdrift	1	64	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
27	Skotoindustri	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
28	Skrædderfaget	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
29	Slagtere og polsemakere	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
30	Smedewerksteder	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	7	313	—	—	—	—	—	—	—
31	Smør- og melkefabrikker	3	137	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
32	Snekkere og tommermænd	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
33	Stenhuggerfaget	1	60	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
34	Tekstilindustri	13	2712	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
35	Tobakindustri	1	53	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
36	Træmasse-, papir- og celluloseindustri	56	7200	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	2	35	7	363	—	—	—	—	—	—	—
37	Trævarefabrikker	4	95	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
	Tilsammen	214	25815	32	1405	6	650	48	2730	14	1222	3	846	18	1387	91	15156	2	275	17	1417	13	2864	—
	1911	206	24892	23	1239	5	602	46	2603	14	1222	—	—	8	1004	75	13651	1	200	15	1364	4	78	—

ordnet efter bedriftsgrupper og organisationer.

		Murerforbundet	Møbelsnekkerforbundet	Sødemaker- og tapetserforb.	Sag-, tomt- og højeriarb. forb.	Skind- og læderindarb. forb.	Skoforarbejderforbundet	Skrædderforbundet	Slagter- og pølsemakerforb.	Spurveforb.	Stenbuggerforbundet	Tobaksarb. forbundet	Tricotagearbejderskernes forb.	Træarbejderforbundet	Enkeltst. for- eninger	Tilsammen		Nr.												
tariffer	antal	antal	antal	antal	antal	antal	antal	antal	antal	antal	antal	antal	antal	antal	antal															
		arbejdere	arbejdere	arbejdere	arbejdere	arbejdere	arbejdere	arbejdere	arbejdere	arbejdere	arbejdere	arbejdere	arbejdere	arbejdere	tariffer	arbejdere														
1	60															19	2621	1												
1	9															32	1405	2												
																30	4522	3												
																9	351	4												
																6	650	5												
																50	3305	6												
					1	25									1	757	7	7												
													10	415		12	446	8												
													4	52		32	2814	9												
																4	535	10												
																4	397	11												
																9	650	12												
																3	846	13												
									3	578						38	3488	14												
																6	1787	15												
																16	1379	16												
													1	1000		72	15523	17												
23	1035		1	50												24	1063	18												
2	25															15	613	19												
			30	1015												30	1015	20												
																2	62	21												
																3	271	22												
					21	2777										27	3125	23												
																11	2857	24												
					2	108										13	490	25												
																1	64	26												
																32	2744	27												
																19	907	28												
																13	312	29												
																7	313	30												
																3	137	31												
																28	2593	32												
										10	1849					11	1909	33												
																21	3069	34												
												5	1142			6	1195	35												
3	12																													
			1	22																										
30	1141	32	1087	2	108	22	2802	9	220	32	2744	19	907	13	312	3	578	10	1849	5	1142	5	187	57	4667	8	1076	705	72887	36
24	1061	26	912	2	108	1	25	7	201	29	2409	19	1020	9	258	3	578	9	1642	3	1018	5	225	48	4076	8	1066	590	6454	37

Tabel III. Tarifoverenskomster

Løpe-nr.	Organisation, sted og bedrift	Antal arb.		Løn tidligere	Lønsforbedringer opnaaet ved			
		ialt	derav medlemmer		mindsteløn efter overensk.	almindelig lønstillæg	tillæg i akkordpriser	lønsforh. anslaaet til ialt pr. aar kr.
1	2	3	4	5	6	7	8	9
Arbejdsmandsforbundet.				kr. eller øre	kr. eller øre		pet.	
1	Stabæk. Kresses leketøifabrik	16	14	30—27	37—32	8	—	3840
2	Stavanger kemiske fabriks Co.	37	26	30—28	36	3	—	8404
3	Kristiania kommune. Ingeniørv. arb.	420	274	5,80—3,90	6,20—4,30	0,40	—	100600
4	Sandefjord. Murmestre, murarb.	17	17	50	55	5	—	2337
5	Bergen. Entreprenører. stenarb.	130	110	45	52	—	—	25935
6	A/s Vadheim elektrokem. fabrikker . . .	55	48	32,5	35	—	—	8670
7	Stavanger. Kaiarbejderne	76	76	45	50	5	—	11400
8	Trondhjems aktieteglverk	93	30	30	35	7—5	1-20	19530
9	Strindens teglverk							
10	A/s Kr.sands nikkelraffineringsverk . . .	104	72	50—35	55—35	—	—	13614
11	Kragerø. Norsk elektrokem aktieselsk.	77	68	55—35	57—35	—	—	6250
12	Kristiania. Vognmænd, kuske	30	16	20,00	23,00	3,00	—	4500
13	Do. Chaufførerne	65	50	1,00 + 10 %	1,00 + 15 %	—	—	19500
14	Sundløkken. Norsk elektr. aktieselsk.	100	85	56—35	60—40	—	—	13500
15	A/s Larvik glasverk	133	88	3,00	3,25	—	10	18620
16	Trondhjem. Brønnes fabrikker	35	23	18,00—20,00	18,00—20,00	3—2	—	4250
17	Moss glasverk	64	43	3,00	3,25	—	5-15	4800
18	Sarpsborg kommune. Grovarb	63	35	4,50—3,50	5,25—3,80	0,30	—	5670
19	Lysaker kemiske fabrik	31	15	3,30	3,80	0,50	—	4650
20	Tyssedal. A/s Hardanger elektr. jern- og staalverk	31	31	4,30—4,00	5,00—4,80	2	—	6696
21	Fr.stad. Murmestre, murarbejdere	9	9	50	55	5	—	1260
22	Drammen. Do. Do	50	50	50	60	10	—	14000
23	Odda karbidfabrik	240	160	60—35	64—41	3	20	53000
24	Odda cyanamidfabrik	120	96	56—35	69—41	5—3	—	23000
25	Stavanger hermetik- og blikemballagefabrikker. Mandlige arbejdere	600	445	38—30	43—34	5	10	81750
26	Do. Do. Kvindelige arbejdere	400	248	20—15	23—18	3	5-30	32700
27	Haugesund hermetik- og blikemallegfabrik. Mandlige arbejdere	100	76	38—30	43—34	5	—	13625
28	Do. Do. Kvindelige arbejdere	200	79	—	23—18	3	—	16350
29	Bergens hermetikfabr. Mandl. arb.	387	53	19,00—18,00	42—34	5	—	53212
30	Skienstjorden. Menstad lagerhus	9	9	—	45	—	—	—
31	A/s Bergens bliktrykkeri	145	102	30	42—34	5	—	19937
32	A/s Fredrikstad forenede teglverker . . .	70	60	25	30	5	1-20	10500
33	Mo i Ranen. A/s Mo trævarefabrik	25	21	35—30	40—37	—	—	4275
34	Bergen. Monier og cementarbejdere	55	40	45—40	55—47	—	—	12540
35	Trondhjem lrens smelteverk	38	26	4,25—3,50	4,80—4,00	—	—	5415
36	A/s Bergens glasverk	28	26	16,40	19,00	—	—	3640
37	Skafthn. A/s Vestlandske kalkbrud	27	21	40—35	45—40	5	—	3847
38	Kristiania renholdsværk	277	209	4,30—3,10	5,00—3,30	—	—	40579
39	Sarpsborg. Borregaard karbidfabrik	44	44	50—32,5	55—35	—	—	7305
40	Bossmo aktieselskaps gruber	193	116	40,6-34-27,5	40,6-35-30	2,5	—	14475
41	Stord. C. Hauge Thiis hermetikfabr.	100	60	37—28	40—32	—	—	10900

oprettet i 1912.

Arbeidstid pr. uke			Tillæg for overtid nat- og helligdagsarbeide		Inneholder overensk.					Ferie ant. dage	Anmerkninger
tilligere timer	etter overensk. timer	Forkortelsen utgjør ialt timer pr. uke	tidligere	etter overensk.	bestemm. om voldgift	timekon. garrantert i lakk.	alm. bestemmelser	Var der tidligere overenskomst?	Var der arbeidsstans?		
10	11	12	13	14	15	16	17	18	19	20	21
			pct	pct.							
60	60	—	intet	25—50	nei	ja	nei	nei	ja	—	
60	57	54	25—50—100	25—50—100	ja	ja	ja	ja	nei	—	Skiftarb. 12 timers skift som for
8 ³ / ₄	8 ³ / ₄	—	—	25—50—100	nei	—	nei	nei	nei	—	
56	55	17	50	50—100	nei	—	nei	ja	nei	—	
57	57	—	25—50—100	25—50—100	ja	—	nei	ja	nei	—	Straks 48 ore. 1/4 13. 50 ore, 1/4 15, 52 ore
8	8	—	50—100	50—100	nei	—	nei	ja	ja	—	For ventetid paa skib 25 ore pr. time hele døgnet
—	—	—	65 øre	70 øre	ja	ja	ja	ja	nei	—	
60	60	—	—	25—50—100	ja	ja	ja	ja	nei	—	
60	56	187	25	50—100	ja	ja	nei	nei	nei	—	Sauntlige lonninger forhøies med 5 pct. fra 1/4 14
8—10	8—10	—	25—50	25—50—100	ja	ja	ja	nei	nei	—	
—	—	—	—	—	ja	—	ja	ja	nei	12	Procenttillægget er av det indkjørte beløp. Arbeidstid dag 11 tim., nat 9 tim.
—	—	—	—	—	nei	—	nei	nei	ja	—	
8—10	8—10	—	50	50	ja	ja	nei	ja	nei	3-7	
8 ¹ / ₂	8 ¹ / ₂	—	—	25—50	ja	ja	ja	nei	nei	—	Akkordtarif. Daglon kun ved ommuring av ovne
60	57	105	—	25—50—100	ja	—	ja	nei	ja	—	Kvinder tidl. 9—6 kr., nu 12—9 kr
8 ¹ / ₂	8 ¹ / ₂	—	—	25—50	ja	—	ja	ja	nei	—	Akkordtarif
9 ¹ / ₂	9	31 ¹ / ₂	—	25—50—100	ja	ja	ja	nei	nei	—	
10—12	10—12	—	25—50—100	25—50—100	ja	—	ja	ja	nei	—	
—	48—57	—	—	25—50—100	ja	—	ja	nei	ja	—	
57	56	9	25—50—100	25—50—100	ja	ja	ja	ja	ja	—	
57	56	50	25—50—100	25—50—100	ja	ja	ja	ja	ja	—	Straks 55 ore, 1/4 14, 60 ø.
57	56	240	25—50—100	30—50—100	ja	ja	ja	ja	nei	6	
57	56	120	25—50—100	30—50—100	ja	ja	ja	ja	nei	6	
56 ¹ / ₂	54 ¹ / ₂	1200	30—50	30—50—100	ja	—	ja	ja	ja	—	
56 ¹ / ₂	54 ¹ / ₂	800	30—50	30—50—100	ja	—	ja	ja	ja	—	
56 ¹ / ₂	54 ¹ / ₂	200	30—50	30—60—100	ja	ja	ja	nei	nei	—	
56 ¹ / ₂	54 ¹ / ₂	400	30—50	30—60—100	ja	ja	ja	nei	nei	—	
58 ¹ / ₂	55	1354 ¹ / ₂	—	30—50—100	ja	ja	ja	nei	nei	—	
—	59	—	—	25—50—100	ja	—	ja	nei	ja	—	Akkordtarif
58 ¹ / ₂	55	507 ¹ / ₂	—	30—50—100	ja	ja	nei	nei	ja	—	
60	60	—	intet	25—50—100	ja	—	ja	nei	nei	—	
—	57	—	—	25—75	nei	ja	nei	nei	nei	—	
—	57	—	—	25—100	ja	ja	nei	nei	ja	—	
8—10	8—9 ¹ / ₂	—	25—50—100	25—50—100	ja	—	ja	ja	nei	—	Lonnsatserne er pr. skift
8—10	8—10	—	25—50—100	25—50—100	nei	—	nei	ja	nei	—	
59	57	54	—	30—50—100	ja	ja	ja	nei	nei	—	
54	52	554	—	80	nei	—	vei	ja	nei	7	
8—10	8—10	12	25—50—100	25—50—100	ja	ja	ja	ja	nei	—	
8-10-12	8-10-12	—	25—50—100	25—50—100	ja	ja	ja	nei	nei	—	Satserne gjælder de 3 hovedgrupper: minering, fordring, scheidung
56 ¹ / ₂	54 ¹ / ₂	200	30—50	30—50—100	ja	—	ja	nei	nei	—	

Løpe-nr.	Organisation, sted og bedrift	Antal arb.		Løn tidligere	Lønsforbedringer opnaadd ved			
		ialt	derav medlemmer		mindsteløn efter overensk.	almindelig lønstilling	tillæg i akkordpriser	lønsforb. anslaaet til ialt pr. aar kr.
1	2	3	4	5	6	7	8	9
42	Notodden karbidfabrik	80	50	kr. eller øre 45—35	kr. eller øre 65—40	—	pct.	11635
43	Bangsund. Bangdalsbruket	85	49	40—25	40—30	—	—	5843
44	Steilene. Østlandske petroleumscmp.	77	52	34	39	—	—	11261
45	Haugesunds kullosselag	36	36	—	—	—	49	8930
46	Kristiania Den norske fiskegarnstavr.	79	45	31,5	35	—	12-II	6810
47	Do. Hjula væveri	464	240	31,5	35	—	12-II	38700
48	Do. K.r.a baand- og lidsefabrik	193	158	31,5	35	—	12-II	16528
49	Do. Vøien spinderi og væveri	314	92	31,5	35	—	12-II	24382
50	Nydalens fabrikker	946	247	31,5	35	—	12-II	78600
51	Moss. Helly I. Hansens oljeklædefabr.	95	78	32½—30	39—35	—	10	15390
52	Øvre Lier. A/s Børresen—skogsarb.	64	64	4,00	4,25—3,50	—	10	5760
53	Kristiania gasverk	300	140	50—35	58—40	—	—	65000
54	Nesodden. Norsk Amerikansk Petroleumsc Co. A/s	17	15	36	39	—	—	1491
55	Do. Indian Refining Co. A/s	20	20	36	39	—	—	1755
56	Lysaker. O. Mustad & søn. Støpe-godspudser	5	5	—	—	—	0,50	—
57	Eidsvold. Mago træsliperier	110	96	2,40	32½	—	20	12700
58	Cellulose-, papir- og træmassefabr. 51 bedrifter hver sin overenskomst, ulike akkordsatser	6754	5434	30	32,5	2,5	—	700000
59	Banle aktiecellulosefabrik	120	67	30	32,5	2,5	5-20	8100
60	Tr.hjem. Mineralvandfabr. „Løven“ . . .	17	14	20,00—14,00	21,50—19,00	—	—	2125
61	Stavanger gasverk. Fyrbøterne	20	15	9,00 pr. ton	10,00 pr. ton	—	11	3500
62	Bergen. Storemøllen	22	22	23,00—19,00	25,00—20,00	—	—	2200
63	Bergen. Kul- og havnearb.	33	23	—	50	—	—	8750
64	Bagnælvens tømmerfløtere	14	14	4,75—3,25	4,75—3,75	—	—	1050
65	Birtevaragruber	70	58	—	5,00—4,50	—	—	—
66	Skjærdalens bruk	90	70	5,00—2,50	6,00—3,00	—	—	13500
67	Kristiania kommune. Brolæggerne	29	29	5,50—3,60	5,50—3,60	—	—	—
68	Bryns tændstikfabrik	800	396	—	—	—	—	—
69	Bryn. Grønvolds tændstikfabrik							
70	Fredriksværn. Agnæs tyrstikfabrik							
	Tilsammen	15548	10600	—	—	—	—	1749086
	Bakerforbundet.			pr. uke kr.	pr. uke kr.	kr.		
71	Kr.sand S. Bakerier og konditorier	29	22	28—18	35—21	3	—	4350
72	Tromsø. do.	30	22	25—17	28—20	3	—	4500
73	Modum. do.	10	10	—	35—22	3	—	1500
74	Fredrikstad. do.	60	52	32—21	36—23	2	—	6000
75	Tønsberg. do.	29	29	25—20	35—25	5	—	7250
76	Porsgrund. do.	20	19	25—18	30—20	3	—	3000

oprettet i 1912. (Forts.)

Arbejdstid pr. uke			Tillæg for overtid nat- og helligdagsarbejde		Indeholder overensk.			Var der tidligere overenskomst?	Var der arbejdsstans?	Ferie ant. dage	Anmerkninger
tidligere timer	efter overensk. timer	Forkortelsen udfør ilt timer pr. uke	tidligere	efter overensk.	bestemm. om voldtgift	timeløn gsrantert i akk.	alm. bestemmelser				
10	11	12	13	14	15	16	17	18	19	20	21
48-60-72	48-59	86	pct. eller øre 25-50-100	pct. eller øre 25-50-109	ja	ja	ja	ja	nei	—	Tidl. timeløn + produktionspræmie, nu kun timeløn Akkordtarif
60	55	425	—	25-50	nei	ja	nei	nei	nei	—	
60	57-60	115 ^{1/2}	25-50	25-50-100	ja	—	ja	ja	nei	—	
10	9	36	40-50 øre	40-60 øre	ja	—	nei	ja	nei	—	
60	58	158	25-50-100	25-50-100	ja	—	ja	nei	ja	—	
60	58	928	25-50-100	25-50-100	ja	—	ja	ja	ja	—	
57	57	—	25-50-100	25-50-100	ja	—	ja	nei	ja	—	
60	58	628	25-50-100	25-50-100	ja	—	ja	ja	ja	—	
60	58	1892	25-50-100	25-50-100	ja	—	ja	ja	ja	—	
54	54	—	—	25-50-100	ja	ja	ja	nei	ja	—	Akkordtarif
—	—	—	—	—	nei	—	nei	ja	nei	—	Tidl. løn kun for fløtere, nu ogsaa skogsarbejdere meilit
8-12	8-9	112	25-50	25-50-100	nei	ja	nei	ja	nei	—	
60	57-60	25 ^{1/2}	25-50	25-50-100	ja	—	ja	nei	nei	—	
60	57-60	30	—	25-50-100	ja	—	ja	nei	nei	—	
—	—	—	—	—	—	—	—	—	nei	—	Akkordtarif. Akkordtill er pr. ton. Tillægs-overenskomst
10	10	—	—	25-50-100	ja	ja	ja	nei	ja	—	
—	—	—	25-50-100	25-50-100	ja	ja	ja	ja	nei	—	Akkordsatserne regulert. Arbejdstiden 8-10-12 timer, som tidligere
8-10	8-10	—	—	25-50-100	ja	ja	ja	nei	ja	—	
60	57	51	—	45-55 øre	ja	—	ja	nei	nei	—	Straks 20,50-18,00, 1/4 14, 21,50-19,00
—	—	—	—	—	—	—	—	nei	nei	—	Akkordtarif
60	57	66	40-50 øre	45-55 øre	nei	—	nei	ja	nei	8	Personlig tillæg 1 kr. fra 2/8 1915
—	9 ^{1/2}	—	—	35	ja	—	nei	nei	nei	—	Akkordtarif. Priserne nu pr. maal, tidl. pr. ton
10	10	—	50-100	50-100	nei	—	nei	ja	nei	—	
8-10	8-9 ^{1/2}	—	25-50-100	25-50-100	ja	ja	ja	nei	nei	—	Lønssatserne gjælder fordrere og minerere
8-10-12	8-10-12	—	—	25-50-100	—	—	—	—	nei	—	Kan opsies naarsomhelst med 3 maaneders varsel
8 ^{3/4}	8 ^{3/4}	—	25-50	25-50	nei	—	nei	ja	nei	—	Ny akkordtarif
—	—	—	—	—	—	—	—	—	nei	—	Akkordtariffer Fornyet paa et aar med forholdelse for en række satser
—	—	10648 ^{1/2}	—	—	—	—	—	—	—	—	
—	—	—	—	—	nei	—	nei	nei	nei	7	
—	—	—	—	—	nei	—	nei	nei	nei	7	
—	—	—	—	—	nei	—	nei	nei	nei	7	
—	—	—	—	—	nei	—	nei	ja	nei	7	Med kost og logi kr. 16 -12 og kost beregnes for 8 kr.
—	—	—	—	—	nei	—	nei	ja	nei	5	
—	—	—	—	—	nei	—	nei	ja	nei	7	

Tabel III. Tarifoverenskomster

Løpe-nr.	Organisation, sted og bedrift	Antal arb.		Lon tidligere	Lonsforbedringer opnaadd ved			
		ialt	derav medlemmer		mindsteløn efter overensk.	almindelig lønstillæg	tillæg i akkordpriser	lønsoforh an- slaaet til ialt pr. aar kr.
1	2	3	4	5	6	7	8	9
				pr. uke kr	pr. uke kr.			
77	Narvik. Bakerier og konditorier	15	13	—	35—30	5	—	3750
78	Sarpsborg. do.	17	12	25—23	32—23	2	—	1700
79	Drammen. do.	40	30	25—18	27—22	3	—	6000
80	Molde. do.	13	10	23—16	28—20	4	—	2600
81	Sandnæs. do.	15	15	22—16	35—20	5	—	3750
82	Kristiania. Konditorerne	40	40	26—20	28—22	2	—	4000
83	Bergen. Bakerier	185	136	22—19	27—21	2—5	—	37000
84	Do. Konditorerne	36	36	24—18	26—20	2	—	7200
85	Namsos Bakerier og konditorier .	12	9	24—16	28—20	4	—	2400
	Tilsammen . .	551	455	—	—	—	—	95000
	Bokbinderforbundet.							
86	Fredrikshald. E. Sems bokbinderi .	15	8	—	26—19	1—2	—	1050
87	Stavanger. Bokbinderlaget	68	60	22—17	26—18	1	—	4824
	Tilsammen . .	83	68	—	—	—	—	5874
	Centralforening for boktrykkere.							
88	Mysen. Boktrykkerier	10	10	—	24,00	—	—	1000
89	Vik i Sogn. do.	5	5	—	20,00	—	—	500
	Tilsammen . .	15	15	—	—	—	—	1500
	Guldsmedarbejderforbundet.							
90	Hele landet Guldsmedverksteder .	832	634	kr. eller ore	kr. eller ore	—	—	10-4000
91	Do. Gravører	10	10	44—24	46—25	—	—	1250
92	Kristiania. N. A. Krags stempelfabr	4	4	43	47	—	—	700
	Tilsammen . .	846	648	18,00	30,00—28,00	—	—	105950
	Havne- og transportarbejderforbundet							
93	Sarpsborg. Hafslund sulfitfabrik .							
94	Do. The Kellner Paper Pulp Co. Ltd.							
95	Do. Usines electrochimiques de Hafslund	95	95	—	—	—	5-15	—
96	Do. Skibsmæglerne. Sannesund losse- og stuerarbejdere							
97	Greaaker losselag							

oprettet i 1912. (Forts)

Arbejdstid pr. uke			Tillæg for overtid nat- og helligdagsarbejde		Indeholder overensk.			Var der tidligere overenskomst?	Var der arbejdsstans?	Ferie ant. dage	Anmerkninger
tidligere timer	efter overensk. timer	Forkortelsen udgjør ialt timer pr. uke	tidligere	efter overensk.	bestemt om voidgift	timeløn gg-rantert i akk.	alm. bestemmelser				
10	11	12	13	14	15	16	17	18	19	20	21
—	—	—	—	—	nej	—	nej	nej	nej	7	Mestrene havde tidligere adgang til at benytte 60 timers arbejdstid
—	—	—	—	—	nej	—	nej	ja	nej	8	
—	—	—	—	—	ja	—	ja	nej	nej	—	
—	—	—	—	—	nej	—	nej	nej	nej	7	
63	57	90	—	—	nej	—	nej	nej	nej	7	
68	65	120	25	25—75	nej	—	nej	ja	nej	—	
—	63	—	50 øre	0,65—1,30	nej	—	nej	ja	nej	7	
—	60	180	—	50—70 øre	nej	—	nej	nej	nej	7	
—	—	—	—	—	nej	—	nej	—	ja	7	
—	—	390	—	—	—	—	—	—	—	—	
54	54	—	ubestemt	40—75	ja	ja	ja	nej	nej	3	Straks 25 kr., 1/4 13, 26 kr. Mindsteløn for kvinder 18—6 kr.
54	51	87	50—100	50—100	nej	—	nej	ja	nej	7	Mindsteløn for kvinder: tidl. 6—14 kr., nu 6,50—18 kr.
—	—	87	—	—	—	—	—	—	—	—	
—	54	—	—	50—100—150	ja	—	nej	nej	nej	—	
—	54	—	—	50—100—150	ja	—	nej	nej	nej	—	
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	
56 1/4	54	1872	—	25—50—100	ja	ja	ja	nej	ja	—	Tidligere løn er gj. snitlig. Laveste satser er gj. sn. løn for kvinder
56	54	20	25	50	ja	ja	nej	nej	ja	3	
55	54	4	—	50—100	ja	ja	nej	nej	nej	7	
—	—	1896	—	—	—	—	—	—	—	—	
60	60	—	—	30—50	ja	—	ja	nej	nej	—	Tillægget i akkordpriser er pr. ton
					ja	—	ja	nej	nej	—	
					nej	—	nej	ja	nej	—	
					nej	—	nej	nej	nej	—	

Løpe-nr.	Organisation, sted og bedrift	Antal arb.		Lon tidligere	Lonsforbedringer opnaad ved			
		ialt	derav medlemmer		mindstelon efter overensk.	almindelig lønstillæg	tilleg i akkordpriser	lønforh anslaaet til ialt pr. aar kr.
1	2	3	4	5	6	7	8	9
				pr. time ore	kr. eller ore	ore	ore	
98	Skienstjorden. Menstad lagerhus	28	28	—	45	—	—	—
99	Bergens havnearbeidere	43	43	—	—	—	15	—
100	Kr.a visergut- og transportbyraa	12	12	—	24,00—21,00	—	—	750
101	Tr.hjem. Dampskibseksp. Kaiarb.	165	165	50—45	60—50	—	5-15	37125
102	Do. Laste- og lossearbeidere	88	88	—	—	—	4-8	—
103	Drammen. do.	240	240	65—45	70—50	5	5-10	36000
104	Kr.sand S. do.	116	116	65—45	80—55	15—10	5-15	41760
	Tilsammen	787	787	—	—	—	—	115635
	Jern- og metalarbeiderforbundet.			kr. eller ore	kr. eller ore		pct.	
105	A/s Embretfos fabrikker	20	18	—	39—32,5	4	—	2400
106	Katfos cellulose- og papirfabrik	17	13	—	—	3	—	1530
107	A/s Randsjord træg- og papirfabr.	10	9	—	—	3	—	900
108	Sarpsborg og Fredrikshald. The Kellner Partington Paper Pulp Co Ltd., Hafslund sulfitfabrik og Saugbruksforeningens cellulosefabrik	258	196	34—28	39—32,5	3—2,5	—	23220
109	Skotfos bruk	58	46	34—31,5	39—32,5	4	—	6960
110	Trondhjems traadspikerfabrik	70	66	—	40—31,5	3—2	—	5985
111	Bergens. Telefonarbeiderne	47	30	48—32	60—45	12,1	—	15213
112	Do. Blikkenslagerne	43	27	44—34	46—36	3	—	3612
113	Kr.a sporveisselskap. Reparatørene	39	32	—	—	3—2	—	3217
114	Stavanger. Blik- og kobberslagerne	40	40	40—35—30	65—52—42	9	—	8600
115	A/s Eidsfos verk. Beslagsmedene	50	40	—	—	—	10-15	6950
116	Bergens Smedefaget	55	40	—	43—37	4	—	14000
117	Kr.a. Vognsmede og hovslagerfaget	180	134	40—35	45—40	6—5	—	26730
118	Drammen. Blikkenslagerfaget	13	13	50—30	56—40	—	—	2184
119	Bergens. Rørlæggefaget	56	46	42—40	45—42	3—2	—	3920
120	Kjelsaas bruk	140	112	30	40—35	—	10	17700
121	Odda karbidfabrik	78	72	45—35	50—41	3	—	6552
122	Odda cyanamidfabrik	23	21	45—40	50—41	3	—	1932
123	Brevik blikvarefabrik og staalpressningsverksted	40	31	—	42—30	4	25-100	4560
124	A/s Sydvaranger	115	97	—	55—45	5—2	—	9660
125	Fredrikstad. Blikkenslagerfaget	10	10	45—35	50—40	5	—	1350
126	Kr.sund N. do.	25	18	20,00—18,00	25,00—21,00	—	—	5000
127	Do. Brødr. Nortvedts mek. v.	7	3	—	—	3	—	585
128	Larvik. Alfred Andersens do.	160	85	—	37—31	2	—	8880
129	Do. A/s Hø lens do.	96	44	—	37—31	2	—	5328
130	Molde. Engstrups do.	12	12	—	36—30	4	—	1332
131	Bergens. Solbergs do.	32	9	—	36—30	2	—	1776
132	Kristiania Keim & Utheim	11	6	—	40—31	2	—	610
	Tilsammen	1705	1270	—	—	—	—	190686

Tabel III. Tarifoverenskomster

Løpe-nr.	Organisation, sted og bedrift	Antal arb.		Løn tidligere	Lønsforbedringer opnaad ved			
		ialt	derav medlemmer		mindsteløn efter overensk.	almindelig lønstilæg	tillæg i akkordpriser	lønsforh. anslaat til ialt pr. aar kr
2		3	4	5	6	7	8	9
	Litografisk forbund.			pr. uke kr.	pr. uke kr.	kr.	pet.	
133	Hele landet. Litografiske fag	505	347	24,00—22,00	26,00—22,00	2—1	—	15435
	Malerforbundet.			pr. time ore	pr. time ore	ore		
134	Bergen. Malertaget	240	140	50—35	56—51	6—11	—	54900
135	Notodden. Do.	16	16	60—55	75—65	—	10	5885
136	Vestfjorddalen. Do	25	25	60—55	75—70	15	15	10500
137	Kr.sand S. Do.	50	44	50—45	55—50	5	—	6875
138	Tonsberg. Do.	20	13	50—42	57—52	10—7	—	4503
139	Skien. Do.	28	23	50—45	55—50	5	—	3990
140	Larvik. Do.	17	10	50—35	55—50	—	—	3135
	Tilsammen	396	271	—	—	—	—	89788
	Matros- og fyrbøterunion.			pr. mnd. kr.	pr. mnd. kr.	kr.		
141	Sarpsborg. Th Kellner Partington Paper Pulp Co. Ltd. og Hafsland sulfittfabrik	7	7	95—75	100—80	5	—	420
142	Kristiania. Østlandske ruteskibsrederier	1300	1300	65—60	72—70	10—7	—	109200
143	Fredrikstad. A/s „Glommen, Sarpsborg	8	8	95—75	100—80	5	—	480
144	Kystruter. Nordenfj., Bergenske, Vesteraalen, Stavanger og Arendals dampskibsselskap			—	74—70	7	—	117600
145	Lokalruter. Stavanger, Arendal og Indherred dampskibsselskap			—	67—55	7	—	
146	Hardanger. Søndhordlandske dampskibsselskap	1400	1250	—	72—70	7	—	
147	Nordre Bergenhus amts dampskibsselskap			—	70	8	—	
148	Fosen aktiedampskibsselskap			—	99—97	7	—	
149	Fredrikstad. A/s „Trafik“	30	30	—	100—80	—	—	—
150	A/s Jelølinjen	80	80	65—60	72—70	10—7	—	6720
	Tilsammen	2825	2675	—	—	—	—	234420

Tabel III. Tarifoverenskomster

Løpe-nr.	Organisation. sted og bedrift	Antal arb.		Løn tilligere	Lønsforbedringer opnaad ved			
		falt	derav medlemmer		mindsteløn efter overensk.	almindelig lønstillæg	tillæg i akkordpriser	lønsforh an- slaat til falt pr. aur kr.
1	2	3	4	5	6	7	8	9
Murerforbundet.								
151	Sarpsborg. The Kellner Partington Paper Pulp Co. Ltd. og Hafslund sulfitfabrik	11	11	50	55	5	—	1716
152	Haugesund. Murmestrene, murere	30	30	60	70	10	—	8400
153	Sandefjord. Do.	8	8	60	65	5	—	1100
154	Kristiansund N. Do.	21	21	60	70	10	—	5670
155	Drammen Do.	73	73	60	70	10	—	20440
156	Aalesund. Do.	7	7	65	70	5	—	980
157	Molde. Do.	5	5	60	70	10	—	1350
158	Arendal. Do.	10	10	60	65	5	—	1350
159	Tønsberg. Do.	20	20	60	65	5	—	2800
160	Larvik. Do.	13	13	60	65	5	—	1820
161	Fredrikstad. Do.	22	22	60	65	5	—	3080
162	Hamar. Do.	29	29	60	70	10	—	8265
163	Do Murmestrene, murarb.	10	10	45—40	55	10	—	2850
164	Kr.sund N. Do.	15	15	50	60	10	—	4050
	Tilsammen	274	274	—	—	—	—	63871
Møbelsnekkerforbundet.								
165	Kristiania. Møbelsnekkerfaget	310	300	40	45	5	—	43400
166	Gjøvik. Do.	24	22	37	43	5	—	3360
167	Hamar. Do.	9	9	37	42	5	—	1260
168	Fredrikshald. Do.	15	12	37	45	5	—	2100
169	Tønsberg. Do.	12	10	35	45	6—5	10	2052
170	Sarpsborg. Do.	20	16	40	45	5	—	2800
171	Askim. Aug Bjørkquist							
172	Do. Br. Skjolden og Fr. Skjolden	30	20	—	45	2.50	—	3750
173	Ski og Raade. Møbelsnekkerfaget							
174	A/s Arendals møbelfabrik	35	30	37	42	6	5.5	5880
175	A/s Sandefjords trævarefabrik	22	19	33	40	6	10.5	3762
176	Kristiania. Kurvmakerfaget	61	61	—	—	—	10.5	9150
177	Kristiansund N. Møbelsnekkerfaget	10	10	35	42	4	—	1110
178	Moss. Do.	16	16	38	45	5	—	2200
179	Fredrikstad. Do.	17	15	40	45	5	—	2380
180	Trondhjem. Do.	23	19	40	45	5	—	3220
181	Molde. Do.	10	10	35	41	6	—	1680
182	Skien. Do.	24	22	40	45	7	—	4704
	Tilsammen	638	591	—	—	—	—	92808
Sag-, tomt- og høvleriarb.forb.								
183	Kristiania. F. W. Henriksens kassef.	50	44	45—22	46—24	1—8	—	3000
184	Larvik. Fritzoes.br. & Laugens damp	169	133	30	30	—	5-25	15200
185	Lillestrøm dampsg og høvleri.	140	90	35—30	38—30	—	4-25	3300
186	Fredrikstad. A/s Fjeldkilen bruk	40	32	30	30	—	4-10	1000
187	Levanger Værdalsbruket.	69	46	40—25.5	41—30	1—4	5-10	3000
	Tilsammen	468	345	—	—	—	—	25500

oprettet i 1912. (Forts.)

Arbeidstid pr. uke			Tillegg for overtid nat- og helligdagsarbeide		Inneholder overensk.			Var der tidligere overenskomst?	Var der arbeidsstans?	Ferle ant. dage	Anmerkninger
tidligere timer	etter overensk. timer	Forkortelsen utgjør ialt timer pr. uke	tidligere	etter overensk.	bestemmen voldgift	timeløn ka- rantert i akk.	alm. be- stemmelser				
10	11	12	13	14	15	16	17	18	19	20	21
			pct.	pct.							
60	60	—	50	25—50—100	ja	ja	ja	ja	nei	—	
57	56	30	16,5—41,5	21—50—100	ja	ja	ja	nei	nei	—	Straks 65 ore. 1/7 12, 67 o., 1/8 13, 70 ore
56	55	8	50	50—100	ja	ja	ja	nei	nei	—	
57	54	63	50—100	50—100	ja	ja	ja	nei	ja	—	
57	56	73	25—50—100	25—50—100	ja	ja	ja	ja	ja	—	Straks 65 ore, 1/4 14, 70 ore
60	56	28	50—100	50—100	ja	ja	ja	nei	ja	—	
57	54	15	—	50—100	ja	ja	ja	nei	nei	—	Straks 68 ore, 1/4 13, 70 ore
57	54	30	50—100	50—100	ja	ja	ja	nei	ja	—	
57	56	20	25—50—100	25—50—100	ja	ja	ja	nei	ja	—	
57 1/2	56	19 1/2	25—50—100	25—50—100	ja	ja	ja	nei	ja	—	
57	56	22	25—50—100	25—50—100	ja	ja	ja	nei	ja	—	
60	57	87	—	25—50—100	ja	ja	ja	nei	nei	—	Straks 65 ore. 1/4 14, 70 ore
60	57	30	—	25—50—100	ja	ja	ja	nei	nei	—	Straks 50 ore, 1/4 14, 55 ore.
57	54	45	50—100	50—100	ja	ja	ja	nei	nei	—	Flekarbeide 50 ore
—	—	470 1/2	—	—	—	—	—	—	—	—	
57	56	310	25—50	25—50—100	ja	ja	ja	ja	nei	—	
57	56	24	25—50	25—50—100	nei	ja	nei	ja	nei	—	
57	56	9	25—50	25—50	ja	ja	nei	ja	nei	—	
57	56	15	25—50	25—50	nei	ja	nei	ja	nei	—	
60	57	36	—	25—50—100	nei	ja	nei	nei	ja	—	
57	56	20	25—50	30—100	nei	ja	nei	ja	nei	—	
60	57	90	—	10—15	nei	ja	nei	nei	ja	—	
56	56	—	25—50	25—50—100	ja	ja	nei	ja	nei	—	
60	57	66	—	25—50—100	nei	ja	nei	nei	nei	—	
57	51 1/2	335 1/2	—	15 ore	ja	—	nei	—	—	—	Akkordtarif
57	55 1/2	15	25—50	25—50	nei	ja	nei	ja	nei	—	
57	55	32	25—50	50—100	nei	ja	nei	ja	ja	—	
57	56	17	25—50	25—50—100	ja	ja	nei	ja	nei	—	
57	56	23	25—50	25—50—100	ja	ja	ja	ja	nei	—	
57	56	10	25—50	25—50—100	nei	ja	nei	ja	nei	—	
56	56	—	25—50	25—50—100	ja	ja	ja	ja	ja	—	
—	—	1002 1/2	—	—	—	—	—	—	—	—	
57	57	—	25	25—50—100	ja	—	ja	nei	nei	7	Akkordtarif
10	10	—	—	25—50—100	ja	—	ja	nei	nei	—	Akkordtarii
10	10	—	—	25—50—100	ja	—	ja	nei	nei	—	Akkordtarif
60	60	—	—	25—50—100	ja	—	ja	ja	nei	—	Akkordtarif
59	59	255	—	25—50	nei	—	nei	ja	nei	—	Akkordtarif. Natsk. fork. med 7 1/2 time pr. uke
—	—	255	—	—	—	—	—	—	—	—	

Løpe-nr.	Organisation, sted og bedrift	Antal arb.		Løn tidligere	Lønsforbedringer opnaadd ved			
		ialt	derav medlemmer		mindsteløn efter overensk.	almindelig lønstillæg	tillæg i akkordpriser	lønsforb. anslaaet til ialt pr. aar kr.
1	2	3	4	5	6	7	8	9
	Skind- og læderindustriarb.forbundet.			kr. eller øre	kr. eller øre	kr.	pct.	
188	Kristiania. Logarverne	55	45	23,00—20,00	25,00—22,00	2,00	—	5500
189	Drammen. Marcus & Evald Omdals finlæderfabrik	20	13	—	40—34	3,00	—	1740
190	Kristiania Brd. Hallén. Glacearb.	7	6	24,00	26,00	2,00	—	700
191	Do. Hanskemakerne	31	31	24,00—16,00	27,00—19,00	3,00	12	4650
	Tilsammen	113	95	—	—	—	—	12590
	Skotøiarbejderforbundet.							
192	A/s Trondhjems skofabrik og sko- fabrikken „Nidaros“	80	63	33—26	39—34	3—2	—	7000
193	Gjøvik. Haandskomakerfaget	15	11	30	35	5	10	1500
194	Kristiania. Do.	270	220	20,00	23,00—22,00	—	10	27000
195	Stavanger skofabrik. Naatlerskerne	7	7	—	—	—	5	—
196	Fredrikshald. 4 skofabriker	450	160	—	39—34	6—2	—	45000
197	Do. Haandskomakerfaget	15	11	12,00	43	10	33	4500
198	Stavanger. Do.	110	76	35	40	—	18	17875
199	Bergen. A/s Bergens skof., Adolph Christensen og A. Michelsen jr.	315	120	26	39—28	—	—	22500
200	Sandefjord skofabrik	39	39	35—22	40—23	—	7	2000
201	Lillestrøm Skomakerm. Chr. Østbye	2	2	—	22,00	—	15	285
	Tilsammen	1303	709	—	—	—	—	127660
	Skrædderforbundet.			pr. uke kr.	pr. uke kr.			
202	Drammen Skrædderfaget	36	28	21,00	23,00	2,00	10	3600
203	Fredrikshald. Do.	36	28	20,00—14,00	24,00—15,00	1,00	10	1800
204	Bergen. Do.	84	62	20,00	23,00—12,00	3,00	10	12600
205	Trondhjem. Do.	82	73	20,00—14,00	23,00—16,00	3,00	15	12300
206	Kr.sund N. Skrædderm. L. Hansen	40	40	—	—	—	10	3910
	Tilsammen	278	231	—	—	—	—	34210
	Slagter- og pølsemakerforbundet.							
207	Sandefjord Slagterier og pølse- m.	8	6	22,00	25,00	3,00	—	1200
208	Tønsberg. Do.	7	7	22,00	25,00	3,00	—	1050
209	Kristiansand S. Do.	12	10	20,00	25,00—23,00	3,00	—	1800
210	Kristiansund N. Do.	12	11	16,00	18,00	2,00	—	1200
211	Kristiania Do.	130	110	24,00	0,45	1,00	—	6500
	Tilsammen	169	144	—	—	—	—	11750

Tabel III. Tarifoverenskomster

Løpe-nr.	Organisation, sted og bedrift	Antal arb.		Løn tidligere	Lønsforbedringer opnaadd ved			
		ialt	derav medlemmer		mindstelen efter overensk.	almindelig lønstilleg	tilleg i akkordpriser	lønsforh. anslaaet til ialt pr. aar kr.
1	2	3	4	5	6	7	8	9
Stenhuggerforbundet.								
212	Kr.nia. Marmor- og granitsliperne .	50	50	kr. eller øre	kr. eller øre		pct.	
213	Bergen. A/s Vestlandske, H. Eichners og A/s P. G. Rieber & søns stenhuggeri	45	30	40—30	50—40	10	—	14250
214	Fredrikstad og Idefjorddistriktet. (Gatesten)	600	390	50	50	—	9	5670
215	Fredrikstad og Idefjorddistriktet (Kantsten)	300	220	50	57—50	—	6	46800
216	Fredrikstad, Idefjord- og Drammensfjorddistriktet. (Hjælpearb.)	210	60	50—32	57—37½	—	8-10	32400
217	Kr.a. Grorud, Drammensfj., Fr.stad og Idefj. distriktet. (Stor- og finsten)	600	510	55	60—57	5—2	8-10	75600
	Tilsammen	1805	1260	—	—	—	—	191730
Tobaksarbejderforbundet.								
218	Kr.a. Tobaksfabr. Cigaretarb.	114	90	—	4,00—3,00	—	10-50	12730
219	Do. Do. Whiffspakning	10	10	7,00—13,50	12,00—16,00	—	—	2580
	Tilsammen	124	100	—	—	—	—	15310
Trikotagearbejderskernes forbund.								
220	Kristiania. H. Meyers trikotagefabrik. (Presserskerne)	2	2	—	—	—	4	—
Træarbejderforbundet.								
221	Sarpsborg. The Kellner Partington Paper Pulp Co. Ltd. og Hafslund sulfittfabrik	73	48	pr. time øre	pr. time øre			
222	Sandefjord. Tømr. og bygn.snekkere.	30	10	37,5	40	3	—	6570
223	Arendal. A/s Timber & Co.	22	14	50—45	50	—	—	2137
224	Hamar. Tømr. og bygn.snekkere.	67	50	30	40	—	—	6270
225	Bærum. Bygm., tømr. og snekkere.	50	40	50—42	55	5	—	9547
226	Stavanger. Tømr. og indr.snekkere.	190	170	45	55	10	—	14250
227	Do. Bygningssnekkere	36	36	50	65	15	—	74812
228	Kristiansand S. Tømr. og snekkere.	46	38	40	54	14	—	12852
229	Bergen. Bødkerne	120	90	50	55	5	—	6440
230	Trondhjem. Tøndebødkerne	20	15	35	45	10	—	36000
231	Do. Dunkebødkerne	7	5	—	50	—	—	2600
232	Notoddens salpeterfabrikker	16	14	—	50	4—2	—	1368
233	Fredrikstad. Tømrere og snekkere.	74	54	50	52—50	7—5	11-16	13384
234	Drammen. Do.	175	150	45	65	—	—	49000

oprettet i 1912. (Forts.)

Arbeidstid pr. uke			Tillæg for overtid nat- og helligdagsarbeide		Indeholder overensk.			Var der tidligere overenskomst?	Var der arbeidsstans?	Ferie ant. dage	Anmerkninger
tidligere timer	etter overensk. timer	Forkortelsen utgjør ialt timer pr. uke	tidligere	etter overensk.	bestemm. om vedgift	timeløn ga- rantert i lkk.	alm. be- stemmelser				
10	11	12	13	14	15	16	17	18	19	20	21
			pct.	pct.							
57	57	—	—	50—100	nei	—	nei	nei	nei	—	
56 1/2	56 1/2	—	—	50	nei	—	ja	nei	nei	—	Akkordtarif
57 1/2	57	300	20—75	50—100	nei	—	ja	ja	nei	—	
57 1/2	57	150	20—75	5—100	nei	—	ja	ja	nei	—	
56 1/2	56 1/2	—	—	50—100	nei	—	ja	nei	nei	—	
56 1/2	56 1/2	—	50	50—100	nei	—	ja	ja	ja	—	
—	—	450	—	—	—	—	—	—	—	—	
54	54	—	—	25—50—100	ja	ja	ja	nei	nei	—	
—	—	—	—	—	—	—	—	—	ja	—	Akkordtarif. Tillægsoverenskomst
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	
—	—	—	—	—	—	—	—	—	nei	—	Akkordtarif. Tillægsoverenskomst
60	60	—	25—50—100	25—50—100	ja	ja	ja	ja	nei	—	
60	57	90	intet	25—50—100	ja	ja	nei	nei	nei	—	
58	57	22	intet	30—50—100	ja	—	nei	nei	ja	—	Styktarif
60	57	201	intet	25—50—100	ja	ja	ja	nei	nei	—	Straks 50 ore, 1/3 13, 55 ore
60	57	150	25—50	25—50—100	ja	ja	nei	ja	nei	—	
54	52 1/2	285	25—50—100	25—50—100	ja	—	nei	ja	nei	—	Straks 60 ore, 1/3 13, 65 ore
54	51	108	30—50	30—100	ja	—	nei	ja	nei	3	Straks 50 ore, 1/3 13, 54 ore
57	56	46	25—50—100	30—60—120	ja	ja	nei	ja	nei	—	
70	60	1200	—	45—50 ore	ja	ja	nei	ja	nei	—	Styktarif
57	55	40	—	25—50—100	ja	—	nei	nei	ja	—	Styktarif
57	55	14	—	25—50—100	ja	—	nei	nei	ja	—	Styktarif
57	57	—	25—50—100	25—50—100	ja	ja	ja	ja	nei	—	
57	56	74	25—50—100	25—50—100	ja	ja	ja	ja	nei	—	Snekkerne styktarif
57	56	175	25—50—100	25—50—100	ja	ja	ja	ja	ja	—	Straks 60 ore, 1/4 14, 65 ore

Tabel III. Tarifoverenskomster

Løpe-nr.	Organisation, sted og bedrift	Antal arb.		Løn tidligere	Lønsforbedringer opnaadd ved			
		ialt	derav medlemmer		mindsteløn efter overensk.	almindelig lønstillæg	tillæg i akkordpriser	lønsforh. anslaaet til ialt pr. aar kr.
1	2	3	4	5	6	7	8	
				pr. time øre	pr. time øre			
235	Odde karbidfabrik	12	9	50	54	4	—	1344
236	Odde cyanamidfabrik							
237	A/s Kristiania snellefabrik	30	26	35	42—37	—	—	5985
238	Strømmens trævarefabrik	200	160	40	42	6	—	34200
239	Moss. Tømrere og snekkere	26	16	50	55	5	—	3705
	Tilsammen	1194	945	—	—	—	—	280464
	Alle organisationer tilsammen	29629	21832	—	—	—	—	3459267

Tabel IV. Arbeidsstans-

Løpe-nr.	Organisation, sted og bedrift	Arbeidsstansningens årsak	Arbeidsstansningens karakter	Omf antal arbeidere	
				ialt	derav medlemmer
Arbeidsmandsforbundet.					
1	Hofs bruk	Tvist om forst. av overensk.	Lockout	48	38
2	Stabæk. Kresses leketøifabrik	Krav om overenskomst	Streik	11	11
3	Krania. Olstad og Hansens automobilbyraa	Form.s uberettigede avsk.	do.	33	32
4	Moss. Helly J. Hansens oljeklædefabrik	Krav om overenskomst	do.	95	78
5	Bamle aktie-cellulosefabrik	do.	do.	130	94
6	Fredrikstad. Murmestre, murarbeidere	Krav om ny overenskomst	do.	9	9
7	Drammen. do. do.	do.	do.	56	56
8	Telemarken. Hjuksebø lænse	Krav om overenskomst	do.	30	17
9	Tyssedal. A/s Hardangerelekt. jern- og staaiv.	do.	do.	31	31
10	Statens jernbaneanløg	do.	do.	2056	1596
11	Stavanger hermetik- og blikemballagefabrik, mandlige og kvindelige arbeidere	Krav om ny overenskomst	do.	1000	689
12	Kristiania. Chaufførerne	Krav om overenskomst	do.	45	45
13	Notodden. Tinfos jernverk	Træarbeiderstreik	Sympatistr.	4	4
14	A/s Bergens bliktrykkeri	Krav om overenskomst	Streik	102	102
15	A/s Vadheim elektrokemiske fabrikker	Lønsreduktion	do.	49	49
16	Bergens monierfabrik	Krav om overenskomst	do.	22	22
17	Kristiania. Tekstilkonfl. Hjula, Vøien, Nydalen, Fiskegarn og Baand- og lidsefabr.	Krav om nye overensk.	do.	1996	930
18	Eidsvold. Mago tråsliperier	Krav om overenskomst	do.	110	103
19	Skjensfjorden. Menstad lagerhus	do.	do.	9	9
20	Ranens zinkverk	Uberettiget avskedigelse	do.	15	9
21	Trondhjem. Brønnes fabrikker	Krav om overenskomst	do.	35	23
	Bidrag til en konflikt fra 1911.	—	—	—	—
	Tilsammen	—	—	5886	3947
Baker- og konditorforbundet.					
22	Namsos. Bakerier og konditorier	Krav om overenskomst	Streik	7	7
Formerforbundet.					
	Diverse understøttelser	—	—	—	—
Guldsmedarbeiderforbundet.					
23	Hele landet. Guldsmedverksteder	Krav om overenskomst	Streik	708	634
24	Do. Gravører	do.	do.	10	10
	Tilsammen	—	—	718	644
Havne- og transportarbeiderforbundet.					
25	Skjensfjorden. Menstad lagerhus	Lagerarbeiderstreik	Sympatistr.	12	12

ninger i 1912.

Arbeidsstansningen begyndte den	Arbeidsstansningen ophørte den	Varighet i løpende dage i 1911	Antal tapte arbejdsdage i 1912	Utbetalt understøttelse ialt i 1912 kr.	Herav bidrag fra landsorganisationen ialt kr.	Konfliktens resultat og andre bemærkninger	Løpe-nr.
7	8	9	10	11	12	13	14
23—12*	15— 6	167	6078	10605,50	7319,00	Tvisten avgjort ved voldgift	1
15— 1	31— 1	17	81	41,30	—	Overenskomst	2
14— 2	14— 2	1	—	—	—	Formanden gjenindtoges	3
18— 3	1— 9	168	10392	9197,67	8249,50	Overenskomst	4
21— 3	29— 5	70	6468	8138,50	6976,00	do.	5
1— 4	30— 6	91	580	936,00	720,00	Ny overenskomst.	6
1— 4	7— 7	98	3972	5255,00	4298,00	do.	7
4— 4	25— 6	83	678	512,50	—	Hævet som resultatløs	8
13— 4	1— 6	50	1129	1924,50	1148,00	Overenskomst	9
1— 5	14— 8	106	123722	194734,25	134589,00	Hævet efter stortingets beslutning om arbejdsreglement og forhøiet forskudsbetaling med 24 øre pr. uke	10
1— 5	18— 6	49	28860	28862,50	23338,00	Nye overenskomster	11
11— 5	15— 5	5	225	—	—	Overenskomst	12
19— 6	—	196	180	223,50	226,00	Streiken paagik ved aarets utgang.	13
1— 7	14— 7	14	1428	667,00	535,50	Overenskomst	14
1— 7	28— 7	28	1358	1786,50	1358,00	Lønsreduktion avværges. Ny overensk.	15
6— 7	14— 7	9	154	—	—	Overenskomst	16
21— 7	14— 9	56	42813	37872,00	29596,00	Nye overenskomster. Ved Nydalens fabr. nedlagdes arbeidet 16. juli	17
15— 9	20—11	67	4872	8002,00	5880,00	Overenskomst	18
20—10	21—12	63	516	677,50	315,00	do.	19
2—11	—	60	540	810,00	—	Streiken paagik ved aarets utgang.	20
13—11	26—11	14	228	111,75	—	Overenskomst	21
—	—	—	—	—	721,00	—	—
—	—	—	234274	310357,97	225269,00	—	—
26— 6	10— 8	46	226	313,00	—	Overenskomst	22
—	—	—	—	—	364,00	—	—
20— 7	16—10	89	54560	94960,00	51972,66	Overenskomst	23
27— 7	24— 8	29	240	400,00	—	do.	24
—	—	—	54800	95360,00	51972,66	—	—
20—10	21—12	63	384	590,00	—	Overenskomst	25

* Denne konflikt begyndte i 1911.

Løpe-ar.	Organisation, sted og bedrift	Arbeidsstansningens årsak	Arbeidsstansningens karakter	Omf. antal arbeidere	
				Ialt	derav medlemmer
1	2	3	4	5	6
Jern- og metalarbeiderforbundet.					
26	Bergen. Malerne	Malerstreik	Sympatistr.	1	1
27	Do. Rørlæggerfaget	Krav om ny overenskomst	Streik	49	46
28	Tyssedal. A/s Hardanger elektr. jern- og staaLv.	Smeltearbeidernes streik	Sympatistr.	1	1
29	Stavanger hermetik- og blikemballagefabrik	Hermetikarb.s streik	do.	16	16
30	Maskiniststreiken	—	do.	6	6
31	A/s Bergens bliktrykkeri	Hermetikarb.s streik	do.	1	1
32	Brevik blikvarefabrik og staaLprensingsverk	Krav om overenskomst	Streik	40	31
33	Notodden. Tinfos jernverk	Træarbeiderstreik	Sympatistr.	20	13
34	Landets guldsmedverksteder	Guldsmedarbeiderstreik	do.	24	24
35	Kristiania. Tekstilkonflikten	Tekstilarbeiderstreik	do.	6	6
36	Ranens' zinkverk	Smeltearbeidernes streik	do.	4	4
	Tilsammen	—	—	168	149
Malerforbundet.					
37	Bergen. Malerfaget	Krav om ny overenskomst	Lockout	240	140
38	Vestfjordalen. do.	do.	Streik	25	25
39	Skien. do.	do.	do.	28	23
40	Larvik. do.	Krav om overenskomst	do.	17	10
	Tilsammen	—	—	310	198
Matros- og fyrbøterunion.					
41	Fredrikstad. A/s „Glommen“, Sarpsborg	Krav om overenskomst	Lockout	4	4
Murerforbundet.					
42	Fredrikstad. Murmestrene, murere	Murarbeiderstreik	Sympatistr.	12	12
43	Drammen. do. do.	Krav om ny overenskomst	Streik	60	60
44	Stavanger hermetik- og blikemballagefabrik	Hermetikarbeiderstreik	Sympatistr.	1	1
45	Tinfos jernverk	Træarbeiderstreik	do.	5	5
	Tilsammen	—	—	78	78
Møbelsnekkerforbundet.					
46	Askim. Ski og Raade. Møbelsnekkerfaget	Krav om overenskomst	Streik	30	20
47	Tønsberg. do.	do.	do.	12	10
48	Skien. do.	Krav om ny overenskomst	do.	24	22
49	Moss. do.	do.	do.	16	16
	Tilsammen	—	—	82	68

ninger i 1912. (Forts.)

Arbeidsstansningen begyndte den	Arbeidsstansningen ophørte den	Varighet i løpende dage i 1911	Antal tapte arbejdsdage i 1912	Utbetalt understøttelse ialt i 1912 kr.	Herav bidrag fra landsorganisationen ialt kr.	Konfliktens resultat og andre bemærkninger	Løpe-nr.
7	8	9	10	11	12	13	14
20— 2	13— 3	23	20	46,00	9,00	Malerne ny overenskomst	26
6— 4	18— 6	74	2484	3943,02	2274,00	Ny overenskomst	27
13— 4	18— 5	36	42	56,00	35,00	Smeltearbejderne overenskomst	28
1— 5	18— 6	49	324	649,50	311,50	Hermetikarbejderne ny overenskomst	29
8— 6	13— 7	36	92	161,44	62,00	Maskinisterne overenskomst	30
1— 7	14— 7	14	12	20,00	7,00	Hermetikarbejderne overenskomst	31
3— 7	7— 7	5	120	148,74	—	Overenskomst	32
16— 7	—	169	654	1320,22	633,50	Streiken paagik ved aarets udgang	33
20— 7	16—10	89	1549	3328,08	1638,00	Guldsmedene overenskomst	34
21— 7	14— 9	56	148	271,15	139,50	Tekstilarbejderne ny overenskomst	35
2—11	—	60	186	402,25	—	Streiken paagik ved aarets udgang	36
—	—	—	5631	10346,40	5109,50	—	
1— 2	13— 3	42	5237	6277,00	4571,00	Ny overenskomst	37
1— 4	17— 4	17	232	165,00	—	do.	38
21— 4	23— 4	3	56	—	—	do.	39
16— 5	17— 5	2	30	—	—	Overenskomst	40
—	—	—	5555	6442,00	4571,00	—	
1— 1	16— 5	137	86	125,00	70,00	Overenskomst	41
1— 4	30— 6	91	504	813,62	504,00	Murarbejderne fik overenskomst	42
1— 4	7— 7	98	2448	4031,00	2457,00	Ny overenskomst	43
1— 6	—	12	12	11,57	7,00	Fik arbejde andetsteds før streiken sluttet	44
19— 6	—	35	46	40,00	28,00	Streiken paagik ved aarets udgang	45
—	—	—	3010	4896,19	2996,00	—	
1— 5	6— 5	6	115	72,40	—	Overenskomst	46
27— 6	3— 7	7	50	45,85	—	do.	47
1— 7	19—10	111	1824	3069,54	1554,00	Ny overenskomst	48
1— 9	9— 9	9	50	—	—	do.	49
—	—	—	2039	3187,79	1554,00	—	

Løpe-nr.	Organisation, sted og bedrift	Arbejdsstansningens aarsak	Arbejdsstansningens karakter	Omf. antal arbejdere	
				ialt	derav medlemmer
1	2	3	4	5	6
50	Sag-, tomt- og hævleriarbejderforbundet. Fredrikstad. Valle eksport Co.	Krav om overenskomst . .	Streik	64	54
51	Skind- og læderindustriarbejderforbundet. Kristiania. Brødr. Hallén	Uberettiget opsigelse . . .	Streik	110	110
52	Do. Logarverne	Krav om ny overenskomst	do.	55	45
	Tilsammen	—	—	165	155
53	Skotøiarbejderforbundet. Kristiania. Haandskomakerfaget	Krav om ny overenskomst	Streik	270	220
54	Skrædderforbundet. Bergen. Skrædderfaget	Krav om ny overenskomst	Streik	84	62
55	Stenhuggerforbundet. Statens jernbaneanlæg	Jernbanearbejderstreik . .	Sympatistr. . .	5	5
56	Kr.a, Grorud, Drammensfj., Fr.stad og Ide- fjorddistriktet (stor- og finsten)	Krav om ny overenskomst	Streik	446	376
57	Liholt. A/s Lüttense	Forsøk paa lønsreduktion .	Lockout	28	28
	Tilsammen	—	—	479	409
58	Tobaksarbejderforbundet. Kristiania. Petterøes tobaksfabrik	Krav om lønsregulering	Lockout	82	82
59	Træarbejderforbundet. Arendal. A/s Timber & Co.	Krav om overenskomst . .	Streik	22	14
60	Trondhjem. E. C. Bruns tøndefabrik	Lønsreduktion	Lockout	15	10
61	Do. 3 bødkerestre	Krav om overenskomst . .	Streik	7	5
62	Drammen. Tømrere og snekkere	Krav om ny overenskomst	do.	175	150
63	Moss. do.	do.	do.	12	12
64	Stavanger hermetik- og blikemballagefabrik	Hermetikarbejderstreik . .	Sympatistr. . .	4	4
65	Notodden. Tinfos jernverk	Krav om overenskomst . .	Streik	8	6
66	A/s Kristiania snellefabrik	do.	do.	30	26
67	Kristiansund N. Bødkerne	do.	do.	88	60
	Tilsammen	—	—	361	287
	Alle organisationer tilsammen	—	—	8770	6376

ninger i 1912. (Forts)

Arbejdsstansningen begyndte den	Arbejdsstansningen ophørte den	Varighed i løpende dage i 1911	Antal tabte arbejdsdage i 1912	Utbetalt understøttelse ialt i 1912 kr.	Herav bidrag fra landsorganisationen ialt kr.	Konfliktens resultat og andre bemærkninger	Løpe-nr.
7	8	9	10	11	12	13	14
14— 8	16—10	64	2690	3563,00	2690,00	Arbejderne indgik paa 3 mndrs. prøvedrift for at konstatere produktionsmængden .	50
4— 2	16— 3	42	3432	2666,90	2327,43	Opsigelsen toges tilbage	51
1— 5	30— 6	61	2400	3557,70	2459,00	Ny overenskomst	52
—	—	—	5832	6224,60	4786,43	—	
15— 4	18— 4	4	800	—	—	Ny overenskomst.	53
15— 4	18— 4	4	336	—	—	Ny overenskomst.	54
1— 5	14— 8	106	450	584,50	420,00	Ophævedes sammen med jernbanearb.sstreik	55
10— 8	1— 9	23	7470	8937,50	5302,50	Ny overenskomst.	56
15— 7	17— 8	34	672	1078,00	756,00	do.	57
—	—	—	8592	10600,00	6478,50	—	
2— 9	21—10	50	1583	1418,38	1030,50	8 arb. begyndte streik. Ny tillægsoverensk.	58
5—12*	21— 3	81	528	983,80	415,00	Overenskomst	59
8— 3	8— 7	123	780	978,60	666,00	Bedriften fremdeles blokeret	60
29— 6	9— 8	42	780	978,60	666,00	Overenskomst	61
1— 5	7— 7	68	1400	1726,20	1170,00	Ny overenskomst	62
1— 5	23— 6	54	46	41,40	—	do.	63
6— 5	15— 6	41	126	239,00	144,00	Hermetikarb. ny overenskomst	64
10— 6	—	205	251	241,50	—	Streiken paagik ved aarets udgang.	65
17— 6	21— 7	35	768	769,50	532,00	Overskomst	66
15— 7	6—10	84	2124	2461,70	1459,00	Hævet som resultatløs	67
—	—	—	6023	7441,70	4386,00	—	
—	—	—	331861	460866,03	311277,59	—	

* Denne konflikt begyndte i 1911.

Avdelings- og medlemsbevægelsen.

Ved utgangen av 1911 stod 22 forbund og 8 enkeltstaaende fagforeninger tilsluttet landsorganisationen. Det gjennomsnitlige medlemstal i december maaned var 53115, hvorav 6063 halvtbetalende. Avdelingernes antal var 814.

I 1911 er fra april maaned indmeldt *Skogs- og jordbruksarbeiderforbundet*, fra juli *Litografisk forbund*, fra oktober *Guldlistearbeidernes forening* i Levanger og fra november *Kjøre- og lagerarbeiderforbundet*. I samme tidsrum er *Sukkervarearbeidernes forening* i Kristiania strøket som enkeltstaaende forening og indgaat i Arbeidsmandsforbundet. Ved utgangen av 1912 stod altsaa 25 forbund og 8 enkeltstaaende fagforeninger tilsluttet landsorganisationen.

Medlemstallet ved aarets utgang efter gjennomsnittet for december var 60,829, hvorav 7193 halvtbetalende. En fremgang av 7714.

Antal avdelinger ved utgangen av 1912 var 914, en økning av 100.

Tabel VI illustrerer dog bedre avdelings- og medlemsbevægelsen. Tallene stiller sig dog her litt anderledes, idet nogen av forbundene oppgir høiere medlemstal paa aarsrapporten end der er betalt for i december; likeledes er i sammenligningen fra 1911 medtat Litograf-forbundet, som ikke da var indmeldt endda. Efter tabel VI er fremgangen 7145 eller 13,3 pct., i 1911 var fremgangen 13,4 pct. og i 1910 7 pct.

Tabel VII viser organisationsforholdene i geografisk henseende. Tabellen er opsat amtsvis og inden amtet byer og herreder.

For at faa git en saa letfattelig og oversiktig fremstilling av organisationens rent talmæssige utvikling har vi utarbeidet tabel VIII, der viser medlemstallets forskyvning i aarets løp baade absolut og forholdsvis.

I tabel VI har vi utviklingen *forbundsvis* og i tabel VIII *geografisk*. Sammenligner man disse tabeller og følger dem litt nøie kan der trækkes mange slutninger til fordel for et planmæssigt agitationsarbeide.

I tabel VIII er tallene for Akershus amt og Kristiania by noget misvisende i forholdet til hinanden.

I 1911 var 6 avdelinger der er tilknyttet bedrifter like utenfor Kristiania av forbundene opført som værende i Kristiania. Dette blev man ikke tidsnok opmerksom paa; det var første gang tabellen blev utarbeidet efter amtsvis inndeling. Iaar er disse foreninger opført i Akershus amt med 626 medlemmer. Var dette gjort ifjor vilde økningen for Akershus amt bli 18,1 pct. istedetfor 50,9 pct. og for Kristiania 16,0 pct. istedetfor 12,4 pct.

Tabel V. Organisationernes gennemsnitlige medlemsantal for hver maaned i 1912.

(Efter skemaerne for kontingentindbetalingen til landsorganisationen.)

Løp.nr.	Organisationer	Januar	Febr.	Mars	April	Mai	Juni	Juli	August	Septbr.	Oktbr.	Novbr	Deabr.	Gj.sn. i aaret	Gj.sn 1911
1	Arbejdsmandsforbundet	20557	20557	21656	21656	21656	21906	21906	22126	22228	22260	22237	22176	21743	20231
2	Baker- og konditorforbundet	1032	1052	1080	1090	1090	1107	1123	1128	1149	1149	1179	1228	1117	887
3	Bokbinderforbundet	662	674	687	700	691	694	694	693	699	704	718	723	695	611
4	Centralforening for boktrykkere	2563	2587	2613	2613	2665	2665	2715	2715	2715	2715	2721	2721	2667	2318
5	Formerforbundet	1249	1264	1281	1298	1299	1296	1362	1416	1419	1441	1449	1468	1353	1225
6	Guldmedarbejderforbundet	504	512	549	586	616	683	714	700	694	681	669	669	631	244
7	Havne- og transportarb.forbundet	1412	1440	1477	1537	1562	1572	1588	1612	1617	1632	1636	1643	1561	1308
8	Jern- og metalarbejderforbundet	11070	11320	11569	11755	11832	11832	12007	12158	12189	12170	12105	12034	11837	10011
9	Kjøre- og lagerarb.s forbund	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	402	412	68	—
10	Litografisk forbund	—	—	—	—	—	—	423	422	417	410	411	413	208	—
11	Malerforbundet	805	805	810	819	860	912	931	951	976	1000	975	925	897	803
12	Matros- og fyrbøterunion	747	842	849	974	1245	1288	1446	1535	1550	1548	1497	1499	1252	675
13	Murerforbundet	1189	1189	1173	1187	1227	1268	1306	1365	1406	1423	1451	1492	1306	1130
14	Møbelsnekkerforbundet	940	970	980	1000	1004	1005	1009	1010	1015	1022	1030	1055	1003	798
15	Sag-, tomt- og hævleriarb.forbundet	1943	2072	2130	2186	2232	2177	2109	2116	2143	2195	2257	2269	2152	579
16	Skind- og læderind.arb.forbundet	200	215	232	227	227	242	220	200	195	190	190	250	216	215
17	Skog- og jordbruksarb.forbundet	—	—	—	53	115	115	115	119	103	103	83	100	76	—
18	Skotøiarbejderforbundet	1485	1505	1606	1693	1707	1704	1699	1683	1635	1617	1636	1662	1636	1447
19	Skrædderforbundet	738	738	738	744	744	771	789	808	808	808	808	808	775	681
20	Slagter- og pølse-makerforbundet	209	212	220	225	220	214	214	210	210	217	225	230	217	188
21	Sporvejsforbundet	331	339	339	339	341	328	314	339	343	339	362	362	340	320
22	Stenhuggerforbundet	1258	1352	1471	1524	1477	1399	1319	1226	1172	1161	1132	1096	1299	1136
23	Tobaksarbejderforbundet	590	593	598	600	613	616	611	628	655	676	688	689	630	663
24	Trikotagearbejderkernes forbund	150	140	140	140	130	140	140	140	150	310	320	320	185	165
25	Træarbejderforbundet	3505	3535	3560	3570	3635	3695	3815	3940	3975	4050	4150	4200	3803	3210
26	Forgylldernes fagforening, Kr.a	14	14	18	18	18	19	22	25	25	26	28	29	21	14
27	Fredriksværns rebslagerforening	24	24	24	24	23	23	23	23	23	24	24	24	24	18
28	Gibs og stukkatørernes fagf., Kr.a	45	45	45	36	36	36	34	34	36	31	31	31	37	40
29	Guldlistearb.s fagf., Levanger	—	—	—	—	—	—	—	—	—	18	18	18	5	—
30	Hattearbejdernes forening, Kr.a	86	87	86	85	81	80	80	81	81	83	82	84	83	97
31	Korksjærernes — — — — —	57	57	57	57	57	57	57	57	54	54	54	54	56	57
32	Rebslagernes — — — — —	20	23	19	18	16	13	12	12	12	12	12	12	15	21
33	Sukkervarearb.s — — — — —	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	69
34	Ølbryggeriarb.s — — — — —	242	232	201	179	182	168	162	167	151	146	141	133	175	390
	Tilsammen	53627	54395	56208	56933	57601	58025	58959	59639	59845	60215	60721	60829	58083	49551
	Derav heltbetalende	6089	6192	6444	6578	6652	6762	6939	6969	6879	7052	7130	7193	6740	5797

Tabel VI. Avdelings- og medlemsantal pr. 31/12 11 og 12 samt

Løpe-år	Organisation	Antal avdelinger			
		pr. 31/12 1911	tilsluttet i aarets løp	utgaat eller nedlagt i aarets løp	pr. 31/12 1912
1	2	3	4	5	6
1	Arbeidsmandsforbundet	292	63	34	321
2	Baker- og konditorforbundet	39	3	1	41
3	Bokbinderforbundet	7	1	—	8
4	Centralforening for boktrykkere	43	3	—	46
5	Formerforbundet	32	1	—	33
6	Guldsmedarbeiderforbundet	10	—	2	8
7	Havne- og transportarbeiderforbundet	17	3	—	20
8	Jern- og metalarbeiderforbundet	84	11	2	93
9	Kjøre- og lagerarbeiderforbundet	—	2	—	2
10	Litografisk forbund	6	—	—	6
11	Malerforbundet	20	4	2	22
12	Matros- og fyrbøterunion	5	6	4	7
13	Murerforbundet	29	5	1	33
14	Møbelsnekkerforbundet	26	1	—	27
15	Sag-, tomt- og høvleriarbeiderforbundet	18	17	2	33
16	Skind- og læderindustriarbeiderforbundet	10	2	1	11
17	Skog- og jordbruksarbeiderforbundet	—	21	8	13
18	Skotøiarbeiderforbundet	23	—	1	22
19	Skrædderforbundet	19	3	—	22
20	Slakter- og pølsemakerforbundet	12	2	4	10
21	Sporveisforbundet	6	—	—	6
22	Stenhuggerforbundet	45	11	12	44
23	Tobaksarbeiderforbundet	5	2	—	7
24	Trikotagearbeiderskernes forbund	2	—	—	2
25	Trærarbeiderforbundet	62	9	2	69
26	Forgylldernes fagforening, Kristiania	1	—	—	1
27	Fredriksværns rebslagerforening	1	—	—	1
28	Gibs og stukkatorernes fagforen., Kr.ania	1	—	—	1
29	Guldlistearbeidernes fagforening, Levanger	—	1	—	1
30	Hattearbeidernes forening, Kr.ania	1	—	—	1
31	Korkskjærernes	1	—	—	1
32	Rebslagernes	1	—	—	1
33	Sukkervarearbeidernes	1	—	1	—
34	Ølbryggeriarbeidernes	1	—	—	1
	Tilsammen	820	171	77	914

1) Opgave over ind- og uttraadte savnes. Som indtraatte er derfor kun opført det antal som utgjør utgjør tilbakegangen.

tilsluttede og uttraadte afdelinger og medlemmer i 1912.

Antal medlemmer							Medl.stallets forandring		Løbe-nr
pr. 31/12 1911		indtraadt i aarets løp	uttraadt i aarets løp	pr. 31/12 1912		herav kvinder	absolut + eller -	procentvis + eller ÷	
ialt	herav halvtbet.			ialt	herav halvtbet.				
7	8	9	10	11	12	13	14	15	16
20557	1354	7031	5351	22237	1506	?	+1680	+ 8,2	1
1106	4	393	203	1296	13	7	+ 190	+ 17,2	2
662	396	184	118	728	424	389	+ 66	+ 10,0	3
2575	1065	307	103	2779	1139	785	+ 204	+ 7,9	4
1248	148	259	21	1486	200	—	+ 238	+ 19,1	5
500	76	199	42	657	152	122	+ 157	+ 31,4	6
1401	51	415	158	1658	85	—	+ 257	+ 18,3	7
10914	1344	3362	2279	11997	1566	85	+1083	+ 9,9	8
—	—	412	—	412	—	—	+ 412	—	9
355	62	99	39	415	87	87	+ 60	+ 16,9	10
831	10	575	453	953	7	—	+ 122	+ 14,7	11
773	39	617	—	1390	55	—	+ 617	+ 79,8	12
1205	—	281	21	1465	—	—	+ 260	+ 21,6	13
885	43	330	160	1055	57	—	+ 170	+ 19,2	14
1867	45	919	516	2270	39	—	+ 403	+ 21,6	15
189	52	86	25	250	62	62	+ 61	+ 32,3	16
—	—	300	161	139	139	—	+ 139	—	17
1483	225	787	558	1712	362	254	+ 229	+ 15,4	18
743	173	236	171	808	210	184	+ 65	+ 8,7	19
209	17	21	—	230	24	?	+ 21	+ 10,0	20
334	44	127	99	362	52	—	+ 28	+ 8,4	21
1206	217	545	676	1075	192	—	+ 131	+ 10,9	22
590	238	283	184	689	287	379	+ 99	+ 16,8	23
150	150	215	45	320	320	303	+ 170	+113,3	24
3500	250	1552	852	4200	200	—	+ 700	+ 20,0	25
14	2	29	13	30	—	—	+ 16	+114,3	26
22	—	2	—	24	—	—	+ 2	+ 9,1	27
45	—	10	24	31	—	—	+ 14	+ 31,1	28
—	—	22	4	18	3	—	+ 18	—	29
87	39	13	17	83	37	37	+ 4	+ 4,6	30
56	8	6	8	54	—	—	+ 2	+ 3,6	31
22	11	11	22	11	—	—	+ 11	+ 50,0	32
60	20	—	60	—	—	—	+ 60	—	33
241	57	—	100	141	31	?	+ 100	+ 41,5	34
53830	6140	19628	12483	60975	7249	?	+7145	+ 13,3	

fremgangen. 2) Opgave over ind- og uttraadte savnes. Som uttraadte er derfor kun opført det antal som

Tabel VII. Organisationsforholdene

Foreningernes hjemsted	1		2		3		4		5		6		7		8		9		10		11		12		
	Arbeidsmandsforbundet	Baker- og konditorforbundet	Bokbinderforbundet	Centralforening for boktrykkere	Formørb.	Guidsmedarb.-forbundet	Havne- og transportarb.-forbundet	Jern- og met.-arb.forbundet	Litografisk forbund	Malerforbundet	Matros- og fyrboterunion	avd.	medl.	avd.	medl.	avd.	medl.	avd.	medl.	avd.	medl.	avd.	medl.	avd.	medl.
1. Smaalenenes amt.																									
Askim	2	48	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
Borge	1	146	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
Eidsberg	1	58	—	—	—	1	5	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
Glømminge	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
Hvaler	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
Id	1	24	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
Kraakerøy	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
Onsø	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
Sandesund	1	71	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	1	93	—	—	—	—	—	—	—	—	—
Skjoberg	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
Tistedalen	1	26	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	1	35	—	—	—	—	—	—	—
Trøgstad	1	32	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
Tune	2	240	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
Ørje	1	26	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
Ialt: Amtets landdistrikt	11	671	—	—	—	1	5	—	—	—	—	—	—	1	93	1	35	—	—	—	—	—	—	—	—
Fredrikshald	3	184	1	20	1	10	1	27	1	17	—	—	—	—	1	32	—	—	1	20	—	—	—	—	—
Fredrikstad	3	116	1	50	—	—	1	42	1	38	—	—	1	157	6	465	—	—	1	23	1	32	—	—	—
Moss	4	281	1	18	—	—	1	14	1	24	—	—	1	56	1	239	—	—	1	6	—	—	—	—	—
Sarpsborg	12	1164	1	16	—	—	1	11	1	9	—	—	—	1	223	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
Ialt: Amtets hyer	22	1745	4	104	1	10	4	94	4	88	—	—	2	213	9	959	—	—	3	49	1	32	—	—	—
Amtet	33	2416	4	104	1	10	5	99	4	88	—	—	3	306	10	994	—	—	3	49	1	32	—	—	—
2. Akershus amt.																									
Aker	6	730	—	—	—	—	—	—	1	50	—	—	—	—	4	376	—	—	—	—	—	—	—	—	—
Bierum	4	189	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
Eidsvold	2	329	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
Heggedal	2	118	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
Nesodden	3	91	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
Nittedal	1	30	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
Strømmen	1	84	—	—	—	—	—	—	1	61	—	—	—	—	1	157	—	—	1	21	—	—	—	—	—
Ullensaker	1	10	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
Vestby	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
Ialt: Amtets landdistrikt	20	1581	—	—	—	—	—	—	2	111	—	—	—	—	5	533	—	—	—	—	1	21	—	—	—
Lillestrøm	1	68	1	4	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
Amtet	21	1649	1	4	—	—	—	—	2	111	—	—	—	—	5	533	—	—	—	—	1	21	—	—	—

i geografisk henseende.

13		14		15		16		17		18		19		20		21		22		23		24		25			
Murerforbundet		Møbelsnekkerforbundet		Sag-, tomt- og høvleriarb.forb.		Skind- og læderindustriarb.forbundet		Skog- og jordbruksarb.forb.		Skotolarbejderforbundet		Skrædderforbundet		Slagter- og pølsebakerforb.		Spurveisforb.		Stenbuggerforbundet		Tobaksarbforbundet		Træarbejderforbundet		Til sammen			
avd.	medl.	avd.	medl.	avd.	medl.	avd.	medl.	avd.	medl.	avd.	medl.	avd.	medl.	avd.	medl.	avd.	medl.	avd.	medl.	avd.	medl.	avd.	medl.	avd.	medl.		
				1	22													1	105					2	48		
																								3	273		
				3	520																			2	63		
																		5	118					3	520		
																		8	270					5	118		
				2	58													2	27					9	294		
				1	24													9	131					4	85		
																								10	155		
																								2	164		
																		2	16					2	16		
				1	20																			3	81		
																								1	32		
				1	64													4	38					7	342		
																								1	26		
				9	708													31	705					54	2217		
1	3	1	10	1	160					1	103	1	23					1	24			1	15	16	648		
1	40	1	20	2	124					1	10	1	35					2	17			2	111	25	1280		
1	2	1	18									1	8									1	81	14	747		
1	21	1	10									1	8					1	9			1	38	21	1509		
4	66	4	58	3	284					2	113	4	74					4	50			5	245	76	4184		
4	66	4	58	12	992					2	113	4	74					35	755			5	245	130	6401		
																		1	17	1	55			14	1257		
																							1	38	5	227	
																							2		2	329	
																							1	13	3	131	
																								3	91		
																								1	30		
																							1	169	5	492	
				1	9																			1	10		
																								1	9		
				1	9													1	17	1	55			4	249	35	2576
				1	208	1	6			1	18														5	304	
				2	217	1	6			1	18							1	17	1	55			4	249	40	2880

Tabel VII. Organisationsforholdene

Foreningernes hjemsted	Arbejdsmandsforbundet		Baker- og konditorforbundet		Bokbinderforbundet		Centralforening for boktrykkere		Formerforb.		Guldsmedarb.-forbundet		Havne- og transportarb.-forbundet		Jern- og met.-arb.forbundet		Litografisk forbund		Malerforbundet		Matros- og fyrbøterunion	
	avd.	medl.	avd.	medl.	avd.	medl.	avd.	medl.	avd.	medl.	avd.	medl.	avd.	medl.	avd.	medl.	avd.	medl.	avd.	medl.	avd.	medl.
3. Kristiania.¹	31	3296	2	410	2	523	1	1522	2	622	1	403	4	491	15	5102	1	233	1	376	1	590
4. Hedemarkens amt.																						
Aadalsbruk . . .	—	—	—	—	—	—	—	—	1	33	—	—	—	—	1	35	—	—	—	—	—	—
Aasnes	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
Elverum	—	—	—	—	—	—	1	12	1	7	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
Foldalen	1	165	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	1	11	—	—	—	—	—	—
Inset	1	95	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
Lille-Elvedalen	1	2	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
Løiten	1	28	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
Rendalen, Ytre	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
Stor-Elvedalen	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
Tolgen	1	25	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
Tønset	1	97	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
Vaaler	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
Ialt: Amtets landdistrikt	6	412	—	—	—	—	1	12	2	40	—	—	—	—	2	46	—	—	—	—	—	—
Hamar	1	54	—	—	—	—	1	29	1	33	—	—	—	—	1	156	—	—	1	14	—	—
Kongsvinger	—	—	—	—	—	—	1	7	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
Ialt: Amtets byer	1	54	—	—	—	—	2	36	1	33	—	—	—	—	1	156	—	—	1	14	—	—
Amtet	7	466	—	—	—	—	3	48	3	73	—	—	—	—	3	202	—	—	1	14	—	—
5. Kristians amt.																						
Dovre	3	245	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
Jevnaker	2	174	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
Otta	1	74	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
Raufossen	1	7	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
Toten, Østre	1	224	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	1	11	—	—	—	—	—	—
Vaage	2	62	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
Vardal	1	150	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
Ialt: Amtets landdistrikt	11	936	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	1	11	—	—	—	—	—	—
Gjøvik	1	36	—	—	—	—	1	15	1	35	—	—	—	—	1	69	—	—	—	—	—	—
Lillehammer	—	—	—	—	—	—	1	16	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
Ialt: Amtets byer	1	36	—	—	—	—	2	31	1	35	—	—	—	—	1	69	—	—	—	—	—	—
Amtet	12	972	—	—	—	—	2	31	1	35	—	—	—	—	2	80	—	—	—	—	—	—

¹ Kristiania. Heri medregnet Kjøre- og lagerarb.forb. 1 avd. med 369 medl., Trikotagearb.forb. 1 avd. med

i geografisk henseende (Forts.).

13		14		15		16		17		18		19		20		21		22		23		24		25				
Murerforbundet		Møbelsnekkerforbundet		Sag-, tomt- og hevieriarb.forb.		Skind- og læderindustriarb forbundet		Skog- og jordbruksarb.forb.		Skotøiarbejderforbundet		Skredderforbundet		Slagter- og pølsemakerforb.		Spørveisforb.		Stenbuggerforbundet		Tobaksarb.-forbundet		Trearbejderforbundet		Tilsammen				
avd.	medl.	avd.	medl.	avd.	medl.	avd.	medl.	avd.	medl.	avd.	medl.	avd.	medl.	avd.	medl.	avd.	medl.	avd.	medl.	avd.	medl.	avd.	medl.	avd.	medl.			
1	728	4	559	2	287	6	212	—	—	3	704	3	317	1	102	2	234	2	130	4	637	7	1219	104	19573 ¹			
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	2	68		
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	3	22		
—	—	—	—	1	21	—	—	—	3	22	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	6	75		
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	11	168		
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	2	176		
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	1	95		
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	1	2		
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	1	28		
—	—	—	—	—	—	—	—	—	2	18	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	2	18		
—	—	—	—	—	—	—	—	—	1	7	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	1	7		
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	1	25		
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	1	97		
—	—	—	—	—	—	—	—	—	1	17	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	1	17		
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—		
—	—	—	—	1	21	—	—	13	139	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	2	53	27	723	
2	36	1	10	—	—	—	—	—	—	1	85	1	20	1	14	—	—	—	—	—	—	—	—	—	1	54	12	505
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	1	7	
2	36	1	10	—	—	—	—	—	—	1	85	1	20	1	14	—	—	—	—	—	—	—	—	—	1	54	13	512
2	36	1	10	1	21	—	—	13	139	1	85	1	20	1	14	—	—	—	—	—	—	—	—	3	107	40	1235	
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	3	245	
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	2	174	
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	1	74	
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	2	18	
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	1	224	
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	2	62	
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	1	150	
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	12	947	
1	4	1	20	—	—	—	—	—	—	1	20	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	7	199	
1	6	—	1	8	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	1	20	4	50
2	10	1	20	1	8	—	—	—	—	1	20	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	1	20	11	249
2	10	1	20	1	8	—	—	—	—	1	20	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	1	20	23	1196

157 medl. samt 6 enkeltstaaende foreninger med tilsammen 350 medl.

Tabel VII. Organisationsforholdene

1 Foreningernes hjemsted	2 Arbejdsmandsforbundet		3 Baker- og konditorforbundet		4 Bokbinderforbundet		5 Centralforening for boktrykkere		6 Formerforb.		7 Guldsmedarb.-forbundet		8 Havne- og transportarb.-forbundet		9 Jern- og met.-arb.forbundet		10 Litografisk forbund		11 Malerforbundet		12 Matros- og fyrbaterunion	
	avd.	medl.	avd.	medl.	avd.	medl.	avd.	medl.	avd.	medl.	avd.	medl.	avd.	medl.	avd.	medl.	avd.	medl.	avd.	medl.	avd.	medl.
6. Buskeruds amt.																						
Aadalen	3	86	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
Eker, Nedre	2	449	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
Eker, Øvre	4	296	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
Gjeilo	1	8	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
Hole	2	170	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
Hurum	2	197	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	1	34	—	—	—	—	—	—	—
Lier	2	98	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
Modum	8	672	1	10	—	—	—	—	—	—	—	—	—	1	73	—	—	—	—	—	—	—
Norderhov	4	152	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
Røken	1	168	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	1	31	—	—	—	—	—	—	—
Sandsvær, Ytre	1	52	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
Sandsvær, Øvre	1	38	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
Sigdal	1	4	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
Ialt: Amtets landdistrikt	32	2390	1	10	—	—	—	—	—	—	—	—	—	3	138	—	—	—	—	—	—	—
Drammen ¹	6	289	1	23	—	1	94	1	55	1	8	1	240	1	208	1	5	1	9	—	—	—
Høntfoss	3	94	1	11	—	1	10	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	1	10	—	—
Kongsberg	1	20	1	10	—	1	11	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
Ialt: Amtets byer	10	403	3	44	—	3	115	1	55	1	8	1	240	1	208	1	5	2	19	—	—	—
Amtet	42	2793	4	54	—	3	115	1	55	1	8	1	240	4	346	1	5	2	19	—	—	—
7. Jarlsberg og Larviks amt.																						
Eidsfos	1	4	—	—	—	—	—	1	24	—	—	—	1	49	—	—	—	—	—	—	—	—
Sem	—	—	—	—	—	—	—	1	8	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
Skoger	1	147	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
Ialt: Amtets landdistrikt	2	151	—	—	—	—	—	2	32	—	—	—	1	49	—	—	—	—	—	—	—	—
Fredriksværn ²	1	83	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
Holmestrand	2	151	—	—	—	1	1	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
Horten	—	—	1	7	—	1	20	—	—	—	—	—	1	45	—	—	1	11	—	—	—	—
Larvik	2	94	1	14	—	1	20	—	—	—	—	—	1	137	—	—	1	6	—	—	—	—
Sandefjord	1	32	1	12	—	1	10	1	7	—	—	—	1	190	—	—	1	1	—	—	—	—
Svelvik	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
Tønsberg	—	—	1	24	—	1	19	1	15	1	20	—	1	242	—	—	1	11	1	30	—	—
Ialt: Amtets byer	6	360	4	57	—	5	70	2	22	1	20	—	4	614	—	—	4	29	1	30	—	—
Amtet	8	511	4	57	—	5	70	4	54	1	20	—	5	663	—	—	4	29	1	30	—	—

¹ Drammen. Heri medregnet Kjøre- og lagerarb.forb. 1 avd. med 43 medl. og Trikotagearb.forb. 1 avd. med

Tabel VII. Organisationsforholdene

1 Foreningernes hjemsted	2 Arbeidsmands- forbundet		3 Baker- og kon- ditorforbundet		4 Bokbinder- forbundet		5 Centralforening for boktrykkere		6 Formerforb.		7 Guldsmedarb.- forbundet		8 Havne- og transportarb.- forbundet		9 Jern- og met- arb.forbundet		10 Litografisk forbund		11 Malerforbundet		12 Matros- og fyrbøterunion	
	avd.	medl.	avd.	medl.	avd.	medl.	avd.	medl.	avd.	medl.	avd.	medl.	avd.	medl.	avd.	medl.	avd.	medl.	avd.	medl.	avd.	medl.
8. Bratsberg amt.																						
Aamdals verk	1	44	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
Gjerpen	1	90	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
Herre	1	104	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
Nissedal	2	76	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
Saaheim	4	256	1	6	—	—	—	—	—	—	—	—	—	1	178	—	—	—	1	50	—	—
Sande	1	21	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
Skotfos	1	406	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	1	38	—	—	—	—	—	—
Slemdal	1	28	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
Solnm	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	1	9	—	—	—	—	—	—	—	—
Vemork	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	1	28	—	—	—	—	—	—	—
Ialt: Amtets landdistrikt	12	1025	1	6	—	—	—	—	—	—	—	—	1	9	3	244	—	—	1	50	—	—
Brevik	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	1	31	—	—	—	—	—	—	—
Kragero	3	86	—	—	—	—	1	8	1	7	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
Notodden	8	415	1	15	—	—	1	11	—	—	—	—	—	1	173	—	—	—	1	14	—	—
Porsgrund	2	92	1	17	1	7	1	18	1	12	—	—	—	1	68	—	—	—	—	—	—	—
Skien	8	437	1	25	1	14	1	48	—	—	—	—	3	53	—	—	—	—	—	1	22	—
Stathelle	1	20	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
Ialt: Amtets byer	22	1050	3	57	2	21	4	85	2	19	—	—	3	53	3	272	—	—	2	36	—	—
Amtet	34	2075	4	63	2	21	4	85	2	19	—	—	4	62	6	516	—	—	3	86	—	—
9. Nedenes amt.																						
Aamli	2	69	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
Byglandsfjord	1	21	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
Evje	1	58	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
Fevik	1	6	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	1	106	—	—	—	—	—	—	—
Froland	1	40	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
Rykene	1	49	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
Salterød	1	23	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
Ialt: Amtets landdistrikt	8	266	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	1	106	—	—	—	—	—	—	—
Arendal	2	62	1	20	—	—	1	20	1	29	—	—	—	1	119	—	—	—	—	—	—	—
Grimstad	—	—	1	6	—	—	1	9	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
Lillesand	1	14	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
Tvedestrand	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
Ialt: Amtets byer	3	76	2	26	—	—	2	29	1	29	—	—	—	1	119	—	—	—	—	—	—	—
Amtet	11	342	2	26	—	—	2	29	1	29	—	—	—	2	225	—	—	—	—	—	—	—

Tabel VII. Organisationsforholdene

Foreningernes hjemsted	1		2		3		4		5		6		7		8		9		10		11		12	
	avd.	medl.	avd.	medl.	avd.	medl.	avd.	medl.	avd.	medl.	avd.	medl.	avd.	medl.	avd.	medl.	avd.	medl.	avd.	medl.	avd.	medl.	avd.	medl.
10. Lister og Mandals amt.																								
Oddernes	1	21	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
Vennesla	2	160	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
Ialt: Amtets landdistrikt	3	181	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
Farsund	1	26	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
Flekkefjord	—	—	—	—	—	—	1	8	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
Kristiansand	2	123	1	13	—	—	1	42	1	15	1	5	1	99	1	88	—	—	1	28	—	—	—	—
Ialt: Amtetsbyer	3	149	1	13	—	—	2	50	1	15	1	5	1	99	1	88	—	—	1	28	—	—	—	—
Amtet	6	330	1	13	—	—	2	50	1	15	1	5	1	99	1	88	—	—	1	28	—	—	—	—
11. Stavanger amt.																								
Egersund	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
Haugesund	4	184	1	20	—	—	1	28	1	8	—	—	—	—	1	106	1	6	1	6	—	—	—	—
Kopervik	1	26	1	15	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
Sandnes	2	69	1	15	—	—	—	—	1	9	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
Stavanger	9	943	2	83	1	59	1	113	1	64	1	22	—	—	4	347	1	104	1	70	—	—	—	—
Ialt: Amtetsbyer	16	1222	5	133	1	59	2	141	3	81	1	22	—	—	5	453	2	110	2	76	—	—	—	—
Amtet	16	1222	5	133	1	59	2	141	3	81	1	22	—	—	5	453	2	110	2	76	—	—	—	—
12. Søndre Bergenhus amt.																								
Arne, Ytre	1	10	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
Dale i Bruvik	1	19	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
Fane	1	50	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
Odda	3	311	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	1	147	—	—	—	—	—	—	—	—
Skafva	1	27	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
Stord	2	65	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
Tyssedal	2	121	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
Ialt: Amtets landdistrikt	11	603	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	1	147	—	—	—	—	—	—	—	—
Amtet	11	603	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	1	147	—	—	—	—	—	—	—	—
13. Bergen	12	547	2	154	1	93	1	246	1	148	1	139	1	45	9	982	1	56	1	132	2	425	—	—

i geografisk henseende. (Forts.)

13		14		15		16		17		18		19		20		21		22		23		24		25					
Murerforbundet		Møbelsnekkerforbundet		Sag-, tomt- og høvleriarb. forb.		Skind- og læderindustriarb. forbundet		Skog- og jordbrugsarb. forb.		Skotøiarbejderforbundet		Skredderforbundet		Slagter- og polsemakerforb.		Spørveisforb.		Stenhuggerforbundet		Tobaksarb. forb.		Træarb. forb.		Tilsammen					
avd.	medl.	avd.	medl.	avd.	medl.	avd.	medl.	avd.	medl.	avd.	medl.	avd.	medl.	avd.	medl.	avd.	medl.	avd.	medl.	avd.	medl.	avd.	medl.	avd.	medl.				
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	1	21			
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	2	160			
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	3	181			
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	1	26			
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	1	8			
1	7	1	15	1	31	—	—	—	—	1	15	1	18	1	15	—	—	—	—	1	32	1	60	17	606				
1	7	1	15	1	31	—	—	—	—	1	15	1	18	1	15	—	—	—	—	1	32	1	60	19	640				
1	7	1	15	1	31	—	—	—	—	1	15	1	18	1	15	—	—	—	—	1	32	1	60	22	821				
—	—	1	5	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	1	5			
1	26	1	23	—	—	—	—	—	—	1	30	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	2	87	15	524		
1	3	1	5	—	—	—	—	—	—	1	21	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	2	41			
1	66	1	50	—	—	—	—	—	—	3	134	—	—	—	—	—	—	—	—	—	1	6	3	311	29	2372			
3	95	4	83	—	—	—	—	—	—	4	185	—	—	—	—	—	—	—	—	—	1	6	6	420	55	3086			
3	95	4	83	—	—	—	—	—	—	4	185	—	—	—	—	—	—	—	—	—	1	6	6	420	55	3086			
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	1	10		
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	1	19		
1	27	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	1	50		
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	1	12	6	497	
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	1	27	1	27
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	2	65		
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	1	19	3	140	
1	27	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	2	31	15	808	
1	27	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	2	31	15	808	
1	139	1	140	—	—	—	—	—	—	2	158	1	62	—	—	1	58	1	27	—	—	—	—	7	443	46	3994		

Tabel VII. Organisationsforholdene

Foreningernes hjemsted	Arbeidsmandsforbundet		Baker- og konditorforbundet		Bokbinderforbundet		Centralforening for boktrykkere		Formnerforb.		Guldsmedarb.-forbundet		Havne- og transportarb.-forbundet		Jern- og metarb.-forbundet		Litografisk forbund		Malerforbundet		Matros- og fyrbøtterninon		
	avd.	medl.	avd.	medl.	avd.	medl.	avd.	medl.	avd.	medl.	avd.	medl.	avd.	medl.	avd.	medl.	avd.	medl.	avd.	medl.	avd.	medl.	
Strinden	1	188	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	1	15	—	—	—	—	—	—	—
Støren	2	304	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
Ialt: Amtets landdistrikt	18	1501	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	3	36	—	—	—	—	—	—	—
Roros	2	242	—	—	—	—	1	11	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
Trondhjem	8	490	1	130	1	20	1	180	2	88	1	31	4	274	8	627	1	11	1	91	1	298	
Ialt: Amtets byer	10	732	1	130	1	20	2	191	2	88	1	31	4	274	8	627	1	11	1	91	1	298	
Amtet	28	2233	1	130	1	20	2	191	2	88	1	31	4	274	11	663	1	11	1	91	1	298	
17. Nordre Trondhjems amt.																							
Aasen	1	32	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
Beitstaden	1	27	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
Egge	1	23	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
Klingen	1	34	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
Lemstrand	1	74	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
Meraker	3	146	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
Salsbruket	1	44	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
Stjørdalen	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	1	11	—	—	—	—	—	—	—
Værdalsøren	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
Ialt: Amtets landdistrikt	9	380	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	1	11	—	—	—	—	—	—	—
Levanger ¹	1	20	—	—	—	—	1	5	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
Namsos	1	11	1	7	—	—	1	6	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
Stenkjær	—	—	—	—	—	—	1	10	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
Ialt: Amtets byer	2	31	1	7	—	—	3	21	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
Amtet	11	411	1	7	—	—	3	21	—	—	—	—	—	—	1	11	—	—	—	—	—	—	—
18. Nordlands amt.																							
Ankenes	1	40	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
Evenes	1	42	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
Fåske	14	930	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	1	72	—	—	—	—	—	—	—

¹ Heri medregnet Guldstearbeidernes fagforening med 18 medlemmer.

Tabel VII. Organisationsforholdene

Foreningernes hjemsted	Arbejdsmandsforbundet		Baker- og konditorforbundet		Bokbinderforbundet		Centralforening for boktrykkere		Formerforb.		Guldsmedarb.-forbundet		Havne- og transportarb.-forbundet		Jern- og met.-arb.forbundet		Litografisk forbund		Malerforbundet		Matros- og fyrboterunion	
	avd.	medl.	avd.	medl.	avd.	medl.	avd.	medl.	avd.	medl.	avd.	medl.	avd.	medl.	avd.	medl.	avd.	medl.	avd.	medl.	avd.	medl.
Mo	3	197	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	1	31	—	—	—	—	—	—
Svolvær	—	—	1	3	—	—	1	7	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
Ialt: Amtets landdistrikt	19	1209	1	3	—	—	1	7	—	—	—	—	—	—	2	103	—	—	—	—	—	—
Bodø	1	8	—	—	—	—	1	16	—	—	—	—	—	1	21	—	—	—	—	—	1	15
Narvik	1	40	1	19	—	—	1	9	—	—	—	—	—	1	111	—	—	—	—	—	—	—
Ialt: Amtets byer	2	48	1	19	—	—	2	25	—	—	—	—	—	2	132	—	—	—	—	1	15	—
Amtet	21	1257	2	22	—	—	3	32	—	—	—	—	—	4	235	—	—	—	—	1	15	—
19. Tromsø amt.																						
Lyngen	2	58	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
Salangen	2	189	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	1	37	—	—	—	—	—	—	—
Ialt: Amtets landdistrikt	4	247	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	1	37	—	—	—	—	—	—	—
Harstad	—	—	—	—	—	—	1	5	1	7	—	—	—	1	89	—	—	—	—	—	—	—
Tromsø	—	—	1	20	—	—	1	26	—	—	—	—	—	1	107	—	—	1	13	—	—	—
Ialt: Amtets byer	—	—	1	20	—	—	2	31	1	7	—	—	—	2	196	—	—	1	13	—	—	—
Amtet	4	247	1	20	—	—	2	31	1	7	—	—	—	3	233	—	—	1	13	—	—	—
20. Finmarkens amt.																						
Sydvaranger	2	550	1	4	—	—	—	1	5	—	—	—	—	2	173	—	—	—	—	—	—	—
Hammerfest	—	—	1	12	—	—	1	5	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
Vadsø	—	—	1	4	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
Vardø	1	8	1	4	—	—	1	8	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
Ialt: Amtets byer	1	8	3	20	—	—	2	13	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
Amtet	3	558	4	24	—	—	2	13	1	5	—	—	—	2	173	—	—	—	—	—	—	—
Byerne	149	9964	37	1273	8	726	43	2755	24	1265	8	635	18	1556	65	10259	6	415	20	877	7	1390
Landdistrikterne	172	12273	4	23	—	—	3	24	9	221	—	—	2	102	28	1679	—	—	2	71	—	—
Direkte medl.	—	—	—	—	—	—	2	—	—	—	—	22	—	—	59	—	—	—	—	5	—	—
Hele landet	321	22237	41	1296	8	728	46	2779	33	1486	8	657	20	1658	93	11997	6	415	22	953	7	1390

Tabel VIII. Medlemstallets forandring 1911—1912
geografisk opsat.

Foreningernes hjemsted	1911		1912		Medl.stallets forandring	
	avdelinger	medlemmer	avdelinger	medlemmer	absolut + eller ÷	procentvis % + eller ÷
Smaalenenes amt . . .	129	6510	130	6401	+ 109	+ 1,7
Akershus — . . .	28	1909	40	2880	+ 971	+ 50,9
Kristiania by	107	17412	104	19573	+2161	+ 12,4
Hedemarkens amt	23	993	40	1235	+ 242	+ 24,4
Kristians —	23	964	23	1196	+ 232	+ 24,1
Buskeruds —	71	4390	80	4598	+ 208	+ 4,7
Jarlsberg og Larv. —	46	1654	60	1984	+ 330	+ 20,0
Bratsbergs —	73	3704	77	3475	+ 229	+ 6,2
Nedenes —	22	820	23	757	+ 63	+ 7,7
Lister og Mandals —	21	718	22	821	+ 103	+ 14,3
Stavanger —	51	2648	55	3086	+ 438	+ 16,5
Søndre Bergenhus —	15	829	15	808	+ 21	+ 2,5
Bergens by	48	3261	46	3994	+ 733	+ 22,4
Nordre Bergenh. amt	4	76	4	77	+ 1	+ 1,3
Romsdals —	33	772	43	1315	+ 543	+ 70,3
Søndre Tr.hjems —	59	3970	66	4886	+ 916	+ 23,1
Nordre — —	12	391	23	711	+ 320	+ 81,8
Nordlands —	30	1505	34	1602	+ 97	+ 6,4
Tromsø —	12	471	14	602	+ 131	+ 27,8
Finmarkens —	13	536	15	855	+ 319	+ 59,5
Byerne	557	38252	611	43927	+5675	+ 14,8
Landdistrikterne .	263	15281	303	16929	+1648	+ 10,8
Direkte medl. . .	—	297	—	119	+ 178	+ 59,9
Hele landet . . .	820	53830	914	60975	+7145	+ 13,3

Tabel IX. Opgave over tapte arbejdsdage.

Løpe-nr	Organisationer	Arbejdsledighedens årsak										Beregnet medlemstal	Løpe-nr.
		Mangel paa arbejde		Sygdom		Værnepligt		Andre årsaker		Tilsammen			
		ialt	pr.medl.	ialt	pr.medl.	ialt	pr.medl.	ialt	pr.medl.	ialt	pr.medl.		
1	Arbejdsmandsforbundet	83301	3,83	104404	4,80	42517	1,96	12724	0,58	242946	11,17	21743	1
2	Bokbinderforbundet	1155	1,66	5918	8,52	1108	1,59	499	0,72	8680	12,49	695	2
3	Centralforening for boktrykkere	5973	2,24	24548	9,20	5061	1,90	4992	1,87	40574	15,21	2667	3
4	Formnerforbundet	1864	1,38	10307	7,62	5123	3,78	42	0,03	17336	12,81	1353	4
5	Guldsmedarbejderforbundet	2531	4,01	2448	3,88	—	—	—	—	4979	7,89	631	5
6	Jern- og metalarbejderforbundet	48039	4,06	94704	8,00	40194	3,39	2202	0,19	185139	15,64	11837	6
7	Kjøre- og lagerarbejderforbundet*	—	—	141	0,35	—	—	—	—	141	0,35	407	7
8	Litografisk forbund	576	1,50	1673	4,34	1443	3,75	313	0,81	4005	10,40	385	8
9	Malerforbundet	13001	14,49	4434	4,94	1244	1,39	551	0,62	19230	21,44	897	9
10	Matros- og fyrbøterunion	—	—	6240	4,98	5434	4,34	—	—	11674	9,32	1252	10
11	Møbelsnekkerforbundet	1986	1,98	5363	5,35	4188	4,17	289	0,29	11826	11,79	1003	11
12	Sag-, tomt- og høvleriarbejderforb.	24183	11,24	17919	8,33	6117	2,84	11095	5,15	59314	27,56	2152	12
13	Skind- og læderindustriarb.forbund	582	2,69	378	1,75	324	1,50	972	4,50	2256	10,44	216	13
14	Skotøiarbejderforbundet	4881	2,98	11777	7,20	3594	2,20	896	0,55	21148	12,93	1636	14
15	Slagter- og pølse-makerforbundet	1208	5,57	904	4,16	1493	6,88	—	—	3605	16,61	217	15
16	Sporvejsforbundet	—	—	2665	7,84	1452	4,27	15	0,04	4132	12,15	340	16
17	Stenhuggerforbundet	3257	2,51	9249	7,12	2784	2,14	539	0,42	15829	12,19	1299	17
18	Træarbejderforbundet	25936	6,82	25773	6,78	7522	1,98	3086	0,81	62317	16,39	3803	18
19	Enkeltvis tilsluttede foreninger	1173	4,91	1062	4,44	482	2,02	70	0,29	2787	11,66	239	19
	Tilsammen	219646	4,16	329907	6,25	130080	2,46	38285	0,73	717918	13,60	52772	
	Sammenlignet med 1911	—	4,77	—	5,77	—	2,63	—	0,54	—	13,71	—	

* Opgaven gjælder kun fra 1. november.

Tapte arbeidsdage.

I tabel IX har vi opgaver over tapte arbeidsdage grundet mangel paa arbeide, sygdom, vernepligt og andre aarsaker. Tapte arbeidsdage grundet konflikt er ikke medregnet her. Det har denne gang lykkedes at faa betydelig fyldigere opgaver end før, nemlig fra 18 forbund og 6 enkeltstaaende foreninger omfattende 52,772 medlemmer. I 1911 og 1910 var tallene henholdsvis 14, 4, 24,198 og 10, 2, 29,950.

Ledighetsopgaverne er som regel utarbeidet paa grundlag av det antal uker vedkommende har meldt sig og blit fritat for at betale kontingent. Noget forskjellige kan jo disse regler være, og det gjør det jo vanskeligere at bedømme tallene helt korrekt.

I sammenligning med 1911 er antallet tapte dage gaat noget ned, nemlig fra 13.71 dage pr. medlem til 13.60. Antallet sykedage er øket, hvorimot ledighetsdage grundet mangel paa arbeide er gaat tilsvarende ned. Tapte arbeidsdage grundet konflikt er gaat ned til 5,71 pr. medlem mot 21 dage i 1911.

Organisationernes regnskaper.

Tabellerne X, XI og XII gir en statistisk oversigt over organisationernes inntægter, utgifter og kassebeholdning.

Av landsorganisationens regnskaper fremgaar det, at de tilsluttede organisationer har indbetalt i ordinær kontingent kr. 226,920.81, hertil kommer kontingenten til Folkets hus' fond, som er opført i særskilt regnskap, kr. 12,157.14, tilsammen kr. 239,077.95, mens kr. 311,277.59 er utbetalt i streikeunderstøttelse. Organisationerne har saaledes i 1912 tilsammen faat utbetalt kr. 72,199.64 mere end indbetalt til landsorganisationen.

I 1911 hadde landsorganisationen en merinntøgt paa denne konto stor kr. 42,280.10.

Der blev i 1912 ikke utlignet nogen ekstrakontingent.

I tabeller X og XI er ikke disse bruttoposter opført, da det blir dobbeltposteringer. Inden hvert forbund er kun differansen mellem det som er betalt til eller mottat fra landsorganisationen opført og i hovedsummen kun den samlede differanse.

Efter tabel X har 5 forbund tilsammen mottat kr. 187,923.97 mere end de har betalt til landsorganisationen, mens omvendt efter tabel XI har 26 organisationer betalt kr. 116,258.17 mere end de har mottat i streikebidrag. Trækkes kr. 116,258.17 fra kr. 187,923.97 blir resultatet, at organisationerne samlet har hat en nettoinntøgt av landsorganisationen stor kr. 71,665.80. Landsorganisationens regn-

skaper viser paa denne post kr. 72,199.64, altsaa en differanse paa kr. 533.84. Dette kommer av at ikke alle organisationer avslutter sine regnskaper strengt efter kalenderaaret.

I sine hovedtræk stiller regnskaperne sig saaledes (vi anfører for sammenligningens skyld tilsvarende tal for 1911 i parantes):

Indrædelsesavgift kr. 21,103.35 (18,303.96), ordinær kontingent kr. 1,526,874.34 (1,256,849.75), altsaa en økning paa disse poster med kr. 272,823.98. Ekstrakontingenten var kr. 234,578.79 (471,384.30), renter kr. 32,188.55 (41,615.85), offentlig refusion til arbeidsledighetskasser kr. 35,068.02 (26,143.22), paa samme maate til sykekasser kr. 29,461.00. De samlede indtægter utgjorde kr. 2,002,313.85 (1,938.868.39).

De viktigste utgiftsposter var: Streikeunderstøttelse kr. 469,940.87 (1,014,545.71). Hertil er at bemerke, at der mellem opgaverne i tabel IV og XI er en uoverensstemmelse for denne post paa kr. 9074.84.

Vi har anvendt forbundenes kontrollerede specialopgaver for hver enkelt konflikt til tabel IV og der faat et beløp stort kr. 460,866.03, som er benyttet hele veien. Tabel IV var trykt før vi fik opgaver til tabel XI. Differansen fordeler sig paa forbundene saaledes:

	Merutgift kr.	Mindreutgift kr.
Arbeidsmandsforbundet	16,461.81	—
Bakerforbundet	101.00	—
Formerforbundet	1,057.50	—
Guldsmedarbeiderforbundet	—	9,335.55
Havne- og transportarbeiderforbundet	66.60	—
Malerforbundet	—	121.00
Murerforbundet	317.07	—
Møbelsnekkerforbundet	152.21	—
Sag-, tomt- og høvleriarbeiderforbundet	274.00	—
Skind- og læderindustriarbeiderforbundet	50.00	—
Tobaksarbeiderforbundet	—	30.00
Træarbeiderforbundet	81.20	—
	<hr/>	<hr/>
Tilsammen	18,561.39	9,486.55
Samlet merutgift		9,074 84

Sandsynligvis er de sidste opgaver de rigtige, da de er opgjort efter organisationernes avsluttede regnskaper.

Regnskapsmessige uoverensstemmelser bør jo ikke eksistere, og det er grund til at opfordre forbundene til en mer nøiagtig bearbeidelse av sine opgaver; vi kan ikke vente med at begynde arbeidet til de avsluttede regnskapsopgaver foreligger; den sidste årsrapport fik vi først 9. april.

De øvrige store utgifter i 1912 var: Andre utgifter vedkommende konflikter kr. 46,798.81 (28,096.80), bidrag til utenlandske organisationer kr. 13,084.92 (3,852.19). Til selvhjælpsinstitutioner er

medgaat: Reise- og arbeidsledighetsunderstøttelse kr. 148,129.86 (122,136.35), sykeunderstøttelse og lægehjælp kr. 483,590.25 (271,467.79), forsikrings- og begravellesbidrag kr. 131,042.96 (88,738.12), invalide- og anden understøttelse kr. 12,022.70 (10,878.70).

Administrationsutgifterne fordeler sig saaledes: Fagblade kr. 16,658.58 (16,143.54), agitation kr. 22,085.54 (26,299.12), landsmøter og kongresser kr. 33,686.08 (20,471.99), lønninger kr. 80,628.49 (72,231.48), trykning og kontorrekvisita kr. 25,456.36 (23,522.42), andre utgifter kr. 128,648.82 (75,971.21). De samlede utgifter utgjorde kr. 1,611,774.24 (1,816,709.73).

Indtægterne oversteg altsaa utgifterne med kr. 390,539.61.

Til fuldstændiggjørelse av organisationernes finansielle stilling har vi ogsaa denne gang søkt opgaver over avdelingernes inntægter, utgifter og formue.

Vi har den gang faat et betydelig mere omfattende materiale end før, nemlig fra 13 forbund med 350 avdelinger. Det er dog ikke tvilsomt, at med litt anstrengelse kunde forbundene skaffe helt ut paalidelige opgaver her, og det maa da ha sin interesse ikke mindst for forbundene selv.

Et sammendrag gir følgende resultat:

Indtægter:

Kontingent og indtrædelsesavgift	kr. 156,174.51
Andre inntægter	« 29,063.40
	<hr/>
Tilsammen	kr. 185,237.91

Utgifter:

Vedkommende konflikter	kr. 10,283.47
Bidrag til andre organisationer	« 1,624.69
Reise- og arbeidsledighetsunderstøttelse	« 2,675.10
Sykeunderstøttelse og lægehjælp	« 11,116.44
Begravelles- og forsikringsbidrag	« 1,074.77
Anden understøttelse	« 1,456.94
Administrationsutgifter	« 64,616.74
Bidrag til politiske formaal	« 21,249.82
— - kooperative formaal	« 11,325.74
Andre utgifter	« 40,399.18
	<hr/>
Tilsammen	kr. 165,822.89

Kassebeholdningen var ved aarets utgang i ovennævnte avdelinger kr. 188,993.59 mot ved utgangen av 1911 kr. 169,882.88. Avdelingernes øvrige eiendele beløper sig til kr. 185,965.74, hvilket gjør en samlet formue stor kr. 374,959.33. 88 avdelinger i 4 forbund, som ikke har avgit regnskap, opgir sin kassebeholdning med kr. 70,204.94. Lægges dette beløp til skulde saaledes 438 avdelingers kassebeholdning bli kr. 259,198.53.

Organisationernes beholdninger i de forskjellige kasser findes angit i tabel XII.

Ved utgangen av 1912 var kassebeholdningerne kr. 1,688,127.29 mot kr. 1,299,623.08 i 1911, hvilket er en fremgang stor kr. 388,504.21.

Beholdningerne i syke- og invalidekasserne er gaat noget tilbake, ellers er alle kasser gaat frem.

Kapitaløkningen har holdt skridt med medlemsantallets vekst. Beholdningen pr. medlem er gaat op fra kr. 24.14 til kr. 27.69, alt-saa en stigning paa kr. 3.55 pr. medlem.

Enkelte forbund har opført ydede laan som beholdning. I tabellerne er disse opført under «andre utgifter», saa det her anførte er den effektive kassebeholdning.

Forbundenes øvrige eiendele er opført med kr. 71,480.30. Lægges det til kontantbeholdningen blir forbundenes kapitalkonto kr. 1,759,607.59.

Et sammendrag av forbundenes, avdelingernes og landsorgani-sationens formuer gir følgende resultat:

Forbundenes kontantbeholdning	kr.	1,688,127.29
Avdelingernes —	«	259,198.53
Landsorganisationens —	«	135,806.26

Tilsammen . . . . . kr. 2,083,132.08

Forbundenes øvrige aktiva	kr.	71,480.30
Avdelingernes —	«	185,965.74
Landsorganisat. —	«	91,262.50

Tilsammen . . . . . kr. 348,708.54

Heri er for landsorganisationens vedkommende ogsaa med-regnet Folkets hus fond.

Tilsammen blir saaledes kapitalkontoen for de organisationer hvorfra der foreligger opplysninger kr. 2,431,840.62.

Tillidsmænd og funktionærer.

I 1912 hadde 18 forbund samt landsorganisationen og kvin-dernes kontor ialt 34 helt avlønnede tillidsmænd og 10 funktio-nærer.

De enkelte tillidsmandslønner var: 3 hadde 2600.00, 3 2400.00, 1 2300.00, 2 2200.00, 7 2000.00, 2 1900.00, 1 1850.00, 6 1800.00, 1 1775.00, 2 1700.00, 4 1600.00, 1 1300.00 og 1 1000.00 kr. pr. aar.

Gjennemsnittsløn 1942 kr. pr. aar.

Av funktionærerne hadde 1 1900.00, 1 1664.00, 1 1440.00, 1 1320.00, 2 1200.00, 1 1080.00, 1 960.00, 1 780.00 og 1 720.00 kr. pr. aar.

Gjennemsnittsløn 1226 kr. pr. aar.

Fagforeningskontingenten.

En oversigt herover er git i tabel XIII. Følgende forbund har i 1912 forandret sin forbundskontingent: Baker- og konditorforbundet fra 31.20 til 33.80, Bokbinderforbundet fra 29.80 til 53.56, Centralforening for boktrykkere fra 75.40 til 78.00, Formerforbundet fra 52.00 til 57.20, Guldsmedarbejderforbundet fra 31.20 til 52.00, Malerforbundet fra 20.25 til 24.00, Matros- og fyrbøternionen fra 14.40 til 21.00, Murerforbundet fra 25.70 til 28.30, Møbelsnekkerforbundet fra 40.00 til 47.50, Skind- og læderindustriarbejderforbundet fra 15.60 til 18.20, Skrædderforbundet fra 16.64 til 17.36, Slagter- og pølsemakerforbundet fra 27.30 til 31.20, Sporvejsforbundet fra 8.40 til 10.20, Forgyldernes fagforening fra 30.90 til 25.50, Gibs- og stukkatørernes fagforening fra 20.80 til 26.00 og Hattearbejdernes forening fra 20.80 til 26.00. For Kjøre- og lagerarbejdernes forbund og Skog- og jordbruksarbejdernes forbund, som begge er stiftet iaar, er kontingenten fastsat til henholdsvis 20.80 og 10.40.

Fagblade.

I 1912 udgav 18 forbund og 1 forening fagblade. Bladene er utkommet med 3 til 52 numre i aaret i et oplag stort 67,700.

Fagbladenes navn, oplag og hvor ofte de utkommer sees av følgende sammenstilling:

	Antal nr.	Gj.sn.- antal
Arbeidsmanden	12	25500
Norsk baker- og konditorforbunds blad	12	1675
Norsk bokbindertidende	12	1100
Typografiske meddelelser	52	3200
Formernes fagblad	6	1700
Guldsmedarbeideren	6	1100
Transportarbeideren	4	1800
Jern- og metalarbeideren	12	14000
Norsk lithografia	12	500
Malernes fagblad	4	1700
Norsk matros- og fyrbøterunions fagblad	12	1500
Kvartalsrapport for Norsk murerforbund	4	1430
Kvartalsrapport for Norsk møbelsnekkerforbund	4	1210
Fagblad for Norsk sag-, tomt- og høvleriarbejderforbund	4	3000
Skotøiarbeideren	4	1800
Norsk skrædderforbunds blad	3	800
Sporvejsfunktionæren	4	600
Fagblad for Norsk træarbejderforbund	6	5000
Hattearbeideren (skandinavisk)	12	85

I 1911 var der 16 fagblade med et samlet oplag stort 54,055, der er saaledes kommet 3 nye fagblade og det samlede oplag er øket med 13,645 eksemplarer.

Videre har Kjøre- og lagerarbejderforbundet og Sag-, tomt- og høvleriarbejderforbundet utgit hvert sit agitationsskrift med henholdsvis 3000 og 5000 eksemplarer.

Tabel X. Organisationernes

Løbe-nr.	Organisationer	Indtrædelses-	Kontingent	Ekstra-
		avgift		kontingent
	1	2	3	4
		kr.	kr.	kr.
1	Arbejdsmandsforbundet	7156,65	293440,37	143970,00
2	Baker- og konditorforbundet	136,50	36348,55	5335,00
3	Bokbinderforbundet	90,05	26418,79	3401,94
4	Centralforening for boktrykkere	—	141495,35	3462,10
5	Formerforbundet	214,85	63177,32	2730,00
6	Guldsmedarbejderforbundet	—	21078,75	4072,50
7	Havne- og transportarbejderforbundet	119,90	30672,53	—
8	Jern- og metalarbejderforbundet	3150,50	524912,36	52954,00
9	Kjøre- og lagerarbejderforbundet	16,50	600,00	—
10	Litografisk forbund	84,00	24126,80	2721,50
11	Malerforbundet	860,25	22146,73	888,00
12	Matros- og fyrbøterunion	4061,00	18541,58	—
13	Murerforbundet	474,80	35145,10	—
14	Møbelsnekkerforbundet	528,70	45231,30	566,50
15	Sag-, tomt- og høvleriarbejderforbundet	619,50	33180,55	4730,50
16	Skind- og læderindustriarbejderforbundet	—	2564,60	445,00
17	Skog- og jordbruksarbejderforbundet	—	—	—
18	Skotøiarbejderforbundet	1011,40	26173,99	464,25
19	Skrædderforbundet	457,30	11786,79	1236,00
20	Slagter- og pølsemakerforbundet	129,00	5254,75	323,00
21	Spørveisforbundet	—	3038,67	—
22	Stenhuggerforbundet	332,00	19388,70	7072,00
23	Tobaksarbejderforbundet	—	7726,25	—
24	Trikotagearbejderskernes forbund	56,10	890,65	—
25	Træarbejderforbundet	1485,85	124595,90	—
26	Forgyldernes fagforening, Kristiania	15,00	552,45	—
27	Fredriksværns repslagerforening	—	277,25	—
28	Gips- og stukkatoernes fagf., Kristiania	33,50	790,00	—
29	Guldlistearb. fagforening, Levanger	13,50	151,05	—
30	Hattearbejdernes forening, Kristiania	17,50	1687,30	58,50
31	Kørskjærernes — — —	3,00	1481,28	—
32	Repslagernes — — —	5,50	243,90	—
33	Ølbryggeriarb. — — —	30,50	3754,73	148,00
	Tilsammen	21103,35	1526874,34	234578,79
	Naar kontingenten til landsorganisationen fratrækkes blir nettoindtægterne	21103,35	1526874,34	234578,79

indtægter i 1912.

Fra lands- organisa- tionen mottat mere end betalt	Streike- bidrag fra utlandet	Frivillig indsamling	Renter	Offentlig refusion til arbejds- ledigheds- kassen	Offentlig refusion til syke- kassen	Andre indtægter	Tilsammen	Løbe-nr.
5	6	7	8	9	10	11	12	
kr.	kr.	kr.	kr.	kr.	kr.	kr.	kr.	
132612,17	—	—	7905,23	—	—	22097,75	607182,17	1
—	—	—	561,11	2115,33	—	579,00	45075,49	2
—	—	—	1613,15	—	3175,58	256,17	34955,68	3
—	—	—	7974,86	1967,52	4624,17	731,50	160255,50	4
—	—	—	1458,99	29,29	—	208,15	67818,60	5
49460,82	2639,94	—	780,10	—	—	12000,00	90032,11	6
—	—	—	—	—	—	75,00	30867,43	7
—	—	—	2579,45	21494,75	18450,85	1060,80	624602,71	8
—	—	—	—	—	—	74,40	690,90	9
—	—	—	1062,71	505,61	750,87	1234,35	30485,84	10
661,02	—	—	—	—	—	1890,35	26446,35	11
—	—	—	—	—	—	1059,87	23662,45	12
—	—	—	950,75	—	—	586,90	37157,55	13
—	—	—	2064,89	357,97	2459,53	159,96	51362,85	14
—	—	—	17,48	—	—	1251,78	39799,81	15
4003,46	50,00	—	36,48	—	—	—	7653,54	16
—	—	—	—	—	—	1441,24	1441,24	17
—	—	—	983,72	1627,11	—	39,60	30300,07	18
—	—	—	184,80	—	—	397,93	14062,82	19
—	—	—	—	—	—	—	5706,75	20
—	—	328,50	50,12	—	—	320,00	3737,29	21
1186,50	—	—	766,76	—	—	1135,23	29881,19	22
—	—	—	182,14	—	—	—	7908,39	23
—	—	—	37,04	—	—	70,75	1054,54	24
—	—	—	2194,31	6970,44	—	88,30	135334,80	25
—	—	—	—	—	—	45,68	613,13	26
—	—	—	3,00	—	—	—	280,25	27
—	—	—	13,11	—	—	39,90	876,51	28
—	—	—	—	—	—	—	164,55	29
—	—	—	146,71	—	—	10,95	1920,96	30
—	—	—	285,22	—	—	—	1769,50	31
—	—	—	37,41	—	—	—	286,81	32
—	—	—	299,01	—	—	1500,00	5732,24	33
187923,97	2689,94	328,50	32188,55	35068,02	29461,00	48355,56	2118572,02	
71665,80	2689,94	328,50	32188,55	35068,02	29461,00	48355,56	2002313,85	

Tabel XI. Organisationernes

Løpe-nr.	Organisationer	Understøttelse under konflikter	Andre ut- gifter ved- kommende konflikter	Bidrag til utenlandske organisa- tioner	Til lands- organisat. betalt mere end mottat	Reise- og arbeids- ledighets- understøtt.	Sykeunder- støttelse og lægehjælp
	1	2	3	4	5	6	7
		kr.	kr.	kr.	kr.	kr.	kr.
1	Arbeidsmandsforbundet . .	326819,78	18946,82	5491,50	—	—	6350,00
2	Baker- og konditorforb. . .	414,00	913,22	4624,20	4854,16	8985,50	3936,45
3	Bokbinderforbundet	—	35,65	—	2136,72	689,50	12525,05
4	Centralforening for boktr.	—	5158,12	1085,40	9359,85	13876,00	68126,40
5	Formerforbundet	1057,50	1453,02	—	5223,93	4600,25	11826,51
6	Guldsmedarb.forbundet . .	86024,45	2645,97	—	—	6546,50	9335,91
7	Havne- og transportarb.f.	656,60	—	—	6193,01	147,00	—
8	Jern- og metalarb.forbund	10346,40	3166,56	—	43638,36	74449,19	313898,63
9	Kjøre- og lagerarb.forbund	—	—	—	—	—	—
10	Litografisk forbund	—	830,85	—	819,40	2875,02	8021,39
11	Malerforbundet	6321,00	769,17	—	—	—	4734,30
12	Matros- og fyrbøterunion.	125,00	—	—	5095,73	—	—
13	Murerforbundet	5213,26	963,53	720,00	2717,08	—	4341,75
14	Møbelsnekkerforbundet . .	3340,00	771,67	143,05	2778,25	3894,00	19360,11
15	Sag-, tømt- og høvleriarb.f.	3837,00	674,80	—	6595,41	—	—
16	Skind- og læderind.arb.f. .	6274,60	94,65	—	—	—	—
17	Skog- og jordbruksarb.f. .	—	—	—	—	—	—
18	Skotsøiarbeiderforbundet .	—	767,36	249,30	6501,25	5568,02	—
19	Skrædderforbundet	—	125,83	227,47	2982,63	397,31	—
20	Slagter- og pølsemerkerf. .	—	460,50	—	907,24	867,00	—
21	Sporveisforbundet	—	—	350,00	1388,13	—	—
22	Stenhuggerforbundet . . .	10600,00	5660,35	—	—	—	—
23	Tobaksarbeiderforbundet .	1388,38	304,61	—	1154,08	688,00	—
24	Trikotagearb. forbund . . .	—	—	—	426,60	—	—
25	Træarbeiderforbundet . . .	7522,90	3044,83	180,00	11714,65	24285,57	19690,55
26	Forgyldernes fagf., Kr.a .	—	—	—	90,54	10,00	171,00
27	Frødricksværns repslagerf.	—	—	—	104,71	—	—
28	Gips- og stukk.fagf., Kr.a .	—	—	—	162,80	117,00	25,00
29	Guldlistearb. f.f., Levanger	—	11,30	—	12,18	—	—
30	Hattearb. forening, Kr.a .	—	—	14,00	285,65	28,00	143,00
31	Korkskjærernes for. — . .	—	—	—	216,91	106,00	154,00
32	Repslagnerne — — — . . .	—	—	—	60,13	—	—
33	Ølbryggeriarb. — — — . .	—	—	—	838,77	—	950,20
	Tilsammen	469940,87	46798,81	13084,92	116258,17	148129,86	483590,25
	Naar kont. til landsorg. fra- trækkes blir nettoutgifterne .	469940,87	46798,81	13084,92	—	148129,86	483590,25

udgifter i 1912.

Forsikrings- og begravelsesbidrag	Invalide- og anden understøttelse	Fagblade	Agitation	Landsm., kongresser og konferanser	Lønninger	Tryknings- og kontorrekvisita	Andre udgifter	Tilsammen	Løbe-nr.
8	9	10	11	12	13	14	15	16	
kr.	kr.	kr.	kr.	kr.	kr.	kr.	kr.	kr.	
37475,00	—	3197,70	13110,63	4629,62	17208,67	334,10	41441,13	479504,95	1
3075,00	—	1113,25	406,10	5183,81	2532,00	337,57	7826,01	44201,27	2
800,00	—	504,09	27,50	110,00	1860,00	328,87	1150,50	20167,88	3
5900,00	3610,00	4338,54	—	839,46	4850,00	2103,35	8653,81	127900,93	4
11480,00	—	380,26	31,85	141,50	2225,00	293,58	1605,05	40318,45	5
180,00	146,30	248,00	45,35	587,85	940,00	539,12	865,64	108105,09	6
9535,00	1860,00	258,75	886,69	274,00	2071,14	221,56	769,69	22873,44	7
33801,56	5237,85	3511,46	190,00	15147,65	15427,66	8206,60	19498,06	546519,98	8
—	—	—	17,00	—	—	10,90	7,60	35,50	9
300,00	550,40	396,00	—	—	2400,00	429,50	7663,24	24285,80	10
3301,40	—	261,00	180,78	172,20	1779,28	286,66	3004,98	20810,77	11
50,00	—	610,50	366,15	1775,20	7023,27	663,30	4805,55	20514,70	12
5500,00	—	163,00	390,50	442,96	2200,00	655,80	4066,58	27374,46	13
2900,00	—	200,00	152,03	385,45	1977,00	229,97	3578,74	39710,27	14
2740,00	—	314,67	1399,30	709,45	3773,00	1242,16	2287,29	23573,08	15
—	—	—	258,87	261,20	310,00	190,98	46,60	7436,90	16
—	—	—	—	—	—	—	1364,26	1364,26	17
2800,00	—	277,50	837,88	380,20	1918,00	402,54	1236,68	20938,73	18
1000,00	—	108,50	232,33	653,29	1807,00	616,60	831,79	8982,75	19
280,00	40,00	—	159,35	—	1300,00	152,16	516,15	4682,40	20
—	—	—	—	171,95	200,00	315,02	1256,97	3682,07	21
—	—	—	129,80	939,74	3357,00	545,85	3838,53	25071,27	22
160,00	—	—	527,65	216,30	391,00	109,65	388,32	5327,99	23
—	—	—	—	6,15	19,00	179,70	4,06	635,51	24
9620,00	563,15	667,00	2563,74	625,70	4439,60	2256,15	10165,38	97389,22	25
25,00	—	—	—	—	22,77	55,00	99,52	473,83	26
—	15,00	—	—	—	15,00	33,45	6,60	174,76	27
—	—	—	26,04	—	85,00	43,29	362,00	821,13	28
—	—	—	—	—	—	18,50	—	41,98	29
40,00	—	98,36	15,00	32,40	100,00	32,50	180,26	969,17	30
—	—	—	36,00	—	172,10	12,70	92,44	790,15	31
—	—	10,00	—	—	25,00	—	58,10	153,23	32
80,00	—	—	95,00	—	150,00	109,23	977,29	3200,49	33
131042,96	12022,70	16658,58	22085,54	33686,08	80628,49	25456,36	128648,82	1728032,41	
131042,96	12022,70	16658,58	22085,54	33686,08	80628,49	25456,36	128648,82	1611774,24	

Tabel XII. Organisationernes kasser

Løpe-nr.	Organisation	Beholdning pr. 31/12 1911	Pr. 31		
			Administra- tionskasser	Reservefond	
		1	2	3	4
		kr.	kr.	kr.	
1	Arbejdsmandsforbundet	171175,21	115388,87	—	
2	Baker- og konditorforbundet	18290,17	574,11	7766,09	
3	Bokbinderforbundet	31329,48	3757,00	13767,46	
4	Centralforening for boktrykkere	208931,56	12598,94	86372,79	
5	Formerforbundet	76936,12	2818,02	57434,63	
6	Guldsmedarbejderforbundet	24439,70	337,21	478,54	
7	Havne- og transportarbejderforbundet	17468,00	4185,40	14772,96	
8	Jern- og metalarbejderforbundet	450208,58	7036,99	330308,83	
9	Kjøre- og lagerarbejderforbundet	—	—	505,40	
10	Litografisk forbund	30710,73	—	11897,64	
11	Malerforbundet	15226,58	1158,94	9390,49	
12	Matros- og fyrbøterunion	236,55	—	2997,00	
13	Murerforbundet	30808,51	1942,86	28694,09	
14	Møbelsnekkerforbundet	45108,41	3789,38	25648,98	
15	Sag-, tomt- og høvleriarbejderforbundet	2485,90	—	16070,42	
16	Skind- og læderindustriarbejderforb.	1659,96	296,77	1025,83	
17	Skog- og jordbruksarbejderforbundet	—	76,98	—	
18	Skotøiarbejderforbundet	21411,68	4487,33	10843,45	
19	Skrædderforbundet	6590,08	—	6576,72	
20	Slagter- og pølse-makerforbundet	1013,21	984,61	259,64	
21	Spørveisforbundet	1577,13	262,73	1369,62	
22	Stenhuggerforbundet	24697,72	11173,26	18334,38	
23	Tobaksarbejderforbundet	7422,75	—	6903,11	
24	Trikotagearbejderskernes forbund	818,69	243,13	994,59	
25	Træarbejderforbundet	86304,03	9780,38	52127,02	
26	Forgyldernes fagforening, Kristiania	1030,09	251,16	620,55	
27	Fredriksværns rebslagerforening	124,37	—	229,86	
28	Gibs- og stukkatorernes fagf., Kristiania	465,47	42,25	300,00	
29	Guldlistearb.s fagforening, Levanger	—	51,77	70,80	
30	Hattearbejdernes forening, Kristiania	3138,39	37,07	1939,75	
31	Korkskjærernes	6476,34	1959,29	437,46	
32	Rebslagernes	1025,14	—	1158,72	
33	Sukkervarearb.s	2035,40	—	—	
34	Ølbryggeriarb.s	10477,13	11547,23	—	
	Tilsammen	1299623,08	194781,68	709296,82	

ved utgangen av 1911 og 1912.

december 1912					Formue pr. medlem pr. 31/12		Løpe- nr.
Reise- og arbeidsledig- hetskasser	Sykekasser	Forsikrings- kasser	Invalide- og andre kasser	Tilsammen	1911	1912	
5	6	7	8	9	10	11	
kr.	kr.	kr.	kr.	kr.	kr.	kr.	
—	1751,14	181712,42	—	298852,43	8,33	13,44	1
6859,45	67,59	1651,18	2245,97	19164,39	16,54	14,79	2
16008,39	5001,96	7582,47	—	46117,28	47,33	63,35	3
52165,31	571,01	41110,32	48467,76	241286,13	81,14	86,82	4
15177,89	1855,17	7773,44	19377,12	104436,27	61,65	70,28	5
520,27	5030,70	—	—	6366,72	48,88	9,69	6
—	—	6503,63	—	25461,99	12,47	15,36	7
43954,88	9904,74	137085,87	—	528291,31	41,25	44,04	8
—	—	150,00	—	655 40	—	1,59	9
2259,27	3878,47	18025,39	850,00	36910,77	86,51	88,94	10
—	4475,38	5837,35	—	20862,16	18,32	21,89	11
—	—	250,00	137,30	3384,30	0,31	2,43	12
—	4891,88	5062,77	—	40591,60	25,57	27,71	13
16148,82	8510,77	2669,04	—	56766,99	50,97	53,81	14
—	—	2642,21	—	18712,63	1,33	8,24	15
—	—	—	—	1322,60	8,78	5,29	16
—	—	—	—	76,98	—	0,55	17
8945,60	—	6496,64	—	30773,02	14,44	17,97	18
—	—	5093,43	—	11670,15	8,87	14,44	19
451,41	—	257,00	84,90	2037,56	4,85	8,86	20
—	—	—	—	1632,35	4,72	4,51	21
—	—	—	—	29507,64	20,48	27,45	22
1112,93	—	1987,11	—	10003,15	12,58	14,52	23
—	—	—	—	1237,72	5,46	3,87	24
49860,20	10,77	12471,24	—	124249,61	24,66	29,58	25
—	297,68	—	—	1169,39	73,58	38,98	26
—	—	—	—	229,86	5,65	9,58	27
—	—	—	178,60	520,85	10,34	16,80	28
—	—	—	—	122,57	—	6,81	29
324,81	1788,55	—	—	4090,18	36,07	49,28	30
1813,54	3245,40	—	—	7455,69	115,65	138,07	31
—	—	—	—	1158,72	46,60	105,34	32
—	—	—	—	—	33,92	—	33
—	1461,65	—	—	13008,88	43,47	92,26	34
215602,77	52742,86	444361,51	71341,65	1688127,29	24,14	27,69	

Tabel XIII. Indtrædelsesavgift, ekstra- og

Løpe-nr.	Organisation	Kontingentsklasse	Indtrædelsesavgift	Gjenindtrædelsesavgift	Ekstra-kontingent	Ordinær kontingent
1		2	3	4	5	6
			kr.	kr.	kr.	kr.
1	Arbejdsmandsforbundet	1/1 bet.	1,00	2,00	11,00	23,40
		1/2 "	1,00	2,00	5,50	14,56
2	Baker- og konditorforbundet	1/1 "	1,50	—	6,00	39,00
		1/2 "	1,50	—	3,00	23,40
3	Rokbinderforbundet	A "	0,50	2,00	—	60,39
		B "	0,40	1,00	—	32,24
		C "	0,25	0,50	—	23,92
4	Centralforening for boktrykkere	A "	—	4,00-6,00	2,00	83,20
		B "	—	2,00-4,00	0,80	33,80
		C "	—	2,00-4,00	0,80	26,00
5	Formerforbundet	1/1 "	0,50	5,00	2,10	62,40
		1/2 "	0,50	5,00	1,05	31,20
6	Guldsmedarbejderforbundet	1/1 "	3,00	5,00	7,00	57,20
		1/2 "	2,00	5,00	3,50	31,20
7	Havne- og transportarbejderforb.	1/1 "	1,00	—	—	?
		1/2 "	1,00	—	—	?
8	Jern- og metalarbejderforbundet	A "	5,00	10,00	20,00	57,20
		B "	3,00	6,00	15,00	39,00
		C "	1,00	2,00	10,00	26,00
9	Kjøre- og lagerarb.s forbund	1/1 "	0,50	1,00	—	26,00
		1/2 "	0,50	1,00	—	18,20
10	Litografisk forbund	1/1 "	2,00	10,00	13,00	78,00
		1/2 "	0,50	0,50	—	10,40
11	Malerforbundet	1/1 "	2,50	—	—	32,00
		1/2 "	1,25	—	—	16,00
12	Matros- og fyrbøterunion	1/1 "	2,00	5,00	—	21,00
		1/2 "	2,00	5,00	—	13,80
13	Murerforbundet	1/1 "	2,00	—	—	37,03
14	Møbelsnekkerforbundet	1/1 "	1,50	2,00-10,00	0,50	65,00
		1/2 "	1,50	2,00-10,00	0,50	37,50
15	Sag-, tomt- og høvleriarb.forbundet	1/1 "	1,00	2,00-5,00	3,00	26,00
		1/2 "	1,00	2,00-5,00	1,50	15,80
16	Skind- og læderind.arb.forbundet	1/1 "	—	—	2,70	33,80
		1/2 "	—	—	0,63	14,30
17	Skog- og jordbruksarbejderforb.	1/2 "	1,00	—	—	13,00
18	Skotøiarbejderforbundet	A "	1,30	1,30	—	27,44
		B "	1,30	1,30	—	17,64
		C "	0,30	0,30	—	9,80
19	Skrædderforbundet	1/1 "	1,50	1,50	1,50	27,20
		1/2 "	1,00	1,00	0,75	14,10
20	Slagter- og pølse-makerforbundet	1/1 "	1,00	3,00	1,50	36,40
		1/2 "	1,00	3,00	3,75	18,20
21	Sporvejsforbundet	1/1 "	0,10	—	—	15,30
		1/2 "	0,05	—	—	8,25
22	Stenhuggerforbundet	1/1 "	1,00	2,50	5,50	26,00
		1/2 "	1,00	2,50	5,50	13,00
23	Tobaksarbejderforbundet	1/1 "	1,00	2,00	—	26,00
		1/2 "	0,50	1,00	—	13,00
24	Trikotagearbejderskernes forbund	1/2 "	0,30	—	—	13,00
25	Træarbejderforbundet	1/1 "	0,50-5,50	—	—	47,50
		1/2 "	0,50-5,50	—	—	27,50
26	Forgyldernes fagforening, Kr.a	1/1 "	1,00	1,00	—	25,50
		1/2 "	0,50	0,50	—	10,20
27	Fredriksvårns rebslagerforening	1/1 "	?	?	—	13,00
28	Gibs- og stukkatørernes foren., Kr.a	1/1 "	10,00	10,00	—	26,00
29	Guldlisterarb.s fagf., Levanger	1/1 "	1,00	—	—	15,00
		1/2 "	0,50	—	—	7,50
30	Hattearbejdernes forening, Kr.a	1/1 "	2,00	4,00	—	26,00
		1/2 "	1,00	1,00	—	10,88
31	Korkskjærernes — —	A "	0,50	2,50	—	26,00
		B "	0,30	1,50	—	15,60
		C "	0,30	1,00	—	10,40
32	Rebslagersnes — —	1/1 "	0,50	0,50	—	18,20
		1/2 "	0,50	0,50	—	10,40
33	Ølbryggeriarb.s — —	1/1 "	0,25	2,00	—	12,00
		1/2 "	0,25	1,00	—	6,00

1 Administrationsudgifter utredes af samme kasse.

2 Da sykekassen er frivillig er denne post

ordinær aarskontingent 1912.

Den ordinære kontingents fordeling til de forskellige kasser							Afdelingernes kasser	Løpe-år.
Forb s administra- tion m. v.	Reserve- fond	Reise- og arbejds-l.s- kasse	Sykekasse	Invalide- kasse	Andre kasser	Ialt til forbundet (rubr. 7—12)		
7	8	9	10	11	12	13	14	
kr.	kr.	kr.	kr.	kr.	kr.	kr.	kr.	
—	15,60 ¹	—	13,00 ²	—	2,60	18,20	5,20	1
—	9,36 ¹	—	5,20 ²	—	2,60	11,96	2,60	1
5,20	10,40	10,40	4,16	—	3,64	33,80	5,20	2
2,60	5,20	5,20	3,38	—	1,82	18,20	5,20	2
7,80	10,40	7,80	22,36	—	5,20	53,56	6,83	3
5,20	5,20	3,64	13,00	—	2,60	29,64	2,60	3
2,60	4,16	2,60	9,36	—	2,60	21,32	2,60	3
5,20	18,20	15,60	28,60	2,60	7,80	78,00	5,20	4
5,20	5,20	7,80	13,00	—	—	31,20	2,60	4
5,20	5,20	—	13,00	—	—	23,40	2,60	4
5,20	15,60	10,40	10,40	15,60	—	57,20	5,20	5
2,60	7,80	5,20	5,20	7,80	—	28,60	2,60	5
5,20	18,20	7,80	20,80	—	—	52,00	5,20	6
2,60	10,40	5,20	10,40	—	—	28,60	2,60	6
4,80	7,20	—	—	—	—	12,00	?	7
2,16	3,84	—	—	—	—	6,00	?	7
3,64	15,60	6,24	24,44	—	4,16	54,08	3,12	8
3,64	10,40	5,20	13,52	—	3,12	35,88	3,12	8
3,64	5,20	3,64	9,36	—	1,04	22,88	3,12	8
—	15,60 ¹	—	—	—	5,20	20,80	5,20	9
—	10,40 ¹	—	—	—	2,60	13,00	5,20	9
—	23,40 ¹	10,40	31,20	13,00	—	78,00	—	10
—	10,40 ¹	—	—	—	—	10,40	—	10
4,80	9,60	—	9,60	—	—	24,00	8,00	11
2,40	4,80	—	4,80	—	—	12,00	4,00	11
8,40	10,80	—	—	—	1,80	21,00	—	12
6,00	6,00	—	—	—	1,80	13,80	—	12
4,50	15,60	—	5,20	—	3,00	28,80	8,73	13
5,00	12,50	7,50	20,00	—	2,50	47,50	17,50	14
3,50	6,50	5,00	12,50	—	2,50	30,00	7,50	14
—	18,20 ¹	—	—	—	2,60	20,80	5,20	15
—	10,40 ¹	—	—	—	2,60	13,00	2,60	15
5,20	10,40	2,60	—	—	—	18,20	15,60	16
2,60	5,20	1,30	—	—	—	9,10	5,20	16
—	10,40 ¹	—	—	—	—	10,40	2,00	17
4,41	7,84	5,39	—	—	2,45	20,09	7,35	18
4,41	4,41	2,94	—	—	2,45	14,21	3,43	18
4,41	4,41	—	—	—	—	8,82	0,98	18
5,56	7,64	—	—	—	4,16	17,36	9,84	19
2,84	3,88	—	—	—	2,08	8,80	5,30	19
18,20	10,40	2,60	—	—	—	31,20	5,20	20
9,10	5,20	1,30	—	—	—	15,60	2,60	20
2,88	7,32	—	—	—	—	10,20	5,10	21
1,44	3,66	—	—	—	—	5,10	3,15	21
10,40	7,80	—	—	—	—	8,20	7,80	22
5,20	5,20	—	—	—	—	10,40	2,60	22
6,76	7,80	2,08	—	—	4,16	20,80	5,20	23
3,12	4,16	1,04	—	—	2,08	10,40	2,50	23
2,60	7,80	—	—	—	—	10,40	2,60	24
6,00	12,50	12,50	5,00	—	4,00	40,00	7,50	25
3,38	7,03	7,03	2,81	—	2,25	22,50	5,00	25
—	4,44	—	5,10	—	—	—	15,96	26
—	2,10	—	—	—	—	—	8,10	26
—	—	—	—	—	—	—	13,00	27
—	—	—	—	—	—	—	26,00	28
—	—	—	—	—	—	—	15,00	28
—	—	—	—	—	—	—	7,50	29
—	10,40	5,20	5,20	—	—	—	5,20	30
—	5,20	—	3,08	—	—	—	2,60	30
—	7,80	5,20	18,20 ²	—	—	—	13,00	31
—	4,16	3,64	10,40 ²	—	—	—	7,80	31
—	4,16	2,60	7,80 ²	—	—	—	3,64	31
—	—	—	—	—	—	—	18,20	32
—	—	—	—	—	—	—	10,40	32
—	—	—	—	—	—	—	12,00	33
—	—	—	—	—	—	—	6,00	33

ikke medtat under rubrik 6 og 13.

Ekstrakt av Arb. faglige landsorganisations regn-

	Indtægter:	Kr.	Kr.
<i>Kontantbeholdning fra forrige aar:</i>			
Indestaaende i bank		226390.81	
Kontant i kassen.		1405.19	
		227796.00	
			Ord. kont.
Arbeidsmandsforbundet		87816.57	
Baker- og konditorforbundet		4592.60	
Bokbinderforbundet		2068.17	
Centralforening for boktrykkere		8217.08	
Formerforbundet		5240.33	
Guldsmedarbeiderforbundet		2343.88	
Havne- og transportarbeiderforbundet		6340.21	
Jern- og metalarbeiderforbundet		46286.02	
Litografisk forbund		650.51	
Malerforbundet		3699.70	
Matros- og fyrbøterunion		4892.00	
Murerforbundet		5384.40	
Møbelsnekkerforbundet		4047.23	
Sag-, tomt- og høvleriarbeiderforbundet		8789.47	
Skind- og læderindustriarbeiderforbundet		748.45	
Skog- og jordbruksarbeiderforbundet		145.08	
Skotøiarbeiderforbundet		6185.15	
Skrædderforbundet		2843.25	
Slagter- og pølsemakerforbundet		860.72	
Sporveisforbundet		1428.13	
Stenhuggerforbundet		5032.44	
Tobaksarbeiderforbundet		2096.18	
Trikotagearbeiderskernes forbund		369.00	
Træarbeiderforbundet		15257.15	
Forgyldernes fagforening, Kristiania		75.71	
Fredriksvårns repslagerforening		98.35	
Gibs- og stukkatørernes forening, Kr.a		154.00	
Guldlisterarbeidernes fagforening, Levanger		11.58	
Hattarbeidernes forening, Kr.a		274.51	
Korkskjærernes forening, Kr.a		224.32	
Repslagernes forening, do.		57.23	
Ølbryggeriarb. do. do.		691.39	
		226920.81	
<i>Avdrag paa laan:</i>			
De samv. fagfor., «Folkets hus», Kr.a	500.00		
«Ny Tid», Trondhjem	200.00		
		700.00	
Bergens arbeiderforbund, omk. ved laan.		60.00	
Folkets hus fond, tilbakebet. laan for Vennesla arb. forening		4000.00	
Salg av den internationale beretning		570.50	
Renter		10335.73	
Indsamling til storlockouen 1911		431.52	
<i>Refundert streikeunderstøttelse:</i>			
Arbeidsmandsforbundet	1067.50		
Murerforbundet	21.00		
		1088.50	
Tilbakebetalt for aviser		0.52	
		17186.77	
			Transport 471903.58

skap for tidsrummet 1. januar til 31. december 1912.

Utgifter:		Kr.	Kr.
Kontorleie, lys og renhold		1016.98	
Porto, telegrammer og telefon		515.54	
Trykning		2153.25	
Bokbinderarbeide		7.60	
Avishold m. v.		177.21	
Kontorrekvisita		334.70	
Inventar		1249.60	
Lønninger:			
Formanden	2400.00		
Sekretæren	2400.00		
Kontorhjælp	2520.00		
Sekretariathonorar	578.00		
Revisionshonorar	150.00		
		8048.00	
Oversættelse og juridisk assistanse		330.65	
Hovedstyre- og sekretariatmøter		2360.45	
Kongresser og konferanser		3749.12	
Forhandlingsmøter og reiser i anledning konflikt		958.25	
Biblioteksutgifter		261.84	
Forskjellige utgifter		403.26	
		21566.45	
Meddelelsesbladet		3305.10	
International beretning		655.35	
Agitation:			
Almindelig agitation	1981.41		
Forskjellige agitacionsbidrag	870.75		
Agitation blandt skogarbeidere	400.00		
— — sjømænd	82.05		
		3334.21	
Agitation blandt landarbeidere og fiskere		1500.00	
		4834.21	
Arbeiderbevægelsens arkiv		400.00	
Kontoret for agitation blandt kvinder		1000.00	
Kooperative utvalg		950.00	
Den socialdemokratiske aftenskole		300.00	
Internationale sekretariat		64.80	
Norsk forening for sosialt arbeide		200.00	
Pension til D. Jensen		600.00	
		3514.80	
Streikebidrag til Finland		6000.00	
Streikebidrag:			
Arbeidsmandsforbundet:			
Hofs bruk	7319.00		
Moss regnklædefabrik	8249.50		
Bamle cellulosefabrik	6976.00		
Murarbeiderne Fredrikstad	720.00		
Do. Drammen	4298.00		
Hardanger elektr. jern- og staalverk	1148.00		
Statens jernbaneanlæg	134589.00		
Hermetikkonflikten Stavanger	23338.00		
Sævareid pap- og papirfabrik	721.00		
Vadheim elektrokemiske fabrik	1358.00		
		39875.91	
	Transport		39875.91

— 246 —

I n d t æ g t:

Kr.
Transport 471903.58

Transport 471903.58

Utgifter:	Transport	Kr.	Kr.
			39875.91
	Kr.		
A/s. Bergens bliktrykkeri	535.50		
Tekstilkonflikt Kristiania	29596.00		
Tinfos jernverk	226.00		
Eidsvold verk	5880.00		
Lagerarb., Menstad	315.00		
		225269.00	
Formerforbundet:			
Diverse understøttelse		364.00	
Guldsmedarbejderforbundet:			
Guldsmedkonflikten		51972.66	
Jern- og metalarbejderforbundet:			
Rørlæggerne, Bergen	2274.00		
Malerne, Bergen	9.00		
Hardanger elektriske jern- og staalverk	35.00		
Hermetikkonflikten, Stavanger	311.50		
Maskiniststreiken	62.00		
Guldsmedkonflikten	1638.00		
A/s. Bergens bliktrykkeri	7.00		
Tekstilkonflikten, Kristiania	139.50		
Tinfos jernverk	633.50		
		5109.50	
Malerforbundet:			
Malerne, Bergen		4571.00	
Matros- og fyrbøterunion:			
D/s. Glommen, Fredrikstad		70.00	
Murerforbundet:			
Murerne, Drammen	2457.00		
Do. Fredrikstad	504.00		
Hermetikkonflikten, Stavanger	7.00		
Tinfos jernverk	28.00		
		2996.00	
Møbelsnekkerforbundet:			
Møbelsnekkerne, Skien		1554.00	
Sag-, tomt- og høvleriarbejderforbundet:			
Valle eksportco., Fredrikstad		2690.00	
Skind- og læderindustriarbejderforbundet:			
Brødr. Hallén, Kr.a	2327.43		
Logarverne, Kr.a	2459.00		
		4786.43	
Stenhuggerforbundet:			
Statens jernbaneanlæg	420.00		
G. Lüthenses stenhuggeri, Liholt	756.00		
Fr.stad, Idefjord, Kr.a, Dr.fjord og Groruddistriktet	5302.50		
		6478.50	
Tobaksarbejderforbundet:			
Petteroes tobaksfabrik, Kr.a.		1030.50	
		1030.50	
	Transport		39875.91

Indtægt:

Kr
Transport 471903.58

471903.58

Status pr. 31.

Aktiva:

Laan:

	Kr.	Kr.
De samvirkende fagforeninger, «Folkets hus», Kristiania . . .	33500.00	
«Ny Tid», Trondhjem	7800.00	
«Smaalenes Socialdemokrat», Fredrikstad	5000.00	
Det norske arbeiderparti	1300.00	
Bergens arbeiderforbund	24000.00	
«1ste Mai», Stavanger	3000.00	
«Sørlandets Socialdemokrat», Kristiansand	3000.00	
		<u>77600.00</u>
Inventar	5782.30	
+ 2 % slitage	115.65	
		<u>5666.65</u>
Biblioteket		995.85
Indestaaende i bank	116598.38	
Kontant kassebeholdning	4151.70	
		<u>120750.08</u>
		<u>205012.58</u>

Regnskapet revidert

N. Mittet, Tobias
revi-

Kristiania, 11. februar 1913.

Kontingentrestanse pr. 31. december 1912.

Norsk kjøre- og lagerarbeiderforbund:	Kr.
Kontingent for november 1912	<u>148.74</u>

Utgifter:

		Kr.
	Transport	39875.91
	Kr.	
Træarbejderforbundet:		
Timber & co., Arendal	415.00	
Tømmerne og snekkerne, Drammen	1170.00	
Bødkerne, Trondhjem	666.00	
A/s. Kr.a snellefabrik	532.00	
Bødkerne, Kristiansund N.	1459.00	
Hermetikkonflikten, Stavanger	144.00	
	<hr/>	
	4386.00	
	<hr/>	
		311277.59
		<hr/>
		351153.50
Kontantbeholdning pr. 31/12 1912:		
Indestaaende i bank	116598.38	
Kontant i kassen	4151.70	
	<hr/>	
		120750.08
		<hr/>
		471903.58
		<hr/>

december 1912.

Passiva:

	Kr.
Balanse.	205012.58

205012.58

Kristiania, 31. december 1912.

Sverre Iversen,
sekretær.

og fundet i orden.

Olsen, D. Jensen,

sorer.

Ekstrakt av Folkets hus fonds regnskap for

Indtægter:

	Kr.	Kr.
<i>Kontantbeholdning fra forrige aar:</i>		
Indestaende i bank	8400.00	
Kontant i kassen	1160.04	
		9560.04
	Kontingent	
Arbeidsmandsforbundet	4840.26	
Baker- og konditorforbundet	261.56	
Bokbinderforbundet	68.10	
Centralforening for boktrykkere	346.52	
Formerforbundet	277.22	
Guldsmedarbejderforbundet	118.96	
Havne- og transportarbejderforbundet	354.82	
Jern- og metalarbejderforbundet	2461.84	
Litografisk forbund	32.42	
Malerforbundet	210.28	
Matros- og fyrbøterunion	273.68	
Murerforbundet	307.68	
Møbelsnekkerforbundet	224.78	
Sag-, tomt- og høvleriarbejderforbundet	495.94	
Skind- og læderindustriarbejderforbundet	34.54	
Skotøiarbejderforbundet	316.10	
Skrædderforbundet	139.38	
Slagter- og pølsemakerforbundet	46.52	
Sporvejsforbundet	75.22	
Stenhuggerforbundet	259.56	
Tobaksarbejderforbundet	88.40	
Træarbejderforbundet	843.50	
Forgyldernes fagforening, Kr.a	4.10	
Fredriksværns repslagerforening	5.62	
Gibs- og stukkatørernes forening, Kr.a	8.80	
Guldlistearbejdernes fagforening, Levanger	0.60	
Hattearbejdernes forening, Kr.a	11.14	
Korkskjæernes forening, —	12.16	
Repslagernes —	2.90	
Ølbryggeriarb. —	34.54	
		12157.14
Renter		363.45
<i>Avdrag paa laan:</i>		
Vennesla arbejderforening		400.00
		2248.63

tidsrummet 1. januar til 31. december 1912.

Utgifter:

	Kr.	Kr.
<i>Laan:</i>		
Vennesla arbejderforening	4000.00	
Indset jernbanearbejderforening	400.00	
Stord arbejderforening	1000.00	
Sandnes fag- og arbejderforeninger	2000.00	
		7400.00
Omkostninger		24.45
Kontantbeholdning pr. ³¹/₁₂ 1912.		
Indestaaende i bank	13520.18	
Kontant i kassen	1536.00	
		15056.18

22480.63

Folkets hus fonds status

	Aktiva:	
	Kr.	Kr.
<i>Laan:</i>		
Vennesla arbeiderforening	3600.00	
Indset jernbanearbeiderforening	400.00	
Stord arbeiderforening	1000.00	
Sandnes fag- og arbeiderforeninger	2000.00	
		7000.00
Indestaaende i bank	13520.18	
Kontant kassebeholdning	1536.00	
		15056.18
		<u>22056.18</u>

Kristiania, 11. februar 1913,

Regnskapet revidert
N. Mittet, Tobias
revi-

pr. 31. december 1912.

Passiva:

Balanse . . . . . Kr.
22056.18

22056.18

Kristiania, 31. december 1912.

Sverre Iversen,
sekretær.

og fundet i orden.

Olsen, D. Jensen,
sorer.

